

T.C.
TRAKYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

**AVRUPA BİRLİĞİ'NDE YAPISAL FONLAR:
TÜRKİYE İLE ÜYE ÜLKELERİN
KARŞILAŞTIRILMASI ÜZERİNE BİR
İNCELEME**

BARIŞ ATAK

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. SİBEL TURAN

EDİRNE 2009

Tezin Adı: Avrupa Birliği'nde Yapısal Fonlar: Üye Ülkelerle Türkiye'nin Karşılaştırılması Üzerine Bir İnceleme

Yazar: Barış ATAK

ÖZET

Kurulduğu 1957 yılından günümüze kadar geçen süre içerisinde altı genişleme dalgası yaşayan Avrupa Birliği; 27 üyesi, 480 milyon nüfusu ve 10 trilyon Euro'nun üzerinde Gayri Safi Yurtiçi Hasılası ile benzersiz bir yapılanma konumundadır. Ekonomik açıdan birbirine yakın seviyelerde olan ülkeler tarafından kurulan Avrupa Birliği, yeni genişlemelerle birlikte bu özelliğini kaybederken gerek üye ülkeler arasında gerekse üye ülkelerin bölgeleri arasında önemli gelir farklılıkları ortaya çıkmıştır. Avrupa Birliği, kendi içinde yaşadığı bölgesel farklılıkları azaltmak için geliştirilen Yapısal Fonlar aracılığıyla, geri kalmış bölgelerin, gelişmiş bölgelerin seviyesine ulaşması için bütçesinden kaynak ayırarak mali destek sağlamaktadır.

Kurulduğu yıllarda bütçe içerisinde oldukça küçük bir kalem olan Yapısal Fonların bütçeden aldığı pay zaman içerisinde hızla artmış ve günümüzde bütçenin yarısından fazlasını oluşturur hale gelmiştir. 2004 ve 2007 yıllarında Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkelerinin Avrupa Birliği'ne üye olması ile birlikte ekonomik farklılıklar belirginleşirken, Yapısal Fonlar kapsamında yapılan mali yardımların önemi daha da artmıştır. Ekonomik ve sosyal birlik hedefini gerçekleştirmek için çalışan Avrupa Birliği'nde, ülkeler ve bölgeler arasındaki gelir farklılıkları düşünüldüğünde Yapısal Fonların önümüzdeki yıllarda da bütçe içerisindeki birincil konumunu devam ettireceği görülmektedir.

2005 yılında tam üyelik müzakerelerine başlayan Türkiye, Avrupa Birliği üyesi olmadığı için şimdilik Yapısal Fonlardan yararlanamamakta, sadece Katılım Öncesi Mali Yardım Programı kapsamında verilen hibelerden mali kaynak sağlayabilmektedir. Ancak üyesi olduğu takdirde, Avrupa Birliği'nin bölgesel politikaya yönelik mevcut düzenlemeleri altında, Yapısal Fonlardan önemli ölçüde

kaynak sağlayacaktır. Büyüklüğü, ekonomik gelişmişlik seviyesi ve bölgesel farklılıkları göz önüne alındığında Türkiye, Yapısal Fonların en önemli kullanıcısı olabilecek durumdadır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Bölgesel Politika, Bütçe, Yapısal Fonlar, Mali Yardım

Name of Thesis: Structural Funds In European Union: The Research About Comparison Between Turkey And Member Countries

Author: Barış ATAĞ

ABSTRACT

European Union, having six waves of expansion since its inception in 1957, is in a unique structuring position with twenty seven members, four hundred eighty millions population and over ten trillion euros Gross National Product. European Union established by economically close countries, losing this feature with new expansions between member countries and also between regions of member countries arise vital income disparities. European Union, via Structural Funds developed to decrease regional disparities, grants a subsidy with allocating resources from budget for underdeveloped regions for reaching to level of developed regions.

In its established years, the share getting from budget of Structural Funds that is a pretty small entry in budget ,has increased rapidly a time. In 2004 and 2007, with membership of Central and Eastern Europe Countries to European Union, crystallizing economic disparities, as part of Structural Funds financial aids gain more ground. In European Union, work for fulfill the purpose of economic and social union, considering income disparities between countries and regions It is seen that Structural Funds will protect its primary position in the years ahead.

Turkey started full membership negotiations in 2005, couldn't benefit from Structural Funds for the present because of non-European Union country, just enable resource given as part of Instrument for pre-accession donations. However, provided membership, under current arrangements that European Union regional policy, will enable resources. Considering the growth and level of economic development and regional disparities, Turkey could be the state of the most important user of Structural Funds.

Key Words: European Union, Regional Policy, Budget, Structural Funds,
Fiscal Resources

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar	xii
PROBLEM	xv
AMAÇ	xvii
ÖNEM	xvii
SINIRLAMALAR	xvii
TANIMLAR	xvii
KISALTMALAR	xviii
ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	xx
ARAŞTIRMA MODELİ	xx
VERİLER VE TOPLANMASI	xx
VERİLERİN ÇÖZÜMÜ VE YORUMLANMASI	xx
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN BÖLGESEL POLİTİKASI

1. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN BÖLGESEL POLİTİKASI	4
1.1. Bölge Kavramı	4
1.2. AB'de Bölge Kavramı	5
1.3. AB'de Bölge Sınıflandırma Sistemi (NUTS)	6
1.4. AB Bölgesel Politikasının Tanımı	9
1.5. AB'de Bölgesel Farklılıklar	10
1.6. AB Bölgesel Politikasının Amaçları	14
1.7. AB Bölgesel Politikasının Hukuki Temelleri ve Tarihsel Gelişim	16

1.7.1. Roma Anlaşması İle Getirilen Düzenlemeler	16
1.7.2. İlk Genişleme ve Sonrası	18
1.7.3. Tek Avrupa Senedi	20
1.7.4. Yapısal Fonlarda 1988 Reformu	22
1.7.5. Yapısal Fonlarda 1993 Yılında Yapılan Düzenlemeler	24
1.7.6. Gündem 2000 ve Yapısal Fonların Tabi Olduğu Hedeflerin Değişimi	26
1.7.7. Lizbon Stratejisi Sonrasında AB’de Bölgesel Politika	29
1.8. Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu	31
1.9. Avrupa Sosyal Fonu	38
1.10. Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönverme Fonu-Yönverme Bölümü	48
1.11. Balıkçılığın Yönlendirilmesi Mali Aracı	55
1.12. Uyum Fonu	58

İKİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ BÜTÇESİ

2. AVRUPA BİRLİĞİ BÜTÇESİ	64
2.1. Bütçenin Tarihçesi	65
2.1.1. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Bütçesi	65
2.1.2. Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu Bütçesi	66
2.1.3. Avrupa Ekonomik Topluluğu Bütçesi	66
2.2.4. Tek Bütçe-AB Bütçesi	66
2.2. Bütçenin Gelir Kaynakları	68
2.2.1. Tarım Vergileri ve Şeker Vergisi	69

2.2.2. Gümrük Vergileri	73
2.2.3. KDV Üzerinden Alman Pay	76
2.2.4. GSMH Bazlı Kaynak	80
2.2.5. Öz Kaynaklar Dışındaki Gelirler	83
2.3. Bütçeden Yapılan Harcamalar	84
2.3.1. 2000-2006 Döneminde AB Bütçesinden Yapılan Harcamalar	88
2.3.1.1. 1.Başlık: Ortak Tarım Politikası	88
2.3.1.2. 2.Başlık: Yapısal Operasyonlar	90
2.3.1.3. 3.Başlık: İç Politikalar	90
2.3.1.4. 4.Başlık: Dış Eylemler	91
2.3.1.5. 5.Başlık: İdari Harcamalar	91
2.3.1.6. 6.Başlık:Rezervler	92
2.3.1.7. 7.Başlık: Katılım Öncesi Yardım	92
2.3.1.8. 8.Başlık: Telafiler	93
2.3.2. 2007-2013 Dönemi AB Bütçesi Harcamaları	93
2.3.2.1. 1.Başlık: Sürdürülebilir Büyüme	94
2.3.2.2. 2.Başlık: Doğal Kaynakların Korunması ve Yönetimi	95
2.3.2.3. 3.Başlık: Vatandaşlık, Özgürlük, Güvenlik, Adalet	95
2.3.2.4. 4.Başlık: Küresel Bir Ortak Olarak AB	95
2.3.2.5. 5.Başlık: Yönetim	96

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

YAPISAL FONLAR ve YAPISAL FONLARIN TABİ OLDUĞU HEDEFLER

3. YAPISAL FONLAR ve YAPISAL FONLARIN TABİ OLDUĞU HEDEFLER

3.1. Genel Olarak Yapısal Fonlar	100
3.2. Yapısal Fonların Tabi Olduğu Hedefler: 1994-1999 Dönemi	102
3.2.1. Hedef 1: Az Gelişmiş Bölgeler	104
3.2.2. Hedef 2: Gerileyen Sanayi Bölgeleri	108
3.2.3. Hedef 3 ve 4	110
3.2.4. Hedef 5a	111
3.2.5. Hedef 5b	113
3.2.6. Hedef 6	115
3.2.7. Topluluk Girişimleri	116
3.2.7.1. INTERREG II	117
3.2.7.2. LEADER II	118
3.2.7.3. REGIS II	118
3.2.7.4. EMPLOYMENT	118
3.2.7.5. ADAPT	119
3.2.7.6. REACHER II	119
3.2.7.7. RESIDER II	119
3.2.7.8. KONVER	119
3.2.7.9. RETEX	119
3.2.7.10. PORTEKİZ'DEKİ TEKSTİL VE GİYİM	119
3.2.7.11. KOBİ'LER	120
3.2.7.12. URBAN	120
3.2.7.13. PESCA	120
3.3. Yapısal Fonlara Sağlanan Mali İmkanlar (1994-1999)	120

3.4. Gündem 2000 ve Yapısal Fonların Tabi Olduğu Hedefler: 2000-2006 Dönemi	122
3.4.1. Hedef 1: Kalkınmada geri kalmış bölgelerin yapısal uyumu ve bu bölgelerde gelişmeyi teşvik etmek	125
3.4.2. Hedef 2: Ekonomik ve sosyal dönüşüm içerisinde olan bölgelerin desteklenerek karşılaşılan yapısal güçlüklerin giderilmesi	126
3.4.3. Hedef 3: Öğretim, eğitim ve istihdam politikaları ile sistemlerinin modernizasyonu ve uyumlaştırılmasını desteklemek	127
3.4.4. Topluluk Girişimleri	127
3.4.4.1. Interreg III (Sınır Bölgelerinde İşbirliği Programı)	128
3.4.4.2. Urban (Kentsel Alanlar Programı)	128
3.4.4.3. Leader (Kırsal Kalkınma Programı)	129
3.4.4.4. Equal (İstihdam Programı)	129
3.4.5. Yenilikçi Tedbirler ve Yardımlar	129
3.5. Yapısal Fonlara Sağlanan Mali Yardımlar (2000-2006)	130
3.6. Yapısal Fonların Tabi Olduğu Hedefler: 2007-2013 Dönemi	136
3.6.1. Yakınsama Hedefi	137
3.6.2. Bölgesel Rekabetçilik ve İstihdam Hedefi	138
3.6.3. Avrupa Bölgesel İşbirliği	138

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TÜRKİYE İLE ÜYE ÜLKELERİN MALİ YARDIMLAR AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

4. TÜRKİYE İLE ÜYE ÜLKELERİN MALİ YARDIMLAR AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI	142
4.1. Türkiye-AB İlişkilerinin Kısa Tarihçesi	142
4.2. Türkiye'nin AB'den Aldığı Mali Yardımlar	144

4.2.1. I.Dönem: Gümrük Birliği Öncesi (1964-1995)	145
4.2.1.1. I.Mali Protokol	145
4.2.1.2. II.Mali Protokol ve Tamamlayıcı Protokol	145
4.2.1.3. III.Mali Protokol	146
4.2.1.4. IV.Mali Protokol	146
4.2.2. II.Dönem: Gümrük Birliği Dönemi (1996-1999)	147
4.2.2.1. AB Bütçesi	147
4.2.2.2. Yenileştirilmiş Akdeniz Politikası (YAP)	148
4.2.2.3. MEDA Programı (Mediterranean Economic Development Area)	148
4.2.2.4. AYB Kredileri	149
4.2.2.5. EUROMED (Avrupa-Akdeniz Ortaklığı)	149
4.2.3. III.Dönem: Adaylık Sonrası Mali Yardımlar (2000 Sonrası)	151
4.3. 2007-2013 Dönemi AB Katılım Öncesi Fonları	154
4.4. Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkelerine Yapılan Yardımlar	156
4.4.1. Genişleme Sürecinin Kısa Tarihi	156
4.4.2. Katılım Öncesi Mali Yardımlar	158
4.4.2.1. PHARE (Poland and Hungary: Action for Reconstruction of Economy)	159
4.4.2.2. ISPA (Instrument for Structural Policies for Pre-Accession)	160
4.4.2.3. SAPARD (Special Action Programme for Agricultural and Rural Development)	162
4.4.3. Üyelik Sürecinde Yapılan Mali Yardımlar	162
4.5. Mali Yardımlar Açısından Üye Ülkelerle Türkiye'nin Karşılaştırılması	164

4.6. Üye Olduğu Takdirde Türkiye'nin Yapısal Fonlar Kapsamında Alabileceği Mali Yardımlar	169
SONUÇ	173
KAYNAKÇA	180

TABLOLAR

Tablo 1.1. NUTS Düzeyleri Nüfus Eşikleri	7
Tablo 1.2. AB Ülkelerinde NUTS Bölge Sayıları,2006	8
Tablo 1.3. AB Ülkelerinde Kişi Başına Düşen GSYİH, 2005	12
Tablo1.4. AB-25 İçerisinde Kişi Başına Güşen GSYİH Açısından En Zengin ve En Fakir Bölgeler	14
Tablo1.5.1989-1993 Döneminde Yapısal Fonların Hedeflere Göre Dağılımı	24
Tablo1.6.Avrupa Birliği Bölgesel Kalkınma Fonu'nun Üye Ülkeler İtibariyle Dağılımı	36
Tablo1.7. Avrupa Birliği Bölgesel Kalkınma Fonu'nun Üye Ülkeler İtibariyle Dağılımı(Yüzde)	37
Tablo 1.8. Avrupa Sosyal Fonu Harcamalarının Ülkeler İtibariyle Dağılımı	46
Tablo 1.9. Avrupa Sosyal Fonu Harcamalarının Ülkeler İtibariyle Dağılımı (Yüzde)	47
Tablo1.10. Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönverme Fonu-Yönverme Bölümü Harcamalarının Üye Ülkeler İtibariyle Dağılımı	53
Tablo1.11. Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönverme Fonu-Yönverme Bölümü Harcamalarının Üye Ülkeler İtibariyle Dağılımı(Yüzde)	54
Tablo1.12. Balıkçılık Yönlendirme Mali Aracının Üye Ülkeler Bazında Dağılımı	57
Tablo1.13.Uyum Fonu Kapsamında Üye Ülkelere Tahsis Edilen Miktar (1993-1999)	60
Tablo1.14. Sektörlere Tahsis Edilen Miktar(1993-1999)	61
Tablo1.15. 2000-2006 Döneminde Yıllar İtibariyle Üye Ülkelerin Aldığı Yardımlar	63
Tablo 2.1.1968-2007 Yılları Arasında Bütçenin Gelişimi	68
Tablo 2.2.2000-2008 Yılları Arası Bütçe Gelirleri İçinde Başlıca Kalemlerin Payı	69
Tablo 2.3. Tarım Vergilerinin Üye Ülkeler Arasındaki Dağılımı	70
Tablo 2.4. Şeker Vergilerinin Üye Ülkeler Arasındaki Dağılımı	72
Tablo 2.5. Gümrük Vergilerinin Üye Ülkeler Arasındaki Dağılımı	75
Tablo 2.6.1995-1999 Yılları Arasındaki KDV Oranları ve KDV'nin GSMH	

İçindeki Payı	77
Tablo 2.7. KDV Gelirlerinin Üye Ülkeler İtibariyle Dağılımı	79
Tablo 2.8. GSMH Katkısının Üye Ülkeler İtibariyle Dağılımı	82
Tablo 2.9. Gelirlerin Toplam Bütçe Gelirleri İçindeki Payı	84
Tablo 2.10. Bütçe Gelirlerinin Üye Ülkeler İtibariyle Dağılımı	85
Tablo 2.11. Bütçe Gelirlerinin Üye Ülkeler İtibariyle Dağılımı (Yüzde)	86
Tablo 2.12. Bütçeden Yapılan Harcamalar	87
Tablo 2.13. Mali Perspektif Büyüklükleri	88
Tablo 2.14.2000-2006 Döneminde Tarım Harcamaları	89
Tablo 2.15.2000-2006 Döneminde Yapısal Operasyon Harcamaları	90
Tablo 2.16.2000-2006 Döneminde İç Politika Harcamaları	91
Tablo 2.17. 2000-2006 Dönemi Dış Eylem Harcamaları	91
Tablo 2.18. 2000-2006 Döneminde İdari Harcamalar	92
Tablo 2.19. 2000-2006 Döneminde Rezervler	92
Tablo 2.20. 2000-2006 Döneminde Katılım Öncesi Yardım	93
Tablo 2.21. 2004-2006 Döneminde Telafiler	93
Tablo 2.22. 2007-2013 Bütçesine AB Üye Ülkelerinin Katkısı (%)	97
Tablo 2.23. 2007-2013 Mali Perspektifi	99
Tablo 3.1. Hedefler, Fon Kaynakları ve Uygunluk Kriterleri(1994-1999)	103
Tablo 3.2. Yapısal Fonlara Ayrılan Ödenek (1994-1999)	104
Tablo 3.3. Ülkeler itibariyle az gelişmiş bölgelerin nüfusu	106
Tablo 3.4. 1994-1999 Yıllarında Hedef 1 İçin Sağlanan Yardımlar	107
Tablo 3.5.Gerileyen Sanayi Bölgelerinde Yaşayan Nüfus	109
Tablo 3.6. 1994-1999 yıllarında Hedef 2 İçin Sağlanan Yardımlar	110
Tablo 3.7.1994-1999 Yılları Arasında Hedef 3 ve 4 İçin Sağlanan Yardımlar	111
Tablo 3.8. 1994-199 Yıllarında Hedef 5a İçin Sağlanan Yardımlar	112
Tablo 3.9. Kırsal Bölgelerde Yaşayan Nüfus(1995)	114
Tablo 3.10.1994-1999 Yıllarında Hedef 5b İçin Sağlanan Yardımlar	115
Tablo 3.11.Topluluk Girişimleri,1994-1999	117
Tablo 3.12.1994-1999 Döneminde Yapısal Fonlardan Ülkelere Ayrılan Ödenek	122
Tablo 3.13. 2000-2006 Dönemi Yapısal Fon Bütçesi	124
Tablo 3.14. Yapısal Fonlar ve Araçları (2000-2006)	125

Tablo 3.15. 2000-2006 Döneminde Topluluk Girişimlerinden Sağlanan Yardımlar	128
Tablo3.16. 2000-2006 Döneminde Yapısal Fonlar ve Uyum Fonunun Dağılımı	131
Tablo 3.17. 2000-2006 Yılları Arasında Üye Devletlere Tahsis Edilen Fonlar	133
Tablo 3.18. 2004-2006 Yılları Arasında Yeni Üyelere Tahsis Edilen Fonlar	134
Tablo 3.19. 2000-2006 Döneminde Topluluk Girişimleri	135
Tablo 3.20. 2007-2013 Döneminde Yapısal Fonlar ve Araçları	137
Tablo 3.21. AB Ülkelerinde 2007-2013 Döneminde Hedeflere Göre Nüfus Dağılımı	139
Tablo3.22.AB Ülkelerinde 2007-2013 Döneminde Yapısal Fonlar ve Araçlar	141
Tablo 4.1. Gümrük Birliği Öncesi AB Mali Yardımları	147
Tablo 4.2. Gümrük Birliği Sürecinde Mali Yardımlar (Hibeler)	150
Tablo 4.3. Gümrük Birliği Sürecinde Mali Yardımlar (Krediler)	150
Tablo 4.4. Türkiye'ye Yönelik Katılım Öncesi Mali Yardım (Hibeler, 2000-2006)	152
Tablo 4.5.2000-2006 Döneminde AB'den Türkiye'ye sağlanan Kredi Yardımları	154
Tablo 4.6. IPA Kapsamında Yardımlar	155
Tablo 4.7. IPA Kapsamında Türkiye Yönelik Mali Yardımlar (2007-2011)	156
Tablo 4.8. 2000-2006 Döneminde Aday Ülkelere Sağlanması Öngörülen Mali Yardımlar	158
Tablo 4.9.1990-2002 Döneminde Ülkelere Göre Phare Yardımı	159
Tablo 4.10. 2000-2006 Döneminde Phare Yardımları	160
Tablo 4.11. 2000-2006 Döneminde ISPA Yardımları	161
Tablo 4.12. 2000-2006 Döneminde SAPARD Yardımları	162
Tablo 4.13. Yapısal Fonlardan Üyelik Sonrası Mali Yardımlar	163
Tablo 4.14. Üye Ülkelere Yapılan Hibeler-AB/15(1986-2013)	165
Tablo 4.15. Türkiye'ye Sağlanan Hibelerin 2004 Yılında AB'ye Üye Olan Ülkelerle Karşılaştırılması	166
Tablo 4.16. Türkiye'ye Sağlanan Hibelerin 2007 Yılında AB'ye Üye Olan Ülkelerle Karşılaştırılması	167
Tablo 4.17. Kişi Başına Düşen Hibe Açısından Karşılaştırma-1	168
Tablo 4.18. Kişi Başına Düşen Hibe Açısından Karşılaştırma-2	168

PROBLEM

Avrupa Birliği, başlangıçta ekonomik birlik olma amacı ile yola çıkmış olmasına rağmen zamanla “ekonomik, sosyal ve siyasi birliğe” doğru yol almaya başlamıştır. Ekonomik ve sosyal uyumun üye ülkeler arasında olabildiğince gerçekleştirilebilmesi için mevcut farklılıkların azaltılmasına çalışılmaktadır. Avrupa Birliği’nde ekonomik, sosyal ve siyasi birliği sağlamak ve sürdürmek amacıyla bölgesel politika temelinde Yapısal Fonlar ve Uyum Fonu oluşturularak düşük gelirli ülkelere yardım yapılmaktadır. Avrupa Birliği’nin bölgesel politikasının amacı, gelişmiş bölgelerle geri kalmış bölgeler arasındaki gelir dengesizliğini azaltmak ve bölgelerin kalkınması için gerekli olan çalışmaları yapmaktır. Bu amaçla Topluluğu kuran Roma Antlaşması ile Sosyal Fonun kurulmasına karar verilmiş, bunu 1962 yılında kurulan Avrupa Tarımsal Yönverme ve Garanti Fonu ve 1975 yılında kurulan Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu izlemiştir.

Yapısal Fonların amacı; Avrupa Birliği’ne üye ülkelere bölgesel düzeyde yardım sağlayarak ekonomik farklılıkları azaltmaktır. Fonlar, genişlemelerde yeni üyelerin Avrupa Birliği standartlarına, politikalarına uyumlarını sağlamak ve en fakir bölgelerin kalkınmalarını gerçekleştirmek için uzun bir periyodu kapsayan dönemde kullanılmaktadır. Bu çerçevede Yapısal Fonların Türkiye’nin tam üyeliği durumunda merkezi bir rol oynaması beklenebilir.

Avrupa Birliği, dünyanın refah düzeyi en yüksek olan bölgelerinden biridir. Ancak buna rağmen, üye ülkeler ve Birlik içerisinde yer alan bölgeler arasında önemli düzeyde ekonomik ve sosyal gelişmişlik farkları bulunmaktadır. Söz konusu farklar, 27 üyeli Avrupa Birliği’nde, 15 üyeli Avrupa Birliği’ne göre iki kat daha fazladır. Kişi başına düşen Gayri Safi Yurtiçi Hasıla değerleri açısından da Avrupa Birliği ülkeleri arasında çok önemli düzeyde farklar bulunmaktadır. Avrupa Birliği içerisinde bir tarafta kişi başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla açısından çok iyi durumda olan, diğer tarafta ise yaşam standardı ve refah düzeyi Avrupa Birliği ortalamasının çok altında kalan ülkeler ve ülkeler içerisinde de bölgeler bulunmaktadır. Ekonomik

ve sosyal alandaki yaşam standardı ve refah düzeylerine ilişkin ülkeler ve bölgeler arasındaki bu farkların ortadan kaldırılması amacıyla Avrupa Birliği'nde uygulanan kapsamlı bölgesel politikalara ve bu politikaların uygulanması için Avrupa Birliği tarafından sağlanan fonlara olan ihtiyacın önümüzdeki dönemde daha da artması beklenmelidir.

Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne katılımı coğrafyası, nüfusu ve ekonomik açıdan geri kalmışlığı düşünüldüğünde önceki genişlemelerden farklı bir etki yaratabilecektir. Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne tam üyeliği halinde, Yapısal Fonlar üzerinde önemli mali yük getireceği öngörülmektedir. Türkiye uygulamış olduğu bölgesel politikalarla bölgelerarası farklılıkları azaltmada çok başarılı olamamıştır. Ülkenin en gelişmiş bölgesi olan Marmara Bölgesi bile Avrupa Birliği Yapısal Fonlarının kapsamı içerisinde kalacaktır. Düşük-orta gelir ülkesi olarak, Türkiye'nin katılımı, genişlemiş Avrupa Birliği'nde, 2000'li yıllardaki genişlemelere benzer bir şekilde, bölgesel ve ekonomik farklılıkları arttıracak ve uyum politikası için büyük bir sıkıntı oluşturabilecektir.

AMAÇ

Bu çalışmanın amacı, Avrupa Birliği'nin bölgesel gelişmişlik farklarını azaltmak için uyguladığı bölgesel politikalar ile bu kapsamda kullanılan mali araçlar olan Yapısal Fonların ayrıntılı bir şekilde analiz edilmesidir. Çalışmada üye ülkeler ile Türkiye'nin, Avrupa Birliği'nden almış olduğu mali yardımlar sayısal verilerle ortaya konularak bir karşılaştırma yapılmaya çalışılmıştır.

ÖNEM

İspanya, Portekiz ve Yunanistan'ın, Türkiye'ye yakın ekonomik seviyelerinden bugünkü ekonomik seviyelerine gelmesinde büyük bir katkısı bulunan Yapısal Fonlar'ın önemi 2004 ve 2007 yıllarında Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri'nin Avrupa Birliği'ne katılması ile birlikte daha da artmıştır. Üye olması durumunda Türkiye için de çok önemli bir mali kaynak olacak olan Yapısal Fonlar ve bu fonlardan üye ülkelere yapılan tahsisatlar üzerinde önemle durulacaktır.

SINIRLAMALAR

Çalışmada öncelikle Avrupa Birliği'nin bölgesel politikasına ve bölgesel politikanın mali araçları olan Yapısal Fonlara değinilecek, fonların Avrupa Birliği Bütçesi içerisindeki yeri ele alınacaktır. Türkiye ile Avrupa Birliği üyesi ülkelerin, Avrupa Birliği'nden almış oldukları mali yardımlar rakamlarla ortaya konulacak ve detaylı bir karşılaştırma yapılacaktır.

TANIMLAR

Araştırma sonucu ortaya çıkan ana temalar, bulgular tespit edilirken gerekli tanımlar ve kavramlar, özellikle sosyal ve ekonomik terimler ile açıklanmıştır.

KISALTMALAR

AAET	: Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu
AB	: Avrupa Birliği
ABKF	: Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu
AET	: Avrupa Ekonomik Topluluğu
AKÇT	: Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu
ASF	: Avrupa Sosyal Fonu
AT	: Avrupa Topluluğu
ATYGF	: Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu
ATYGF-Y	: Avrupa Tarımsal Yönlendirme ve Garanti Fonu-Yönverme Bölümü
AYB	: Avrupa Yatırım Bankası
BYMA	: Balıkçılığı Yönlendirme Mali Aracı
EAGGF	: European Agricultural Guidance and Guarantee Fund
ECU	: European Currency Unit (Avrupa Hesap Birimi)
ENPI	: The European Neighbourhood and Partnership Instrument
EPB	: Ekonomik ve Parasal Birlik
ERDF	: European Regional Development Fund
EQUAL	: İstihdam Piyasasına Girişte Ayrımcılık ve Eşitsizliklerle Mücadeleyi Hedefleyen Topluluk Programı
EURO	: Avrupa Para Birimi
FIFG	: Financial Instrument for Fisheries Guidance
FSE	: European Social Fund
GATT	: General Agreement on Trade and Tariffs)
GSMH	: Gayri Safi Milli Hasıla
GSYİH	: Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
IPA	: Instrument for Pre-Accession
ISPA	: Instrument for Structural Policies for Pre-Accession
INTERREG	: Sınır Bölgelerine Yönelik Topluluk Programı
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklü İşletmeler
KDV	: Katma Değer Vergisi
MDAÜ	: Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri

MEDA	: Mediterranean Economic Developmet Area
NUTS	: Nomenclature des Unites Territoriales-Topraksal İstatistik Birimleri
OGT	: Ortak Gümrük Tarifesi
OTP	: Ortak Tarım Politikası
PHARE	: Poland and Hungary: Action for Reconstruction of Economy
SAPARD	: Special Action Programme for Agricultural and Rural Development
TAS	: Tek Avrupa Senedi
URBAN	: Şehirleşmenin Ortaya Çıkardığı Sorunların Çözümüne Yönelik Topluluk Programı
YAP	: Yenileştirilmiş Akdeniz Politikası

ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

ARAŞTIRMA MODELİ

Araştırmamızın temelini oluşturan Avrupa Birliği'nin bölgesel politika araçları olan Yapısal Fonların ve üye ülkelerin bu fonlardan nasıl yararlandığının detaylı olarak ele alınabilmesi için gerekli literatür taraması yapılmış ve ekonomik verilere ulaşabilmek için internet kaynaklarından yararlanılmıştır. Elde edilen veriler ışığında Avrupa Birliği üyesi ülkelerin ve Türkiye'nin, Avrupa Birliği'nden almış oldukları yardımlar karşılaştırılmış, üye olması durumunda Türkiye'nin Yapısal Fonlara erişim imkanları yorumlanmıştır.

B. EVREN VE ÖRNEKLEM

Çalışmanın evrenini Avrupa Ekonomik Topluluğu'nun kurulduğu tarihten günümüze kadar süre içerisinde uygulanan bölgesel politikalar ile bu kapsamda dağıtılan mali yardımlar oluşturmuştur.

C. VERİLER VE TOPLANMASI

Konu ile ilgili verilerin toplanmasında, konu üzerinde literatürdeki kitaplar ve makalelerden, resmi kurum ve kuruluşların yayınlarından ve internet sitelerinden yararlanılmıştır.

D. VERİLERİN ÇÖZÜMÜ VE YORUMLANMASI

Literatür taramasından sonra elde edilen veriler, analitik ve eleştirel bir yaklaşımla ele alınarak soruna ilişkin saptamaların doğrulanıp doğrulanmadığı araştırılmıştır. Bu çerçevede Yapısal Fonların Avrupa Birliği politikaları içerisindeki yeri ve önemi açıklanmaya çalışılmıştır. Konunun sosyal ve ekonomik boyutuna özel bir önem verilmiştir.

GİRİŞ

Avrupa Birliği (AB) bir bütün olarak dünyanın refah düzeyi en yüksek bölgelerinden biri olmasına rağmen özellikle gelir ve imkanlar bakımından ciddi bölgesel farklılıkları bünyesinde barındırmaktadır. Başlangıçta sadece ekonomik birlik olma hedefiyle kurulan AB, günümüzde ekonomik, sosyal ve siyasal birlik olma yolunda ilerlemektedir. Ancak ekonomik ve sosyal birlik olmanın şartlarından birisi üye ülkeler arasındaki gelir farklılıklarını olabildiğince azaltmaktır. Bu da beraberinde, Birliğin nihai hedefleri arasına; bölgeler arasındaki uyumun artırılması, gelir eşitsizliklerinin giderilmesi, potansiyel farklılıkların azaltılması ve ekonomik entegrasyonun sağlanması gibi yeni hedeflerin dahil edilmesini gerekli kılmıştır.

AB yukarıda sayılan hedefleri gerçekleştirmek için bölgesel politika uygulamaktadır. Birlik içindeki düşük gelirli bölgelerde yapısal ve kurumsal faktörlerin iyileştirilmesi, geliştirilmesi ve bu bölgelerin zengin bölgelerle rekabet edebilir hale gelmesi için geliştirilen AB Bölgesel Politikası, bölgesel farklılıkları azaltmak için zengin bölgelerden fakir bölgelere kaynak transferi yapmakta ve böylece birliğin hem ekonomik hem de sosyal uyumunu güçlendirmeye çalışmaktadır. Birlik, bölgesel politikalarını, ekonomik amaçlarını olumsuz etkileyen süreçlere müdahale ekseninde oluşturmuştur.

AB'de ekonomik ve sosyal birliği sağlamak ve sürdürmek amacıyla bölgesel politika temelinde Yapısal Fonlar oluşturulmuş olup, bu fonlar aracılığıyla düşük gelirli ülkelere ve bölgelere yardım yapılmaktadır. Yapısal Fonların amacı, AB'ye üye ülkelere bölgesel düzeyde yardım sağlayarak ekonomik farklılıkları azaltmaktır.

AB'nin bölgesel politikalarını gerçekleştirmek için kullandığı mali araçlar olan Yapısal Fonlar, birliğin kuruluşunu izleyen ilk yıllarda bütçe içerisinde küçük bir paya sahipken üye sayısının artması ve birlik içerisinde bölgesel dengesizliklerin

belirginleşmesi ile beraber bütçeden giderek daha fazla pay almaya başlamış ve günümüzde Birlik bütçesinin en önemli kalemini oluşturur hale gelmiştir.

Türkiye ile AB arasındaki ilişkiler 46 yıllık uzun bir geçmişe sahiptir. 1959 yılında Türkiye'nin tam üye olmak için yaptığı başvuru sonucunda, 1963 yılında Türkiye ile AB arasında ortaklık ilişkisi kuran Ankara Anlaşması imzalanmıştır. İlişkiler, 1973 yılında yürürlüğe giren ve ortaklığın geçiş dönemini düzenleyen Katma Protokol ile devam etmiş ve 1996 yılında taraflar arasında Gümrük Birliği'nin oluşturulması ile ileri bir düzeye erişmiştir. 1999 Helsinki Zirvesi ile birlikte Türkiye'ye adaylık statüsü verilmiş ve 3 Ekim 2005 tarihinde tam üyelik müzakereleri başlamıştır.

Gerek nüfus gerekse coğrafi büyüklük açısından Türkiye'nin AB üyeliğine adaylık süreci, 2004 yılında yaşanan ve 10 ülkenin üye olduğu süreçle karşılaştırılabilecek büyüklüktedir. Kişi başına düşen gelir seviyesi, AB ortalamasının çok altında olan Türkiye, üye olduğu takdirde bölgesel politika kapsamında dağıtılan Yapısal Fonların en önemli kullanıcılarından birisi haline gelecektir. AB'nin bölgesel politikaya ilişkin mevcut düzenlemeleri altında Türkiye'nin tamamı fonlardan yararlanabilir durumdadır.

Bu çalışmada öncelikle AB bölgesel politikası ve bölgesel politikanın mali araçları olan Yapısal Fonlar analiz edilmiş, daha sonra Türkiye'nin almış olduğu yardımlarla AB'ye üye ülkelerin almış olduğu yardımların karşılaştırılması yapılmış ve üye olduğu takdirde Türkiye'nin, AB Fonlarından yararlanma kapasitesi tahlil edilmiştir.

Çalışmanın ilk bölümünde öncelikle AB'de uygulanan bölgesel politikaların ortaya çıkışı ve amaçları anlatılmış, bölgesel politikanın hukuki dayanakları tarihsel gelişim içerisinde ele alınmıştır. İlk bölüm AB'nin mali araçları olan Yapısal Fonların ayrıntılı analizi ile sona ermiştir.

İkinci bölüm AB bütçesinin tarihçesi, gelir kalemleri ile bütçeden yapılan harcamalara ayrılmıştır. Bu bölümde üçüncü ve dördüncü mali perspektif dönemlerinde bütçe içerisindeki harcama kalemlerinin bütçeden aldıkları paylar ortaya konulurken iki dönem arasında Yapısal Fonlara yapılan harcamalar açısından karşılaştırma yapılmıştır.

Üçüncü bölümde ise, Yapısal Fonlar kapsamında yapılan ve yapılacak olan harcamalara, 1994 yılından başlayarak 2013 yılına kadar, mali perspektif dönemleri itibarıyla sayısal veriler ışığında değinilmiştir.

Çalışmamızın dördüncü ve son bölümünde Türkiye'nin, AB'den almış olduğu yardımlar tarihsel süreç içinde incelenmiş, AB üyesi ülkelerin birlik bütçesinden almış olduğu yardımlarla Türkiye'nin almış olduğu yardımlar karşılaştırmalı olarak ortaya konmuştur. Ayrıca bu bölümde Türkiye'nin tam üye olması durumunda, Yapısal Fonlar kapsamında kullanabileceği yardım miktarına ilişkin bir değerlendirme yapılmıştır.

1. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN BÖLGESEL POLİTİKASI

AB'yi oluşturan bölgeler arasında önemli gelir farklılıkları mevcuttur. AB, bölgeleri arasındaki gelir eşitsizliklerini ve potansiyel farklılıkları azaltmak, bölgeler arasındaki uyum ve dayanışmayı sağlamak için bölgesel politikaya ihtiyaç duymuştur. Bu çerçevede, üye ülkeler arasındaki sosyal ve ekonomik farklılıkları gidermek amacıyla AB bölgesel politikası oluşturulmuştur. Söz konusu farklılıklar ekonomik gelişmeyi destekleyecek doğal kaynakların ve coğrafi koşulların iyi olmadığı bölgelerde özellikle görülmektedir. Ayrıca ekonomik olarak kalkınmayı başarmış bölgelerde dahi, yapısal değişim ve küreselleşme nedeniyle zamanla birtakım sıkıntılar ortaya çıkmaktadır. Eski sanayi yöntemlerinin uygulanması, söz konusu bölgelerin ekonomilerinde sorunlara yol açabilmektedir. Bunun yanı sıra üretimin merkezlere kaydığı büyük şehirlerde çevre diye tanımladığımız hemen şehrin kenarlarında oluşmuş bölgelerin iş ve nüfus kaybı yaşaması da farklılıkların oluşmasına sebep olan diğer bir önemli unsurdur (İKV, 2005: 6).

1.1. Bölge Kavramı

Bölge kavramı net olarak tanımlanmamış olup tüm dünyada kabul edilen ortak bir tanımı yoktur. Bölge, diğerlerinden farklı coğrafi, politik ve idari özelliklere sahip bir oluşumdur. Ayrıca bölge kavramı içinde kültürel özellikler barındıran etnik ve sosyal bir alanı tanımlayabilir. Bölge kavramı, gelir sağladığı alanlar bakımından ekonomik olarak da tanımlanabilir (Javanoviç, 1997: 292).

Bölgesel politikanın merkezinde yer alan ve “bölge” olarak adlandırılan kavrama, genel kabul görmüş eğilimlere göre, örneğin homojenlik faktörünü esas alarak aşağıdaki kriterlere göre tanımlamalar getirilmiştir:

- Coğrafi (Kıyı bölgeleri, dağlık bölgeler, kömür madeni bölgeleri vb.),
- Kültürel (Etnik çoğunluk, dil, din),

- Yerleşim ve yoğunluk bakımından (merkezi bölgeler-çevredeki bölgeler, yüksek nüfus yoğunluklu alanlar-kilometrekare başına az sayıda insan düşen uzak bölgeler).

Bölge kavramının, yeni ekonomik yapılanmalar ve ortak çıkarlar faktörüne göre tanımlanması halinde;

- Belirli sektörlerin hakim olduğu alanlar (tarım, sanayi, turizm, gemi inşa vb.),
- Bir komşu devletle sınırı olan ve bu ülkenin ekonomik faaliyetlerinden etkilenen alanlar,
- Uzun mesafeli trafik akışı bağlamında transit bölgeleri (Alp dağları vb.),
- Ortak bir yerleşim alanının ekonomik yapısından etkilenen bölgeler (Akdeniz ülkeleri, Baltık denizine kıyısı olan ülkeler vb.) gibi tanımlamalarla karşılaşılmaktadır (Brasche, 2001:13).

Bölgeleri tanımlamak için sık olarak kullanılan bir ölçüt de refahtır. Bu kriter bağlamında, kişi başına düşen gelir düzeyi bir bölge içerisindeki ekonomik durumun göstergesi olarak dikkate alınmaktadır (Karluk, 2007: 363).

1.2. AB’de Bölge Kavramı

Yukarıdaki tanımlamalardan hiçbiri tek başına AB’de bölgesel politikanın ulusal veya yerel düzeyde bölge olarak ayırdığı tanımlamayı karşılamaya yetmemektedir. AB’de planlama bağlamında bölgeler, kent ve metropol alandan, çok geniş bölgeye kadar farklılık gösterir. Bir kısmı ekonomik, sosyal kültürel açıdan homojen mekan parçası iken, bir kısmı da işlevsel açıdan üstünlük gösterir.

AB bölgesel politikası bağlamında “bölge” kavramı, genel olarak ulusal ve yerel seviyeler arasındaki bir orta kategoriye ifade etmektedir. Her bir bölge, belli ortak ya da birbirini tamamlayıcı özelliklere ve yoğun bir etkileşim derecesine sahiptir. Bölgeler bünyesindeki ortak özellikler, coğrafya ve doğal kaynaklar gibi fiziki özellikler olabileceği gibi, üretim yapısı ve tüketim parametreleri gibi ekonomik ve sosyal özellikler de olabilmektedir. Bununla birlikte, bazen bir bölgenin tanımının ve sınırlarının siyasi bir tercihle belirlendiği de görülebilmektedir. Ancak, her durumda bölgelerin alan ve nüfus açısından makul büyüklükte olmasına özen gösterilmektedir. Bir üye ülkedeki bölge sayısı, ülkenin büyüklüğüne ve sınıflama kriterlerine göre değişmektedir (Altan, <http://www.icisleri.gov.tr>).

1.3. AB’de Bölge Sınıflandırma Sistemi (NUTS)

AB, 1970’lerin başında bölgelerin sınıflandırılmasına yönelik özel bir sistem geliştirmiştir. Fransızca kısaltılmış şekli NUTS (Nomenclature des Unites Territoriales Statistiques, Nomenclature of Territorial Statistical Unites) olan “Topraksal İstatistik Birimleri” dizini, Avrupa Toplulukları İstatistik Ofisi (Eurostat) tarafından Birlik içinde bölgesel istatistikler oluşturmak amacıyla, ulusal otoritelerle yapılan anlaşmalarla geliştirilmek üzere kurulmuştur (Candan, 2007: 139-140).

NUTS bölgeleri normatif bölgeler olup siyasi iradeyi yansıtmaktadırlar. Normatif bölge sınırları, yerel topluluklara verilen görevlere, bu görevleri ekonomik olarak verimli bir şekilde gerçekleştirebilecek nüfus büyüklüğüne, tarihi, kültürel ve diğer faktörlere göre verilmektedir. (http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nuts/basicnuts_regions_en.html)

NUTS, AB’de bölgesel politikaların uygulanabilmesi amacıyla, bölgelerin sınıflandırılmasına yönelik bir tanımlamadır. NUTS 1, kendine yeterli ekonomik güce sahip bölgesel alanlar; NUTS 2, daha çok iller düzeyindeki yönetsel birimler; NUTS 3 ise, kırsal temelde yönetsel birimleri sınıflandırmaktadır. Topluluğun

bölgelere yönelik destek programları NUTS 2 sınıflandırmasını esas alır (Aktar, 2002:69).

15 üyeli AB, NUTS 1 sınıflandırmasına göre 78 bölgeye, NUTS 2 sınıflandırmasına göre 210 idari birime ve NUTS 3 sınıflandırmasına göre 1092 kırsal birime ayrılmıştı. 27 üyeli AB ise NUTS 1 sınıflandırmasına göre 97 bölgeye, NUTS 2 sınıflandırmasına göre 271 idari birime ve NUTS 3 sınıflandırmasına göre 1303 kırsal birime ayrılmıştır (Tablo 1.2) (İnceci, 2006: 451).

AB Konseyi tarafından kabul edilen NUTS tüzüğü ile, her NUTS düzeyi için en alt ve en üst nüfus eşiklerini belirlenmiştir.

Tablo 1.1. NUTS Düzeyleri Nüfus Eşikleri

Düzye	En Alt	En Üst
NUTS 1	3.000.000	7.000.000
NUTS 2	800.000	3.000.000
NUTS 3	150.000	800.000

Kaynak: http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nuts/basicnuts_regions_en.html

Tablo 1.2. AB Ülkelerinde NUTS Bölge Sayıları,2006

Ülkeler	NUTS 1	NUTS 2	NUTS 3
Avusturya	3	9	35
Belçika	3	11	44
Bulgaristan	2	6	28
Kıbrıs Rum Kesimi	1	1	1
Çek Cumhuriyeti	1	8	14
Almanya	16	39	429
Danimarka	1	5	11
Estonya	1	1	5
İspanya	7	19	59
Finlandiya	2	5	20
Fransa	9	26	100
Yunanistan	4	13	51
Macaristan	3	7	20
İrlanda	1	2	8
İtalya	5	21	107
Letonya	1	1	6
Litvanya	1	1	10
Lüksemburg	1	1	1
Malta	1	1	2
Hollanda	4	12	40
Polonya	6	16	66
Portekiz	3	7	30
Romanya	4	8	42
İsveç	3	8	21
Slovenya	1	2	12
Slovakya	1	4	8
İngiltere	12	37	135
TOPLAM	97	271	1303

Kaynak: http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nuts/codelist_en.cfm?list=nuts

1.4. AB Bölgesel Politikasının Tanımı

Günümüzde, AB dünyanın en zengin bölgelerinden biri olarak kabul edilmesine karşın onu oluşturan bölgeler arasında ciddi gelir ve altyapı farklılıkları mevcuttur. Ekonomik olarak kalkınmayı başarmış bölgelerde dahi yapısal değişim ve küreselleşme süreci zamanla birtakım sıkıntıları beraberinde getirmiş, gelişen teknoloji ve hızlı bir şekilde yaşanan değişimle birlikte, sanayileşme sürecinde kullanılan araçlar hem eskimiş hem de verimsiz kalmışlardır. Bu yüzden bölgesel politikalar, AB'yi oluşturan ülkeler için hem bir dayanışma aracı hem de ekonomik entegrasyonu destekleyen çok önemli bir faktör olarak görülür hale gelmiştir. Bölgeler arasındaki uyumun sağlanması, gelir eşitsizliklerinin giderilmesi, mevcut sosyo-ekonomik farkların azaltılması hedefleri Birliğin nihai hedefleri arasına girmiştir (Diriöz, 2006: 60).

Çok farklı ekonomik ve sosyal yapıları sahip ülkelerin bir araya gelmesi sonucu kurulan AB'nin, ekonomik ve sosyal açıdan dengeli, kalkınmış ve barış içinde bir bölge olarak problemsiz bir entegrasyonu sağlamanın, ancak Birlik düzeyinde bölgesel bir politikanın oluşturulmasıyla gerçekleştirilebileceği düşüncesi AB içinde genel kabul görmektedir.

AB bölgesel politikası bu doğrultuda gerekli rehber ve ilkeleri geliştirerek, üye devletler tarafından oluşturulan bölgesel politikaların, Topluluk rekabet ve devlet yardımları kurallarıyla uyumlu ve koordinasyon içinde olmasını sağlamaktadır. Ayrıca, Topluluğun muhtelif politika ve mali araçlarına ihtiyacı olan bölgeleri göz önünde bulunduran bölgesel bir boyut vererek koordinasyon sağlanması açısından önem taşımaktadır (Bayburtlu, 2002: 36).

AB, çok sayıda ülkeyi içinde barındırmaktadır ve bazı ülkelerin bölgelerinin gelişmişlik göstergeleri Birlik ortalamasının gerisinde kalmaktadır. Birliğe üye bazı ülkeler, kendi yerel politikaları ve kaynaklarıyla bölgesel dengesizliklerle başa

çıkamamaktadırlar. AB, harcamaların en çok ihtiyaç duyulan bölgelere yapılmasını sağlamakla bölgesel politikaların etkinliğini arttırmaktadır. Ayrıca bölgesel dengesizliklerin, özellikle ekonomik ve parasal boyutlarda, entegrasyon ve Birliğin bir bütün olarak gelişimi için, gelecekte engel teşkil edebileceği düşünülmektedir. Bölgesel eşitsizlikler ekonomik ve sosyal birleşmeyi engelleme eğilimi içerisinde olduğundan, Birliğin ortak bölgesel politikası, tüm üye ülkelerin ortak çıkarı olarak görülmektedir (Can, 2004: 12-13).

Bölgeler arasındaki eşitsizlikleri azaltmak için AB Bölgesel Politikası; ulaştırma, enerji şebekeleri, haberleşme bağlantıları, su kaynakları, atık su yönetimi gibi altyapı faaliyetlerini geliştirme, özellikle az gelişmiş bölgelerde zenginlik ve istihdamın temeli olarak görülen Küçük ve Orta Boy İşletmelerin (KOBİ) desteklenmesi, insan kaynaklarının geliştirilmesi, uzun süreli işsizliğe karşı mücadele edilmesi ve gençler, kadınlar ya da çeşitli nedenlerle ayrımcılığa maruz kalan grupların emek piyasasına uyumunun sağlanması, hava ve su kirliliği, su kaynaklarının yetersizliği ve kalitesizliği, atıkların kontrolü gibi çeşitli boyutları olan çevrenin uzun vadeli bir kaynak olarak kullanımı anlayışının geliştirilmesi ile araştırma ve geliştirmeye bağlı olarak ülkeler ve bölgeler arasındaki teknoloji farklarının giderilmesi gibi çeşitli konularda yatırımları özendirilmekte ve çeşitli yollarla desteklemektedir (Dural ve Çatalbaş, 2008:412-413).

1.5. AB'de Bölgesel Farklılıklar

Bölgeler arasındaki gelir düzeyi farklılıklarının nedeni olarak görülen üç temel unsur vardır. İlk unsur, bölgeler arasında ekonomik gelişmeyi destekleyen etmenlerin dağılımındaki çeşitliliktir. Doğal kaynakların, iklim koşullarının ve yerleşim şekillerinin bölgelerde gösterdiği çeşitlilik gelir düzeylerinin farklılaşmasında önemli rol oynar. İkinci unsur, bölgenin yerel işgücünün verimliliğinin yüksek olması ve tüketici tabanının zengin olması ile birlikte sanayi yapılanmasının gelir düzeyini arttırmasıdır. Üçüncü unsur ise, geliri yüksek alanlara, çevre alanlardan veya bölgelerden gelen nüfus nedeniyle yığılma olmasıdır. Bu yığılma sonucunda da çevre

alanlar ve bölgeler iş ve nüfus kaybı yaşarlar ve gelir seviyeleri açısından ilerleme kaydedemezler (Diriöz, 2006: 62).

Bölgelerin gelenek, kültür, sosyal ve ekonomik yapı gibi çeşitli alanlardaki farklılıkları, esasen, Avrupa'nın çoğulcu yapısına katkıda bulunmaktadır. Küreselleşen dünyada böyle bir çeşitliliğin korunması konusunda geniş bir mutabakat mevcuttur. Ancak, çeşitliliğin farklılık olarak algılandığı ve negatif bir anlam yüklendiği tek konu bölgede yaşayanların refah düzeyidir. AB içerisinde bir tarafta kişi başına düşen Gayri Safi Yurtiçi Hasıla (GSYİH) açısından çok iyi durumda olan; diğer tarafta yaşam standardı Birlik ortalamasının çok altında kalan ülkeler ve ülkeler içerisinde de bölgeler vardır (Brasche, 2001: 14).

AB içinde farklılığın istatistiki olarak ifadesi veya uyumun ölçümü için kullanılan kriter kişi başına düşen GSYİH'dir. Aşağıdaki tablo incelendiğinde AB ülkeleri içinde kişi başına GSYİH bakımından ilk sıradaki ülkenin Lüksemburg olduğu görülmektedir. Lüksemburg'da kişi başına GSYİH, AB-25 ortalamasının 2, 5 katıdır. Kişi başına GSYİH, İrlanda'da AB 25 ortalamasının %40; Hollanda'da %25; Avusturya ve Danimarka'da %20, Almanya ve Finlandiya'da %10 üzerinde gerçekleşmiştir. İtalya ise AB-25 ortalaması ile aynı seviyede kişi başına GSYİH'e sahipken AB-15 ülkelerinden İspanya, Yunanistan ve Portekiz AB-25 ortalamasının altında kalmıştır.

AB'ye yeni üye olan 12 ülkede ise kişi başına düşen GSYİH, AB-25 ortalamasının altında kalmaktadır. Bu ülkelere içerisinde Kıbrıs Rum Kesimi, AB ortalamasına en yakın ülke konumundadır. Kıbrıs Rum Kesimi'ni, Slovenya ve Çek Cumhuriyeti izlemektedir. Birliği'nin son iki üyesi Romanya ve Bulgaristan ise AB ortalamasının çok altında bir GSYİH'e sahiptirler. Türkiye ise Bulgaristan'ın ardından son sırada yer almaktadır.

Tablo1.3. AB Ülkelerinde Kişi Başına Düşen GSYİH, 2005 (Satınalma Gücü Paritesine Göre, AB-25)

Lüksemburg	251	Kıbrıs Rum Kesimi	89
İrlanda	139	Yunanistan	84
Hollanda	126	Slovenya	82
Avusturya	123	Çek Cumhuriyeti	74
Danimarka	122	Portekiz	71
Belçika	118	Malta	70
İngiltere	117	Macaristan	63
İsveç	115	Estonya	60
Finlandiya	111	Slovakya	57
Almanya	110	Litvanya	52
Fransa	108	Polonya	50
Euro Bölgesi	106	Letonya	48
AB 25	100	Hırvatistan	48
İtalya	100	Romanya	34
İspanya	98	Bulgaristan	33
AB 27	96	Türkiye	28

Kaynak:<http://ec.europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=STAT/06/166&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>

2005 yılı verilerine göre, kişi başına GSYİH'si en düşük bölge kuzeydoğu Romanya'dır. Bu bölgede kişi başına düşen GSYİH 5.430 Euro'dur. Buna karşın kişi başına GSYİH'si en yüksek bölge 67.798 Euro ile İç Londra'dır. İki bölge arasındaki fark 12,5 kattır. AB 27 ortalaması endeksi 100 (22,400 Euro) olarak kabul edildiğinde Lüksemburg'ta endeks 264 (59,202 Euro) ve Brüksel'de 241 (53,876 Euro)'dur. Dördüncü ve beşinci bölgeler Hamburg ve Viyana olup bu bölgelerde endeks sırasıyla 202 (45,271 Euro) ve 178 (39,774 Euro)'dur (Eurostat, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>).

AB içinde en zengin bölgeleri, Almanya ve İngiltere'nin güneydeki bölgeleri, İtalya'nın kuzey bölgeleri ile Belçika, Lüksemburg, Hollanda, İrlanda ve İskandinav ülkelerindeki bölgeler oluşturmaktadır. Ayrıca Paris, Madrid ve Prag'da bu kategoriye girmektedir. Birliğin en fakir bölgeleri ise güney ve batıdaki uç bölgeler ve yeni üye ülkelerin bölgeleridir.

AB'ye yeni üye olan ülkeler içerisinde Prag bölgesi (Çek Cumhuriyeti) kişi başına 160 GSYİH endeks değeri ile (AB-27=100) Birlik içerisinde kişi başına düşen GSYİH bakımından 12.sırada yer almaktadır. Bratislava (Slovakya)'da 148 endeks değeri ile 265 bölge içerisinde 18. sıradadır. Yeni üye ülkelerin bölgeleri arasında GSYİH endeks değeri yüksek olan diğer bölgeler Közép-Magyarország (Macaristan-105 endeks değer), Zahodna (Slovenya-105 endeks değer) ve Kıbrıs Rum Kesimi(93 endeks değer)'dir. Ancak bu bölgeler yeni üye ülkeler içinde birer istisna gibidirler. Bu bölgelerle birlikte Polonya'nın Mazowieckie bölgesi ve Malta hariç tutulursa, yeni üye olmuş ülkelerin bütün bölgeleri AB-27 ortalamasının %75'inden daha düşük bir GSYİH'e sahiptirler (Eurostat, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>).

AB içerisinde 43 bölgede kişi başına düşen GSYİH, AB 27 ortalamasının %125'inden fazla iken bu bölgelerde yaşayan kişiler AB nüfusunun %21'ini oluşturmaktadırlar. Kişi başına düşen GSYİH bakımından AB 27 ortalamasının %50'sinin altında olan bölgelerde yaşayanlar ise Birlik nüfusunun %12'sini oluşturmakta olup, bu kapsamda 32 bölge bulunmaktadır. Tablo 1.4 AB içerisinde kişi başına düşen GSYİH açısından en zengin ve en fakir 10 bölgeyi göstermektedir. Buna göre en fakir 10 bölgenin tamamı Birliğe yeni katılan ülkelere aittir.

Tablo1.4. AB-25 İçerisinde Kişi Başına Güşen GSYİH Açısından En Zengin ve En Fakir Bölgeler-2003 (Satınalma Gücü Standardına Göre, AB-25=100)

En Yüksek 10 Bölge		En Düşük 10 Bölge	
Inner London (İngiltere)	278	Lubelskie (Polonya)	33
Bruxelles (Belçika)	238	Podkarpackie (Polonya)	33
Lüxembourg (Lüksemburg)	234	Podlaskie (Polonya)	36
Hamburg (Almanya)	184	Swietokryzskie (Polonya)	37
Ile de France (Fransa)	173	Warminsko-Mazurskie (Polonya)	37
Wien (Avusturya)	171	Opolskie (Polonya)	37
Berkshire,Buckinghamshire,Oxfordshire (İngiltere)	165	Eszak Magyarorszag (Macaristan)	38
Provincia Autonoma Bolzano (İtalya)	160	Vychodne Slovensko (Slovakya)	39
Oberbayern (Almanya)	158	Eszag-Alföld (Macaristan)	39
Stockholm (İsveç)	158	Del-Alföld (Macaristan)	40

Kaynak: Info regio News, Newsletter, Stage Set for Cohesion Policy 2007-2013, September 2006, No:149, http://ec.europa.eu/regional_policy/newsroom/newslet149/49_06_en.pdf

1.6. AB Bölgesel Politikasının Amaçları

AB Bölgesel Politikası, en basit ifadeyle, bölgesel farklılıkları azaltmak için zengin bölgelerden fakir bölgelere kaynak transferi yapar ve böylece Birliğin ekonomik, sosyal ve bölgesel uyumunu güçlendirmeye çalışır. Bu anlamda, AB Bölgesel Politikası, hem bir dayanışma hem de bir entegrasyon aracıdır. AB Bölgesel Politikası ardındaki değerler “dayanışma ve uyum”dur. Dayanışma, AB ortalaması ile kıyaslandığında sosyal ve ekonomik gelişmişlikten yoksun vatandaş ve bölgeleri geliştirmeyi amaçlar. Fakir ve zengin bölgeler arasındaki gelir ve diğer zenginlik

farklarını kapatmanın herkesin iyiliğine olacağı savına dayanarak da uyumu destekler (Özdemir, 2007:57).

AB bölgesel politikasının amaçları üç başlık altında toplanabilir:

1-) Üye ülkeler arasındaki gelir farklılıklarını azaltmak: AB, dünyanın en zengin bölgelerinden birisi olmasına rağmen, üye ülkeler arasında ciddi gelir farklılıkları vardır. Ayrıca, üye ülkelerde kişi başına düşen gelir açısından da bölgeler arasında farklılıklar bulunmaktadır. 2004 ve 2007 yıllarında Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkelerinin (MDAÜ), AB'ye üye olmasıyla birlikte gelir farklılıkları daha da belirginleşmiştir. Bölgesel politikanın nihai hedefi geri kalmış bölgelerin gelişmiş bölgelere kıyasla daha hızlı büyümesini sağlayarak bölgeler arasındaki gelir farklılıklarını azaltmaktır.

2-) Üye ülkeler arasındaki gelir farklılıklarının daha da artmasını önlemek için gelir farklılıklarına yol açan faktörlerin etkisini azaltmak: AB, bölgesel politika ile yapısal ve kurumsal etkenlerden kaynaklanan gelir farklılıklarının azaltılmasını hedeflemektedir. Bu amaçla, düşük gelirli bölgelerde yapısal ve kurumsal faktörlerin iyileştirilmesi, geliştirilmesi ve bu bölgelerin zengin bölgelerle rekabet edebilir hale gelmesi için bölgesel politikanın mali alanlarına öncelik vermekte; bu alanlarda yatırımları teşvik etmektedir (Candan, 2007: 138-139).

3-) Üye ülkelerin tek başına başaramayacakları projelere destek olmak ve AB düzeyinde bölgesel politikanın koordinasyonunu yapmak: Bölgesel gelişme sorunlarının çözümü ilk etapta her ülkenin kendi sorumluluğundadır. AB, ekonomik büyümeyi teşvik etmek üzere ilave parasal destek vermekte ve üye devletlerin bu doğrultuda yerel politikalarını oluşturmalarına yardımcı olmaktadır (Can, 2004, s.11). Üye devletler, uygulayacakları politikalarla kendi içindeki gelişmişlik farklarının azaltılmasına katkıda bulunacaklardır. Ancak AB'nin, Birlik bazında bir koordinasyon politikası mevcut olmazsa üye ülkeler arasındaki gelir farklılıkları

devam edecek ve bu durum ekonomik açıdan entegre olan Birliğin geleceğini tehdit edecektir. Bunu önlemenin yolu Birlik içinde geri kalmış bölgeleri zengin bölgelerin seviyesine çıkarmak olarak belirlenmiştir (Sağbaş, 2003: 265).

1.7. AB Bölgesel Politikasının Hukuki Temelleri ve Tarihsel Gelişimi

AB bölgesel politikasının hukuki temellerinin ortaya konulması aynı zamanda bölgesel politikanın tarihsel gelişimini de vermektedir.

1.7.1. Roma Anlaşması İle Getirilen Düzenlemeler

AB’de bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarının azaltılması ilkesi 1957 yılında imzalanan Roma Anlaşması ile AB sistemine girmiştir. Avrupa Ekonomik Topluluğu’nu (AET) kuran Roma Anlaşması’nın giriş bölümünde, değişik bölgeler arasında gelişme farklılıklarının azaltılarak ve geri kalmış bölgelerin geri kalmışlığının azaltılması suretiyle üye ülke ekonomilerinin uyumlu bir şekilde kalkınmasının sağlanması Topluluğun amaçları arasında sayılmıştır (Armstrong, s.401). Bu hedefler doğrultusunda 1958 yılında Avrupa Sosyal Fonu (ASF) ve 1962 yılında Avrupa Tarımsal Yönverme ve Garanti Fonu (ATYGF) kurulmuştur.

ASF, özetle ortak pazar içinde işçiler için istihdam olanaklarını iyileştirmek ve bu yolla yaşam standartlarının yükseltilmesine katkıda bulunmak amacıyla kurulmuştur. ATYGF’nin ise özellikle fiyatların düzenlenmesi, çeşitli ürünlerin üretimi ve pazarlanması için gerekli desteğin sağlanması, depolama ve devir ile ilgili düzenlemelerin yapılması ve ithalat ile ihracata istikrar kazandırılmasına ilişkin ortak mekanizma ile ilgili hedeflere ulaşılmasına olanak tanımak amacıyla kurulabileceği belirtilmiştir (Bayraktar, www.tkb.com.tr).

Anlaşma'nın 2.maddesinde ise, Topluluğun görevleri arasında, üye ülkelerin ekonomilerinin birbirine yakınlaştırılmasıyla Topluluk genelinde yaşam standartlarının hızlı bir şekilde yükseltilmesi, üye ülkelerin ekonomik çabalarının uyumlaştırılmasıyla dengeli ve sürekli büyümenin sağlanması amacı yer almıştır (<http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/index.htm#founding>).

Ancak bölgesel gelişme konusundaki Anlaşmanın yaklaşımı bu ifadelerle sınırlı kalmıştır. 1957 yılında sadece altı ülke ile kurulan Toplulukta, kurucu ülkeler arasında, İtalya'nın güney bölgesi dışında, ekonomik farklılıkların fazla olmaması nedeniyle bölgesel politika alanında bir eylemde bulunulmamış, bölgesel politika ülkelerin iç sorunları olarak görülmüştür.

Topluluk başlangıçta, bölgesel gelişmeye yönelik fonlar oluşturma yerine, Avrupa Yatırım Bankası'ndan (AYB) sağlanan krediler aracılığıyla, az gelişmiş bölgelerin kalkınmasına yönelik projeleri desteklemiştir. Nitekim Roma Anlaşması'nın dördüncü başlığı altındaki 129. madde ile Avrupa Yatırım Bankası kurulmuş ve 130. maddede Banka'nın görevleri sıralanmıştır. 130. maddeye göre Banka'nın görevi, Topluluk çıkarları doğrultusunda ekonominin bütün sektörlerinde az gelişmiş bölgelerin kalkınmasını amaçlayan projelerin desteklenmesi olarak belirtilmiştir (<http://eur-lex.europa.eu>). Topluluk ayrıca kurumlarını da, bu bölgelerin korunması amacıyla yapılacak çalışmaların finansmanında belli istisnalar sağlama konusunda yetkilendirmiştir (Bayburtlu, 2002:37). Bu alandaki istisnalar Roma Anlaşması'nın devlet yardımlarını düzenleyen 92-94. maddelerinde yer almaktadır. Söz konusu maddeler doğrudan doğruya veya devlet kaynakları aracılığıyla yapılan ve rekabeti bozan her türlü yardımın, üye ülkeler arasındaki ticareti etkilediği ölçüde ortak pazar ile bağdaşmayacağını tanımlamakta ve ortak pazar ile bağdaşma ilkelerini şu şekilde belirtmektedir (Uğurlu, 1992: 10-11):

- Doğal afetlerin neden olduğu zararların telafisi için yapılan yardımlar (Madde 92-2(b)),

- Yaşam standartlarının aşırı düşük olduğu veya istihdam düşüklüğünün bulunduğu bölgelerin ekonomik gelişmesini sağlamak için yapılan yardımlar (Madde 92 (3)),

- Avrupa'nın ortak yararına yönelik önemli projelerin gerçekleştirilmesi veya bir üye ülkenin ekonomik hayatındaki ciddi bir aksaklığın giderilmesi amacıyla yapılan yardımlar (Madde 92 (3)),

- Belirli ekonomik faaliyetler veya ekonomik alanların gelişmesini ağılamak için, rekabet şartlarını olumsuz etkilemediği sürece yapılan yardımlar (Madde 92(3)).

Roma Anlaşması'nın 93.maddesinde, Komisyon'un üye ülkelerle işbirliği yapması ve bu ülkelerdeki mevcut yardım düzenlemelerini izlemesi gereği ve bunun yöntemi belirtilmekte, 94. maddede ise 92. ve 93. maddelerin uygulanması için gerekli olan tüzüklerin çıkarılması öngörülmektedir (<http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/index.htm#founding>).

1.7.2. İlk Genişleme ve Sonrası

1973 yılında İngiltere, İrlanda ve Danimarka Topluluğa katılmışlardır. Özellikle İngiltere ve İrlanda'nın üyeliğiyle birlikte Topluluk içinde bölgesel farklılıklar belirginleşmiştir. Genişlemeden sonra, Topluluk içindeki bölgesel sorunlar ilk kez resmi olarak ele alınmış, bu konuda Avrupa Komisyonu üyesi George Thomson detaylı bir rapor hazırlamıştır. Thomson raporunda, Topluluk içerisinde iki çeşit sorunlu bölge olduğunu belirtmiştir. Bunlardan ilki tarım ekonomisine dayalı bölgeler olup, Topluluğun kenar bölgelerini oluşturmaktadırlar. İtalya'nın güneyindeki Mezzogiorno bölgesi ve İrlanda bu kategoriye girmektedir. Sorunlu bölgelerden ikincisi ise üretimin ve istihdamın büyük bir bölümünü gerileyen endüstrilerden sağlayan bölgelerdir. Bu kategoriye ise İngiltere'nin tekstil ve gemi inşa sektörlerinin yoğun olduğu bölgeler girmektedir. Bu bölgelerin ortak özelliği

kaynaklarını verimli olarak kullanamamaları ve uzun dönemli yapısal işsizlik sorunuyla iç içe olmalarıdır (Jovanoviç, 1997: 298).

Thomson raporunun yayınlanmasından sonra, İngiltere'nin ısrarı ve İrlanda ile İtalya'nın bu alandaki talepleri dikkate alınarak, Topluluk içerisindeki uzun tartışmalardan sonra Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu'nun (ABKF) kurulmasına karar verilmiştir. AB bölgesel politikası için hayati önem taşıyan bu gelişmeden sonra 1975 yılında 724/75 sayılı Konsey Tüzüğü ile kurulan Fonun temel amacı geri kalmış bölgelere finansal destek sağlamak olarak belirlenmiştir. Fon, üye ülkelere bölgesel politikalar konusunda yardımcı olmak için kurulmuş olup, amacı ulusal harcamaların yerini almak değildir. ABKF, ülkelerin bölgesel politika ile ilgili yaptıkları harcamaları tamamlayıcı bir nitelik taşımaktadır (Archer and Butler, 1996: 132-133). Kurulduğu ilk yıllarda AB bütçesinden %5 oranda pay alan Fonun hacmi yıllar içerisinde önemli oranda artmıştır. 1975 yılında sadece 269 milyon ECU'lük bir büyüklüğe sahip olan ABKF bütçesi, 1984 yılına gelindiğinde 2,14 milyar ECU'ya ulaşmıştır. ABKF, geçen on yıllık süre içerisinde yıllık ortalama %25 büyümüştür.

1980'li yılların ortalarına kadar ABKF ile birlikte ATYGF'de bölgesel kalkınmaya mali kaynak sağlamıştır. Ayrıca, ASF kaynaklarının önemli bir bölümü geri kalmış bölgelerin kalkınmasına yardımcı olmak amacıyla ilgili bölgelerde kullanılmıştır. Bu üç fonla birlikte mali kaynaklar hem çeşitlenmiş hem de miktar olarak artmıştır. Mali kaynakların miktar olarak artması ise bu kaynakların yönetimi ve dağıtımını konusunda her geçen gün Topluluğa yönelik eleştirilerin artmasıyla sonuçlanmıştır.

Tarihsel süreç içerisinde dünyadaki ve Avrupa genelindeki bazı sosyal ve ekonomik olaylar, üye ülkeler ve bu ülkelerin bölgeleri arasındaki dengesizliklerin oluşumunda ve artışında etkili olmuştur. Örneğin 1970'li yıllarda ortaya çıkan petrol krizleri, Topluluk genelinde hammadde maliyetlerini arttırdığından yatırımlar azalmış, büyüme hızları düşmüştür. Uluslararası piyasada Tayvan, Kore, Hong Kong

gibi yeni üretici ülkelerin çıkması, uluslararası ticaretin yayılmasını sağlarken, bu süreçte tekstil, çelik, gemi yapımı ve otomotiv sektörlerinde yaşanan kriz bu sektörlerin gerilemesine ve işsizliğin artmasına neden olmuştur (Ateş, 2004: 235). Diğer taraftan Topluluk 1981’de Yunanistan katılımıyla ikinci genişlemesini, 1986’da İspanya ve Portekiz’in katılımıyla da üçüncü genişlemesini yaşamıştır. Bu iki genişlemeyle birlikte Topluluğun üye sayısı on ikiye çıkarken, Topluluk içindeki az gelişmiş bölgelerin sayısı iki kat artmıştır. Yunanistan, İspanya ve Portekiz’in üyeliğiyle birlikte, bölgesel farklılıklar açısından coğrafi olarak merkez ve kenar bölgeler ortaya çıkmıştır. Topluluğun geri kalmış bölgeleri kenarları oluşturan Portekiz, İrlanda, Yunanistan ile İspanya ve İtalya’nın bazı bölgeleridir. Diğer taraftan zengin bölgeler ise merkezdeki Almanya, Fransa, Benelüks ülkeleri ile kuzey İtalya ve İngiltere’nin bazı bölgeleridir (Yuill, Bachtler, Wislade, 1999: 117).

1.7.3. Tek Avrupa Senedi

1980’lerdeki iki genişleme, bölgesel farklılıkların giderilmesini amaçlayan politikaların etkinliğinin azalmasına, Topluluğun yapısında önemli değişiklikler meydana gelmesine ve böylece daha heterojen bir yapı ortaya çıkmasına neden olmuştur. Topluluğa yeni katılan ülkeler, sosyo-ekonomik açıdan kurucu ülkelere nazaran büyük farklılıklar göstermekteydiler. Sonuçta, Avrupa Birliği’ne ulaşma amacı gittikçe zorlaşmış ve bu doğrultudaki ilerlemeleri hızlandırmak üzere, bu amaca ulaşmayı kolaylaştıracağı düşünülen Tek Avrupa Senedi (TAS) yürürlüğe girmiştir (Koçak, 2005: 25).

TAS, tek pazarı gerçekleştirme ve ekonomik ve parasal birliğin temellerini oluşturma hedeflerini ortaya koyan bir metin olup 1 Ocak 1993 tarihine kadar tek pazarın gerçekleştirilmesinin önündeki engelleri kaldırmayı hedeflemektedir. Ancak, tek pazarın sağlayacağı avantajlardan Topluluğun güçlü ekonomilerinin daha fazla yarar sağlayacağı ve geri kalmış ülkelerin hem ekonomik hem de sosyal açıdan zarar görebilecekleri düşünülmüş ve geri kalmış bölgelerin kalkınmasını sağlamak

amacıyla bölgesel politika alanında önemli reformlar yapılmıştır (Loughlin, 1997: 449-450).

1987 yılında imzalanan TAS ile bölgesel politika AB belgeleri arasına girerken resmi bir temele oturmuştur. TAS ile AET’yi kuran Roma Anlaşması’na “Ekonomik ve Sosyal Uyum” başlığı eklenerek bölgesel farklılıkları gidermeye ilişkin bazı düzenlemeler yapılmıştır (İKV, 1987: 15-16-17):

Madde 130 A: Topluluk, Topluluğun tümü içinde uyumlu bir gelişmeyi gerçekleştirmek amacıyla, ekonomik ve sosyal birleşmesini güçlendirmeye yönelik eylemini sürdürür ve geliştirir. Topluluk, özellikle çeşitli bölgeler arasında varolan farkları azaltmayı ve geri kalmış bölgelerin geri kalmışlığını telafi etmeyi amaç edinmiştir.

Madde 130 B: Üye devletler kendi ekonomi politikalarını sürdürür ve 130 A maddesindeki amaçlara ulaşmak için bunları koordine ederler. Ortak politikaların ve iç pazarın uygulanması sırasında 130 A ve 130 C maddelerinde belirtilen amaçlar göz önüne alınır. Topluluk bu amaçlara varılmasını, yapısal nitelikteki fonlar (Avrupa Tarımsal Yönverme ve Garanti Fonu-Yönverme Bölümü, Avrupa Sosyal Fonu, Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu), Avrupa Yatırım Bankası ve diğer mevcut mali araçlar çerçevesinde yürüttüğü faaliyetler yoluyla sağlar.

Madde 130 C: Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu, Topluluk içinde varolan temel bölgesel farklılıkların giderilmesine, geri kalmış bölgelerin yapısal ıslahı ve gelişmesi ile gerilemekte olan sanayi bölgelerinin dönüşümüne yardımda bulunmayı amaçlar.

Madde 130 D: Tek Avrupa Senedinin yürürlüğe girmesiyle birlikte Komisyon, yapısal nitelikteki fonların görevlerini, 130 A ve 130 C maddelerinde belirtilen amaçların gerçekleştirilmesine katkıda bulunmak amacıyla saptamak, etkinliklerini arttırmak, birbirleriyle ve mevcut diğer mali araçlarla koordinasyonunu sağlamak

için, bu Fonların işleyiş kuralları ve yapılarına değişiklik getiren toplu bir önergeyi Konsey'e sunar. Konsey, bu önerge üstüne Avrupa Parlamentosu ile Ekonomik ve Sosyal Komite'nin görüşünü aldıktan sonra bir yıllık süre içinde oy birliği ile karar alır.

Madde 130 E: 130 D sayılı maddede öngörülen kararın alınmasından sonra Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu'na ilişkin uygulama kararları, Komisyonun önerisi üzerine ve Avrupa Parlamentosu ile işbirliği içinde Konsey tarafından alınır.

1.7.4. Yapısal Fonlarda 1988 Reformu

TAS, birbirinden bağımsız ve kopuk olan fonları Yapısal Fonlar çatısı altında toplayıp birbirleriyle ilişkilendirmiş, dayanışma temelinde "ekonomik ve sosyal uyum"dan söz eden ilk metin olarak Topluluğun ortak bir bölgesel politika görevi bulunduğunu ortaya koymuştur. Bunu döneminin Komisyon başkanının adını alan Delors paketi ile bölgesel harcamaları iki katına çıkaran bir mali çerçeve teklifi izlemiştir. (İKV, 2006, s.9) 1988 yılında Konsey, Komisyon tarafından hazırlanan teklifi kabul etmiş ve 1 Ocak 1989'dan itibaren yürürlüğe konularak uygulamaya geçilmiştir.

1988 reformlarının arkasında yatan gerçek, Yapısal Fonların etkinliğini arttırmak, ekonomik ve sosyal bütünleşmeyi teşvik etmektir. 1987 yılında Komisyon beş yıllık bütçe planını açıklamış, Fonlara ilişkin ayrılan kaynakların iki katına çıkarılması, en fakir bölgeler üzerinde durulması gerektiği gibi konularda Yapısal Fonlar reformuna işaret edilmiştir. Yapısal Fonların düzenlenmesi, 1988 yılı reformu altında açıklanan bir dizi prensiplere dayanmaktadır. Bu prensipler aşağıdaki şekilde özetlenebilir (Çetin ve Karamustafa, 2002: 67):

- Yapısal politikanın reel ekonomik etkiye sahip bir enstrümana dönüştürülmesi.

- Topluluk desteklerinin tahmin edilebilirliği ve düzenliliği konularında konularında üye ülkelere güven verebilmek için harcama planlarında çok yıllı bir yaklaşımın kullanılması.

- Yapısal politikalar içinde yer alan bölgesel otoriteler başta olmak üzere, Avrupa Komisyonu, ulusal hükümetler gibi tüm kesimlerle sıkı bir ilişki kurulması ve ortak ilişkilere dayalı olarak politikaların uygulanması.

- Kaynakların en çok ihtiyaç duyulan bölgelerde yoğunlaşması.

- Ulusal düzeyde tahsis edilen fonlarla birlikte, AB ek fonlarının devreye girmesi.

- Bölgesel, ulusal ve Topluluk bazında en uygun idari düzeyde fonların yönetilmesi.

Yapısal Fonlara ilişkin ortaya konulan bu prensiplerle birlikte bölgesel, sektörel ve sosyal öncelikler içeren altı adet hedef belirlenmiş olup, Yapısal Fonlar çerçevesinde yapılan harcamalar bu hedefler doğrultusunda gerçekleştirileceklerdir. Bu hedefler şunlardır (Loughlin, 1997: 451):

1-) Geri kalmış bölgelerin kalkındırılması,

2-) Endüstriyel gerilemeden ciddi şekilde etkilenen bölgelerin dönüşümü,

3-) Uzun dönemli işsizlikle mücadele,

4-) Gençlerin iş yaşamına uyumlarının sağlanması,

5a-) Tarım ve ormancılık alanlarına üretim, süreç ve pazarlama tekniklerinin adaptasyonu,

5b-) Kırsal alanların kalkınması.

1989-1993 dönemi beş yıllık bütçe paketine göre, Yapısal Fonlara ayrılan pay yaklaşık olarak iki katına çıkarılmıştır. 1988 yılında 7,7 milyar ECU olan Yapısal Fon harcamaları 1993 yılında 14 milyar ECU'ya yükselmektedir. Bütçenin son yılı için ayrılan 14 milyar ECU, AB bütçesinin %25'ine karşılık gelmektedir. Hedefler bazında bakıldığında ise Yapısal Fonların büyük bölümünün Hedef 1 kapsamında kullanılacağı görülmektedir. 1993 yılında Yapısal Fonların %65'i Hedef 1 kapsamında harcanacaktır.

Tablo1.5.1989-1993 Döneminde Yapısal Fonların Hedeflere Göre Dağılımı (Milyar ECU)

	1988	1989	1990	1991	1992	1993
Hedef 1	-	5,4	6,4	7,3	8,2	9,2
Hedef 2	-	1,0	1,1	1,3	1,4	1,5
Hedef 3 ve 4	-	1,3	1,4	1,5	1,6	1,8
Hedef 5a	-	0,7	0,7	0,7	0,7	0,7
Hedef 5b	-	0,3	0,4	0,5	0,7	0,9
Toplam	7,7	8,7	9,0	11,3	12,6	14,1

Kaynak:Uğurlu, 1992: 57

1.7.5. Yapısal Fonlarda 1993 Yılında Yapılan Düzenlemeler

1 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe giren ve Avrupa Birliği Anlaşması olarak bilinen Maastricht Anlaşması, ekonomik ve sosyal uyumu, ekonomik ve parasal birlik ve tek pazarla birlikte, Topluluğun öncelikli hedeflerinden birisi haline getirmiştir (İKV, 2006: 9). 1993 yılında yapılan değişiklikler, 1988 yılıyla

karşılaştırıldığında reformdan ziyade düzenlemelere işaret etmektedir. Yapısal Fonlarda 1988 yılı prensipleri aynen korunmuş, bununla birlikte bazı değişiklikler yapılmıştır.

1993 düzenlemeleriyle birlikte bir dönem süresi beş yıldan yedi yıla çıkarılmıştır. Hedef 1 ve 2'nin tanımı değişmemiş ancak Hedef 1 kapsamına giren bölgelerin sayısı artmıştır. Hedef 1 bölgeleri Birlik nüfusunun %26'sını kapsayacaktır. Yapısal Fon hedeflerinde yapılan en önemli değişiklik Hedef 3 ve 4'ün yeniden tanımlanmasıdır. Yeni Hedef 3, eski Hedef 3 ve 4'ü kapsamaktadır. Amacı uzun dönemli işsizlikle mücadele ve gençlerin iş yaşamına adaptasyonunun sağlanmasıdır. Yeni Hedef 4'ün amacı ise, işgücünün eğitilerek endüstriyel değişime ve yeni üretim sistemlerine uyumunu gerçekleştirmektir. Hedef 5 içerisinde de bazı düzenlemeler yapılmıştır. Hedef 5a'ya balıkçılık alanlarının modernizasyonu hedefi de eklenmiş olup, Hedef 5b "kırsal alanların kalkınması" ilkesinden "kırsal alanların kalkınması ve yapısal dönüşümü" ilkesine dönüşmüştür (Harrop, 1996: 102-103-106).

1993 yılında yeni bir fon olarak, balıkçılık sektörünün geçirmekte olduğu ekonomik krizin atlatılması ve sektörün yeniden yapılandırılması amacıyla Balıkçılığı Yönlendirme Mali Aracı (BYMA) kurulmuştur.

1995 yılında İsveç ve Finlandiya'nın AB'ye üye olmasıyla birlikte 1988 yılında belirlenen hedeflere yeni bir hedef eklenmiştir. Düşük nüfus yoğunluğuna sahip bölgelere yardım amacıyla oluşturulan Hedef 6, sadece İsveç ve Finlandiya'nın bazı bölgelerini kapsamaktadır.

1993 düzenlemeleriyle getirilen en önemli yeniliklerden birisi Uyum Fonunun kurulmasıdır. Avrupa Birliği, Maastricht Anlaşması ile birlikte ekonomik ve sosyal uyumu gerçekleştirebilmek için, Birliğin diğer ülkelerine nazaran daha düşük refah seviyesine sahip ülkeler için yeni bir mali destek öngörmüştür. Ekonomik ve parasal birliğe yaklaşma amacıyla kurulan fondan yararlanmak için belirlenen kıstas üye

ülke GSYİH'dir. Buna göre GSYİH'si, Birlik ortalama GSYİH'sinin %90'ının altında olan ülkeler Uyum Fonundan yararlanacaktır. 1994-1999 döneminde Uyum Fonundan 14,5 milyar ECU kaynak kullandırılmıştır.

1994-1999 dönemi için Yapısal Fonlara 153 milyar ECU kaynak ayrılmıştır. 1994 yılında 20,13 milyar ECU olan Yapısal Fon bütçesi yıllar içinde artarak 1999 yılında 27,4 milyar ECU'ya çıkmıştır.

1.7.6. Gündem 2000 ve Yapısal Fonların Tabi Olduğu Hedeflerin Değişimi

Avrupa Birliği'ni, 2004 ve 2007 yıllarında gerçekleşecek genişlemelere hazırlamak amacıyla 24-25 Mart 1999 tarihlerinde Berlin'de toplanan AB Konseyi, 2000-2006 dönemindeki politikaların temelini çizen Gündem 2000 adlı belgeyi kabul etmiştir. Gündem 2000, temel hedefi Topluluk politikalarını güçlendirmek ve AB'nin yeni bir finansal perspektif oluşturmasını sağlamak olan bir eylem programı olup, 2000-2006 periyoduna yönelik tüm gelişmeleri içermektedir. Bu bağlamda aşağıdaki konular üzerinde önemle durulmuştur (Çetin ve Karamustafa, 2002: 75):

- Yapısal Fonlar ve Uyum Fonu başta olmak üzere yapısal politikaları revize etmek ve Yapısal Fon araçlarının etkinliğini arttırmak,
- Başta genişleme ve sosyo-ekonomik bütünleşmenin sağlanması olmak üzere 21. yüzyılda Birliğin karşı karşıya olduğu çeşitli zorlukları aşabilmesi için yeni bir finansal çerçevenin belirlenmesi,
- Gerek ekonomik ve sosyal bütünleşmenin sağlanmasında, gerekse Birliğin genişlemesinde yapısal politikanın rolünü geliştirmek.

Görüldüğü gibi, Birliğin genişlemesi, ekonomik ve sosyal bütünleşmesinin sağlanması ve yapısal politika araçlarının daha etkin kullanılması ve bu çerçevede yeni bir finansal çerçevenin kabul edilmesi Gündem 2000'in anahtar faktörleridir.

AB Konseyi, Yapısal Fonlardan yararlanmaya ilişkin usul ve esasları, 21 Temmuz 1999 tarih ve EC No 1260/1999 sayılı Konsey Tüzüğü ile belirlemiştir. Söz konusu Tüzüğün 1. maddesinde, Yapısal Fonların kullanım alanları, bütün diğer Topluluk mali araçlarında olduğu gibi, AT Antlaşması'nın 158-160. maddelerinde esas olarak vurgulanan, Topluluğun ekonomik ve sosyal yaklaşma gereği ve bu amacı gerçekleştirmeye yönelik olarak, Yapısal Fonlar ve Uyum Fonu ile desteklenen bölgesel gelişmişlik farklılıklarının azaltılması genel ilkeleri çerçevesinde kullandırılması koşuluna bağlanmıştır (Official Journal of the European Union, <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1999:161:0001:0042:EN:PDF>).

Gündem 2000'le birlikte, Yapısal Fonlardan sağlanan kaynakları mümkün olduğunca etkin kullanabilmek amacıyla hedef sayısı yediden üçe indirilmiş olup yeni hedefler şunlardır (European Commission,1999:11-12):

- Hedef 1: Gelişmişlik düzeyi düşük olan bölgelerin kalkındırılması ve yapısal olarak düzenlenmesi (Eski Hedef 1 ve 6),

- Hedef 2: Ağır yapısal zorluklar içerisinde bulunan bölgelerin dönüşümü (Eski Hedef 2 ve 5b),

- Hedef 3: İnsan kaynaklarının gelişimi ve istihdam (Eski Hedef 3 ve 4).

Ayrıca Gündem 2000'le birlikte, Birlik genelindeki ortak bölgesel sorunlara çözüm getirmek amacıyla bir önceki dönemde oluşturulan ve Topluluk genelinde

uygulanan girişimlerin sayısı on üçten dörde indirilmiştir. Yeni Topluluk girişimleri şunlardır:

- Interreg: Bölgeler arasındaki işbirliğine yönelik projelere destek sağlaması,
- Leader: Kırsal kalkınmanın desteklenmesi,
- Urban: Geri kalmış şehirlerin ekonomik ve sosyal dönüşümünün sağlanması,
- Equal: İş yaşamında eşitsizliklerin ortadan kaldırılması.

Bu belgede; bölgelerarası zenginlik ve ekonomik gelişme eşitsizliklerinin azaltılması, bölgesel politikada reform yapılması ve geri kalmış bölgelere ve emek piyasasındaki en zayıf gruplara yardım etmek amacıyla 213 milyar Euro tutarında bir paketin ayrılması kabul edilmiştir (Candan, 2007: 146). Bu meblağ Yapısal Fon çerçevesindeki programlar (195 milyar Euro) ve Uyum Fonu (18 milyar Euro) aracılığıyla mevcut 15 AB üyesi ülkenin kullanımına ayrılmıştır. Bu rakam AB bütçesinin üçte birine karşılık gelmektedir. Yine, 2000-2006 dönemi için 47 milyar Euro tutarında bir meblağ da aday ülkelere tahsis edilmiştir (Bayburtlu, 2002: 39).

1994-1999 döneminde olduğu gibi bu dönemde de Yapısal Fonlardan en büyük payı Hedef 1 bölgeleri almıştır. Hedef 1 bölgelerine ayrılan miktar 137 milyar Euro olup, bu tutar toplam Yapısal Fon harcamalarının %70'ini oluşturmaktadır. Hedef 2 bölgelerine Yapısal Fonlara ayrılan kaynağın %11,5'i ve Hedef 3 bölgelerine ise %12'si ayrılmıştır (Armstrong, s.414).

1.7.7. Lizbon Stratejisi Sonrasında AB’de Bölgesel Politika

AB Konseyi’nin 23 ve 24 Mart 2000 tarihlerinde Lizbon’da yaptığı toplantıda alınan kararlar yeni bir dönemin başlangıç noktası olarak kabul edilebilir. Lizbon’da, “ekonomik reform, sosyal uyum ve istihdam” Birliğin stratejik amaçları olarak belirlenmiştir. Lizbon stratejisi ile birlikte hedefin, Birliği 2010’da sürdürülebilir ekonomik büyümeyi, daha fazla ve daha iyi iş imkanlarıyla ve daha büyük bir sosyal uyumla sağlama yeteneğine sahip, dünyanın en rekabetçi ve dinamik bilgi ekonomisi haline getirmek olduğu bildirilmiştir. Lizbon Stratejisi ile 2010 yılına kadar, AB ortalama yıllık büyüme oranının %2’den %3’e çıkarılması, %61 olan istihdam seviyesinin %70’lere yükseltilmesi ve kadınlar içindeki %51 olan istihdama katılma oranının %60’ın üzerine çıkarılması hedefleri ortaya konulmuştur (http://europa.eu.int/comm/lisbon_strategy/index_en.html).

Dayanışma ve uyum AB’nin bölgesel politikalarının arkasındaki değerleri en iyi ifade eden kavramlardır. Dayanışma politikası ekonomik ve sosyal anlamda AB ortalamasının altında bulunan bölgelerdeki vatandaşların ve o bölgenin fonlardan faydalanmasını hedefler. Uyum politikasıyla, zengin ve fakir bölgeler arasındaki refah farklılıklarını gidermek suretiyle genel bir fayda sağlanması hedeflenmektedir. Uyum politikasıyla bağlantılı olarak AB’nin Lizbon Stratejisi’de büyümeyi ve istihdam yaratmayı teşvik etmektedir. Buna göre;

- Ülkeleri ve bölgeleri kolay ulaşım sağlayarak, kaliteli hizmetler ve çevresel potansiyeli korumak suretiyle yatırımlar için daha cazip hale getirmek,

- Yeniliği, girişimciliği ve bilgi ekonomisini bilişim ve iletişim teknolojilerini geliştirerek desteklemek,

- İstihdama daha fazla insan katarak daha çok ve daha iyi yeni işler yaratmak, işçilerin uyum kapasitelerini geliştirmek ve insan sermayesi konusunda yatırımı arttırmak (Dural ve Çatalbaş, 2008:413).

AB, 1 Mayıs 2004'de tarihinin en büyük genişlemesini yaşamıştır. AB üyesi ülkelerin sosyo-ekonomik açıdan MDAÜ'lerle ülkeleriyle önemli farklılıklar içermesi, Birliğin yapısında değişikliklere yol açmıştır. Bu değişiklikler, nüfus artışının yanı sıra gelir düzeyinde gerileme, işsizlik ve yoksullaşmada artış, altyapısı yetersiz bölgelerin çoğalması, eski teknolojilerin egemen olduğu tarımsal alanlarda artış gibi bir dizi olumsuzlukları içermektedir. Genişlemenin getirdiği bu türden sorunların çözümü yine AB bölgesel politikası aracılığıyla gerçekleştirilmeye çalışılmıştır (Erdal, 2006:232-233). Yeni üyelere 2004-2006 döneminde, Yapısal Fonlardan 16 milyar Euro'luk kaynak ayrılmıştır.

2005 yılı Mart ayında AB Konseyi, yenilenmiş Lizbon stratejisini imzalamıştır. Yenilenmiş Lizbon stratejisinin temel amacı, "Birliğin tüm ulusal ve Birlik kaynaklarını harekete geçirmektir. Bunun öncesinde Komisyon, 2004 yılında 3. uyum raporunu yayınlamıştır. Rapor, Birliğin üye sayısının 25'e çıkmasının Birlik içi uyum ve Birliğin rekabetçiliği için bir tehdit olduğu sonucunu çıkarmaktadır. Genişleme, ekonomik gelişmişlik farklarının artmasıyla sonuçlanmıştır. En gelişmiş bölgelerde yaşayan ve Birlik nüfusunun %10'unu oluşturan kesim ile yine aynı orandaki görece en az gelişmiş bölgelerde yaşayan kesim arasındaki kişi başına GSYİH farkı, genişlemenin ardından iki kattan daha fazla artış göstermiştir. Ayrıca, AB-25'de 123 milyon kişi (toplam nüfusun %27'si), kişi başına GSYİH'nın AB ortalamasının %75'inden az olduğu bölgelerde yaşarken, 123 milyon kişi içerisinde her on kişiden altısı yeni üyelere yaşamaktadır (http://www.kafkas.edu.tr/duyurular/web_katalog/hayvancilik_kat1/dptplan9abekoso_s_dosyalar/152bolgel2.pdf).

AB'nin 2004'te 25 üyeye ve 2007'de 27 üyeye çıkmasının getireceği sorunların, Birliğin iç uyumunu ve rekabet gücünü önemli ölçüde tehdit edeceğini göz önüne

alan Avrupa Komisyonu'nun yaptığı öneriler doğrultusunda, AB bölgesel politikasında önemli reformlar yapılmış, Yapısal Fonların araçları ve hedefleri de köklü değişime uğramıştır. Buna göre, yeni 2007-2013 programlama dönemi, eski üç hedefi, üç yeni hedefle değiştirmektedir. Yeni üç hedef; Uyum ve Rekabetçilik, Bölgesel Rekabetçilik ve İstihdam ile Avrupa Bölgesel İşbirliği şeklindedir. Bu hedefler, eski altı finansal araç yerine, üç araç ya da fon tarafından desteklenmektedir. Bu yüzden, yeni dönemde, AB bölgesel politikasının kullanabileceği fonlar, Yapısal Fonlar (ABKF ve ASF) ve Uyum Fonu olacaktır (Altan, <http://www.icisleri.gov.tr>). 2007-2013 dönemi bölgesel gelişme politikaları için ayrılan kaynak miktarı 336 milyar Euro olup, yukarıda sayılan üç Fon çerçevesinde kullanılacaktır.

1.8. Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu

AET'yi kuran Roma Anlaşması'nın 130 C maddesine dayanılarak, 724/75 sayılı Konsey tüzüğü ile 1975 yılında kurulan ABKF (The European Regional Development Fund- ERDF), Topluluğun birincil hukuk kaynakları arasındaki yerini almıştır (İneci, 2006: 444). Üye ülkelerde bölgesel gelişmenin sağlanmasına katkıda bulunmak üzere kurulan Fon, bölgesel politika uygulamalarının temel aracı haline gelmiştir (Uğurlu, 1992:17). Bölgesel Politika kapsamındaki Yapısal Fonların en önemli bölümünü oluşturan ABKF'nin temel amacı gerek ekonomik gerekse sosyal gelişmişlik düzeyi açısından AB'nin gelişmiş bölgelerinin gerisinde kalan bölgelerin kalkınmasına yardımcı olmaktır (Sülün,2005:37).

Fon 1975 yılında, 1975-1977 dönemini içeren 960 milyon ECU tutarındaki üç yıllık bir bütçe ile kurulmuş, sanayi ve hizmetler sektöründe yeni iş alanları yaratma ya da mevcut olan iş alanlarını güvence altına alacak yatırımlar, yollar, su arz ve temini ile sanayi kuruluşları altyapı yatırımlarına bağış şeklinde faaliyetlerine başlamıştır. 1975 yılından 1987 yılına kadar 13 kat artan ABKF kaynakları geri

kalmış bölgelerin kalkınması ve yapısal değişikliklerin gerçekleştirilmesinde başlıca araç olarak kullanılmaktadır (Çakmak, 1990: 73).

1979 yılında ABKF'nin yapısında birtakım değişiklikler yapılmış ve Fonun yardım programı kota içi ve kota dışı olmak üzere iki bölüme ayrılmıştır. Kota içi yardımlar fon kaynaklarının %95'ine sahip olup iki gruba ayrılmıştır. Birinci grupta sanayi ve hizmetler sektöründeki istihdam koruyucu ve yaratıcı yardımlar yer alırken ikinci grupta ise bölgesel kalkınmaya katkı sağlayan altyapı faaliyetlerine yapılan yardımlar yer almaktadır. Fonun %5'lik kısmını oluşturan kota dışı yardımlar, spesifik faaliyetler dışında kalan alanları kapsamakta olup 4 bölgeyi içine almaktadır. Bu bölgeler Topluluğun genişlemesinden etkilenen Güney İtalya, Midi-Pyrenees ve Languedoc-Roussillon bölgeleri, demir,çelik ve gemi inşa sanayinin İngiltere'de krize giren bölgeleri, Güney İtalya gibi enerji sorunu olan dağlık bölgeler ile İrlanda ve Kuzey İrlanda'nın sınır bölgeleridir (Şahin,1998: 69 ve Karluk, 2007: 368).

1984 yılında yayımlanan 1787/84 sayılı Konsey Tüzüğü ile ABKF yapısında yeni bir düzenlemeye gidilmiş, Fonun kota ve kota dışı bölümleri kaldırılırken bunun yerini Topluluk tarafından her bir üye ülke için belirlenecek olan alt ve üst sınır uygulaması almıştır. Üye ülkeler kendileri için ayrılan alt sınırdan aşağı olmamak kaydıyla Fondan yararlanmaktadır. Bu sınırlar Topluluk tarafından tespit edilmekte üye ülkelerin bölgesel farklılıkları, üretim düzeyleri, işsizlik oranları gibi kıstaslara dayanılarak belirlenmekte ve her üç yılda bir yenilenmektedir (Şahin,1998:69). Alt sınır, her üye devletin garantisi altındaki kaynağı gösterirken, üst sınır Komisyon tarafından projelerin öncelikleri ve kriterleri belirlenerek kararlaştırılan miktarı kapsamaktadır (Karluk, 2007:368). 1984 yılında ABKF'de yapılan düzenleme ile Fonun amacı az gelişmiş bölgelerin kalkınmasına, yapısal uyumuna ve gerileyen sanayi bölgelerinin yeniden yapılanmasına katkı sağlamak olduğu belirtilmiştir (Loughlin, 1997:447).

1787/84 sayılı tüzük ile ABKF dört tür programa mali destek sağlamaktadır (Uğurlu, 1992:19-21-22):

- ✓ Komisyonun inisiyatifinde, üye ülke ya da ülkeler tarafından Komisyonla işbirliği içerisinde hazırlanan Topluluk programları. Topluluk, bu tür programların %55'ine kadarlık kısmını finanse etmektedir.
- ✓ Üye ülke ya da ülkelerin kontrolünde olan ve Komisyon tarafından onaylanan ulusal programlar.
- ✓ Üye ülkelerin inisiyatifinde hazırlanan projeler.
- ✓ 1787/84 sayılı tüzük uyarınca küçük ve orta büyüklü işletmelerde teknoloji transferi, sermaye piyasalarına giriş, işletme çalışmaları ve bölgesel turizm alanları için verilen ve 100.000 ECU'yu geçmeyecek yerel potansiyellerin geliştirilmesine yönelik yardımlar.

ABKF, diğer Yapısal Fonlarda olduğu gibi, yapacağı yardımlarda Topluluk tarafından belirlenen kriterler çerçevesinde üye ülkelere yardım sağlamakta ve bu kriterler kapsamında olmak kaydıyla aşağıdaki projelere öncelik vermektedir (Şahin, 1998:70-71):

- a) Devamlı istihdam yaratmayı veya devam ettirmeyi sağlayacak verimli yatırımlar,
- b) Haberleşme ve enerji gibi altyapı yatırımları, gerileyen sanayi bölgelerindeki yeni kuşak yatırımlar ile tarım alanında iş yaratan ekonomik faaliyetler,
- c) Küçük ve orta büyüklü işletmelerin faaliyetlerini destekleyecek, yerel potansiyellerin geliştirilmesine yönelik tedbirler,

- d) Bölgesel gelişmeye katkıda bulunacak ve insan kaynaklarını geliştirecek ve işgücü piyasası ile ilişkili araştırma geliştirme faaliyetleri,
- e) Çevrenin korunmasına katkıda bulunacak altyapı yatırımları ve bölgesel gelişmeyle ilişkili verimli yatırımlar,
- f) Üye ülkelerin sınır bölgelerinin Topluluk seviyesine yükseltilmesine yardımcı olacak faaliyetler.

ABKF kurulduğu 1975 yılından itibaren giderek büyüyen bir bütçeye sahip olmuştur. Kurulduğu 1975 yılında sadece 300 milyon ECU gibi oldukça küçük bir bütçeye sahipken (Topluluk bütçesinin %4,8'i) bu rakam her geçen yıl artmıştır. 1980 yılında AB bütçesinin %6,7'sine karşılık gelen 1.165 milyon ECU'ya ulaşan Fon bütçesinin büyüklüğü 1985 yılında 1.610 milyon ECU olmuştur (Şahin, 1998:71). ABKF, 1975-1987 yılları arasında yaklaşık 764.000 istihdam yaratıcı ya da koruyucu faaliyeti finanse etmiştir (Harrop, 1992:159).

1975-1987 yılları arasında fondan en çok yararlanan ülke İtalya olmuştur. İtalya anılan dönemde fon kaynaklarından 4.837,70 milyon ECU (%31,18) kullanmıştır. İtalya'yı 3.594,40 milyon ECU (%23,17) ile İngiltere izlemiştir. Bu dönem içerisinde Fondan en fazla yararlanan üçüncü ülke ise Fransa olmuştur. Fransa bu dönemde 2.098,50 milyon ECU (%13,53) kullanmıştır. Topluluğa 1981 yılında üye olan Yunanistan kullandığı 1.745,80 milyon ECU (%11,26) ile en çok kaynak kullanan ülkelerden birisi olmuştur. Aynı şekilde İspanya'da 1986 yılında üye olmasına rağmen sadece iki yıl içinde kullandığı 659,60 milyon ECU (%4,26) ile fondan en çok yararlanan ülkelerden birisi durumundadır. 1975-1987 yılları arasında fondan en fazla yararlanan ülkeler olan İtalya, İngiltere, Fransa ve Yunanistan, Fon kaynaklarının yaklaşık %80'lik bölümünü kullanmışlardır.

ABKF'den sağlanan yardımların nihai hedefi, rekabet gücünün artırılması ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması yoluyla istihdam yaratılmasıdır (Can, 2004:68). TAS'ın kabul edilmesinden sonra ABKF kaynaklarında önemli artışlar meydana gelirken, bütçe içindeki ağırlığı da giderek artmaya başlamıştır. Bunda Topluluk politikalarında meydana gelen iki önemli değişiklik etkili olmuştur. Topluluk bir taraftan tarım sektörüne ayırdığı kaynakları kısarken diğer taraftan ülkeler ve bölgeler arasındaki gelişmişlik farklarını azaltmaya yönelik politikalara ağırlık vermeye başlamıştır (Şahin, 1998:71).

1987 yılında TAS'ın kabul edilmesi ve Roma Anlaşması'na bir maddenin eklenmesi ile ABKF'nin amaçları, Topluluk içinde varolan bölgesel farkların giderilmesi, geri kalmış bölgelerin yapısal ıslahı ve gelişmesi ile gerilemekte olan sınai bölgelerin yeniden yapılanmasına katılım olarak belirlenmiştir (İKV, 1987:16). Topluluk tarafından ortaya konulan yeni politikalar sonucu fona ayrılan pay hızla artmış, 1990 yılında Fonun Topluluk bütçesinden aldığı pay ilk defa %10'u aşarak 4,5 milyar ECU olmuştur. Takip eden yıllarda Fonun, Bütçeden aldığı pay artmaya devam ederken 1995 yılında 9,6 milyar ECU'ya ulaşmıştır (Koçak, 2005:73).

1994-2006 yılları arasında Fon kaynaklarının üye ülkeler arasında dağılımına bakıldığında İspanya'nın en çok kaynak sağlayan ülke olduğu görülmektedir. İspanya 12 yıllık dönem boyunca Fondan yaklaşık 45 milyar Euro yardım sağlamıştır. İspanya'yı 29 milyar Euro ile İtalya izlemiştir. Ancak Fon kaynaklarını kullanma bakımından dikkat çeken ülkeler Yunanistan ve Portekiz'dir. Coğrafi büyüklükleri ve nüfusları düşünüldüğünde aslında bu iki ülkenin Fondan en fazla yararlanan ülkeler olduğu görülmektedir. Yunanistan ve Portekiz 12 yıllık dönem boyunca sırasıyla 24 ve 20 milyar Euro yardım almışlardır.

Tablo1.7. Avrupa Birliği Bölgesel Kalkınma Fonu'nun Üye Ülkeler İtibariyle Dağılımı (Milyon Euro)

Ülkeler	1975-1981	1982-1987	1994-1999	2000-2006
Avusturya	-	-	684,00	861,00
Belçika	53,80	88,60	685,00	831,00
Danimarka	66,70	102,60	260,00	130,00
Almanya	336,70	378,10	7.807,00	15.334,00
Yunanistan	250,20	1.495,60	9.489,00	15.094,00
İspanya	-	659,60	16.974,00	27.979,00
Fransa	784,10	1.314,40	3.584,00	8.116,00
Finlandiya	-	-	611,00	877,00
İrlanda	336,50	624,30	2.562,00	1.951,00
İtalya	2.119,60	2.718,10	10.561,00	18.742,00
Lüksemburg	5,00	7,20	9,00	43,00
Hollanda	82,90	85,20	904,00	805,00
Portekiz	-	411,50	6.723,00	13.251,00
İsveç	-	-	511,00	871,00
İngiltere	1.258,10	2.336,30	3.470,00	8.085,00
Güney Kıbrıs	-	-	-	28,00
Çek Cumhuriyeti	-	-	-	974,00
Estonya	-	-	-	232,00
Macaristan	-	-	-	1.239,00
Letonya	-	-	-	382,00
Litvanya	-	-	-	583,00
Malta	-	-	-	46,00
Polonya	-	-	-	4.972,00
Slovakya	-	-	-	602,00
Slovenya	-	-	-	136,00
TOPLAM	5.293,60	10.221,50	64.834,00	122.164,00

Kaynak: 1975-87 arası veriler: European Commission (2007d), EU Budget 2007 Financial Report, (http://ec.europa.eu/budget/library/publications/fin_reports/fin_report_07_en.pdf), 1994-1999 arası veriler: CEC, Sixth Annual Report on the Structural Funds 1994, (http://aei.pitt.edu/4012/01/001035_1.pdf), 200-2006 arası veriler: www.regional-studies-assoc.uk/news/expenditure-final.pdf

Tablo1.8. Avrupa Birliği Bölgesel Kalkınma Fonu'nun Üye Ülkeler İtibariyle Dağılımı (Yüzde)

Ülkeler	1975-1981	1982-1987	1994-1999	2000-2006
Avusturya	-	-	1,06	0,71
Belçika	1,00	0,90	1,06	0,69
Danimarka	1,30	1,00	0,40	0,10
Almanya	6,40	3,70	12,04	12,55
Yunanistan	4,70	14,60	14,64	12,36
İspanya	-	6,50	26,17	22,90
Fransa	14,80	12,90	5,53	6,64
Finlandiya	-	-	0,94	0,72
İrlanda	6,40	6,10	3,95	1,60
İtalya	40,00	26,60	16,29	15,34
Lüksemburg	0,10	0,10	0,01	0,03
Hollanda	1,60	0,80	1,40	0,66
Portekiz	-	4,00	10,37	10,85
İsveç	-	-	0,79	0,71
İngiltere	23,80	22,90	5,35	6,62
Güney Kıbrıs	-	-	-	0,02
Çek Cumhuriyeti	-	-	-	0,80
Estonya	-	-	-	0,19
Macaristan	-	-	-	1,01
Letonya	-	-	-	0,31
Litvanya	-	-	-	0,48
Malta	-	-	-	0,04
Polonya	-	-	-	4,07
Slovakya	-	-	-	0,49
Slovenya	-	-	-	0,11
TOPLAM	100,00	100,00	100,00	100,00

Kaynak: Tablo 1.7'deki değerler esas alınarak hesaplanmıştır.

1.9. Avrupa Sosyal Fonu

1958 yılında oluşturulan ASF (The European Social Fund-ESF), 1961 yılında AET'yi kuran Roma Anlaşması'nın 123.maddesine göre kurulmuştur (Değer ve Öztürk, 2005:74). Roma Anlaşması'nın 123'üncü maddesi "*Ortak Pazar içinde işçiler için istihdam imkanlarını iyileştirmek ve bu suretle yaşam standardının yükselmesine katkıda bulunmak amacıyla, aşağıda belirlenen hükümlere göre bir Avrupa Sosyal Fonu kurulur. Bu Fonun görevi, Topluluk içinde istihdamı kolaylaştırmak ve işçilerin coğrafi ve mesleki hareketliliğini arttırmaktır*" demek suretiyle Fonun hem kuruluşunu hem de görevlerini belirtmiştir (Şahin, 1998:73).

Fon, Topluluk içinde istidam imkanlarını arttırmak suretiyle, işçilerin coğrafi ve mesleki hareketlerini geliştirerek sanayi değişimlerine ve üretim sistemlerinin evrimine, özellikle mesleki eğitim ve mesleki yönlendirme yolu ile uyum sağlamalarını kolaylaştırmak amacıyla kurulmuştur (Karluk, 2007:379).

ASF, daha fazla ve daha iyi işler yaratmak için üye devletlerce kararlaştırılan hedeflere varılması amacıyla finansman sağlamaktadır. Fonun başlıca görevi işsizliği önlemek ve onunla savaşmak, Avrupa'nın işgücünü ve şirketlerini yeni gerçekler karşısında daha donanımlı kılmak ve insanların emek piyasasından kopmasına engel olmaktır (Palaz, 2003:307-308). ASF, ekonomik ve sosyal yakınlaşmanın desteklenmesine yardım etmekte ve Topluluk genelinde tutarlı istihdam politikalarının oluşturulmasında önemli bir araç niteliği taşımaktadır (Can, 2004:72).

ASF, Topluluğun ekonomik ve sosyal uyum politikasının temel parçalarından biri olup, sadece kişiler arasında gelir farklılıklarını değil zengin ve geri kalmış bölgeler arasındaki gelir farklılıklarını da azaltmayı amaçlar (European Commission, 1993:3). ASF, işsizliği önleme ve işsizlikle mücadele konusunda alınan önlemleri destekleme, yüksek bir istihdam seviyesi yakalamak için insan kaynaklarını geliştirme, kadın-erkek eşitliği sürdürülebilir kalkınma ve ekonomik ve sosyal uyumu yakalama gibi

konularda diğer Yapısal Fonlarla ortak amaçlara sahiptir. Fon, amaçlarını yerine getirebilmek için aşağıda belirtilen beş temel alana yoğunlaşmıştır (Hitiris, 2003:242).

- İş yaşamına katılacak kişilere destek sağlama, uzun-dönem işsizliği önleme ve işsizlikle mücadele etme,
- Herkes için eşit fırsatlar sağlama,
- Yaşam boyu öğrenim politikası için eğitim ve mesleki eğitim geliştirme,
- Verimli işgücü yetiştirme, girişimciliği ve yaratıcılığı destekleme ve araştırma, bilim ve teknoloji alanlarında insan potansiyelini geliştirme,
- Kadınların iş gücüne katılımını arttırma.

Roma Anlaşması'nın 124'üncü maddesi, Fonun Komisyon tarafından yönetileceğini hükme bağlamıştır. Komisyon bu görevini, bir komisyon üyesi başkanlığında hükümetler, sendikalar ve işveren temsilcilerinden oluşan bir komitenin yardımı ile yapacaktır. Anlaşma Fonun işleyiş ve çalışma kuraları hakkında ayrıntılı düzenlemeler getirmiştir. Fon bir üye devletin başvurusu üzerine;

- a) – Yeniden mesleki eğitim,
– Yeniden yerleşme tazminatları

aracılığıyla işçilere verimli olabilecekleri yeni işler sağlanması,

- b) Bir teşebbüsün farklı bir üretime yönelmesi sonucunda içi bütünüyle veya kısmen azalan veya geçici olarak işten çıkarılan işçilere, yeniden tam olarak istihdam edilinceye kadar, eski ücret düzeylerini koruyabilmeleri için yardım sağlanması

amacıyla o üye devlet veya kamu hukukuna tabi bir kuruluş tarafından tahakkuk ettirilen masrafların yüzde 50'sini karşılar (Koçak, 2005:76-77).

Roma Anlaşması'nın 125'inci maddesinde Fondan hangi şartlarda yardım yapılacağı belirlenmiştir. Buna göre yardımlar;

- Tarım, tekstil ve giyim sektörlerinden ayrılmak isteyenlere,
- Göçmen işçilere,
- İş arayan ve işsiz kalan 25 yaş altındaki gençlere,
- Kadınlara, sakat ve malüllere, mesleki eğitim vermek ve gerekli önlemleri almak için yapılmaktadır (Karluk, 2007:379).

Ayrıca Fon;

- Topluluğun gelişmekte olan bölgelerine,
- Sanayi sektörünün gerilemekte olduğu yerlere,
- Teknolojik uyum sağlanmasına yönelik harcamalara,
- Bazı şirketlerin karşılaştıkları zorlukların çözümlenmesine,
- Sakat ve yaşlı işçiler ile 35 yaşın üzerindeki kadınlara da yardım yapmaktadır (Karluk, 2007:379-380).

İmkanlarının oldukça küçük olması, sadece ilgili devletlerce yapılan harcamaların yüzde 50'sini karşılaması ve yardımların işçilerin en az altı ay çalışmalarından sonra verilmesi gibi sebeplerle, Fonun çalışmasına yönelik eleştiriler artmaya başlamış ve bu eleştiriler sonucu Fonun işleyiş ve çalışma şartları 1971 yılında yeniden düzenlenmiştir (Şahin, 1998:76). 1 Nisan 1972 yılında yürürlüğe giren yeni ASF iki bölüme ayrılmıştır. Fon, bir taraftan Topluluk tarafından izlenen politikalar sonucunda ortaya çıkan işsizliği önleyici önlemleri finanse ederken, diğer taraftan da mevcut yapısal ve bölgesel dengesizliği giderici faaliyetlere yardım edecektir. Bu son faaliyetlere Fonun katkı payı yüzde 50 ile sınırlandırılmıştır. İşsizliği önleyici önlemleri ise % 100 oranında finanse edebilecektir (Karluk, 2007:380). ASF gelişmiş bölgelere yapılan yardımların yanı sıra, önemli istihdam sorunlarına sahip gerileyen sanayi bölgelerinin yeniden yapılanmasına da kaynak ayırmaktadır (Uğurlu, 1992:28).

1977 yılında ASF yeniden düzenlenmiş ve bu düzenleme ile gençlere ve kadınlara yönelik programlar ön plana çıkarılmış ve ekonomik kaynakların sınırlı olduğu ülke ve bölgelere kaynakların yönlendirilmesi benimsenmiştir. Ayrıca Fon kaynaklarının % 50'si bölgesel Fon kaynaklarının yöneldiği bölgelerdeki projelere ayrılmış ve Grönland, Fransa'nın deniz aşırı bölgeleri, Kuzey İrlanda gibi bölge ve ülkelere yapılan yardımlarda bu oranın yüzde 10 arttırılması kabul edilmiştir (Koçak, 2005:78).

1987 yılında TAS'ın kabul edilmesinden sonra Avrupa Konseyi 1988 yılında Yapısal Fonlarda önemli değişiklikler yapılmasını karara bağlamıştır. 1988 reformu olarak adlandırılabilen bu kararlar Topluluk içinde gerçek anlamda bir bölgesel politikaya doğru adım atılmıştır. Tek pazar fikri ile Yapısal Fonlar arasında ilişki kurulmuş ve fonların etkinliğinin arttırılması amaçlanmıştır (Yuill, Bachtler and Wislade, 1999:117). 1988 reformu birbirinden bağımsız olan fonları Yapısal Fonlar adı altında toplamış ve Topluluk içinde kapsamlı bir fon dağıtım sistemi oluşturmuştur (Armstrong, 2004:412).

28 Haziran 1988 tarih ve 2052/88 sayılı tüzükle Yapısal Fonların görevleri, etkileri ve birbirleri arasındaki faaliyetlerinin koordinasyonu sağlanmaya çalışılmış ve anılan tüzük ilk defa fonların tabi olacağı genel kurallar hakkında düzenlemeler yapmıştır (Koçak, 2005:78).

ASF ile ilgili yapılan bir başka değişiklik ise 1993 yılında çıkarılan 2081/93 sayılı tüzükle gerçekleştirilmiştir. Söz konusu tüzük çerçevesinde, Fon kaynaklarından, Topluluk tarafından belirlenen kriterler kapsamında kalmak şartıyla, aşağıda belirtilen özellikleri taşıyan projeler yararlanabilmektedir (Şahin, 1998:77-78):

1-) - Uzun dönemli işsizliğe maruz kalmış işsizlerin mesleki entegrasyonlarına yönelik faaliyetler,

- Sonunda gençlerin emek piyasasına katılabilecekleri yaşa gelmeleri şartıyla bir mesleki formasyona yönelik iki yıla kadar veya daha fazla süreli ön mesleki eğitim veya mecburi eğitime eş değer mesleki eğitim dahil gençlerin mesleki entegrasyonunun kolaylaştırılmasına yönelik eğitim faaliyetleri,

- Emek piyasasından dışlanan kişilerin entegrasyonuna yardımcı olmaya yönelik faaliyetler,

- Belirli bir süre emek piyasasının dışında kalan kişilerin yeniden emek piyasasına dönüşlerini kolaylaştıran veya özellikle kadınların mesleki gelişmelerinin sağlanamadığı veya daha az temsil edildikleri alanlar başta olmak üzere kadın ve erkekler arasında fırsat eşitliğini geliştirmeye yönelik faaliyetler.

2-) - Toplulukta özellikle endüstriyel değişimler ve üretim sistemlerinde meydana gelen değişiklikler nedeniyle işsizlik tehdidi altında kalan kadın ve erkek işçilerin uyumlarını kolaylaştırmayı öngören faaliyetler.

3-) - Özellikle erkek ve kadın işçiler için devamlılık gösteren, eğitim ve yönlendirme yoluyla istihdamı arttıran ve istihdamda istikrar sağlamaya yönelik faaliyetler; yüksek lisans ve yöneticilerle teknik elemanların eğitimi yoluyla araştırma, bilim ve teknolojik alanlarda insan potansiyelinin yükseltilmesi faaliyetleri.

4-) - Yüksek eğitim tesisleri ve yatırımları veya eğitim merkezleri arasında ilişkileri teşvik yoluyla öğretmen, eğitmen ve idari personelin eğitim ve öğretimlerini güçlendiren ve geliştiren ve güçlendiren faaliyetler,

- Yapısal uyum politikaları ve kalkınmanın gerçekleştirilmesi için mümkün olan yerlerde kamu görevlilerinin eğitimi yoluyla kalkınmaya yardımcı olacak faaliyetler.

ASF'de yapılan son düzenleme 2006 yılında çıkarılan 1083/2006 sayılı tüzükle olmuştur. Bu tüzükle Birlikte ASF'nin faaliyet alanları yeniden belirlenmiştir. ASF, işçilerin ve işverenlerin ekonomik değişimlere adaptasyonunun sağlanması, özellikle küçük ve orta büyüklü işletmelerde yaşam boyu öğrenim ile yaşlılara mesleki eğitim verilmesi, bilgi ve iletişim teknolojileri, çevre dostu teknolojiler, 25 yaş altı işsizlik, işçilerin coğrafi hareketliliğinin kolaylaştırılması, göçmen işçilerin sosyal uyumlarının güçlendirilmesi ile iş piyasasının modernizasyonu ve güçlendirilmesi konuları ön plana çıkmıştır (Official Journal of the European Union, ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2007/feder/ce_1080(2006)_en.pdf -).

ASF, kaynaklarını büyük çapta doğrudan veya dolaylı olarak istihdama ve istihdam yaratıcı faaliyetlere yoğunlaştırmıştır. Dolayısıyla Fon kaynaklarından da istihdam problemi olan ülkeler daha fazla faydalanmıştır (Can, 2004:72). Topluluğun en eski fonu olan ASF'den 1993 yılı sonuna kadar kullanılan kaynak miktarı 36,5 milyar ECU civarındadır.

İlk yıllarda Fon harcamalarından en yüksek payı İtalya almıştır. 1960-1981 yılları arasında İtalya Fondan 1.801,10 milyon ECU(%31,90) kullanmıştır. Bu dönemde Fon kaynaklarını en çok kullanan ikinci ülke ise İngiltere'dir. İngiltere anılan dönemde 1.417,90 milyon ECU ile Fon kaynaklarının %25'inden fazlasını kullanmıştır. İngiltere'yi 968,20 milyon ECU ile Fransa ve 644,60 milyon ECU ile Almanya takip etmiştir.İrlanda, bu dönemde kullandığı 415,50 milyon ECU ile Fon kaynaklarından en fazla yararlanan beşinci ülke olmuştur. Fon kaynaklarının yarısından fazlası İngiltere ve İtalya tarafından kullanılmıştır.

1982-1987 dönemine bakıldığında, ASF bütçesinden en fazla yararlanan ülkenin İngiltere olduğu görülmektedir. Bu yıllarda tekstil ve gemi inşa sanayileri gerileyen İngiltere, işini kaybeden insanların başka sektörlerde iş bulması amacıyla işçilere yeni beceriler kazandırmak için eğitim faaliyetlerini arttırmıştır. Yapılan bu eğitim faaliyetlerine de ASF'den önemli miktarda kaynak sağlanmıştır. İngiltere 1982-1987 yılları arasında fondan 2.608,70 milyon ECU(%26,46) kaynak sağlamıştır. Söz konusu dönemde Fondan en çok yararlanan ikinci ülke 2.209,70 milyon ECU(%22,41) ile İtalya olmuştur. İtalya'yı yüzde 14,97 ile Fransa ve yüzde 10,17 ile İrlanda izlemiştir. Topluluğun iki küçük üyesi İrlanda ve Yunanistan diğer ülkelerle karşılaştırıldığında Fon kaynaklarından iyi bir şekilde faydalanmışlardır. Bir önceki dönemde olduğu gibi bu dönemde de İtalya ve İngiltere, Fon kaynaklarının yarısını kullanmışlardır.

ASF Bütçesi, 1987 yılından itibaren diğer Yapısal Fonlarda olduğu gibi reel olarak büyümeye başlamış ve bütçedeki payı yüzde 5 seviyesinden yüzde 7-7,5 seviyesine yükselmiştir. Bunda daha önce de belirtildiği gibi tarımsal harcamaların bütçe içerisindeki payının azalması ve TAS'ın kabulünden sonra Yapısal Fonlara ayrılan kaynakların arttırılması etkili olmuştur (Şahin, 1998:80).

1988-1993 yılları arasında fondan en çok yararlanan ülke 3.854,60 milyon ECU(%18,37) ile İspanya olmuştur. İspanya tek başına fonların yaklaşık beşte birini kullanırken onu 3.496,90 milyon ECU(%16,67) ile İngiltere takip etmiştir. İlk

yıllarda Fondan en fazla yararlanan ülke olan İtalya ise kullandığı 2.920,10 milyon ECU (%13,92) ile üçüncü sırada yer almıştır. Yunanistan ve İrlanda Fondan aldıkları yüzde 8'er payla önemli miktarda kaynak sağlayan diğer ülkeler olmuşlardır. 1994-2006 yılları arasında da Fondan en fazla yardım sağlayan ülke 25 milyar Euro ile İspanya olmuştur. İspanya, Birliğe üye olduktan sonra kısa bir dönem içerisinde hem ABKF'nin hem de ASF'nin en büyük kullanıcısı haline gelmiştir.

Tablo 1.8. Avrupa Sosyal Fonu Harcamalarının Ülkeler İtibariyle Dağılımı (Milyon Euro)

Ülkeler	1960-1981	1982-1987	1988-1993	1994-1999	2000-2006
Avusturya	-	-	-	819,00	734,00
Belçika	125,20	274,60	379,70	674,00	1.080,00
Danimarka	121,30	246,90	238,10	322,00	463,00
Almanya	644,60	611,20	1.346,60	4.541,00	11.621,00
Yunanistan	29,80	453,20	1.696,30	2.560,00	4.345,00
İspanya	-	486,40	3.854,60	6.395,00	11.916,00
Fransa	968,20	1.475,60	2.692,80	1.127,00	6.854,00
İrlanda	415,50	1.002,70	1.661,00	1.953,00	1.090,00
İtalya	1.801,10	2.209,70	2.920,10	4.717,00	8.374,00
Finlandiya	-	-	-	578,00	873,00
Lüksemburg	2,70	5,60	13,4	33,00	43,00
Hollanda	125,00	184,40	521,00	1.241,00	1.992,00
Portekiz	-	299,70	2.155,70	3.146,00	4.484,00
İsveç	-	-	-	945,00	1.042,00
İngiltere	1.417,90	2.608,70	3.496,90	1.415,00	7.649,00
Güney Kıbrıs	-	-	-	-	21,00
Çek Cumhuriyeti	-	-	-	-	376,00
Estonya	-	-	-	-	66,00
Macaristan	-	-	-	-	379,00
Letonya	-	-	-	-	157,00
Litvanya	-	-	-	-	123,00
Malta	-	-	-	-	11,00
Polonya	-	-	-	-	1.748,00
Slovakya	-	-	-	-	313,00
Slovenya	-	-	-	-	75,00
TOPLAM	5.651,30	9.858,70	20.976,20	30.466,00	65.829,00

Kaynak: Kaynak: 1960-1993 arası veriler: European Commission (2007d), EU Budget 2007 Financial Report (http://ec.europa.eu/budget/library/pulications/fin_reports/fin_report_07_en.pdf), 1994-1999 arası veriler: CEC, Sixth Annual Report on the Structural Funds 1994, (http://aei.pitt.edu/4012/01/001035_1.pdf), 2000-2006 arası veriler: www.lex.unict.it/eurolabor/documentazione/comunicati/rapid290104_memo.pdf

Tablo 1.9. Avrupa Sosyal Fonu Harcamalarının Ülkeler İtibariyle Dağılımı(Yüzde)

Ülkeler	1960-1981	1982-1987	1988-1993	1994-1999	2000-2006
Avusturya	-	-	-	2,69	1,12
Belçika	2,21	2,78	1,81	2,21	1,64
Danimarka	2,14	2,51	1,14	1,06	0,70
Almanya	11,40	6,20	6,42	14,91	17,65
Yunanistan	0,50	4,60	8,10	8,40	6,60
İspanya		4,94	18,37	20,99	18,10
Fransa	17,10	14,97	12,84	3,70	10,41
İrlanda	7,40	10,17	7,91	6,41	1,66
İtalya	31,90	22,41	13,92	15,48	12,72
Finlandiya				1,90	1,33
Lüksemburg	0,05	0,05	0,06	0,10	0,06
Hollanda	2,20	1,87	2,49	4,07	3,03
Portekiz		3,03	10,27	10,33	6,81
İsveç				3,10	1,58
İngiltere	25,10	26,46	16,67	4,65	11,62
Güney Kıbrıs					0,03
Çek Cumhuriyeti					0,57
Estonya					0,10
Macaristan					0,58
Letonya					0,24
Litvanya					0,19
Malta					0,01
Polonya					2,66
Slovakya					0,48
Slovenya					0,11
TOPLAM	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Kaynak: Tablo 1.8'deki değerler esas alınarak hesaplanmıştır.

1.10. Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönverme Fonu-Yönverme Bölümü

İlk olarak tarım alanında ortak bir politika geliştiren Topluluk, 1957 yılında imzalanan Roma Anlaşmasıyla izleyeceği tarım politikasının temel ilkelerini ortaya koyarken (Roma Anlaşması Madde.38-47), 39'uncu maddede temel amaçları sıralamıştır. Bunlar (<http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/index.htm#founding>):

a) Teknolojik ilerleme ile birlikte, tarımsal üretimde artışı rasyonel biçimde sağlayarak ve üretim faktörlerini özellikle de işgücünü en iyi şekilde kullanarak tarımda verimliliği arttırmak,

b) Böylece tarımla uğraşanların kişisel gelirlerini arttırarak iyi bir yaşam düzeyine ulaşmalarını sağlamak,

c) Piyasalara istikrar kazandırmak,

d) Tarım ürünleri arzını güvence altına almak,

e) Tarım ürünlerinin tüketiciye uygun fiyatlarla ulaşmasını sağlamak.

Roma Anlaşması'nın 40'inci maddesi “ *Tarım alanında ortak bir politika oluşturmak ve yukarıda sayılan amaçları gerçekleştirmek için bir ya da birden fazla tarımsal yönverme ve garanti Fonu kurulur*” demektedir (Koester and El Agra, 2004:363). Bu maddeden hareketle Avrupa Konseyi tarım piyasalarının desteklenmesi ve tarım ürünleri ile bu ürünlerin ticaretinin geliştirilmesi için yapılacak giderlerin karşılanması amacı ile bir Fon kurulmasına karar vermiş ve 4 Nisan 1962 tarihinde ATGYF (European Agricultural Guarantee and Guidance Fund-EAGGF) kurulmuştur. Buna göre (Kedik, 2003:57) :

- Tarım piyasasının desteklenmesi için harcanacak miktar garanti adı altında toplanmıştır.
- Tarımsal altyapının geliştirilmesi için yapılacak harcamalar ise yönverme adı altında birleştirilmiştir.

Topluluğun ilk oluşum yıllarında Avrupa tarımında temel sorun, tarım işletmelerinin çoğunluğunun ekonomik olarak işletilememesi olmuştur. Modern makine ve üretim yöntemlerini kullanmak için mali durumları genelde uygun olmayan çiftçiler aynı zamanda eğitilmiş de değillerdi. Bu yıllarda çiftçilerin bir kısmı ilerlemiş yaşları nedeniyle çiftliklerini modernleştirme konusunda istekli olmazlarken bir kısmı ise, tarım dışındaki işler için mesleki eğitime sahip olmadıklarından, çiftçiliğe sıkı sıkıya bağlıydı. Tarımın bu elverişsiz yapısı nedeni ile üretim maliyetleri yüksek olurken tarım gelirleri düşük kalmış, bu durum fiyatların yüksek düzeyde belirlenmesine yol açmıştır. Bu nedenlerden dolayı tarım alanında fiyat politikası ilkelerinin belirlenmesinin yanı sıra yapısal politikaların gerekliliği de vurgulanmış ve Fona yönverme bölümü eklenmiştir (Cesur, 2004:32).

ATGYF-Yönverme bölümü, Yapısal Fonlar kapsamında, 1987 yılında TAS'ın kabul edilmesinden sonra Topluluğun diğer Yapısal Fonları ile birlikte genel esaslara bağlanmıştır. 1993 tarihinde yenilen Fon, gelişmesi geri kalmış bölgelerin gelişmesinin ve yapısal uyumunun sağlanması, tarımsal yapıların uyumunun hızlandırılması ve kırsal bölgelerin gelişmesinin sağlanması konularında finansman sağlanmaktadır.

ATGYF-Yönverme Bölümü harcamaları 1988 yılından itibaren önemli ölçüde artmaya başlamıştır. Yapısal Fonların 1988 reformu, bölgesel kalkınma ile bağlantılı yaklaşımın başlangıcı olurken, öncelikli bölgelere yardım, üye devletler ve Komisyon arasında anlaşmaya varılan ulusal ve bölgesel programlarla yönlendirilmiş ve kırsal kalkınma önlemleri, bu programlarla birleştirilmiştir. Bunlar, genç

çiftçilerin oluşturulması yardımı, tarımsal işletmeler için yatırım yardımları gibi altyapı projeleri için mali yardımları kapsamıştır.

Gündem 2000 ile yeni bir kırsal kalkınma çerçevesi çizilmiş, alınan önlemler ile daha güçlü bir tarım ve orman sektörü yaratmak, kırsal alanların rekabet edebilirliğini geliştirmek hedeflenmiştir. Gündem 2000 ile oluşturulan yeni kırsal kalkınma politikası ile Avrupa'nın kırsal bölgeleri için sürdürülebilir bir çerçeve oluşturulmaya çalışılmış ve orman sektörü ilk kez kırsal kalkınma politikasının bütünlük bir parçası olmuştur (Cesur, 2004:46).

Tarım alanlarının yeniden kazanılması, çeşitlendirilmesi ve desteklenmesi için tarım ve ormancılık yapısının güçlendirilmesi ve kalkındırılması da dahil kırsal çevrede sürdürülebilir bir kalkınmanın gerçekleştirilmesine yönelik projelere doğrudan kaynak sağlayan Fondan faydalanabilmek için aranan nitelikler şunlardır (Şahin, 1998:63-64):

1) Gıda maddeleri dışında kalan, üretim de dahil olmak üzere tarımsal üretim potansiyelinin güçlendirilmesi, çeşitlendirilmesi ve yeniden düzenlenmesi,

2) Ormancılık ürünleri ve yerel veya bölgesel tarım ürünlerinin kalitesinin iyileştirilmesine yönelik yatırımların teşviki,

3) Tarım ve ormancılığın kalkındırılması ile ilişkili olmak kaydıyla kırsal alt yapının geliştirilmesi ve kalkındırılması,

4) Köylerin geliştirilmesi ve yenilenmesi,

5) Otlakların geliştirilmesi,

6) Sulama sistemlerinin geliştirilmesi veya onarılması, ortak sulama sistemlerinin kurulması,

7) Doğal afetler sonucu yok olan, tarım ve ormancılık potansiyelinin olduğu alanların yeniden kazanılması,

8) Ormanlık alanların genişletilmesi,

9) Tarım ve ormancılık alanında mesleki eğitimin geliştirilmesi.

Fon, Topluluk ortak tarım politikasına yönelik faaliyetler kapsamında;

i. ATGYF-Garanti Bölümünce finanse edilmeyen ve pazar ile üretim arasında yeniden bir denge kurulmasına yönelik piyasaları düzenlemeye yönelik politikalar,

ii. Üretim yapısının yenilenmesi ve geliştirilmesi ile çiftliklerin modernizasyonu ve genç çiftçilerin eğitilmesi,

iii. Pazarlama ve üretin tekniklerinin geliştirilmesi,

iv. Çiftçilere yönelik üretim ve pazarlama birliklerinin oluşturulması

gibi alanlardaki projelerin finansmanına katkıda bulunmaktadır.

Fon, coğrafi gelişme seviyesi ile ilişkili olan ve tarımsal yapı problemlerini çözmeye yönelik kırsal gelişme planları ve birbirlerine yakın bölgelerin entegrasyonuna yönelik programlara da finansman sağlamaktadır (Şahin, 1998:64).

ATGYF-Yönverme Bölümü harcamaları incelendiğinde, diğer Yapısal Fonlarda olduğu gibi her geçen yıl artış gözlenmektedir. Yönverme Bölümü harcamalarının hem Topluluk Bütçesindeki payı, hem de ATGYF içerisindeki payı genişlemiştir. 1975 yılında sadece 258,90 milyon ECU olan Fon büyüklüğü 1994-1999 döneminde 25 milyar ECU'ya ulaşmıştır.

Tablo1.10. Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönverme Fonu-Yönverme Bölümü Harcamalarının Üye Ülkeler İtibariyle Dağılımı (Milyon Euro)

Ülkeler	1975-1981	1982-1987	1988-1993	1994-1999	2000-2006
Belçika	198,30	95,30	161,90	297,60	112,00
Danimarka	189,30	97,80	112,20	180,00	25,00
Almanya	1.181,60	618,50	1.201,10	5.053,20	3.658,00
Yunanistan	259,10	337,10	1.531,10	2.092,80	2.403,00
İspanya	-	21,20	1.924,20	4.654,00	5.362,00
Fransa	1.364,20	1.029,50	1659,20	3.585,20	1.177,00
İrlanda	1.043,20	456,90	839,00	1.114,80	251,00
İtalya	1.078,80	844,40	1.542,20	3.829,40	3.680,00
Lüksemburg	18,10	14,70	31,60	44,60	2,00
Hollanda	249,10	141,50	76,00	155,20	199,00
Avusturya	-	-	-	620,40	124,00
Portekiz	-	28,30	1.320,50	2.085,60	2.546,00
Finlandiya	-	-	-	615,00	271,00
İsveç	-	-	-	245,00	207,00
İngiltere	911,40	605,90	551,80	673,30	584,00
TOPLAM	6.499,10	4.291,10	10.950,80	25.246,10	20.601,00

Kaynak: Kaynak: Kaynak: 1960-1993 arası veriler: European Commission (2007d),EU Budget 2007 Financial Report (http://ec.europa.eu/budget/library/pulications/fin_reports/fin_report_07_en.pdf), 1994-1999 arası veriler: CEC, Sixth Annual Report on the Structural Funds 1994, (http://aei.pitt.edu/4012/01/001035_1.pdf), 2000-2006 arası veriler: European Commission, Third Report on economic and Social Cohesion (http://ec.europa.eu/regonal_policy/sources/docoffic/official/reports/pdf/cohesion3/cohesion_3_part4_en.pdf)

Tablo1.11. Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönverme Fonu-Yönverme Bölümü Harcamalarının Üye Ülkeler İtibariyle Dağılımı (Yüzde)

Ülkeler	1975-1986	1982-1987	1988-1993	1994-1999	2000-2006
Belçika	3,06	2,23	1,48	1,18	0,54
Danimarka	2,93	2,24	1,03	0,70	0,12
Almanya	18,19	14,41	10,97	20,01	17,75
Yunanistan	3,98	7,86	13,98	8,29	11,66
İspanya	-	0,50	17,57	18,43	26,02
Fransa	20,99	23,99	15,15	14,20	5,71
İrlanda	16,06	10,65	7,66	4,42	1,21
İtalya	16,59	19,68	14,08	15,17	17,85
Lüksemburg	0,30	0,35	0,29	0,18	0,01
Hollanda	3,84	3,30	0,69	0,62	0,97
Avusturya	-	-	-	2,46	0,60
Portekiz	-	0,67	12,06	8,26	12,35
Finlandiya	-	-	-	2,44	1,32
İsveç	-	-	-	0,97	1,05
İngiltere	14,04	14,12	5,04	2,67	2,84
TOPLAM	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Kaynak: Tablo 1.10'daki değerler esas alınarak hesaplanmıştır.

1.11. Balıkçılığın Yönlendirilmesi Mali Aracı

Balıkçılık sektörü genelde düşük gelir seviyesine sahip insanların çalıştığı bir sektördür. Bu yüzden bu alandaki politikalar balıkçılık sektöründe çalışan insanların yoğun olduğu bölgelerdeki ekonomik ve sosyal koşulları yükseltme amacını taşımaktadır (Özupak, 2003:14).

Balıkçılık sektörüne uygulanan çeşitli destekler 1994 yılında BYMA (Financial Instrument for Fisheries Guidance- FIFG) altında toplanmıştır. BYMA, balıkçılık sektörünün modernleştirilmesi için gerekli altyapı projelerine destek vermektedir. Sektörlerin sorunlarına bölgesel yaklaşım mantığı ile balıkçılık sektörüne ayrı bir önem verilirken, ATGYF dışında ayrı bir fonla özel olarak destek sağlanması yoluna gidilmiştir (İncei, 2006:445).

BYMA; kıyı bölgelerinde yer alan balıkçılık sektöründe ve balıkçılık sanayinde rekabet gücünün artırılmasına yönelik girişimleri desteklemekte, aynı zamanda balıkçılık kapasitesi ile mevcut kaynaklar arasındaki dengenin korunmasını gözetmektedir (Can, 2004:77-78).

BYMA, avlanma, pazarlama, işleme ve su kültürü sektörlerinde yapısal önlemlerin hayata geçirilmesi, sahil suları içerisinde korunmuş bir bölge yaratılması ve liman faaliyetlerinin geliştirilmesi için gerekli fonları kullanılabilir hale getirmiştir (Karluk, 2007:369). Avrupa Komisyonun Balıkçılık Genel Müdürlüğü tarafından yönetilen BYMA kapsamında desteklenecek alanlar şunlardır.

- Balıkçılık sektöründe çabaların uyumlaştırılması,
- Filo modernizasyonu,
- Çiftlik balıkçılığının geliştirilmesi,
- Deniz alanlarının korunması,

- Balıkçılık limanlarındaki altyapı,
- Balık ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması,
- Ürü teşviki.

BYMA destekleri, 21 Haziran 1999 tarihli BYMA Hakkında Konsey Tüzüğü'ne göre düzenlenmiştir. BYMA'ya 2000-2006 döneminde tahsis edilen bütçe miktarı 3,7 milyar Euro'dur. BYMA, balıkçılık ile ilgili tüm sanayinin yeniden yapılanması için geniş kapsamlı projelerin finanse edilmesine yardımcı olmakta ve sosyal önlemleri kapsamaktadır. BYMA kapsamında alınan başlıca önlemler, Topluluk sularında avlanma faaliyetlerini azaltmak amacıyla yabancı yatırımlar ile ortak girişimlerde bulunulması ve gemi sayısının azaltılmasıdır. BYMA, gemi inşası ve modernizasyonuna da destek sağlamaktadır. BYMA desteği aynı zamanda, yetiştiricilik sektörü ve korunmuş sahil bölgelerinin yaratılması için de geçerlidir. Liman faaliyetleri, işleme, pazarlama ve teşvik faaliyetleri de bu Fon'dan yararlanabilmektedir. Ayrıca fondan işten çıkarılma için yapılan ödemeler ve erken emekli olan balıkçıların emeklilik ödemeleri için de mali destek sağlanmaktadır (Karluk, 2007:370).

BYMA, 1976'dan bu yana balıkçılık sektörüne uygulanan çeşitli desteklerin yerini almıştır.(Kemal Değer, Lütfü Öztürk, s.75, Avrupa Çalışmaları Dergisi) 1994-2003 döneminde fondan en fazla kaynağı İspanya kullanmıştır. İspanya bu dönemde fon kaynaklarının %40'tan fazlasını kullanmıştır. İspanya'yı sırayla Yunanistan, İtalya ve Portekiz izlemektedir.

Tablo1.12. Balıkçılık Yönlendirme Mali Aracının Üye Ülkeler Bazında Dağılımı (Milyon Euro)

Ülkeler	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	Toplam
Lüksemburg	0,11	-	-	-	-	-	-	0,20	0,10	0,20	0,61
Avusturya	-	0,20	0,80	-	0,60	0,08	0,70	0,40	0,90	0,20	3,88
Belçika	6,42	1,29	16,50	-	0,83	1,19	1,70	3,20	1,20	1,50	33,83
Finlandiya	-	7,25	-	12,28	0,89	1,71	4,90	0,50	1,40	8,90	37,91
Hollanda	4,68	3,61	6,46	0,85	2,11	1,52	6,20	5,00	2,90	10,10	43,43
İsveç	-	12,37	-	20,22	0,62	6,93	8,50	0,10	3,70	3,80	56,24
İrlanda	4,93	4,00	8,43	12,78	7,03	11,46	4,50	3,40	1,90	6,90	65,33
İngiltere	20,99	6,07	12,72	29,44	19,57	19,11	15,90	12,60	10,30	10,20	156,90
Danimarka	13,27	18,63	-	27,94	18,75	43,45	21,40	0,90	18,20	25,50	188,04
Almanya	17,13	18,03	19,02	21,58	17,03	40,72	31,40	4,50	14,80	34,80	219,01
Fransa	28,41	26,18	-	26,98	20,62	63,31	62,40	5,00	13,90	19,40	266,20
Portekiz	52,43	19,09	25,08	28,77	26,56	55,81	48,90	7,80	25,40	37,00	326,84
İtalya	45,08	-	31,16	24,22	-	37,82	48,58	141,90	30,20	38,00	396,96
Yunanistan	38,30	5,34	272,90	31,74	18,76	40,84	7,40	16,70	0,80	42,00	474,77
İspanya	135,00	40,96	262,20	216,85	-	248,21	169,90	138,40	191,70	281,70	1694,93
Toplam	366,75	163,02	655,30	453,65	171,19	583,00	525,70	228,90	325,20	494,90	3967,58

Kaynak: Bildirir, 2005: 62

1.12. Uyum Fonu

AB'nin amaçlarından biri de ekonomik ve sosyal gelişmeyi sağlamaktır. Bu amaca uygun olarak, üye ülke ve bölgeler arasındaki hayat standardı farklılıklarını gidermek de önemli bir sosyal politika olarak görülmektedir. Ekonomik ve sosyal uyum ilk kez TAS'ın imzalandığı 1987 yılında ayrı bir Topluluk politikası olarak gündeme gelmiş, daha sonra 1993 yılında yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması ile uyum politikası, başlangıçta hedeflenen amaçların ötesine geçerek, Ekonomik ve Parasal Birliğin (EPB) tesisi ile ilişkilendirilmiştir (Alp, 2005:1845).

AB, 1 Kasım 1993 tarihinde yürürlüğe giren Maastricht Antlaşması ile EPB'nin oluşturulması hedefini ortaya koymuş, bu çerçevede EPB'nin son aşaması olan tek para birimine geçiş öncesinde, üye ülke ekonomileri arasındaki farklılıkların giderilebilmesini teminen bazı makro büyüklükler açısından yakınlama kriterleri tespit etmiştir. Maastricht Antlaşması ile kabul edilen kriterler şunlardır (Can, 2004:30):

-Toplulukta en düşük enflasyona sahip üç ülkenin yıllık enflasyon oranları ortalaması ile ilgili üye ülke enflasyon oranı arasındaki fark 1,5 puanı geçmemelidir.

-Üye ülke devlet borçlarının GSYİH'sine oranı %60'ı geçmemelidir.

-Üye ülke bütçe açığının GSYİH'ye oranı %60'ı geçmemelidir.

-Herhangi bir üye ülkede uygulanan uzun vadeli faiz oranları 12 aylık dönem itibariyle, fiyat istikrarı alanında en iyi performans gösteren üç ülkenin faiz oranını iki puandan fazla aşmayacaktır.

-Son iki yıl itibariyle üye ülke parası diğer bir üye ülke parası karşısında devalüe edilmemiş olmamalıdır.

Birlik içinde nispeten geri kalmış ülkeler, bir taraftan gelişmiş ülkelerin seviyesine çıkabilmek ve GSYİH'lerini hızla arttırabilmek için diğer ülkelere

nazaran daha fazla yatırım yapıp kamu kaynaklarını bu doğrultuda harcarken, diğer taraftan Maastricht Anlaşması ile getirilen yakınlaşma kriterleri kapsamında harcamalarını kısmak ve bütçelerini kontrol altına almak zorunda kalmışlardır. Birlik içindeki düşük refah seviyesine sahip ülkelerin hem EPB'ye katılmalarını sağlayacak kriterleri yakalaması hem de bunu yaparken altyapı ve altyapılarının modernizasyonuna yönelik çabalarının desteklenmesi için Uyum Fonu oluşturulmuştur.

30 Mart 1993 tarih ve 792/93 sayılı Konsey Tüzüğü ile oluşturulması karara bağlanan Uyum Fonu, 16 Mayıs 1994 tarih ve 1164/94 sayılı Tüzük ile kurulmuştur. Fon, Yapısal Fonlara ek olarak, kişi başına GSYİH'si Birlik ortalamasının %90'ından az ülkelere yönelik olarak oluşturulmuştur. Kişi başına GSYİH kriteri NUTS seviyeleri bazında olmayıp ülkenin tamamına yöneliktir. Yani kişi başına GSYİH'si %90'ın altında olan ülkelerin tüm bölgeleri Uyum Fonu kapsamındadır. Tüzüğün ekinde Uyum Fonundan yararlanacak olan ülkeler İspanya, Yunanistan, Portekiz ve İrlanda olarak belirlenmiştir. Fon, kamu ve özel sektör ayrımı yapmadan ulaşım altyapısı ve çevreye yönelik projelere destek vermektedir (http://www.ndp.ie/documents/publications/pub94_99/consolidated_text_reg_1164.pdf).

Uyum Fonu AB tarafından Yapısal Fonlar kapsamında oluşturulan bir Fon değildir. Ancak kuruluş amacı Yapısal Fonlarda olduğu gibi Birliğin geri kalmış bölgelerinin kalkındırılması ve gelişmiş bölgeler seviyesine çıkarılmasıdır. Yapısal Fon olarak tanımlanmamış olmakla birlikte bütçe içerisinde Yapısal Fonlarla birlikte Yapısal Operasyonlar kalemi içinde yer almaktadır.

16 Mayıs 1994 tarihli Konsey Tüzüğüne göre Uyum Fonu tarafından desteklenecek projeler aşağıda sıralanmıştır (Aksoy, 2006:76-77):

1-) Çevre Projeleri: Uyum Fonu, Roma Antlaşması'nın 130r maddesinde ifadesini bulan Topluluğun çevre ile ilgili politikaları ile 130s maddesinde belirtilen Topluluk politikalarındaki hedeflere ulaşılmasında faydalı olabilecek projelere katkıda bulunmaktadır. Bu kapsamda:

-Çevrenin korunması ve geliştirilmesi,

-İnsan sağlığının korunması,

-Doğal kaynakların rasyonel kullanımı gibi faaliyetler sayılmaktadır.

Tüyük, içme suyu temini, atık suların arıtılması ve katı atıkların yok edilmesi gibi alanlardaki projelere öncelik tanınmaktadır.

2-) Ulaşım Altyapı Projeleri: Uyum Fonu, üye ülkeler tarafından finanse edilen ve Topluluğun ortak ilgi alanında olan ulaştırma ile ilgili altyapı yatırımlarının finansmanına mali destek sağlamaktadır.

1993-1999 döneminde Uyum Fonu kapsamındaki dört ülkeye 16,7 milyar Euro yardım sağlanmıştır. Bu dönemde Fon kaynaklarından en fazla kaynak kullanan ülke İspanya olmuştur. İspanya yedi yıllık dönemde 9,2 milyar Euro mali yardım almıştır.

Tablo1.13.Uyum Fonu Kapsamında Üye Ülkelere Tahsis Edilen Miktar(1993-1999,Milyon Euro)

	Çevre	%	Ulaşım	%	TOPLAM	%
İspanya	4.654,20	50,3	4.596,90	49,7	9.251,10	100
Yunanistan	1.463,70	48,8	1.534,50	51,2	2.998,20	100
İrlanda	746,90	50,0	748,30	50,0	1.495,20	100
Portekiz	1.559,40	51,9	1,446,00	48,1	3.005,40	100
TOPLAM	8.424,20	50,3	8.325,70		16.749,90	100

Kaynak:Alp, 2005:1851

2000-2006 döneminde Uyum Fonundan sağlanan kaynak miktarında önemli oranda artışa gidilmiştir.1993-1999 dönemi ile karşılaştırıldığında artış oranı %65'tir. Bu artışın temel sebebi, Uyum Fonundan yararlanan ülkelerin sayısında büyük bir artış olmasıdır. 1 Mayıs 2004 tarihinde AB'ye üye olan 10 ülkenin tamamında kişi başına GSYİH, AB ortalamasının %90'ından az olduğu için bu ülkelerde Uyum

Fonu kapsamında mali yardım kullanmaya başlamışlardır. Buna karşın İrlanda 2004 yılından itibaren Uyum Fonundan çıkarılmıştır. 90'lı yıllar boyunca diğer AB ülkelerine nazaran daha hızlı büyüyen İrlanda'da kişi başına GSYİH, AB ortalamasının %90'ının üzerine çıktığından, 2004 yılından itibaren Uyum Fonu kaynaklarından yararlanmamaya başlamıştır.

Tablo1.14. Sektörlere Tahsis Edilen Miktar(1993-1999)

ÇEVRE	Milyon Euro	%
İçme Suyu	2.576,50	15,4
Atık Su	3.817,80	22,8
Katı Atık	948,80	5,7
Erozyonla Mücadele	622,70	3,7
Diğer	458,40	2,7
TOPLAM	8.424,20	50,3
ULAŞIM		
Karayolları	4.706,10	28,1
Demiryolları	2.819,20	16,8
Havalimanları	496,20	3,0
Limanlar	237,20	1,4
Hava Trafik Kontrolü	37,90	0,2
Diğer	29,10	0,2
TOPLAM	8.325,70	49,7
GENEL TOPLAM	16.749,90	100,0

Kaynak:Alp, 2005:1851

Uyum Fonu kapsamında 2000-2006 döneminde yapılan yardımlar incelendiğinde bir önceki dönemde olduğu gibi yine İspanya'nın en fazla mali yardım sağlayan ülke olduğu görülmektedir (Tablo 1.5). Bu dönemdeki en dikkat çekici ülke ise Polonya'dır. Polonya 2004-2006 yılları arasındaki üç yıllık süreçte 4 milyar Euro'nun üzerinde kaynak kullanmış olup, İspanya'dan sonra ikinci sırayı almıştır.

2007-2013 döneminde AB, Lizbon Stratejisinde belirlenen amaçlar doğrultusunda Yapısal Fonlar ve Uyum Fonu kapsamında yapacağı mali yardımların kriterlerini yeniden belirlerken Uyum Fonu'nu, ABKF ve ASF ile birlikte Lizbon Stratejisi hedeflerine ulaşma yolunda kullanacağı üç fondan birisi olarak belirlemiştir. Bu dönemde Uyum Fonundan yapılacak yardım miktarı 61 milyar Euro'dur. Bu rakam önceki mali perspektif dönemi ile karşılaştırıldığında önemli bir artışa işaret etmektedir. 2000-2006 döneminde Uyum Fonu kapsamında 27 milyar Euro mali yardım kullandırılırken, 2007-2013 dönemi için öngörülen artış 34 milyar Euro olmuştur.

Uyum Fonu kapsamında yapılan yardımların belirlenmesinde kullanılan kriter önceki dönemlerle aynıdır. GSYİH'si, AB ortalamasının %90'ından az olan ülkeler, Uyum Fonundan faydalanacaklardır. 2007-2013 döneminde Uyum Fonundan yardım alacak ülkeler Bulgaristan, Güney Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Yunanistan, Macaristan, Letonya, Litvanya, Malta, Polonya, Portekiz, Romanya, Slovakya ve Slovenya'dır. İspanya'nın kişi başına GSYİH'si AB-27'nin %90'ından yüksek olmasına rağmen AB-15 ortalamasının altında olduğu için 2007-2013 döneminde geçiş yardımı alması kararlaştırılmıştır. Mevcut yararlanma kriteri devam ettiği takdirde, bir sonraki mali perspektif döneminde İspanya, Uyum Fonundan faydalanamayacaktır (http://ec.europa.eu/regional_policy/funds/cf/index_en.htm).

Uyum Fonundan yardım alacak ülkelere bakıldığında AB'ye yeni üye olan 12 ülkenin tamamının Uyum Fonu kapsamında olduğu görülmektedir. AB-15 içerisinde sadece Yunanistan ve Portekiz, Uyum Fonundan yararlanıcı ülkelerdir. Bu da göstermektedir ki, 2007-2013 döneminde, AB mali kaynaklarının önemli bir bölümünü yeni üyelerin ekonomik kalkınması ve refahı için kullanacaktır.

Tablo1.15. 2000-2006 Döneminde Yıllar İtibariyle Üye Ülkelerin Aldığı Yardımlar*(Euro)

Üyeler	Dağılım 2000-2006	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	TOPLAM
İspanya	12.067.110.566	1.601.305.968	1.676.893.850	1.973.389.704	1.543.094.747	1.702.761.789	1.806.465.241	1.814.720.824	12.118.632.123
Yunanistan	3.307.420.974	435.532.521	467.400.382	335.157.938	529.459.151	535.843.689	438.083.755	494.199.366	3.235.676.802
İrlanda	584.614.000	169.624.664	115.000.000	182.661.340	117.322.580	-	-	-	584.608.584
Portekiz	3.308.065.713	450.770.587	455.699.130	296.780.734	648.181.282	479.843.079	491.649.967	494.199.366	3.317.124.145
AB-4	19.267.211.253	2.657.233.740	2.714.993.362	2.787.989.716	2.838.057.760	2.718.448.557	2.736.198.963	2.803.119.556	19.256.041.654
Güney Kıbrıs	54.065.989	-	-	-	-	18.257.000	15.099.477	20.658.218	54.014.695
Çek Cumhuriyeti	937.882.036	-	-	-	-	316.898.031	256.811.441	363.498.329	937.207.801
Estonya	308.576.628	-	-	-	-	105.696.235	89.794.099	114.083.372	309.573.706
Macaristan	1.115.106.832	-	-	-	-	376.433.000	310.982.360	426.632.152	1.114.047.512
Letonya	518.407.608	-	-	-	-	189.965.775	157.667.664	168.233.225	515.866.664
Litvanya	609.432.251	-	-	-	-	209.572.000	173.199.790	226.099.063	608.870.853
Malta	21.938.260	-	-	-	-	7.418.000	6.102.388	8.445.901	21.966.289
Polonya	4.186.767.157	-	-	-	-	1.414.638.404	1.166.908.584	1.602.210.323	4.183.757.311
Slovakya	571.744.353	-	-	-	-	192.974.000	159.432.592	218.794.500	571.201.092
Slovenya	188.021.130	-	-	-	-	64.946.467	51.835.729	72.360.831	189.143.027
AB-10	8.511.942.244	-	-	-	-	2.896.798.912	2.387.834.124	3.221.015.914	8.505.648.950
TOPLAM	27.779.153.497	2.657.233.740	2.714.993.362	2.787.989.716	2.838.057.760	5.615.247.469	5.124.033.087	6.024.135.470	27.761.690.604

*Teknik Yardımları da içerir.

Kaynak: European Commission (2006c), Report from the Commission, Annual Report on the Cohesion Fund 2006, COM(2007) 678 Final
(<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0678:FIN:EN:PDF>)

2.AVRUPA BİRLİĞİ BÜTÇESİ

Bütçe ekonomik ya da politik bir organizasyonun amaçlarını gerçekleştirebilmesi için gerekli olan en önemli araçlardan bir tanesidir. Bütçeler, sadece idari harcamaları içermekle kalmazlar aynı zamanda sahip olduğu fonları dağıtmak suretiyle ekonomiye müdahalede bulunurlar. Günümüzde, neredeyse bütün uluslararası organizasyonların bütçesi sadece idari harcamalardan oluşmaktadır. AB bütçesi ise bu tip organizasyonların bütçelerinden farklılık göstermektedir. AB, üye ülkelerin katkılarıyla oluşan bütçesinin yaklaşık %95'lik kısmını (bütçenin %5'lik kısmını idari harcamalar oluşturmaktadır) tekrar ekonomiye kazandırmaktadır. Böylelikle üye ülkeler Birlik bütçesinden harcama yapılan alanlara kendi bütçelerinden daha az kaynak ayırmaktadırlar (Jovanovic, 1997:87).

AB Bütçesi, geçerli olduğu mali yıla ilişkin Birlik gelir ve giderlerini tahmin eden; bunların gerçekleştirilip uygulanmasına izin veren bir hukuki tasarruftur. Bütçe harcamaları AB ortak politikalarına tahsis edilirken, bütçe gelirleri de yine AB'nin ortak politikalarından kaynaklanmaktadır (Dura ve Atik, 2003:181).

AB Bütçesi iki açıdan ulusal bütçelerden farklılık göstermektedir. Birincisi, oldukça küçük olması ve Topluluk harcamalarının AB'nin toplam GSMH'sinin yalnızca %1'inin biraz üzerinde olmasıdır. Üye devletlerin ulusal harcamaları ise GSMH'lerinin %45'ine kadar çıkabilmektedir. Savunma harcamaları da ulusal düzeyde kalmakta ve AB Bütçesinde yer almamaktadır. İkinci önemli farkta ulusal bütçeler işlevsel bütçeler iken, AB bütçesinin denk olması gereken muhasebe türü bütçe olmasıdır (Iliaz, www.turkishweekly.net).

AB politikaları birçok alanda düzenleyici nitelikte olduğu için, idari harcamalar dışında bir harcama yapılmasını gerektirmemektedir. Ulusal bütçelerin aksine sosyal güvenlik, hukuk ve eğitim harcamaları AB bütçesinde fazla yer almamaktadır. Yine ulusal bütçelerin aksine, AB Bütçesi için borçlanma yasaktır ve gelir tahminleri harcama ödeneklerine eşit olmalıdır (Iliaz, www.turkishweekly.net).

2.1.Bütçenin Tarihçesi

1968 tarihine kadar Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu (AKÇT), Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu (AAET) ve AET için ayrı bütçeler hazırlanmıştır. 8 Nisan 1965 tarihinde Brüksel’de imzalanan ve 1 Temmuz 1967 tarihinde yürürlüğe giren AB’nin Yönetim Organlarını Birleştirme Antlaşması (Füzyon Antlaşması (Merger Treaty)) ile birlikte AB Genel Bütçesi oluşturulmuş ve bu bütçe daha önce mevcut olan AKÇT Bütçesi, AET Bütçesi ve AAET Bütçesi’nin yerini almıştır.

Kurulduklarında kendi gelir kaynakları ve harcama alanları dolayısıyla kendi bütçeleri olan üç topluluğun (AKÇT,AET,AAET) organ ve kurumları Füzyon Antlaşması ile birleştirildikten sonra üç topluluk, Avrupa Toplulukları olarak anılmaya başlanmıştır (Ulutürk, 2003:99).

2.1.1. Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğu Bütçesi

Avrupa bütünleşme sürecini başlatan temel kurumlardan birisi olan AKÇT’nin bütçesi, yalnızca Topluluğun idari harcamalarını karşılamak üzere oluşturulmuştur. Bu amaçla kömür ve çelik üretiminden elde edilen gelirin azami %1’lik kısmının AKÇT bütçesine devredilmesi kabul edilmiştir. 1954 yılından sonra AKÇT bütçesinden, idari harcamaların yanı sıra, kömür ve çelik sanayinde çalışanlara parasal ve mesleki yardım, konut kredileri ve işletmelere yatırım kredileri verilmesi kararlaştırılmıştır (Tokatlıoğlu, 2004:133).

1 Temmuz 1967 tarihinde tamamlanan Füzyon hareketiyle üç topluluğun organlarının birleşmesine kadar, AKÇT’nin yapmış olduğu toplam harcamaların tutarı 319,5 milyon ECU olmuştur (Şahin,1998:6).

2.1.2. Avrupa Atom Enerjisi Topluluğu Bütçesi

AAET Bütçesi, yatırım bütçesi ve işletme bütçesi olmak üzere iki ayrı bütçeden oluşmaktadır. Bütçe üye ülkelerin, Antlaşmada belirlenen doğrudan katkıları ile finanse edilmiştir. Buna göre işletme bütçesine Lüksemburg %0,2, Belçika ve Hollanda %7,9, Fransa, İtalya ve Almanya ise %28 oranında katkıda bulunurken, yatırım bütçesine Lüksemburg %1, Hollanda %7, Belçika %9, İtalya %23, Fransa ve Almanya %30 oranında katkıda bulunmaktadır (Tokathoğlu, 2004:134).

1958-1967 yılları arasında AAET Bütçesi harcamalarının toplam tutarı 643,2 milyon ECU olmuş, işletme bütçesi 1965 yılında imzalanan Füzyon Antlaşması, yatırım bütçesi ise 1970 yılında imzalanan Lüksemburg Antlaşması ile Avrupa Topluluğu (AT) bütçesi içinde birleştirilmiştir (Bilici,1997: 7).

2.1.3. Avrupa Ekonomik Topluluğu Bütçesi

AET'yi kuran Roma Anlaşması'nın mali hükümleri, gelir ve giderlerde tek bütçe esasını getirirken, üye ülkelerin denizaşırı eski sömürgeleri için oluşturulan Avrupa Kalkınma Fonu harcamaları, genel bütçe dışında bırakılmıştır (Aksoy, 2006:7).

AET'yi kuran Roma Anlaşması'nın 200. maddesi ile her bir üye ülkenin bütçeye yapacağı katkı oranları belirlenmiştir. Buna göre Bütçeye; Lüksemburg %0.2, Belçika ve Hollanda 7.9, Almanya, Fransa ve İtalya ise %28 oranında katkıda bulunacaklardır (<http://eur-lex.europa.eu/en/treaties/index.htm#founding>).

2.2.4. Tek Bütçe-AB Bütçesi

Kurucu altı üye ülkenin imzalamış oldukları Füzyon Anlaşması'nın 1 Temmuz 1967'de yürürlüğe girmesiyle, AKÇT, AAET ve AET için tek bir Konsey, Komisyon ve Parlamento oluşturulmuş ve böylece 1 Ocak 1968'itibaren AKÇT Bütçesi, AET Bütçesi ve AAET İşletme Bütçesi'nin yerini tek bütçe almıştır (Gümüşay, 2005:8).

Üç Topluluğun bütçelerinin birleştirilmesinin ardından, Roma Antlaşması'nın 201'inci maddesinde belirtilen doğrultuda, Bütçenin kendi gelirlerine kavuşturulması ve Bütçe üzerinde Avrupa Parlamentosu'nun yetkilerinin arttırılması konusunda sağlanan mutabakat üzerine başlayan görüşmeler, 1970 yılının Nisan ayında imzalanan Lüksemburg Antlaşması ile sonuçlanmıştır (Ragıp Şahin, 1998:7). 1 Ocak 1971 tarihinde yürürlüğe giren Lüksemburg Antlaşması ile AT bütçesi üye ülkelerden bağımsız bir yapıya bürünmüştür. Anlaşma ile ortak politikaların finansmanı için üye ülkelerin yardımlarına son veren öz kaynaklar sistemi benimsenmiş, gümrük ve tarım vergilerinin Topluluk bütçesine öz kaynak olarak verilmesi kararlaştırılmıştır (Can, 2004:47).

Öz kaynaklar üye ülke otoritelerinin ayrı bir kararına gerek kalmadan bütçeyi finanse etmek amacıyla Topluluğa baştan ödenmesi kabul edilen gelirlerdir. Yeni bir öz kaynağın yürürlüğe girmesi Konsey'in oybirliği ile alacağı karar ve bu kararın üye ülke parlamentoları tarafından onaylanması sonucunda gerçekleşmektedir. Topluluğun ilk öz kaynakları 1971 yılından itibaren uygulamaya konulan tarım ve şeker vergileri ile 1971-1975 yılları arasında aşamalı olarak yürürlüğe giren gümrük vergileridir (Bilici,1997:34). Bu iki öz kaynak bugün geleneksel öz kaynaklar olarak anılmaktadır (İKV, 2004b:10).

Üçüncü ülkelerden Topluluğa yapılan ithalat üzerinden alınan bu öz kaynaklar zamanla Topluluk giderlerini karşılamada yetersiz kalmış, gümrük ve tarım vergileri zaman içinde azalmıştır. Gümrük vergilerinin azalma nedeni GATT (General Agreement on Tariffs and Trade-Gümrük ve Ticaret Genel Anlaşması) ve bazı başka ülkelerle yapılan anlaşmalarla gümrük indirimlerine gidilmesidir. Tarım vergilerinin azalmasına neden ise Topluluğun tarımsal ürünler alanında dışa bağımlılığın azalması dolayısıyla kendine yeterlilik oranının artmasıdır. Topluluğun fonksiyonlarının artması ile üçüncü bir öz kaynak olarak 1980 yılından itibaren Katma Değer Vergisi (KDV) matrahı üzerinden pay alınmaya başlanmıştır. Bir tüketim vergisi olan KDV payının zamanla Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) içerisindeki payının düşmesi bu kaynağın verimliliğini azaltmıştır. 1988 bütçe

reformu ile yeni bir öz kaynak olan GSMH üzerinden pay alınması uygulaması başlatılmıştır (Bilici,1997:34-35).

Tablo 2.1.1968-2007 Yılları Arasında Bütçenin Gelişimi

Yıllar	Bütçe(Euro)
1968	1.500.000,-
1980	15.900.000,-
1990	44.100.000,-
1995	75.400.000,-
2000	93.792.000,-
2001	97.189.000,-
2002	100.672.000,-
2003	102.145.000,-
2004	115.434.000,-
2005	119.419.000,-
2006	123.515.000,-
2007	126.491.000,-

Kaynak: European Commission, EU budget 2007 Financial Report, http://ec.europa.eu/budget/library/publications/fin_reports/fin_report_07_en.pdf

2.2. Bütçenin Gelir Kaynakları

21 Nisan 1970 tarihinde Konsey'in aldığı kararla üye ülkelerin bütçeye yapmış olduğu doğrudan katkılar yerini öz kaynaklar sistemine bırakmıştır. Bu öz kaynaklar geleneksel öz kaynaklar olarak adlandırılan tarımsal vergiler ve gümrük vergileri ile KDV üzerinden alınan pay ve GSMH katkısıdır. Tablo 2.2'de 2000-2008 yılları arasında bütçe gelirleri içerisindeki kalemlerin payları verilmektedir. Buna göre bütçenin en büyük gelir kalemini GSMH üzerinden alınan pay oluştururken KDV ve geleneksel öz kaynakların payı aynı seviyelerdedir.

Tablo 2.2.2000-2008 Yılları Arası Bütçe Gelirleri İçinde Başlıca Kalemlerin Payı (%)

Yıllar	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Geleneksel ÖzKaynaklar	17,4	18,1	11,9	13,-	12,-	11,4	13,-	15,-	16,-
KDV	39,9	38,7	28,8	25,4	14,6	14,1	14,-	15,-	16,-
GSMH Bazlı Kaynak	42,7	43,2	59,3	61,6	73,4	74,5	72,-	69,-	67,-
TOPLAM(Milyar Euro)	88,-	80,7	77,7	83,6	93,3	108,5	121,2	126,5	129,1

Kaynak: General Budget of the European Union for the Financial Year 2008

(http://ec.europa.eu/budget/publications/budget_in_fig_en/dep_eu_budg_2008.en.pdf)

2.2.1. Tarım Vergileri ve Şeker Vergisi

1 Ocak 1971 tarihinden itibaren alınmaya başlanan tarım vergileri Topluluk tarım ürünlerini korumak amacıyla üçüncü ülkelerden ithal edilen benzer ürünler üzerinden alınmaktadır. Amaç, bu ürünlerin Topluluğa girişini yasaklamak olmayıp düşük fiyatlarla girişini önleyerek Topluluk üreticilerinin rekabet gücünü korumaktır (Bilici,1997:37).

Tarımsal vergiler, her yıl her ürün için saptanan Topluluk fiyatları ile dünya pazar arasındaki farkı yansıtmaktadır. Bir yıl boyunca Topluluk tarımsal ürünlerinin fiyatları sabit kalmasına rağmen, dünya pazar fiyatları yıl içinde sürekli değiştiğinden, Toplulukta tarımsal vergi olarak alınan miktarda her gün değişmektedir. Bu vergilerin oranı, Rotterdam Hububat Borsası'nda açıklanan en düşük fiyatlar dikkate alınarak her gün için saptanmaktadır (Tokatlıoğlu, 2004:145).

Tarımsal vergilerin Topluluk bütçesindeki payı %2 civarında olup, tarım üreticisi olmayan ve daha ziyade tarım ürünleri ithalatı yapan ülkelerin Topluluk bütçesine katkı payları daha yüksektir.Tablo 2.3'ten de açıkça görülebileceği gibi İngiltere, Hollanda, Almanya ve Fransa en yüksek katkıyı yapan dolayısıyla yüksek oranda tarım ithalatı yapan ülkelerdir.

Tablo 2.3. Tarım Vergilerinin Üye Ülkeler Arasındaki Dağılımı (Milyon Euro)

Ülkeler	1990	1995	2000	2004	2007
Belçika	87,9	28,40	28,50	25,30	22,80
Bulgaristan					18,90
Çek Cumhuriyeti	-	-	-	3,00	5,20
Danimarka	8,6	7,20	9,50	36,90	46,40
Almanya	175,40	104,60	188,60	270,80	230,60
Estonya	-	-	-	0,50	1,30
Yunanistan	12,1	9,70	8,80	17,10	11,10
İspanya	146,80	137,90	41,20	89,10	50,70
Fransa	100,60	49,40	59,30	137,90	151,80
İrlanda	2,5	0,8	87,90	0,90	1,00
İtalya	308,00	91,00	87,90	138,10	202,30
Kıbrıs	-	-	-	2,20	5,50
Letonya	-	-	-	0,40	1,90
Litvanya	-	-	-	1,50	4,10
Lüksemburg	0,20	0,10	0,30	0,30	0,90
Macaristan	-	-	-	3,70	6,80
Malta	-	-	-	1,40	2,00
Hollanda	105,00	95,90	222,80	398,40	334,40
Avusturya	-	7,00	12,80	9,40	3,40
Polonya	-	-	-	24,50	55,40
Portekiz	62,10	100,60	29,10	46,60	28,50
Romanya	-	-	-	-	39,20
Slovenya	-	-	-	0,10	0,70
Slovakya	-	-	-	0,70	1,70
Finlandiya	-	12,60	7,30	7,00	11,30
İsveç	-	11,30	18,70	20,50	30,10
İngiltere	164,20	187,70	482,10	514,60	603,80
TOPLAM	1.173,40	844,30	1.198,40	1.751,20	1.872,10

Kaynak: EU Budget 2007 Financial Report, http://ec.europa.eu/budget/library/publications/fin_reports/fin_report_07_en.pdf

Şeker vergisi, tarım vergisinden farklı özellikleri olan bir vergidir. Bu vergi gerek şeker üretimini gerekse şeker satışlarının düzenliliğini desteklemek amacıyla alınır. Vergiyi şeker üreticisi işletmeler, şeker üretimi ve şeker stokları üzerinden ödemektedirler. Pazar düzenlemelerini desteklemek amacıyla alınan şeker ve isoglükoz üretim vergileri, şeker depolama vergisi adı altında alınan vergiler, bütçe gelirlerinin yaklaşık %1,7 sini oluşturmaktadır. Şeker üreticisi ülkeler olan Almanya ve Fransa'nın bu kalemde payı daha yüksektir (Gümüşay, 2005:10-42).

Tablo 2.4. Şeker Vergilerinin Üye Ülkeler Arasındaki Dağılımı (Milyon Euro)

Ülkeler	1990	1995	2000	2005
Belçika	65,40	85,60	75,40	57,00
Çek Cumhuriyeti	-	-	-	11,60
Danimarka	36,40	47,70	42,30	32,40
Almanya	212,80	384,70	351,40	272,10
Estonya		-	-	-
Yunanistan	17,10	14,40	11,10	4,10
İspanya	46,50	61,00	49,20	27,00
Fransa	291,80	375,30	342,50	260,00
İrlanda	12,30	14,30	12,10	7,90
İtalya	109,20	130,30	125,20	17,40
Kıbrıs	-	-	-	-
Letonya	-	-	-	1,10
Litvanya	-	-	-	1,70
Lüksemburg	0,20	-	-	-
Macaristan	-	-	-	8,20
Malta	-	-	-	-
Hollanda	72,10	94,10	46,40	63,30
Avusturya	-	10,30	34,50	25,80
Polonya	-	-	-	57,90
Portekiz	0,10	0,60	4,50	3,10
Slovenya	-	-	-	0,60
Slovakya	-	-	-	9,80
Finlandiya	-	3,60	9,10	5,90
İsveç	-	8,10	22,10	14,20
İngiltere	47,00	86,40	71,00	45,80
TOPLAM	910,70	1.316,40	1.198,40	926,80

Kaynak: EU Budget 2007 Financial Report, http://ec.europa.eu/budget/library/publications/fin_reports/fin_report_07_en.pdf

2.2.2. Gümrük Vergileri

Gümrük vergileri payından sağlanan kaynak, üye ülkeler arasında bir gümrük birliği oluşturulması, Topluluk içi mal dolaşımında gümrük tarifelerinin kaldırılması ve ortak bir gümrük tarifesinin doğal sonucudur (Gümüşay, 2005:47). Gümrük Birliği, üye ülkelerden yapılan ithalatta gümrük vergilerinin kaldırılmasını; üçüncü ülkelerden yapılan ithalatta ise ortak bir gümrük tarifesinin uygulanmasını öngörür (Can, 2004:51). Bilindiği üzere, Topluluk üyesi ülkeler kendi aralarındaki gümrükleri 1 Temmuz 1968 tarihinde kaldırırlarken üçüncü ülkelere karşı da ortak bir gümrük tarifesi oluşturmuşlardır (Bilici,1997:38).

Üçüncü ülkelerden yapılan ithalatta uygulanmakta olan Ortak Gümrük Tarifesinin (OGT) uygulanması ile elde edilen gelirler 21 Nisan 1970 tarihinde kabul edilen Konsey kararı ile kademeli olarak (1971'de %50, 1972'de %62,5, 1973'de %75, 1974'de %87) Topluluk bütçesine devredilmiş ve 1975 tarihinden itibaren bütçenin öz kaynaklarından biri haline gelmiştir (Can, 2004:51).

Topluluğa üye ülkeler arasında oluşturulan gümrük birliğinin tamamlayıcısı olarak, üçüncü ülkelerden yapılan ithalata uygulanan gümrük vergileri üye ülkelerin tümünde aynı oranda uygulanmakta, Topluluk tarafından ithal edilen ürünler, ekonomik ve idari açıdan en uygun limandan birliğe girmekte (Topluluğun temsili ithalat limanı Rotterdam'dır) ve hangi limandan birliğe girerse girsin gümrük vergisi birlik adına tahsil edilmektedir (Tokatlıoğlu, 2004:145, Dura ve Atik, 2003:187).

Üçüncü ülkelerden yapılan ithalattan elde edilen gümrük vergisi gelirinin %25'i gümrükte yapılan masraflara karşılık tahsilatı yapan ülkede kalmakta, geri kalanı da Brüksel'e gönderilmektedir. Tarihsel süreç içinde bütçenin %70'leri aşan kısmı tarım ve gümrük vergilerinden sağlanırken, günümüzde bu oran %15'lere kadar düşmüştür. Bu düşüşün temel nedeni, globalizasyon hareketlerine paralel olarak OGT koruma oranlarının sürekli düşmekte olmasıdır. Ayrıca, Akdeniz ülkeleri ile yapılan serbest ticaret anlaşmalarına bağlı olarak Avrupa Serbest Ticaret Birliği ve MDAÜ'lerle

imzalanan çeşitli serbest ticaret anlaşmaları yine Afrika, Pasifik ve Karayip ülkeleri ile yapılan ticaret anlaşmaları gümrük vergisinde kalıcı indirimler getirmiştir (İKV,2004:20-21).

Tarımsal vergilerde olduğu gibi gümrük vergilerinde de üye ülkelerin üçüncü ülkelerden yapmış oldukları ithalatla bütçeye yaptıkları katkıları arasında bağlantı kurulabilir. Yani Birlik içerisinde en çok gümrük vergisi toplayan ülkeler olan Almanya, İngiltere, Belçika ve Hollanda en yüksek ithalat payına sahip olan ülkelerdir (Gümüşay, 2005:49). Tablodan görülebileceği gibi 2004 yılı itibariyle Almanya ve İngiltere gümrük vergilerinin %40'ını sağlamaktadır. Bu iki ülkeyi sırasıyla Belçika ve Hollanda izlemektedir. Belçika ve Hollanda'nın payı %10'lar civarındadır.

Tablo 2.5. Gümrük Vergilerinin Üye Ülkeler Arasındaki Dağılımı (Milyon Euro)

Ülkeler	1990	1995	2000	2004	2007
Belçika	764,10	1.001,00	1.259,10	1.640,80	2.230,40
Bulgaristan	-	-	-	-	62,10
Çek Cumhuriyeti	-	-	-	77,50	223,10
Danimarka	229,40	263,30	300,10	285,10	396,80
Almanya	3.416,50	3.821,70	3.184,20	2.784,00	3.697,80
Estonya	-	-	-	9,00	33,00
Yunanistan	159,50	144,90	204,20	241,50	296,20
İspanya	511,20	609,00	929,40	1.163,60	1.671,20
Fransa	1.537,90	1.476,90	1.425,80	1.204,00	1.651,30
İrlanda	148,40	238,30	207,90	164,70	290,40
İtalya	1.036,90	1.096,50	1.435,90	1.498,20	2.056,80
Kıbrıs	-	-	-	23,10	46,30
Letonya	-	-	-	10,00	37,00
Litvanya	-	-	-	17,70	56,50
Lüksemburg	10,50	21,90	26,40	16,50	24,70
Macaristan	-	-	-	68,70	141,30
Malta	-	-	-	5,40	13,20
Hollanda	1.087,80	1.658,50	1.672,60	1.395,70	2.161,50
Avusturya	-	229,40	252,80	208,10	267,50
Polonya	-	-	-	125,90	399,70
Portekiz	107,20	127,50	169,80	113,50	154,50
Romanya	-	-	-	-	173,00
Slovenya	-	-	-	16,30	109,60
Slovakya	-	-	-	24,80	115,50
Finlandiya	-	136,20	123,00	115,10	187,80
İsveç	-	371,00	392,10	389,40	555,80
İngiltere	2.418,50	2.702,30	2.985,10	2.524,40	2.943,20
TOPLAM	11.427,90	13.898,40	14.568,30	14.122,80	20.266,20

Kaynak: EU Budget 2007 Financial Report, http://ec.europa.eu/budget/library/publications/fin_reports/fin_report_07_en.pdf

2.2.3. KDV Üzerinden Alınan Pay

Ortak Tarım Politikası (OTP) kapsamında yapılan harcamaların yıllar içerisinde büyük bir artış göstermesi, geleneksel gelir kaynaklarının yetersiz kalması sonucunu doğurmuştur. Geleneksel öz kaynakların Birlik harcamalarını finanse etmekte yetersiz kalması sonucunda, 1970 yılında alınan bir kararla KDV gelirlerinin belirli bir oranının Topluluk bütçesine aktarılması kararlaştırılmıştır (Dura ve Atik, 2003:186).

1970 yılında alınan kararlar üye ülkelerin Topluluk bütçesine yapacakları katkılardan birinin ölçüsü olarak, bir yıl içinde beyan edilen toplam KDV matrahı esas alınmıştır. (Burada dikkat edilmesi gereken nokta, üye ülkelerin toplanan KDV hasılatının değil, KDV matrahının belli bir yüzdesini Topluluğa ödüyor olmasıdır) (Gümüştay, 2005:50). Böylelikle yıllık toplam matrahın %1'i geçmeyen bölümünün üye ülkelerce Topluluk bütçesine "KDV Öz Kaynak Payı" olarak aktarılması kabul edilmiştir. Bu karar, üye ülkelerde KDV uygulamalarının, en azından matrahın hesabı açısından uyumlaştırılmayı zorunlu kılmış, matrahın uyumlaştırılması da 17 Mayıs 1977 tarihli Altıncı Direktifle gerçekleşmiştir. Bu Direktif ile matrahın hesabı ortak kurallara bağlanmıştır (Tokatlıoğlu, 2004:146). Direktifin tüm üye ülkelerde yürürlüğe girmesi ise 1980 yılında tamamlanmış, dolayısıyla Topluluk bütçesine KDV payı ödenmesi 1980 yılından itibaren başlamıştır (Bilici, 1997:40-41).

KDV payının uyumlaştırılmış matrah üzerinden ödenmesi üye ülkelerde uygulanan KDV oranlarının farklı olmasının etkisini ortadan kaldırmaktadır. Oranların düşük veya yüksek olması ödenecek vergiye etki etmemektedir. Yani üye ülke "0" oranlı KDV uygulasa bile Topluluk payını ödemek durumundadır. Her yılın bütçesinde tahmini olarak hesaplanan toplam verginin 1/12'sini üye ülkeler her ay Topluluğa ödemekte, daha sonra kesin rakamlar ortaya çıkınca denkleştirme işlemi yapılmaktadır (Bilici, 1997:41).

Topluluğun gittikçe artan harcamaları karşısında KDV kesinti oranı 1986 yılından itibaren %1.4'e çıkarılmıştır. Haziran 1984'de Fontainebleau Konseyi'nde alınan bu karar Topluluğun gelişmiş ülkelerinin tepkisine neden olmuştur. Çünkü oranın arttırılması bütçe kaynaklarına KDV katkısı yüksek olan gelişmiş üye ülkelerin ekonomilerine daha fazla yük getirmektedir. Nitekim 1992 Edinburg zirvesinde alınan kararlar, oranın 1995-1999 yılları arasında aşamalı olarak %1'e indirilmesi kararlaştırılmıştır (Tokathioğlu, 2004:146).

1988 yılında yapılan bütçe reformu GSMH'leri içinde tüketimin payı fazla olduğu için fazla vergi ödeyen ülkelerin yakınmalarını dikkate alarak bu konuda bir sınırlama getirmiştir. Buna göre KDV'ye esas olan matrahın (toplam tüketim miktarı) o ülke GSMH'sinin %55'ini geçmesi halinde geçen kısım üzerinden vergi alınmayacaktır. Yine Edinburg zirvesinde alınan kararlar %55 oranının 1995-1999 yılları arasında aşamalı olarak %50'ye çekilmesi kararlaştırılmıştır (Bilici, 1997:41).

Tablo 2.6.1995-1999 Yılları Arasındaki KDV Oranları ve KDV'nin GSMH İçindeki Payı

Yıllar	GSMH Oranı (%)	KDV Oranı (%)
1995	54	1,32
1996	53	1,24
1997	52	1,16
1998	51	1,08
1999 ve sonrası	50	1,00

Kaynak: Karluk, 2007:425

Tablodan da görüleceği üzere 1999 ve sonraki yıllarda üye ülkelerle ilgili KDV hesabı yapılırken, matrahın sadece %50'lik kısmı dikkate alınacak, fazla kısım üzerinden vergi hesaplanmayacaktır. Örneğin, GSMH'si 500 milyar Euro ve KDV matrahı 300 milyar Euro olan A ülkesinin KDV matrahı 300 milyar değil, 250 milyar Euro olacaktır (Bilici, 2004:73).

KDV kaynağıyla ilgili iki unsurun dikkatle değerlendirilmesi önemlidir: “Ulusal vergi tabanında hesaplanması” ve “bütünleştirilmesi”.

✓ KDV kaynağı basit olarak sadece KDV temelinin belirli bir yüzdesinin alınmasından ibaret değildir (Ulusal KDV'ye tabi her ürün veya hizmetin fiyatının belirli bir yüzdesinin AB bütçesine gitmesi anlamına gelmez). KDV tabanı daha sonra üye devletlerdeki farklı vergi tabanları dikkate alınarak düzeltilen ulusal vergi tabanına göre hesaplanır. En çok kullanılan örnek İngiltere'deki vergiye tabi olmayan ancak diğer ülkelerde olan bebek giysileridir. Bu sebeple, bebek giysilerinin miktarı hesaplanır ve bunlar KDV'ye tabi gibi KDV kaynağının hesabında dikkate alınır. Böylece her üye devlet için tahmini bir KDV tabanı belirlenir.

✓ Eğer bu tahmini tabanın miktarı üye devletlerdeki GSMH'nin belirli bir yüzdesinden fazla ise (1999'dan bu yana sabit olarak %50) bu seviyede bütünleştirilir. Bundan dolayı KDV kaynağı miktarı tahmini KDV tabanının yüzdesi olup, hakiki taban değildir. Bütünleştirme tüketimin GSMH'ya oranının yüksel olduğu üye ülkeleri, düşük olan zengin üye ülkeler karşısında korumayı amaçlamaktadır (Gümüştay, 2005:53).

2000 yılında alınan kararlar en yüksek KDV toplama oranını 2002 ve 2003'te %75'e, 2004'te %50'ye indirilmesi kararlaştırılmış, bu çerçevede KDV kaynağı payında 2004 bütçesinde büyük indirim yapılmıştır. Bütçe içinde KDV'nin payı 2003 yılında %23,5 iken 2004 yılında %14,1 olmuştur (Gümüştay, 2005:53).

Tablo 2.7. incelendiğinde bütçeye en büyük katkının GSMH'si en yüksek ülkeler tarafından yapıldığı görülmektedir. 2004 yılı itibariyle bütçeye en yüksek katkıyı sırasıyla Almanya, İngiltere, Fransa, İtalya ve İspanya sağlamaktadırlar. Birliğe yeni katılan ülkelerin KDV katkıları düşük seviyededir.

Tablo 2.7. KDV Gelirlerinin Üye Ülkeler İtibariyle Dağılımı (Milyon Euro)

Ülkeler	1990	1995	2000	2004	2007
Belçika	837,50	1.143,40	922,70	338,50	468,50
Bulgaristan	-	-	-	-	46,30
Çek Cumhuriyeti	-	-	-	80,10	199,90
Danimarka	463,00	691,70	557,50	210,50	332,80
Almanya	6.456,00	12.862,10	8.794,50	2.633,90	3.635,20
Estonya	-	-	-	7,70	26,80
Yunanistan	356,50	584,40	527,80	247,90	697,90
İspanya	2.759,80	2.058,90	2.584,50	1.201,70	1.722,80
Fransa	5.707,90	7.216,50	6.077,20	2.233,30	3.113,80
İrlanda	200,60	321,00	405,30	181,70	276,40
İtalya	4.196,60	3.377,20	3.840,10	2.072,50	2.030,10
Kıbrıs	-	-	-	12,10	25,00
Letonya	-	-	-	8,50	35,20
Litvanya	-	-	-	15,30	47,10
Lüksemburg	58,90	109,00	74,60	36,60	53,20
Macaristan	-	-	-	76,70	137,80
Malta	-	-	-	4,40	9,10
Hollanda	1.330,90	1.887,30	1.743,60	666,20	936,30
Avusturya	-	1.105,60	818,10	248,30	409,10
Polonya	-	-	-	190,00	508,70
Portekiz	317,30	488,20	505,10	188,90	269,40
Romanya	-	-	-	-	162,10
Slovenya	-	-	-	25,10	55,90
Slovakya	-	-	-	29,20	84,60
Finlandiya	-	529,20	474,40	203,80	260,70
İsveç	-	891,30	964,10	375,70	486,60
İngiltere	6.474,70	5.861,60	6902,90	2.623,90	3.409,60
TOPLAM	29.159,60	39.127,30	35.192,50	13.912,20	19.440,80

Kaynak: EU Budget 2007 Financial Report, http://ec.europa.eu/budget/library/publications/fin_reports/fin_report_07_en.pdf

2.2.4. GSMH Bazlı Kaynak

11, 12 ve 13 Şubat 1988 tarihlerinde yapılan Avrupa Konseyi toplantısında Bütçenin mevcut kaynaklarının yetersiz olduğu kabul edilmiş ve hesaplanmasında üye ülkelerin GSMH'sini esas alan yeni bir kaynağın Topluluklar bütçesinin öz kaynaklar arasına dahil edilmesi benimsenmiştir. (Şahin, 1998, s.13). Anılan karar gereğince 1988-1992 ve 1993-1999 dönemleri için öz kaynakları teşkil eden tahsisatların Topluluk toplam GSMH'sına göre oranları şu şekilde saptanmıştır: 1988 %1,15; 1989 %1,17; 1990 %1,18; 1991 %1,19; 1992 %1,20; 1993 %1,20; 1994 %1,20; 1995 %1,21; 1996 %1,22; 1997 %1,24; 1998 %1,26; 1999 %1,27 (Tokathoğlu, 2004:147).

Bu öz kaynakla birlikte Topluluk Bütçesinin finansmanında önemli bir değişiklik yapılmış, ülkelerin ulusal tüketimleri yerine ulusal zenginlikleri ölçüsünde ortak bütçenin finansmanına katılmaları esası benimsenmiştir. Böylece topluluk bütçesinin finansmanı görece yoksul ülkelere zengin ülkelere doğru kaymıştır (Ulutürk, 2003:105).

Dördüncü öz kaynak diye de isimlendirilen GSMH payı hedeflenen bütçe büyüklüğü ile diğer öz kaynaklardan toplanacak gelir miktarı arasındaki farkı kapatmak üzere yürürlüğe konulmuştur. Tahmin edilen bu miktar üye ülkeler arasında yine GSMH büyüklüklerine göre dağıtılmaktadır (Bilici, 1997:45).

GSMH payının kabul edilmesiyle üye ülkelerin katkıları ile zenginlikleri arasında daha sıkı bir ilişki kurulmuş olmaktadır. Çünkü GSMH payı KDV payında olduğu gibi yalnızca tüketimi vergilendirmemekte buna ilaveten yatırımlar ve tasarrufun da dahil olduğu matrah üzerinden alınmaktadır. Bu değişikliğe paralel olarak (diğer yandan 1995-1999 döneminde KDV payının aşamalı olarak %1,4'den %1'e düşürüldüğü hatırlanırsa) KDV katkısı azaldığı için İspanya gibi GSMH'si içinde tüketimin payı daha fazla olan ülkelerin toplam bütçe katkısı azalmış, buna karşılık tasarrufun payı daha fazla olan ülkelerin katkısı artmıştır (Bilici, 1997:45).

GSMH kaynağı ile birlikte Yapısal Fonların arttırılması ve Uyum Fonunun oluşturulması ile az gelişmiş bölgeler ve ülkeler için yapısal politikaların güçlendirilmesi sağlanmıştır. GSMH kaynağının bütçenin finansmanında aldığı pay yıllar içerisinde büyük bir artış göstermiştir. Bütçenin diğer gelir kalemleri azalırken GSMH kaynağı 2006 yılında bütçenin %72'sini, 2007 yılında ise %69'unu teşkil etmiştir.

Aşağıdaki tabloda GSMH kaynağından bütçeye en büyük katkının birliğin en büyük GSMH'sine sahip olan Almanya tarafından yapıldığı görölmektedir. Almanya'yı sırasıyla İngiltere, Fransa ve İtalya izlemektedir.

Tablo 2.8. GSMH Katkısının Üye Ülkeler İtibariyle Dağılımı

Ülkeler	1995	2000	2004	2006	2007
Belçika	466,50	1.103,40	1.975,40	1.932,60	1.985,70
Bulgaristan	-	-	-	-	163,00
Çek Cumhuriyeti	-	-	373,00	632,50	703,80
Danimarka	283,40	719,30	1.312,00	1.399,50	1.394,80
Almanya	4.197,00	8.927,20	14.837,90	13.896,20	14.652,90
Estonya	-	-	35,70	80,30	95,80
Yunanistan	216,90	534,90	1.148,40	1.162,80	1.946,50
İspanya	729,80	2.638,80	5.511,00	6.127,70	6.073,00
Fransa	2.545,50	6.034,10	11.149,80	11.026,20	11.214,90
İrlanda	101,50	413,40	833,70	914,10	972,40
İtalya	1.625,50	5.039,10	9.257,40	9.247,20	9.143,00
Kıbrıs	-	-	56,20	86,50	88,20
Letonya	-	-	45,00	95,70	118,00
Litvanya	-	-	78,80	145,10	158,20
Lüksemburg	33,40	75,90	162,00	142,50	202,20
Macaristan	-	-	356,70	501,30	546,60
Malta	-	-	20,70	28,30	32,50
Hollanda	694,50	1.795,60	3.178,50	3.497,10	3.400,30
Avusturya	398,70	894,10	1.596,90	1.557,10	1.564,80
Polonya	-	-	884,90	1.563,40	1.745,50
Portekiz	139,00	61,10	902,00	909,40	940,00
Romanya	-	-	-	-	681,70
Slovenya	-	-	116,90	174,60	198,30
Slovakya	-	-	150,40	254,80	302,50
Finlandiya	202,40	71,00	1.012,10	1.071,20	1.087,70
İsveç	377,90	135,50	1.959,70	1.812,70	1.948,80
İngiltere	2.160,50	7.200,50	12.027,00	11.873,50	12.553,60
TOPLAM	14.172,60	37.580,50	68.982,00	70.132,10	73.914,70

Kaynak: EU Budget 2007 Financial Report, http://ec.europa.eu/budget/library/publications/fin_reports/fin_report_07_en.pdf

2.2.5. Öz Kaynaklar Dışındaki Gelirler

Bütçenin öz kaynakları olarak kabul edilen ve yukarıda açıklanan gelirler dışında kalan gelir türleri diğer gelirler olarak kabul edilmektedir. Bunlar;

- Bütçenin denkliğini sağlamak amacıyla üye ülkelerin yaptığı mali yardımlar,
- AKÇT vergilerinin bir bölümünün Topluluğun idari harcamalarını karşılamak için Topluluk Bütçesine aktarımı dolayısıyla oluşan katkı,
- Personel ücretleri üzerinden yapılan vergi kesintileri,
- Üye ülkelerin araştırma programlarına tamamlayıcı olarak katılmalarından doğan mali yardımlar,
- Bir önceki mali yıl bütçesinden yapılan aktarımlar,
- Gecikme zammı faizi, banka faizi gibi diğer birtakım gelirler (Tokatlıoğlu, 2004:148).

Tablo 2.9. incelediğinde görülmektedir ki, geleneksel öz kaynaklar ilk yıllarda bütçenin en önemli gelir kalemini oluştururken, daha sonra bunun yerini KDV kaynağı almıştır. GSMH bazlı kaynağın bir gelir kalemi olarak kabul edilmesiyle beraber bu kaynağın bütçe içindeki ağırlığı büyük bir artış göstermiştir. Günümüzde bu kaynak bütçenin en önemli gelir kaynağı durumundadır.

Tablo 2.9. Gelirlerin Toplam Bütçe Gelirleri İçindeki Payı (%)

Yıllar	Geleneksel Kaynaklar	KDV	GSMH	Diğer
1971	55,60	-	-	44,40
1975	58,50	-	-	41,50
1979	50,22	32,44	-	17,34
1988	24,06	54,58	16,23	3,13
1991	25,64	54,94	15,25	4,17
1995	19,70	48,55	31,16	0,70
2000	15,30	38,10	42,30	4,30
2001	16,60	32,70	37,50	13,10
2002	16,60	38,30	43,00	2,10
2006	13,00	14,00	72,00	1,00
2007	15,00	15,00	69,00	1,00

Kaynak: European Commission, EU Budget 2007 Financial Report, http://ec.europa.eu/budget/library/publications/fin_reports/fin_report_07_en.pdf

2.3. Bütçeden Yapılan Harcamalar

Topluluk bütçesinden yapılan harcamaların gelişimi, Topluluk politikalarının gelişimiyle paralellik göstermektedir. 1970-1990 döneminde OTP'den kaynaklanan harcamalar büyük bir artış gösterirken bu harcamalar Topluluk bütçesinin en büyük harcama kalemini oluşturmuştur. Tek pazar hedefi ve Yunanistan, İspanya ve Portekiz gibi nispeten geri kalmış Akdeniz ülkelerinin Topluluğa katılmasıyla bütçede kapsamlı değişiklikler yapılma gereği ortaya çıkmıştır. 1988 yılında, dönemin Komisyon Başkanı Jacques Delors'un öncülüğünde hazırlanan ve 1.Delors paketi olarak bilinen bütçe reformuyla bir taraftan yapısal politikalara yönelik harcamalar için büyük bir artış öngörülürken diğer taraftan tarım harcamaları kontrol altına alınmıştır (Ardy and El Agraa, 2004:335-343).

Tablo 2.10. Bütçe Gelirlerinin Üye Ülkeler İtibariyle Dağılımı (Milyon Euro)

Ülkeler	1990	1995	2000	2004	2007
Belçika	1.763,70	2.680,10	3.388,60	3.848,90	4.371,90
Bulgaristan	-	-	-	-	290,80
Çek Cumhuriyeti	-	-	-	565,20	1.167,00
Danimarka	775,10	1.295,40	1.684,80	1.940,10	2.219,00
Almanya	10.357,50	21.324,10	21.774,90	20.229,80	21.710,00
Estonya	-	-	-	55,40	176,70
Yunanistan	563,60	985,20	1.333,80	1.742,30	3.019,90
İspanya	3.671,40	3.645,20	6.445,40	8.383,60	9.838,20
Fransa	8.089,10	11.876,80	14.510,90	16.013,50	16.988,90
İrlanda	368,50	664,80	1.074,40	1.250,50	1.586,40
İtalya	6.097,70	6.413,70	10.999,90	13.786,10	14.024,20
Kıbrıs	-	-	-	95,00	170,30
Letonya	-	-	-	67,50	199,00
Litvanya	-	-	-	119,30	271,00
Lüksemburg	74,50	167,60	185,40	231,30	295,80
Macaristan	-	-	-	537,10	870,20
Malta	-	-	-	33,10	57,00
Hollanda	2.615,20	4.349,60	5.496,70	5.268,80	6.302,80
Avusturya	-	1.762,90	2.093,60	2.046,60	2.218,10
Polonya	-	-	-	1.310,70	2.808,60
Portekiz	502,40	864,90	1.255,00	1.332,30	1.460,40
Romanya	-	-	-	-	1.089,40
Slovenya	-	-	-	170,40	359,40
Slovakya	-	-	-	219,60	519,20
Finlandiya	-	887,40	1.225,70	1.443,30	1.629,40
İsveç	-	1.658,30	2.632,90	2.680,60	2.915,20
İngiltere	6.534,30	9.251,60	13.867,00	11.682,50	13.429,00
TOPLAM	41.413,10	67.827,60	87.969,20	95.053,30	109.987,50

Kaynak: EU Budget 2007 Financial Report, http://ec.europa.eu/budget/library/publications/fin_reports/fin_report_07_en.pdf

Tablo 2.11. Bütçe Gelirlerinin Üye Ülkeler İtibariyle Dağılımı (%)

Ülkeler	1990	1995	2000	2004	2007
Belçika	4,25	3,95	3,86	4,05	3,98
Bulgaristan	-	-	-	-	0,27
Çek Cumhuriyeti	-	-	-	0,60	1,06
Danimarka	1,88	1,91	1,73	2,04	2,02
Almanya	25,01	31,44	24,83	21,29	19,74
Estonya	-	-	-	0,06	0,16
Yunanistan	1,36	1,45	1,53	1,83	2,75
İspanya	8,87	5,37	7,34	8,82	8,95
Fransa	19,54	17,51	16,50	16,85	15,45
İrlanda	0,89	0,98	1,23	1,32	1,44
İtalya	14,72	9,46	12,51	14,50	12,75
Kıbrıs	-	-	-	0,10	0,16
Letonya	-	-	-	0,07	0,18
Litvanya	-	-	-	0,13	0,25
Lüksemburg	0,18	0,25	0,22	0,24	0,27
Macaristan	-	-	-	0,57	0,79
Malta	-	-	-	0,04	0,05
Hollanda	6,32	6,41	6,26	5,54	5,73
Avusturya	-	2,60	2,39	2,15	2,02
Polonya	-	-	-	1,37	2,55
Portekiz	1,21	1,28	1,44	1,40	1,33
Romanya	-	-	-	-	0,99
Slovenya	-	-	-	0,18	0,33
Slovakya	-	-	-	0,23	0,47
Finlandiya	-	1,31	1,40	1,52	1,47
İsveç	-	2,44	2,99	2,81	2,64
İngiltere	15,77	13,64	15,77	12,29	12,20
TOPLAM	100	100	100	100	100

Kaynak: Tablo 2.10'daki değerler esas alınarak hesaplanmıştır.

1992 yılında yapılan bütçe değişiklikleriyle (2.Delors paketi) iç politikalar (özellikle araştırma) ve dış politikalar bütçe harcamalarından önemli pay almaya başlamışlardır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasından sonra, Topluluk dikkatini MDAÜ'lere yönlendirirken bu ülkelerin Topluluğa üye olarak alınması amacıyla bütçeden önemli miktarlarda harcamalar yapılmıştır.

Tablo 2.12. Bütçeden Yapılan Harcamalar (Milyon Euro)

Genel Bütçe	1970	1980	1990	2000	2006
Tarım	3.108,10	11.291,90	25.604,60	40.437,30	49.825,90
Yapısal Fonlar	95,40	1.808,50	9.591,40	25.524,30	32.575,20
Araştırma	63,40	364,20	1.790,30	3.151,20	4.953,00
Dış Eylemler	1,40	603,90	1.430,60	3.725,80	5.020,70
Yönetim	115,30	829,90	2.332,90	4.484,40	6.540,00
Diğer	1,60	958,90	3.313,10	3.125,90	6.893,90
TOPLAM	3.385,20	15.857,30	44.062,90	80.448,90	105.808,80

Kaynak: EU Budget 2007 Financial Report, http://ec.europa.eu/budget/library/publications/fin_reports/fin_report_07_en.pdf

Kuruluşundan bugüne Topluluk bütçesi harcamaları önemli oranda artmıştır (Deffaa, 1997:173). 1968 yılında yaklaşık 1,5 milyar ECU'lük büyüklüğe sahip olan bütçe, 1980 yılında 15,9 milyar ECU'lük, 1990 yılında ise 44,1 milyar ECU'lük büyüklüğe ulaşmıştır. 1990 yılından 1997 yılına kadar geçen yedi yıllık dönemde ise bütçenin büyüklüğü iki kat artarak 82 milyar ECU'ye yükselmiştir (Şahin, 1998:17). 2000 yılına gelindiğinde 93,7 milyar Euro olarak gerçekleşen bütçe büyüklüğü, 2007 yılında 128 milyar Euro'ya ulaşmıştır. 2007-2013 dönemi için kabul edilen mali perspektif döneminde bütçenin yıllar içinde arttırılarak 2013 yılında 151 milyar Euro'ya yükseltilmesi kabul edilmiştir (European Commission, 2006a, 2007c ve 2008a, <http://ec.europa.eu>).

1988 yılından bu yana AB Bütçesi, orta dönemli mali çerçeve ya da kısaca "mali perspektif" olarak adlandırılan ve yıllık harcama üst sınırlarını belirleyen yöntemle

hazırlanmaktadır. Mali perspektifler Topluluk bütçesinde mali disiplini arttırıcı, bütçenin değişen zamana ve ihtiyaçlara göre teknik uyarlanmasını sağlayan politikalar ve mekanizmalar geliştirmişlerdir. İlk mali perspektif 1988-1992, ikincisi 1993-1999, üçüncüsü 2000-2006, dördüncüsü ise 2007-2013 yıllarını kapsamaktadır (Aydın:23-24).

Tablo 2.13. Mali Perspektif Büyüklükleri

Adı	Dönemi	Bütçe Büyüklüğü(Milyar Euro)
1.Mali Perspektif	1988-1992	264
2.Mali Perspektif	1993-1999	505
3.Mali Perspektif	2000-2006	640
4.Mali Perspektif	2007-2013	862

Kaynak: <http://www.abmerkezi.org.tr/makale2.php>, et: 20.02.2008

Aşağıda 2000-2006 ve 2007-2013 dönemleri içerisindeki AB bütçesi harcamaları incelenmiştir:

2.3.1. 2000-2006 Döneminde AB Bütçesinden Yapılan Harcamalar

2000-2006 dönemiyle ilgili yıllık bütçe harcama tavanları 1999 yılında belirlenmiştir. Ancak 2004 yılı Mayıs ayındaki genişleme dalgasıyla birlikte, Birliğe on yeni üyenin katılacağı için, 2003 yılında bütçe harcama başlıkları ve tavanları yeniden uyarlanmıştır. 2003 yılında yapılan uyarlama sonucunda, önceden yedi olan bütçedeki harcama başlıkları sekize çıkartılmıştır (Taş, 2006:146). Bunlar:

2.3.1.1. I.Başlık: Ortak Tarım Politikası

2000-2006 dönemindeki bütçe harcamaları içinde en büyük payı tarım harcamaları almıştır. OTP, AB ülkelerinin tarım politikalarını bütünleştiren bir uygulamadır. OTP, AB'nin ilk ortak politikasıdır. Uygulaması 1967'de başlamış ve

birçok kez değişikliğe uğramıştır. Birlik içerisinde tarım piyasalarının düzenlenmesini ve tarımın gelişmesi için izlenecek politikaları kapsar. Bu mekanizma aslında bir fiyat rejimi ve bu rejimi içerde ve dışarıda rekabete karşı koruyan bir müdahale sistemidir. OTP harcamaları, ATYGF'den yapılan harcamaları kapsar. Fonun %90'lık kısmını oluşturan Garanti Bölümü, çiftçilere iadeler yapmaktadır. Bu çerçevede, tarım ürünü fiyatlarının garanti edilen seviyenin altına düşmesi halinde destekleme alımları yapılmakta, tarım ürünleri ihraç edenlere uluslararası piyasalardaki fiyatlara göre destek verilmekte ve toprağını nadasa bırakanlara yardım yapılmaktadır (Aksoy, 2006:33).

Bütçeden tarım sektörü için ayrılan payın yüksekliği, OTP'nin kapsamlı hedeflere sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Bu hedeflerden başlıcaları; tarımda üretkenliğin artırılması, çiftçiler için yeterli bir hayat standardı sağlanması, piyasalarda istikrar sağlanması, tarımsal ürün arzının yeterli seviyede tutulması ve tüketicilere uygun fiyatta ürün sunulmasıdır. OTP harcamaları; bitkisel ürünlerin üretimi için yapılan harcamalar, hayvansal ürünlerin üretimi için yapılan harcamalar, yardımcı harcamalar ve kırsal gelişme harcamalarından oluşmaktadır (Dura ve Atik, 2003:191-192). 2000-2006 döneminde tarım harcamaları için bütçeden yaklaşık 300 milyar Euro'luk kaynak ayrılmıştır.

Tablo 2.14. 2000-2006 Döneminde Tarım Harcamaları (Milyon Euro, 2004 Yılı Fiyatlarıyla)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Toplam	41.738	44.530	46.587	47.378	49.305	51.439	52.618
Tarım Harcamaları	37.352	40.035	41.992	42.680	42.769	44.598	44.847
Kırsal Kalkınma	4.386	4.495	4.595	6.536	6.536	6.6841	7.771

Kaynak: European Commission(2006a), General Budget of the European Union for the Financial year 2006, http://ec.europa.eu/budget/publications/budget_in_figures_en/dep_eu_budg_2006.en.pdf

2.3.1.2. II.Başlık: Yapısal Operasyonlar

Birlik bütçesinde ikinci büyüklükteki harcama kalemini yapısal, sosyal ve bölgesel politikalardan kaynaklanan harcamalar oluşturmaktadır. Bu tür politikalar, Birlik üyesi ülkelerin, tek pazar ve parasal birlik gibi uygulamaların kendilerine getireceği olanaklardan en iyi biçimde yararlanabilmelerini sağlamak üzere üye ülkeler ve bölgeler arasındaki gelir ve servet dağılımını iyileştirilmesi ve istihdam sorunlarının giderilmesine yönelik politikalardır (Ulutürk, 2003:107).

Tablo 2.15. 2000-2006 Döneminde Yapısal Operasyon Harcamaları (Milyon Euro, 2004 Yılı Fiyatlarıyla)

Yapısal Operasyonlar	32.678	32.720	33.638	33.698	41.035	42.441	44.617
Yapısal Fonlar	30.019	30.005	30.849	31.129	35.353	37.247	38.523
Uyum Fonu	2.659	2.715	2.789	2.839	5.682	5.194	6.094

Kaynak: European Commission(2006a), General Budget of the European Union for the Financial year 2006, http://ec.europa.eu/budget/publications/budget_in_figures_en/dep_eu_budg_2006.en.pdf

2.3.1.3. III.Başlık: İç Politikalar

Bu başlık altında, eğitim, gençlik, kültür; enerji ve çevre; tüketicinin korunması, iç pazar, endüstri ve trans-Avrupa ağları ile araştırma-geliştirme ve teknolojik gelişme gibi Birlik içine yönelik politikalar yer almaktadır (Wynn, www.lufpig.org).

Tablo 2.16.2000-2006 Döneminde İç Politika Harcamaları (Milyon Euro, 2004 Yılı Fiyatlarıyla)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
İç Politikalar	6.031	6.272	6.558	6.796	8.722	9.012	9.385

Kaynak: European Commission(2006a), General Budget of the European Union for the Financial year 2006, http://ec.europa.eu/budget/publications/budget_in_figures_en/dep_eu_budg_2006.en.pdf

2.3.1.4. IV.Başlık: Dış Eylemler

Dış Eylemler, üçüncü ülkeler ve bölgelerle işbirliği, insani yardım ile insan hakları ve demokrasi alanındaki Avrupa girişimciliği gibi dış politika unsurlarından oluşmaktadır. 2000-2006 dönemi için yaklaşık 35 milyar Euro kaynak ayrılmıştır.

Tablo 2.17. 2000-2006 Dönemi Dış Eylem Harcamaları (Milyon Euro, 2004 Yılı Fiyatlarıyla)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Dış Eylemler	4.627	4.735	4.873	4.972	5.082	5.119	5.269

Kaynak: European Commission(2006a), General Budget of the European Union for the Financial year 2006, http://ec.europa.eu/budget/publications/budget_in_figures_en/dep_eu_budg_2006.en.pdf

2.3.1.5. V.Başlık: İdari Harcamalar

Parlamento, Konsey, Komisyon, Adalet Divanı ve Sayıştay gibi Birlik kurumlarının harcamalarından oluşmaktadır. Bütçe içerisindeki payı %4-5 civarındadır.

Tablo 2.18. 2000-2006 Döneminde İdari Harcamalar (Milyon Euro, 2004 Yılı Fiyatlarıyla)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
İdari Harcamalar	4.638	4.776	4.873	4.972	5.082	5.119	5.269

Kaynak: European Commission(2006a), General Budget of the European Union for the Financial year 2006, http://ec.europa.eu/budget/publications/budget_in_figures_en/dep_eu_budg_2006.en.pdf

2.3.1.6 VI.Başlık:Rezervler

Euro/dolar paritesindeki beklenmedik hareketlerin tarım harcamalarını üzerindeki etkilerini gidermek ve Birliğe üye olmayan ülkelerin spesifik ve beklenmeyen ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla bütçeye konulmuştur.

Tablo 2.19. 2000-2006 Döneminde Rezervler (Milyon Euro, 2004 Yılı Fiyatlarıyla)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Rezervler	906	916	676	434	442	446	458

Kaynak: European Commission(2006a), General Budget of the European Union for the Financial year 2006, http://ec.europa.eu/budget/publications/budget_in_figures_en/dep_eu_budg_2006.en.pdf

2.3.1.7 VII.Başlık: Katılım Öncesi Yardım

AB'ye aday ülkelere katılım öncesi süreçte yapılacak mali yardımlardır. Özellikle 2004 yılında yaşanan genişleme nedeniyle bütçe içinde ana başlık kalemlerinden birisi olmuştur.

Tablo 2.20. 2000-2006 Döneminde Katılım Öncesi Yardım (Milyon Euro, 2004 Yılı Fiyatlarıyla)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Katılım Öncesi Yardım	3.174	3.240	3.328	3.386	3.455	3.472	3.566

Kaynak: European Commission(2006a), General Budget of the European Union for the Financial year 2006, http://ec.europa.eu/budget/publications/budget_in_figures_en/dep_eu_budg_2006.en.pdf

2.3.1.8. VIII.Başlık: Telafiler

2004 yılında üye olacak on ülkenin geçici bütçe telafileri için kullanılmıştır.

Tablo 2.21. 2004-2006 Döneminde Telafiler (Milyon Euro, 2004 Yılı Fiyatlarıyla)

	2004	2005	2006
Telafiler	1.410	1.305	1.074

Kaynak: European Commission(2006a), General Budget of the European Union for the Financial year 2006, http://ec.europa.eu/budget/publications/budget_in_figures_en/dep_eu_budg_2006.en.pdf

2.3.2. 2007-2013 Dönemi AB Bütçesi Harcamaları

2003 yılı içerisinde 2007-2013 dönemi bütçesi için hazırlıklara başlanmıştır. Komisyon 10 Şubat 2004 günü 2007-2013 arasındaki 7 yıllık dönemi kapsayacak yeni mali perspektifle ilgili bildirimini Konsey'e ve Avrupa Parlamentosu'na sunmuştur (Aydın, 2004:24).

AB Komisyonun 2007-2013 dönemi için öngördüğü mali perspektifle birlikte bütçe içerisindeki harcama kalemleri sekizden beşe düşürülmektedir. Komisyon, AB'nin mali yapısının esas olarak Lizbon Stratejisi'nin hedeflerine ve AB'nin sürdürülebilir kalkınma amacına uygun olarak yapılandırılması gerektiği

vurgulanmaktadır. AB Komisyonu uzun vadede kaynakların, üç temel hedefe ulaşılması için kullanılması gerektiğini belirtmektedir. Bu hedefler şunlardır (Gümüşay, 2005:31-32):

- Sürdürülebilir Kalkınma: Bütünleşme sürecini tamamlamış bir AB tek pazarının daha geniş çaplı bir hedef olan sürdürülebilir kalkınmayı gerçekleştirmede ekonomik, sosyal ve çevre politikalarını harekete geçirmesi,

- AB Vatandaşlığı: AB'nin özgürlük, adalet ve güvenlik alanı oluşturmasına bağlı olarak oluşacak siyasi vatandaşlık kavramı,

- Küresel Ortak: AB'nin dünyadaki rolünün güçlendirilmesi.

2007-2013 döneminde AB bütçesinden yapılacak harcamalar beş başlık altında toplanmıştır. Bu başlıklar şunlardır:

2.3.2.1. I.Başlık: Sürdürülebilir Büyüme

Sürdürülebilir büyüme başlığı, tek pazarın ve Birliğin ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarıyla tamamlanması, araştırma-geliştirme ve rekabet politikalarıyla 2010 yılına kadar Birliğin Amerika'yı geçerek dünyanın en rekabetçi ekonomisine ve en ileri bilgi toplumuna dönüştürülmesi gibi temel politikaları içermektedir. Birliğin büyüme ve istihdam açısından rekabet gücünü arttırmak amacıyla 2007-2013 döneminde bütçeden 133 milyar Euro'luk bir kaynak ayrılmıştır. Bu kaynaklarla firmaların rekabet gücünün, endüstriyel rekabetin, kamu hizmetlerinde bilgi teknolojilerine yatırımın desteklenmesi; araştırma-geliştirmeye yapılan kamu harcamalarının GSYİH'nin %1'ine yükseltilmesi, Avrupa'nın trans-Avrupa şebekesiyle birbirine bağlanması, eğitim ve öğretim standardının gerçekleştirilmesi öngörülmektedir (Taş, 2006:152-153).

Büyüme ve istihdam açısından Birliğin güçlendirilmesi için ise 2007-2013 döneminde bütçeden 339 milyar Euro'luk bir kaynak ayrılmıştır. Bu alanda

öngörülen harcamalarla bölgesel ve ulusal bazda gelişmişlik farklılıkları azaltılacak, rekabet ve istihdam arttırılacaktır (Bilgili, www.cu.edu.tr).

2.3.2.2 II.Başlık: Doğal Kaynakların Korunması ve Yönetimi

Doğal kaynakların korunması ve yönetimi için 2007-2013 döneminde bütçeden 405 milyar Euro'luk bir kaynak ayrılmıştır. Bu başlık altında, ortak tarım politikasının reformu, kırsal kalkınma politikası, ortak balıkçılık politikasının geliştirilmesi, çevreyi koruyucu ve geliştirici önlemlerin alınması gibi temel politikalar ve faaliyetler bulunmaktadır. Bu başlık altındaki kaynakların %72'si tarıma ayrılmıştır (Taş, 2006:153).

2.3.2.3. III.Başlık: Vatandaşlık, Özgürlük, Güvenlik, Adalet

AB komisyonu tarafından oluşturulan bu yeni başlık altında, özgürlük, güvenlik ve adalet alanlarındaki eksikliklerin tamamlanması ve temel kamusal mallara erişimin sağlanması amacıyla bütçeden 25 milyar Euro'luk bir kaynak ayrılmıştır. Göç politikası, sınır kontrolleri, sağlık ve tüketici haklarının korunması gibi konular bu başlık altında değerlendirilmektedir (Gümüşay, 2005:33).

2.3.2.4 IV.Başlık: Küresel Bir Ortak Olarak AB

Birliğin dışsal faaliyetleri ve politikaları bu başlık altında toplanmıştır. 4.başlığa dahil olan araçlar, Katılım Öncesi Araç (IPA-Instrument for Pre-Accession) ve Avrupa Ortaklığı ve Komşuluğu Aracıdır (ENPI-The European Neighbourhood and Partnership Instrument) (Bilgili, www.cu.edu.tr).

Şimdiye kadar daha çok bir bölgesel entegrasyon hareketi olarak sadece bölgesel ve ekonomik roller üstlenen Birliğin, gelecek dönemde bölgesellik sınırlarını aşarak istikrarı ve güvenliği koruma, çatışmaları önleme, kriz yönetimi, yoksullukla savaş

gibi yeni küresel roller üstlenmesi, böylece bir bölgesel güç olmaktan çıkıp bir küresel güç haline gelmesi öngörülmektedir (Taş, 2006:154).

2.3.2.5 V.Başlık: Yönetim

Yönetim harcamaları başlığı, AB Komisyonu dışındaki diğer Birlik kurumlarının yönetim giderlerini, sosyal güvenlik harcamalarını kapsamaktadır. AB Komisyonunun yönetim giderleri ise bütçenin ilk dört harcama başlığı içine dahil edilmektedir (Taş, 2006:154).

2007-2013 dönemi bütçesinin oluşturulmasında belirleyici etken AB'ye yeni katılan on ülke ve bu katılmanın gerektirdiği finansman olmuştur. 1958'den günümüze AB sürecinde güney diye adlandırılan ve nispeten daha fakir üye ülkeler (Yunanistan, Portekiz, İspanya, İtalya'nın güneyi) artık bu konularından çıkarılarken Yapısal Fonlar ağırlıklı olarak yeni üye olan MDAÜ'lerce kullanılacaktır. Bu kaynak akışının yön değiştirmesi de AB'nin kuruluş amacına uygun kararlar aldığıın bir göstergesidir.

Bütçe kaynaklarını kullanma açısından 27 üyeli AB'de önemli değişiklikler olurken, bütçeye kaynak sağlama açısından mevcut durum fazla bir değişiklik göstermemiştir. Yeni üyeler de bütçeye katkı sağlamakla birlikte, bütçenin finansmansında en büyük paya eskiden olduğu gibi yine gelişmiş ülkeler sahiptir.

Tablo 2.22. 2007-2013 Bütçesine AB Üye Ülkelerinin Katkısı (%)

Almanya	%20,50	İtalya	%12,86
Bulgaristan	%0,14	Kıbrıs	%0,09
Çek Cumhuriyeti	%0,51	Letonya	%0,07
Danimarka	%2,00	Litvanya	%0,12
Belçika	%3,53	Lüksemburg	%0,27
Estonya	%0,05	Macaristan	%0,55
Finlandiya	%1,47	Malta	%0,03
Fransa	%19,55	Polonya	%1,30
Hollanda	%4,85	Portekiz	%1,15
İngiltere	%14,82	Romanya	%0,37
İspanya	%7,85	Slovenya	%0,21
İsveç	%2,74	Slovakya	%0,18
İrlanda	%0,91	Yunanistan	%1,47
Avusturya	%2,74		

Kaynak: TEPAV, *Avrupa Birliği'nin 2006-2013 Mali Perspektifi'nin Oluşumu, Geleneksel Uzlaşmazlık Alanları ve Türkiye Üzerine Olası Etkileri*, www.tepav.org.tr/tur/admin/dosyabul/upload/AB2006-2013Butcesi_v2.pdf

2007-2013 dönemi mali perspektifi ile birlikte, AB'nin politika önceliklerini gösteren bütçe öncelikleri değişmiştir. Önceki dönemlerde bütçe öncelikleri olan tarım ve yapısal düzenlemelerin yerini mevcut dönemde Lizbon Stratejisinin öngördüğü büyüme ve istihdam odaklı sürdürülebilir büyüme ile doğal kaynak yönetimi almaktadır. Birliğin bütçe kaynakları, Avrupa vatandaşlığı konseptinin oluşması ve AB'nin bölgesel güç konumundan küresel güç konumuna yükselmesi gibi vizyonlar için kullanılacaktır (Taş, 2006:156-157).

2007-2013 mali perspektifi diğer mali perspektiflerle karşılaştırıldığında en önemli farklılığın bütçe içerisine “sürdürülebilir büyüme başlığının konulması olduğu görülmektedir. 2000 yılında Lizbon'da kabul edilen stratejinin en önemli hedeflerinden birisi olan sürdürülebilir büyüme, bütçenin ana harcama kalemlerinden

biri olmakla kalmamış, aynı zamanda bütçe içerisinde en büyük harcama kalemini oluşturmuştur. Sürdürülebilir büyüme bütçe kalemlerine dahil edilirken, yapısal operasyonlar başlığı bütçeden çıkartılmıştır. Yapısal Operasyonlar kapsamında faaliyet gösteren Yapısal Fonlar mevcut dönemle birlikte sürdürülebilir büyüme hedefi için kullanılmaya başlanılmışlardır.

2007-2013 mali perspektifini diğer mali perspektiflerden ayıran bir diğer özellik ise, tarım harcamalarına ayrılan kaynağın bütçe içerisinde ilk kez başat konumunu kaybetmesi ve ikinci sıraya düşmesidir.

AB Komisyonu tarafından yeni oluşturulan bir diğer başlık “AB vatandaşlığı, özgürlük, güvenlik ve adalet”tir. Bu başlık altında, doğuya doğru genişleme ile birlikte önem kazanan politikalara bütçeden pay ayrılmakta, göç politikası, sınır kontrolleri, sağlık ve tüketici haklarının korunması gibi konular bu başlık altında değerlendirilmektedir (Gümüşay, 2005:33).

2000-2006 dönemindeki bütçede yer alan“Dış Eylemler” kaleminin yerini mevcut dönemde “Küresel Bir Ortak Olarak AB” kalemi almıştır. Afrika ve Pasifik ülkeleri ile Birliğe aday ülkelere yapılacak yardımlar bu kalem tarafından finanse edilecektir.

Tablo 2.23. 2007-2013 Mali Perspektifi(Milyon Euro-2007 Fiyatlarıyla)

Taahhüt Ödenekleri	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	TOPLAM
1.Sürdürülebilir Büyüme	54.905	56.736	59.197	61.144	63.601	66.640	69.678	431.401
1a. Büyüme ve istihdam için rekabetçilik	9.418	9.847	10.769	11.750	12.974	14.239	15.490	83.987
1b.Büyüme ve istihdam için uyum	45.487	46.889	48.428	49.394	50.627	52.401	54.188	347.414
2.Doğal Kaynakların Korunması ve Yönetimi	58.351	58.800	59.252	59.726	60.191	60.663	61.142	418.125
- Pazara Yönelik Harcamalar ve Doğrudan Ödemeler	45.759	46.217	46.679	47.146	47.617	48.093	48.754	330.085
3.Vatandaşlık,Özgürlük,Güvenlik,Adalet	1.273	1.362	1.523	1.693	1.889	2.105	2.376	12.221
4.Küresel bir ortak olarak AB	6.578	7.002	7.440	7.893	8.430	8.997	9.595	55.935
5.Yönetim	7.039	7.380	7.699	8.008	8.334	8.670	9.095	56.225
Tazminat	445	207	210	-	-	-	-	-
Toplam	128.091	131.487	135.321	138.464	142.445	147.075	151.886	974.769
Ödenecek Tahsisatın AB GSYİH'ye oranı	%1,06	%1,06	%0,97	%1,00	%0,96	%0,97	%0,94	%0,99
Mevcut Marj Payı	%0,18	%0,18	%0,27	%0,24	%0,28	%0,27	%0,30	%0,25
Özkaynaklar Tavanının AB GSYİH'ye Oranı	%1,24	%1,24	%1,24	%1,24	%1,24	%1,24	%1,24	%1,24

Kaynak: European Commission (2007c), General Budget of the European Union for the Financial Year 2007

http://ec.europa.eu/budget/publications/budget_in_fig_en/dep_eu_budg__2007_en.pdf

3. YAPISAL FONLAR ve YAPISAL FONLARIN TABİ OLDUĞU HEDEFLER

AB içerisindeki bölgelerarası gelir dengesizliklerini azaltmak, istihdamı arttırmak, ekonomik ve sosyal bütünleşmeyi en üst düzeyde sağlamak amacı ile yapılan harcamalar Yapısal Fonlar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir. Bu destek mekanizması altında, bölgesel politikanın sunduğu finansman imkanıyla kamu sektörüne yönelik yeni altyapı çalışmaları ve büyük yatırımlar yapılabilenkte, bu imkan ayrıca kişilerin iş bulması, değişen iş piyasasına uyum sağlamaları için eğitim almaları ve ekonomik olarak avantajlı olmayan bölgelerdeki KOBİ'lerin destek almalarını kolaylaştırmaktadır.

3.1.Genel Olarak Yapısal Fonlar

Yapısal Fonlar, AB'nin farklı bölgelerinde uygulanan çeşitli projelere finansal destek sağlar. Bu projeler; genelde altyapı geliştirme, işletmeler için çeşitli destekler, eğitim ve öğretim, çevrenin korunması, AR-GE ve yerel kalkınma alanlarında yoğunlaşmaktadır. Üye ülkelerdeki ticaret odaları, KOBİ'ler, dernekler, yerel ve bölgesel yönetimler projelerini uygulamak için gelişme programları yardımıyla finansal destek alırlar. Gelişme programları birkaç yıl süreyle uygulanan, koordinasyonlu bir tedbir setidir. Bu programlar, Avrupa Komisyonu'na teklif edilir. Söz konusu bölgesel ve yerel yönetimler, ekonomik örgütler ve toplumsal ortaklar, Avrupa Komisyonu tarafından kabul edilmelerini mütakip programları yönetirler. Her programa tahsis edilen bütçe, yerel uygulanacak projeler için finansman temin eder. Yapısal Fonlar bütçesinin büyük bir kısmı, üye devletlerin girişimiyle ortaya çıkan programları desteklemek için kullanılır. Bununla birlikte Topluluk da kendi girişimleriyle programların finanse edilmesine katkı sağlar (Çetin ve Karamustafa, 2002:65-66).

AB, kuruluşundan itibaren üye ülkeler arasında ve üye ülkelerin bölgeleri arasında ekonomik ve sosyal gelişmişlik farklarını azaltmaya yönelik önlemler almaya ve bu amaçla harcamalar yapmaya başlamıştır. Topluluğu kuran Roma Anlaşması aynı zamanda Avrupa Sosyal Fonu'nu kurarken bunu 1962 yılında kurulan Avrupa Tarımsal Yönerme ve Garanti Fonu ile 1975 yılında kurulan Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu izlemiştir (Karluk,2007:406). Farklı tarihlerde farklı amaçlarla kurulan ve Yapısal Fonlar olarak adlandırılan bu ve benzeri Fonlar, başlangıçta birbirinden bağımsız ve kopuk olarak faaliyetlerini devam ettirmişlerdir. Ancak, bu şekilde çalışan Fonların, istenen sonuca ulaşılmasını zorlaştırdığı gibi, zaman zaman da kaynak israfına neden olduğu sonucu ortaya çıkmıştır (Süleyman Yaman Koçak, 2005,s.35). Topluluk ortaya çıkan bu dağınıklığı önlemek üzere, 1987 yılında kabul edilen TAS ile Yapısal Fonlar için yeni düzenlemeler getirmiştir.

Öncelikle Konsey, Fonların finansman kaynaklarını 1989-1993 dönemi içinde 60 milyar Euro'ya çıkararak iki kat arttırmıştır. Ayrıca Konsey yardımların, tek tek endüstrilere değil, en az gelişmiş bölgelerin problemlerine çözümler üreten yaklaşımları benimsemiştir (Kedik, 2003:72).

1980'li yıllarda Yunanistan, İspanya ve Portekiz'in Topluluğa dahil olmasıyla bölgesel dengesizlikler daha da artmıştır. Bölgesel dengesizlikler nedeniyle artan risklerden dolayı, tek pazar hedefinin gerçekleştirilebilmesi için önlemler alınması gereği ortaya çıkmıştır. 1988 yılında yapılan reformun altında yatan sebep de tek pazarın gerçekleştirilmesi ve Yapısal Fonların etkinliğinin artırılması ile Topluluk içerisinde ekonomik ve sosyal uyumun sağlanmasıdır (Kedik, 2003,s.72).

Yapısal Fonlara ağırlık veren, 1988'de başlatılan ve iki aşamalı olan bölgesel politika reformu ile birlikte muhtemel genişlemeler de (MDAÜ'ler) dikkate alınarak bölgesel politika hedefleri 6 grupta düzenlenmiştir. Reformun birinci aşaması 1989-1993 arası Maastricht Antlaşması'nın hazırlık dönemini kapsarken, ikinci aşama ise 1994-1999 yılları arasında EPB'ye geçiş hazırlıklarının yapıldığı dönemi kapsamaktadır (Gençay İnceci, 2006:446).

3.2. Yapısal Fonların Tabi Olduğu Hedefler: 1994-1999 Dönemi

Yapısal Fonların, birbirleriyle koordineli çalışmamasının amaca ulaşmayı zorlaştırdığı ve kaynak israfına yol açtığı düşüncesiyle 28 Haziran 1988 tarih ve 2052/88 (EEC) sayılı tüzükle, Yapısal Fonların görevleri tanımlanarak, AYB ve diğer mali araçlarla koordinasyonu sağlanmaya çalışılmıştır. Anılan tüzük, ilk defa fonların tabi olacağı genel kurallar hakkında düzenlemeler yapmış ve bunları altı hedef altında toplamıştır (Aksoy, 2006:45).

1993 yılında söz konusu tüzük, 2081/93 (EEC) sayılı tüzükler değiştirilerek BYMA'da Yapısal Fonlar kapsamına dahil edilmiş, fon harcamalarından yararlanacak projelerde birbirlerini tamamlama konusuna önem verilmiştir. Topluluğun, Yapısal Fonlar tarafından finanse edilecek ve desteklenecek projelerin tespitinde ortaya koyduğu hedefler 1994-1999 yılları arasında uygulanmak için konulmuş olup, bu hedeflerden 1, 2 ve 5b bölgesel özellikler taşıırken; 3, 4 ve 5a ise Topluluğun geneline yönelik özellikler taşımaktadır (Aksoy, 2006:46).

Tablo 3.1. Hedefler, Fon Kaynakları ve Uygunluk Kriterleri(1994-1999)

Hedefler	Fon Kaynakları	Uygunluk Kriterleri
Hedef 1	ABKF,ASF, ATYGF-Y, BYMA	Kişi başına GSYİH'nın AB ortalamasının %75'inden daha az olduğu bölgeler.
Hedef 2	ABKF,ASF	İşsizlik oranı, son üç yıldaki işsizlik düzeyinden az olan, endüstriyel istihdamın son 15 yıllık AB ortalamasının üzerinde olduğu, baz yıla oranla endüstriyel istihdamın önemli ölçüde azaldığı bölgeler.
Hedef 3	ASF	Bölgesel olarak sınırlandırılmamıştır.
Hedef 4	ASF	Bölgesel olarak sınırlandırılmamıştır.
Hedef 5a	ATYGF-Y, BYMA	Bölgesel olarak sınırlandırılmamıştır.
Hedef 5b	ABKF, ASF, ATYGF-Y	Toplam istihdam içinde tarımsal istihdamın payının yüksek olduğu, tarımsal gelirin düşük olduğu, düşük seviyede bir sosyo-ekonomik kalkınmanın olduğu bölgeler.
Hedef 6	ABKF, ASF, ATYGF-Y, BYMA	Kilometre kare başına sekiz kişiden az nüfusa sahip bölgeler.

Kaynak: Can, 2004:25

Bütçe kaynaklarından Yapısal Fonlara ayrılan paylar 1994-1999 yılları arasında artan bir seyir izlemiştir. Buna göre, 1994 yılında Yapısal Fonlara ayrılan pay 20.135 ECU iken 1996 yılında bu miktar %17,5 artışla 23.661 milyon ECU'ya ve 1999 yılına gelindiğinde ise %20'lik bir artışla 28.406 milyon ECU'ya ulaşmıştır.

Tablo 3.2. Yapısal Fonlara Ayrılan Ödenek (1994-1999) (Milyon ECU)

YIL	TOPLAM
1994	20.135
1995	22.371
1996	23.661
1997	24.975
1998	26.670
1999	28.406
TOPLAM	146.218

Kaynak: Dere, 2000:71

3.2.1. Hedef 1: Az Gelişmiş Bölgeler

Hedef 1 kapsamına giren bölgeler, son üç yılın rakamlarına göre kişi başına milli gelirleri Topluluk ortalamasının %75'inden daha düşük olan az gelişmiş bölgeleri kapsamaktadır (Çakmak,1990:13).

Hedef 1 bölgeleri gerek endüstri gerekse sanayi alanlarında geri kalmış bölgeler olup, Topluluk ortalamasının üzerinde bir tarımsal istihdama sahiptirler. Bu bölgelerin temel özelliği kişi başına düşük GSYİH ile yüksek işsizlik oranlarıdır. Temel altyapı eksiklikleri olan bu bölgeler hem kalifiye işgücüne hem de yatırıma ihtiyaç duymaktadırlar (Harrop, 1996: 99).

Hedef 1 aracılığıyla Yapısal Fonlardan yararlanacak bölge listeleri beş yılda bir gözden geçirilmektedir. Hedef 1 kapsamında Yapısal Fonlardan yardım alabilecek bölgeler üye ülkeler itibariyle aşağıdaki gibidir:

- ✓ Yunanistan: Ülkenin tamamı;
- ✓ Portekiz: Ülkenin tamamı;

- ✓ İrlanda: Ülkenin tamamı;
- ✓ Belçika: Hainaut idari bölgesi;
- ✓ Almanya: Beş Yeni Eyalet (Brandenburg, Saxsony, Saxsony-Anhalt, Mecklenburg-Vorpommern ve Thüringen) ve Doğu Berlin;
- ✓ İspanya: Andalucia, Asturias, Cantabria, Castilaa y Leon, Castilla-La Mancha, Ceuta y Melilla, Comunidad Valenciana, Extremadura, Galicia, Kanarya Adaları ve Murcia;
- ✓ Fransa: Fransa'nın deniz aşırı bölgeleri, Korsika ve Valenciennes'in çevresi, Douai ve Avesnes (Belçika'daki Hainaut bölgesinin yakınları);
- ✓ İtalya: Abruzzo, Basilicata, Calabria, Campania, Molise, Apuglia, Sardunya ve Sicilya;
- ✓ Hollanda: Flevoland;
- ✓ İngiltere: Kuzey İrlanda, Merseyside ve Dağlık Bölgeler;
- ✓ Avusturya: Burgenland idari bölgesi.(Koçak,2005:36)

Hedef 1 çerçevesinde kalan az gelişmiş bölgelerin nüfusu Topluluk nüfusunun %25'ini oluşturmaktadır. Yunanistan, İrlanda ve Portekiz'in nüfusunun tamamı ile İspanya'nın nüfusunun %58'i Hedef 1 kapsamındaki bölgelerde yaşamaktadır. Buna karşılık Hollanda nüfusunun %1,45'i, Avusturya nüfusunun %3,5'i ve Fransa nüfusunun ise %4,4'ü Hedef 1 kapsamındaki bölgelerde yaşarken, bu ülkeler Hedef 1 çerçevesinde sağlanan fonlardan diğer ülkelere oranla daha az faydanabilmektedirler.

Topluluğun kurucu ülkelerinden Lüksemburg, Topluluğa 1973 yılında üye olan Danimarka ve 1995 yılında üye olan Finlandiya ile İsveç'in hiçbir bölgesinin kişi başına düşen GSYİH'sı Topluluk kişi başına düşen GSYİH'nın %75'inden daha az olmadığından, bu ülkeler Hedef 1 kapsamında sağlanan fonlardan yararlanamamaktadırlar.

Tablo 3.3. Ülkeler itibariyle az gelişmiş bölgelerin nüfusu

Ülkeler	Nüfus (Bin Kişi)	Toplam Nüfusa Oram (%)
Belçika	1.279	12,80
Almanya	15.960	19,70
Yunanistan	10.209	100,00
İspanya	23.269	59,40
Fransa	2.546	4,40
İrlanda	3.500	100,00
İtalya	21.134	36,40
Hollanda	0.217	1,45
Portekiz	9.868	100,00
İngiltere	3.310	5,70
Avusturya	0.269	3,50
TOPLAM	91.564	26,00

Kaynak: CEC (1995), Sixth Annual Report on the Structural Funds 1994, http://aei.pitt.edu/4012/01/001035_1.pdf

Hedef 1 kapsamında Yapısal Fonlardan sağlanan kaynaklar; ABKF, ASF, ATGYF-Y ve BYMA tarafından sağlanmaktadır. Hedef 1 kapsamındaki bölgelerde 92 milyon kişi yaşarken bu nüfus Topluluk nüfusunun dörtte birini oluşturmaktadır. Bu kapsamda sağlanan kaynaklara genel olarak bakıldığında en çok yardım sağlayan ülkenin 26,3 milyar ECU ile İspanya'nın olduğu görülmektedir. İspanya'yı İtalya, Yunanistan, Portekiz ve Almanya takip etmişlerdir. Bu dört ülkenin Hedef 1 kapsamında sağladıkları mali yardımların tutarları birbirlerine çok yakındır.

Tablo 3.4. 1994-1999 Yıllarında Hedef 1 İçin Sağlanan Yardımlar (Milyon ECU)

Ülkeler	ABKF	ASF	ATYGF-Y	BYMA	TOPLAM
Belçika	516	167	47	-	730
Almanya	6.820	4.092	2.645	84	13.641
Yunanistan	9.490	2.561	1.800	130	13.981
İspanya	15.944	6.047	3.314	995	26.300
Fransa	1.195	526	431	38	2.190
İrlanda	2.562	1.953	1.058	47	5.620
İtalya	9.960	2.739	2.228	233	14.860
Hollanda	80	40	22	9	151
Avusturya*	33	107	25	-	165
Portekiz	8.724	3.149	1.894	213	13.980
İngiltere	1.332	747	246	35	2.360
TOPLAM	56.656	22.128	13.710	1.834	93.978

* Yeni üye devletlere ilişkin tahsisler 1995-1999 dönemini kapsamaktadır.

Kaynak: CEC (1995), Sixth Annual Report on the Structural Funds 1994, http://aei.pitt.edu/4012/01/001035_1.pdf

Fonlar arasında en fazla kaynak sağlayan fon olan ABKF kaynaklarından 1994-1999 döneminde en çok yararlanan ülke 15,9 milyar ECU ile İspanya olmuştur. İspanya'yı sırasıyla 9,9 milyar ECU ile İtalya ve 9,5 milyar ECU ile Yunanistan izlemiştir. Anılan dönemde Fondan en az kaynak sağlayan ülkeler ise 33 milyon ECU ile Avusturya ve 80 milyon ECU ile Hollanda olmuştur.

1994-1999 döneminde ASF'den de en çok payı alan ülke 6 milyar ECU ile İspanya'dır. Almanya bu dönemde Fondan 4,1 milyar ECU kullanarak Fondan önemli miktarda kaynak sağlayan diğer bir ülke olmuştur. Fondan en az kaynak sağlayan ülkeler ise, ABKF'de olduğu gibi Avusturya ve Hollanda olmuştur.

Hedef 1 kapsamında kaynak sağlayan fonlardan ATGYF-Y kaynaklarından en çok mali yardım alan ülke yine İspanya olurken (3,3 milyar ECU) Almanya ve İtalya sırasıyla 2,6 milyar ve 2,2 milyar ECU'luk yardım almışlardır.

BYMA'dan en çok yararlanan ülke diğer fonlarda olduğu gibi İspanya'dır. İspanya kullandığı 995 milyon ECU ile diğer ülkelerin kullandığı kaynakların toplamından fazlasını tek başına kullanmıştır.

3.2.2. Hedef 2: Gerileyen Sanayi Bölgeleri

Endüstriyel gerilemeden önemli ölçüde etkilenen bölgelerin dönüştürülmesini amaçlamaktadır (Yuill,Bachtler,Wishlade,1999:117). Hedef 2 kapsamına girecek olan sanayi bölgelerini tanımlamak üzere 3 temel gösterge kabul edilmiştir. Bunlar:

- İşsizlik oranı Topluluk ortalamasının üzerinde olmak,
- Sanayide çalışanların oranı Topluluk ortalamasının üstünde olmak,
- Bu iki istihdam kategorisinde oldukça kötüye gitmek (Değer ve Öztürk, 2005:72).

Avrupa Komisyonu Hedef 2 kapsamına dahil olmaya elverişli bölgeleri 1994 yılında tespit etmiştir. Tespit edilen bu listeye, 1995 yılında Topluluğa tam üye olarak katılan Avusturya, Finlandiya ve İsveç'e ait bölgeler ise 1996 yılında ilave edilmiştir. Bu kriter kapsamında bulunan bölgelerde 60 milyonunun üzerinde insan yaşamaktadır (Şahin, 1998:43). Hedef 2 bölgeleri Birlik nüfusunun %16'sını, Yunanistan, Portekiz ve İrlanda hariç tüm üye ülkelerin çeşitli bölgelerini içine almaktadır (Çetin ve Karamustafa,2002:68).

Gerileyen sanayi bölgeleri kapsamında en çok nüfusa sahip ülke 17,7 milyon ile İngiltere'dir. İngiltere'yi 14,6 milyon nüfus ile Fransa ve 7,9 milyon nüfus ile İspanya izlemektedir. Gerileyen sanayi alanları bir taraftan ileri teknoloji ve yeni bilgilerin gerisinde kalırlarken diğer taraftan eskiyen sanayilerini değiştirmek ya da tasfiye etmek durumunda kalmışlardır.

Hedef 2 çerçevesinde gerileyen sanayi bölgeleri kapsamında kalan bölgelerin nüfusu Tablo 3.5’de gösterilmektedir:

Tablo 3.5 Gerileyen Sanayi Bölgelerinde Yaşayan Nüfus

Ülkeler	Nüfus (Milyon Kişi)	Toplam Nüfusa Oranı (%)
Belçika	1,40	14,00
Danimarka	0,44	8,80
Almanya	7,00	8,80
İspanya	7,90	20,30
Fransa	14,60	25,90
İtalya	6,30	10,80
Lüksemburg	0,13	34,20
Hollanda	2,60	17,30
İngiltere	17,70	31,00
Avusturya	0,637	8,20
Finlandiya	0,787	15,50
İsveç	0,965	11,00
TOPLAM	60.459	16,40

Kaynak: CEC (1995), Sixth Annual Report on the Structural Funds 1994, http://aei.pitt.edu/4012/01/001035_1.pdf

Üye ülkeler, Hedef 2 kapsamında sadece ABKF ve ASF kaynaklarından faydalanabilmektedirler. Hedef 2 kapsamındaki ülkeler içinde en fazla kaynak sağlayan ülke İngiltere olmuştur. İngiltere hem ABKF’den hem de ASF’den en çok mali yardım kullanan ülke olmuştur. İngiltere’yi Fransa, İspanya ve İtalya izlemişlerdir. Hedef 2, gerileyen sanayi bölgelerine yardım ettiği için bu fondan en fazla yararlanan ülkeler Birliğin sanayileşmiş ülkeleri olmuşlardır.

Tablo 3.6. 1994-1999 yıllarında Hedef 2 İçin Sağlanan Yardımlar (Milyon ECU)

Ülkeler	ABKF	ASF	ATYGF-Y	BYMA	TOPLAM
Belçika	130	30	-	-	160
Danimarka	50	13	-	-	63
Almanya	584	249	-	-	833
İspanya	989	296	-	-	1.285
Fransa	1.653	353	-	-	2.006
İtalya	617	161	-	-	778
Lüksemburg	7	1	-	-	8
Hollanda	240	110	-	-	350
Avusturya*	31	79	-	-	110
Finlandiya*	158	43	-	-	201
İsveç*	121	39	-	-	160
İngiltere	1.829	609	-	-	2.438
TOPLAM	6.130	1.901	-	-	8.392

*Yeni üye devletlere ilişkin tahsisler 1995-1999 dönemini kapsar.

Kaynak: CEC (1995), Sixth Annual Report on the Structural Funds 1994, http://aei.pitt.edu/4012/01/001035_1.pdf

3.2.3. Hedef 3 ve 4

Hedef 3 uzun dönemli işsizlikle mücadele ederken amacı 25 yaş üzerinde ve 1 yıldan uzun süredir işsiz olanların istihdam edilmesidir. Hedef 4'ün amacı ise gençlerin (25 yaş altı) mesleki entegrasyonu ile çalışanların endüstriyel değişimlere ve üretim sistemlerindeki değişimlere uyumunun sağlanmasıdır (Harrop,1996:100).

Hedef 3 uzun dönemde işsizlikle mücadele, emek piyasasından çıkarılan kişilerin çalışma hayatına kazandırılması, kadın ve erkekler için eşit istihdam olanaklarının sağlanması ve kadınlar için yeni iş olanakları oluşturularak işgücü piyasasına girmelerinin sağlanması faaliyetlerini kapsamaktadır (European Commission,1999:6).

Hedef 4 kapsamında ASF, üretim sistemlerindeki değişiklikler ve endüstriyel değişikliklere işçilerin adaptasyonunun sağlanması için kaynak sağlar. Hedef 4 kapsamında 1994-1999 yılları arasında 1,6 milyar ECU kaynak sağlanmıştır (First Cohesion Report, <http://ec.europa.eu>).

Tablo 3.7.1994-1999 Yılları Arasında Hedef 3 ve 4 İçin Sağlanan Yardımlar

(Milyon ECU)

Ülkeler	ABKF	ASF	ATYGF-Y	BYMA	TOPLAM
Belçika	-	465	-	-	465
Danimarka	-	301	-	-	301
Almanya	-	1.941	-	-	1.941
İspanya	-	1.843	-	-	1.843
Fransa	-	3.203	-	-	3.203
İtalya	-	903	-	-	903
Lüksemburg	-	11	-	-	11
Hollanda	-	1.079	-	-	1.079
Avusturya*	-	395	-	-	395
Finlandiya*	-	343	-	-	343
İsveç*	-	520	-	-	520
İngiltere	-	3.377	-	-	3.377
TOPLAM	-	14.381	-	-	14.381

* Yeni üye devletlere ilişkin tahsisler 1995-1999 dönemini kapsar.

Kaynak: CEC (1995), Sixth Annual Report on the Structural Funds 1994, http://aei.pitt.edu/4012/01/001035_1.pdf

Tablodan da görülebileceği üzere Hedef 3 ve 4 kapsamında gerek işsizlik gerekse mesleki eğitim için en fazla mali yardımı 3,3 milyar ECU ile İngiltere almıştır. İngiltere'yi 3,2 milyar ECU ile Fransa takip etmiştir.

3.2.4. Hedef 5a

Tarım ve ormancılıktaki piyasa yönelimli yapısal değişimleri hızlandırmak ve balıkçılık ve su ürünleri sektörlerindeki yeniden yapılanmayı ve modernizasyonu

desteklemek Hedef 5a kapsamında değerlendirilmektedir. OTP çerçevesinde tarım sektörünün istikrarlı bir şekilde gelişmesini ve balıkçılık alt sektörünün modernizasyonu bu amaç kapsamındadır. Hedef 5a, sınır açısından bütün Birliği kapsamakta ve toplam Yapısal Fonlardan %5 oranında pay almaktadır (Değer ve Öztürk, 2005:72).

Hedef 5a kapsamında ATYGF-Y'den ve BYMA'dan yardım yapılmaktadır. ATYGF-Y tarıma yönelik projelere fon sağlarken, BYMA balıkçılık sektörüne fon sağlamaktadır.

Tablo 3.8. 1994-199 Yıllarında Hedef 5a İçin Sağlanan Yardımlar (Milyon Euro)

Ülkeler	ABKF	ASF	ATYGF-Y	BYMA	TOPLAM
Belçika	-	-	170	25	195
Danimarka	-	-	127	140	267
Almanya	-	-	1.070	75	1.145
İspanya	-	-	229	92	321
Fransa	-	-	1.746	190	1.936
İtalya	-	-	681	134	815
Lüksemburg	-	-	29	-	29
Hollanda	-	-	118	47	165
Avusturya*	-	-	386	2	388
Finlandiya*	-	-	331	23	354
İsveç*	-	-	90	40	130
İngiltere	-	-	316	58	374
TOPLAM	-	-	4.872	763	6.119

* Yeni üye devletlere ilişkin tahsisler 1995-1999 dönemini kapsar.

Kaynak: CEC (1995), Sixth Annual Report on the Structural Funds 1994, http://aei.pitt.edu/4012/01/001035_1.pdf

Hedef 5a kapsamında ATYGF-Y'den yapılan yardımların %57'sini Fransa ve Almanya kullanmıştır. Diğer ülkelerin aldığı yardımlar düşük seviyelerdedir. BYMA'nın yapmış olduğu yardımların %60'ını ise Fransa, Danimarka ve İtalya almışlardır.

3.2.5. Hedef 5b

Hedef 5b kapsamındaki alanların belirlenmesinde sosyo-ekonomik düzeyin düşüklüğü gibi çok genel bir tanımlama yapılmıştır. Bu genel tanımlamanın yanında, üç temel faktör dikkate alınmakta ve bu faktörlerin mutlaka ikisinin birlikte olması gerekmektedir. Bu faktörler;

- İstihdamda tarımsal payın yüksek oluşu,
- Tarım gelirlerindeki payın düşük oluşu,
- Nüfus yoğunluğunun düşük oluşu ve/veya anlamlı bir nüfus azalışıdır (Karluk, 2007:408).

Bu üç temel faktörle tanımlanan Hedef 5b kapsamında olacak bölgelere, bir veya daha fazla sayıdaki ikincil hedeflerle uyum sağlamak kaydıyla, Hedef 1 kapsamında olmayan ve gelişmişlik seviyesi çok düşük olan küçük alanlarda dahil edilmektedir (Şahin,1998:47).

Hedef 5b kapsamındaki bölgelerde yaşayan kişi sayısı 32 milyon olup Birlik nüfusunun %8,8'ini oluştururken, tamamı Hedef 1 kapsamında olan Yunanistan, Portekiz ve İrlanda hariç diğer üye ülkelerin bölgelerini kapsamaktadır (Yuill,Bachtler,Wishlade,1999:112).

Hedef 5b kapsamında üye ülkelere ABKF, ASF ve ATYGF-Y tarafından yardım sağlanmaktadır. 1994-1999 yılları arasında Hedef 5b kapsamında 6,9 milyar ECU kaynak sağlanmış olup, en fazla mali yardım alan ülkeler Fransa ve Almanya'dır. Bu iki ülke Hedef 5b kapsamında sağlanan kaynakların yarısını kullanmışlardır.

Tablo 3.9. Kırsal Bölgelerde Yaşayan Nüfus (1995)

Ülkeler	Nüfus (Bin Kişi)	Toplam Nüfusa Oranı
Belçika	0.448	4,5
Danimarka	0.361	7,0
Almanya	7.823	9,6
İspanya	1.731	4,4
Fransa	9.759	17,3
İtalya	4.828	8,4
Lüksemburg	0.003	7,4
Hollanda	0.800	5,4
İngiltere	2.841	4,9
Avusturya	2.276	28,9
Finlandiya	1.094	21,5
İsveç	0.757	8,6
TOPLAM	32.748	8,8

Kaynak: CEC (1995), Sixth Annual Report on the Structural Funds 1994,
http://aei.pitt.edu/4012/01/001035_1.pdf

Tablo 3.10. 1994-1999 Yıllarında Hedef 5b İçin Sağlanan Yardımlar (Milyon ECU)

Ülkeler	ABKF	ASF	ATYGF-Y	BYMA	TOPLAM
Belçika	41	43	23	-	107
Danimarka	22	11	22	-	55
Almanya	474	231	522	-	1.227
İspanya	161	89	415	-	665
Fransa	938	292	1.006	-	2.236
İtalya	369	122	410	-	901
Lüksemburg	3	1	2	-	6
Hollanda	82	18	51	-	151
Avusturya*	175	72	164	-	411
Finlandiya*	95	33	67	-	195
İsveç*	69	29	40	-	138
İngiltere	533	134	151	-	818
TOPLAM	2.798	1.013	2.766	-	6.910

* Yeni üye devletlere ilişkin tahsisler 1995-1999 dönemini kapsar.

Kaynak: CEC (1995), Sixth Annual Report on the Structural Funds 1994, http://aei.pitt.edu/4012/01/001035_1.pdf

3.2.6. Hedef 6

1995 yılında Birliğe tam üye olarak katılan üç ülke Avusturya, Finlandiya ve İsveç'in Katılma Anlaşması'nı imzalaması Hedef 6'nın temel ilkelerini de ortaya koymuştur. Buna göre Hedef 6'nın kapsamına kilometrekarede 8 kişi veya daha az insan yaşayan özel bölgeler girmektedir (Yuill,Bachtler,Wishlade,1999:112). Hedef 6 kapsamına sadece Finlandiya ve İsveç'in bazı bölgeleri girmekte olup, bu bölgelerde 1.3 milyon kişi yaşamaktadır.

Finlandiya'da, Lapland ve Kainuu idari bölgesi, Pohjois-Karjala ve Etala-Savo bölgelerinin tamamı ile Pohjois-Savo, Keski Suomi Keski Pohjonmaa bölgeleri

kısmen; İsveç'te ise Jamtlands bölgesinin tamamı ile Norbotten ve Vasterbotten bölgeleri ve bu bölgelerin sahillerinde kalan kısımları, Vasternorrlands, Gavleborgs, Koppabergs ve Varmlands bölgeleri ise kısmen Hedef 6 kapsamındadır (Karluk, 2007:409).

Hedef 6 kapsamında ABKF, ASF, ATYGF-Y ve BYMA'dan kaynak sağlanmakta olup 1995-1999 yılları arasında 741 milyon ECU yardım yapılmıştır. Bu tutarın 511 milyon ECU'sünü Finlandiya, 230 milyon ECU'sünü İsveç kullanmıştır (CEC,1995, <http://aei.pitt.edu>).

3.2.7. Topluluk Girişimleri

Topluluk girişimleri, öncelikli hedefler kapsamında hayata geçirilen operasyonları tamamlamak için Komisyonun inisiyatifiyle gerçekleştirilen Topluluk çıkarına operasyonlardır (Moussis, 2004:242).

Topluluk politikaları uyarınca alınan karar ve önlemlerin sonuçlarından olumsuz etkilenen, dolayısıyla Topluluğun sorumluluk taşıdığı bölgesel sorunların çözümü için Komisyonun inisiyatifi ve katkısı ile kabul edilen topluluk girişimleri küçük firmalar, işyerleri ve altyapı yatırımları için yardım planları içermektedir. Ancak asıl özellikleri, küçük ölçekli teşebbüslerin kurulup büyümesinde gerekli ortamın yaratılarak iç kalkınma potansiyelini harekete geçirmeyi amaçlamalarıdır (Çakmak,1990:51-53).

Komisyon 1993 yılında Topluluk girişimlerinin 1994-1999 yılları arasındaki geleceğine yönelik hazırladığı raporu (Green Paper-Yeşil Kitap) yayınlamıştır. Komisyon tarafından ortaya konulan bu girişimlere 13,45 milyar ECU kaynak ayrılmış olup, bu miktar Yapısal Fonlara ayrılan toplam bütçenin %9'una karşılık gelmektedir (Aksoy,2006:89).

Tablo 3.11. Topluluk Girişimleri, 1994-1999 (Milyar ECU)

INTERREG	2,90
LEADER	1,40
REGIS	0,60
EMPLOYMENT	1,40
ADAPT	1,40
REACHER	0,40
RESIDER	0,50
KONVER	0,50
RETEX	0,50
PORTEKİZ'DE TEKSTİL VE GİYİM	0,40
KOBİ'LER	1,00
URBAN	0,60
PESCA	0,25
REZERV(EK KAYNAK)	1,60
TOPLAM	13,45

Kaynak: Çalış, 1995:38

Komisyon tarafından ortaya konan 13 adet girişim hakkındaki özet bilgiler aşağıda sunulmuştur:

3.2.7.1. INTERREG II: Bu program kapsamında aşağıda açıklanan alanlardaki projelere yönelik finansman sağlanmaktadır:

- Sınır bölgeleri arasında işbirliği programı: Üye ülkeler arasındaki veya üçüncü ülkelerle olan sınır bölgelerinde işbirliğini teşvik etmek suretiyle bu bölgelerin ekonomilerinin entegrasyonunu kolaylaştırmayı ve Topluluk ve/veya ulusal ekonomilere bağlı olarak izolasyonları neticesinde ortaya çıkan özgün kalkınma problemlerinin üstesinden gelmelerine yardımcı olmayı hedeflemektedir. 1994-1999 dönemi için “sınırlararası işbirliği” kapsamında 2,4

milyar ECU ve bunun 1,8 milyar ECU'lük kısmı ise Hedef 1 kapsamındaki bölgelere ayrılmıştır (Çalış,1995:36).

- Enerji Şebekesi: Portekiz ve İspanya arasında doğalgaz iletim hattının gerçekleştirilmesi ile Portekiz ve Yunanistan başta olmak üzere az gelişmiş bölgelerde doğalgazın dağıtımı ile ilgili gerekli altyapının gerçekleştirilmesinin hızlandırılması, İtalya ve Yunanistan arasında elektrik hattının oluşturulması başta olmak üzere elektrik enerjisinin dağıtım alanlarındaki faaliyetlere program tarafından destek sağlanmaktadır (Koçak,2005:50). 1994-1999 döneminde 500 milyon ECU enerji ağlarının tamamlanmasına ayrılmıştır.

3.2.7.2. LEADER II: Bu program kırsal kesimin kalkınmasını teşvik için yerel hükümetlerin ve kırsal birliklerin potansiyellerini daha iyi kullanmalarına yardımcı olmak amacıyla düzenlenmiştir. Bu çerçevede 1,4 milyar ECU'lük kaynak ayrılmış olup bunun 900 milyon ECU'sü Hedef 1 kapsamındaki bölgelere ayrılmıştır (Çalış,1995:37).

3.2.7.3. REGIS II: Merkez bölgelerin çevresinin dışında kalan bölgelerde (Fransa'nın denizaşırı bölgeleri, Kanarya adaları, Maderia ve Asor) ekonomik faaliyetlerin çeşitlendirilmesi, Topluluğun geri kalan bölgeleri ile bağlantılarının güçlendirilmesi ve kendi aralarında ve komşu olan üçüncü ülkeler ile işbirliğinin teşvik edilmesine katkı sağlamaktadır.1994-1999 dönemi için 600 milyon ECU ayrılmıştır (Çalış,1995:37).

3.2.7.4. EMPLOYMENT: Topluluk bu program çerçevesinde kadınlara erkeklerle eşit şartlarda iş imkanlarının sağlanması, özürlü ve diğer dezavantajlı grupların istihdamının geliştirilmesi ve gençlerin emek piyasası ile bütünleşmelerinin geliştirilmesi faaliyetlerine destek sağlamaktadır. Employment programı üye ülkeler ve Topluluk tarafından birlikte finanse edilmekte olup, 800 milyon ECU'sü Hedef 1

kapsamında olmak üzere Yapısal Fonlardan toplam 1,4 milyar ECU'lük kaynak ayrılmıştır (Aksoy, 2006:92).

3.2.7.5. ADAPT: Bu program çerçevesinde, işçilerin endüstriyel gelişmelere uyum sağlaması, işgücünün eğitilmesi yoluyla işsizliğin önlenmesi, rekabet gücünün arttırılmasına yönelik faaliyetler ile yeni iş alanları yaratılması amaçlanmaktadır. Bu kapsamda kullanılmak üzere ayrılan kaynak 1,4 milyar ECU'dür (Koçak, 2005:52).

3.2.7.6. REACHER II: Topluluk Hedef 1, 2 ve 5b kapsamında kalan bölgelerdeki kömür madenlerinde meydana gelen ekonomik değişim programlarını Reacher II kapsamında desteklemektedir. Topluluğu Reacher II için ayırdığı kaynak 400 milyon ECU'dür (Koçak, 2005:53).

3.2.7.7. RESIDER II: Topluluk, Reacher II programına benzer olarak çelik sektöründe meydana gelen ekonomik değişimlere mali kaynak sağlamaktadır. Bu kapsamda ABKF ve ASF'den 500 milyon ECU'lük kaynak tahsis edilmiştir.

3.2.7.8. KONVER: Topluluk yine Reacher II programına benzer olarak savunma sektöründe meydana gelen değişimlere de 500 milyon ECU'lük bir kaynak ayırmıştır.

3.2.7.9. RETEX: Topluluk, başta Doğu Almanya'nın beş eyaletinde olmak üzere, tekstil sektörünün çok zor şartlarla karşı karşıya olduğu bölgelerde Hedef 1, 2 ve 5b kapsamında olmak kaydıyla 500 milyon ECU'lük kaynak sağlamıştır (Aksoy, 2006:94).

3.2.7.10. PORTEKİZ'DEKİ TEKSTİL VE GİYİM: Topluluk, Portekiz'in dokuma ve giyim sektörünün modernizasyonunu temin etmek amacıyla bu ülkeye 1994-1999 yılları arasında Yapısal Fonlardan 400 milyon ECU tahsis

etmiştir. Program kapsamındaki faaliyetlere Portekiz hükümetinin de mali destek vermesi, Topluluk yardımının sağlanması için gerekli bir ön koşuldur (Koçak,2005:53-54).

3.2.7.11. KOBİ'LER: Sanayide veya hizmetler sektöründe faaliyet gösteren özellikle de Hedef 1 bölgelerindeki küçük ve orta ölçekli işletmelerin, tek pazara uyumlu hale gelebilmeleri ve uluslararası piyasalarda rekabetçi bir yapıya kavuşabilmeleri için yardımcı olmayı hedeflemektedir. 1994-1999 dönemi için planlanan tahsisat 1 milyar ECU'dür (Çalış,1995:38).

3.2.7.12. URBAN: Topluluk, üye ülkelerin orta büyüklükteki veya büyük kentlerindeki ekonomik, sosyal ve çevre ile ilgili problemlerinin halledilmesine yönelik program ve faaliyetlerin desteklenmesi yoluyla, bu alandaki gelişmelerin hızlandırılmasını amaçlamaktadır (Aksoy, 2006:95).

3.2.7.13. PESCA: Balıkçılık sektörünün yeniden yapılandırılması ve uyum problemlerinin halledilmesine yönelik olarak hazırlanan Pesca programı dahilinde, üye ülkelerin de mali çerçevesinde sağlanan mali imkanların 125 milyon ECU'sü Hedef 1 kapsamında kalan bölgelerde kullanılmıştır (Şahin,1998:56).

3.3. Yapısal Fonlara Sağlanan Mali İmkanlar (1994-1999)

1994-1999 döneminde Yapısal Fonlardan 150 milyar ECU'nün üzerinde bir harcama yapılmış, bu tutarın 94 milyar ECU'sü Hedef 1 kapsamındaki bölgelere ayrılmıştır. Hedef 1 kapsamında kullanılan kaynak Yapısal Fonlara ayrılan kaynağın yaklaşık %70'ine karşılık gelmektedir. Bu dönemde yapılan harcamalardan Hedef 2 %11, Hedef 3 ve 4 ise %10'luk pay almışlardır.

1994-1999 döneminde Yapısal Fon harcamalarından en büyük payı İspanya almıştır. İspanya bu dönemde 34 milyar ECU mali yardım kullanmıştır. Bu yardımın 26 milyar ECU'sünü Hedef 1 kapsamında kullanmıştır. İspanya Hedef 2 kapsamında 2,4 milyar ECU kullanırken, Topluluk Girişimleri kapsamında 2,7 milyar ECU yardım almıştır. Bu dönemde Almanya ve İtalya kullandıkları 21'er milyar ECU ile en çok kaynak sağlayan diğer iki ülke olmuşlardır.

Aynı dönem içerisinde kullandıkları kaynak açısından dikkat çeken diğer ülkeler ise Yunanistan ve Portekiz'dir. Ülkelerinin tamamı Hedef 1 kapsamında olan bu ülkeler 7 yıllık dönemde 15'er milyar ECU kullanmışlardır.

1994-1999 döneminde en az yardımı alan ülkeler (Lüksemburg dahil edilmezse) Danimarka ve İsveç'tir. Bu dönemde Danimarka 843 milyon ECU, İsveç ise 1,3 milyar ECU kaynak kullanmışlardır. Bu ülkelerin az kaynak kullanmalarının temel nedeni hiçbir bölgelerinin Hedef 1 kapsamında olmamasıdır. Yapısal Fonlardan üye ülkelere ayrılan ödeneklerin dağılımı aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 3.12.1994-1999 Döneminde Yapısal Fonlardan Ülkelere Ayrılan Ödenek (Milyon ECU)

Ülkeler	Hedef 1	Hedef 2	Hedef 3 ve 4	Hedef 5a	Hedef 5b	Hedef 6	TG*	TOPLAM
Belçika	730	342	465	195	107	-	287	2.126
Danimarka	-	119	301	267	54	-	102	843
Almanya	13.640	1.566	1.942	1.143	1.227	-	2.206	21.724
Yunanistan	13.980	-	-	-	-	-	1.151	15.131
İspanya	26.300	2.416	1.843	446	664	-	2.774	34.443
Fransa	2.190	3.774	3.203	1.933	2.238	-	1.601	14.938
İrlanda	5.620	-	-	-	-	-	483	6.103
İtalya	14.860	1.463	1.715	814	901	-	1.893	21.646
Lüksemburg	-	15	23	40	6	-	20	104
Hollanda	150	650	1.079	165	150	-	421	2.615
Avusturya	162	99	387	380	403	-	143	1.574
Portekiz	13.980	-	-	-	-	-	1.058	15.038
Finlandiya	-	179	336	347	190	450	150	1.652
İsveç	-	157	509	204	135	247	125	1.377
İngiltere	2.360	4.581	3.377	450	817	-	1.570	13.155
TOPLAM	93.972	15.360	15.180	6.384	6.892	697	13.984	152.469

*TG: Topluluk Girişimi

Kaynak: Dere, 2000: 84

Yapısal Fonlara ayrılan yaklaşık 153 milyar ECU içerisinde ABKF %49'luk bir ağırlığa sahipken ASF %30'luk ve ATYGF-Y %18'lik bir pay almıştır. Balıkçılık sektörü için bu oran %3 olmuştur.

3.4. Gündem 2000 ve Yapısal Fonların Tabi Olduğu Hedefler: 2000-2006 Dönemi

1997 Temmuz'unda, AB Komisyonu "Daha Güçlü ve Daha Geniş Birlik İçin: Gündem 2000" belgesini hazırlamış ve bu belge üzerinde yapılan görüşmeler 1999

yılında sonuçlandırılmıştır. Belge, AB'nin 21.yüzyılın ilk yıllarında izleyeceği politikaları şekillendirmektedir. Ekonomik ve sosyal bütünleşmeyi gerçekleştirmek öncelikli hedef olarak kabul edilmiştir (Can, 2005:83-84). 24-25 Mart 1999 tarihlerinde Berlin'de görüşülerek kabul edilen "Gündem 2000" belgesi başka önemli konuların yanı sıra , bölgeler arasındaki servet ve ekonomik gelişme eşitsizliklerini daraltma ihtiyacını vurgulamaktadır. Bu bağlamda, AB'nin ekonomik ve toplumsal politikasını uygulama yöntemleri yeniden tanımlanmıştır. Gündem 2000, temel hedefleri Topluluk politikalarını güçlendirmek ve AB'nin yeni bir finansal perspektif oluşturmasını sağlamak olan bir eylem programı olup, 2000-2006 periyoduna yönelik tüm gelişmeleri içermektedir. Birliğin genişlemesi, ekonomik ve sosyal bütünleşmenin sağlanması ve yapısal politika araçlarının daha etkin kullanılması ve bu çerçevede yeni bir finansal çerçevenin kabul edilmesi Gündem 2000'in anahtar faktörleridir (Çetin ve Karamustafa, 2002:74-75).

Avrupa Birliği üyesi devlet ve hükümet başkanları Berlin Zirvesi'nde, 2000-2006 yılları için, yapısal önlemler çerçevesinde 260 milyar Euro'luk bir meblağın tahsis edilmesini kararlaştırmışlardır. Bu meblağın 213 milyar Euro'luk bölümü, Yapısal Fon çerçevesindeki programlar (195 milyar Euro) ve Uyum Fonu (18 milyar Euro) aracılığıyla mevcut 15 AB üyesi ülkenin kullanımına ayrılmıştır. Bu rakam, AB bütçesinin 1/3'ü ile AB GSYİH'sının ortalama %1,27'sine tekabül etmektedir. Bu tutara ilave olarak, yine aynı dönemler için 47 milyar Euro tutarında bir meblağ da, aynı çerçevede aday ülkelere tahsis edilmiştir. Söz konusu meblağın geliştirilen projeler bazında aday ülkelere dağıtımına 1 Ocak 2000 tarihinden itibaren başlanmıştır (Bayburtlu, 2002:39).

Tablo 3.13. 2000-2006 Dönemi Yapısal Fon Bütçesi (1999 fiyatlarıyla,Milyar Euro)

Hedefler	AB-15(2000-2006)	AB-10(2004-2006)	AB-25
Hedef 1	137.800	13.230	151.030
Hedef 2	22.040	0,12	22.160
Hedef 3	24.050	0,11	24.160
Interreg	4.875	0,42	5.295
Urban	0,7	-	0,7
Equal	2.850	0,22	3.070
Leader	2.020	-	2.020
BYMA	1.106	0,003	1.109
Uyum Fonu	18.000	7.590	25.590
TOPLAM	213.441	21.693	235.134

Kaynak: European Commission, Working for the Regions 2004, http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/27/working2004_en.pdf

AB, Yapısal Fonlardan yararlanmaya ilişkin usul ve esasları, 21 Temmuz 1999 tarih ve EC No 1260/1999 sayılı Konsey Tüzüğü ile belirlemiştir. Söz konusu Tüzüğün 1.maddesinde, Yapısal Fonların kullanım alanları, diğer bütün Topluluk mali araçlarında olduğu gibi, AT Antlaşması'nın 158-160. maddelerinde esas olarak vurgulanan, *Topluluğun ekonomik ve sosyal yakınlaşma gereği ve bu amacı gerçekleştirmeye yönelik olarak, Yapısal Fonlar ve Uyum Fonu ile desteklenen bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılması* ilkeleri çerçevesinde kullanılması koşuluna bağlanmıştır (Koçak,2005:59).

Gündem 2000 ile Hedeflerde ve Topluluk Girişimlerinde önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Hedefler yeniden tanımlanıp sayıları yediden üçe düşürülmüştür. Bu çerçevede Hedef 1, kalkınmada geri kalmış bölgelerin yapısal uyumunun ve gelişiminin desteklenmesi; Hedef 2, yapısal zorluklarla karşı karşıya bulunan bölgelerin ekonomik ve sosyal gelişiminin desteklenmesi; Hedef 3 ise mesleki eğitim ve istihdama yönelik politikalar ile sistemlerin modernizasyonu ve

uyumlaştırılmasıdır (Karlık, 2007:410).Yine Gündem 2000 ile birlikte Topluluk Girişimlerinin sayısı da dörde indirilmiştir.

Tablo 3.14. Yapısal Fonlar ve Araçları (2000-2006)

Amaçlar	Finansal Araçlar
Hedef 1	ABKF, ASF, ATYGF-Y, BYMA
Hedef 2	ABKF, ASF
Hedef 3	ASF
Interreg	ABKF
Urban	ABKF
Equal	ASF
Leader	ATYGF-Y
Hedef 1 Dışında Balıkçılık Sektörünün Yeniden Yapılandırılması ve Kırsal Kalkınma	ATYGF-Y, BYMA

Kaynak: Bilgili, Türkiye'nin Üyeliğinin Avrupa Birliği Bütçesine Muhtemel Etkisi, <http://www.cu.edu.tr/.../türkiye'nin%20katılımının%20birliğe%20iktisadi%20etkileri.pdf>

3.4.1. Hedef 1: Kalkınmada geri kalmış bölgelerin yapısal uyumu ve bu bölgelerde gelişmeyi teşvik etmek:

Bir bölgenin Hedef 1 kapsamında yer alabilmesi için aşağıdaki şartlara uygun olması gerekmektedir:

- NUTS II bölgeleri olarak anılan satın alma gücü esasına göre kişi başına GSYİH'sı Topluluk ortalamasının %75'inin altında olan bölgeler

- Nüfus yoğunluğu oldukça düşük olan bölgeler. Mevcut uygulamada bu kategoride iki ülke bulunmaktadır. Bu bölgelerde nüfus yoğunluğu kilometrekare için 8 ve/veya daha altındadır.
- En uzak bölgeler. Bu kategoride Fransa'nın denizaşırı bölgeleri, Kanarya Adaları ve Portekiz'e bağlı olup Atlas Okyanusu'nda bulunan Asor ve Maderia adaları girmektedir (Bayburtlu, 2002:41).

Hedef 1 çerçevesinde ABKF, ASF, ATYGF-Y ve BYMA'dan yararlanılmaktadır.

3.4.2. Hedef 2: Ekonomik ve sosyal dönüşüm içerisinde olan bölgelerin desteklenerek karşılaşılan yapısal güçlüklerin giderilmesi:

Hedef 2, yapısal sıkıntılar yaşayan sanayi ve kırsal alanlar, şehirler ve balıkçılık sanayine ait dört ana bölgeyi içermektedir. Buna göre;

- Sanayi bölgelerinde Topluluk ortalamasının üzerinde bir işsizlik oranı, Topluluk ortalamasının üzerinde bir sanayi istihdam oranı ve sanayi istihdam oranında düşüş;
- Kırsal kesimde ise düşük nüfus veya tarım sektöründe yüksek işgücü istihdamı, işsizlik veya yüksek oranda kırsal kesimden göç eğilimi;
- Şehirlerde yüksek düzeyde uzun süreli bir işsizlik oranı, yüksek düzeyde bir fakirlik, çevre sorunları, suç oranının yüksekliği ve düşük eğitim düzeyi;
- Balıkçılığa dayalı bölgelerde ise söz konusu sektörde istihdam oranında düşüş

gibi kriterlere göre değerlendirme yapılmaktadır (İKV, 2005:8).

Bu hedef kapsamına girecek alanların nüfusunun toplam AB nüfusunun %18'ini aşmaması şartı bulunmaktadır. Komisyon sını ve kırsal kesimdeki nüfusu ve işsizlik oranını ve Hedef 1 dışında kalan bölgelerdeki uzun süreli işsizlik oranlarını göz önünde bulundurarak böyle bir tavan getirmiştir. Üye ülkeler söz konusu kriterlere uygun bölgelerini kendileri belirleyip Komisyon'a sunarlar. Komisyon, üye devletlere danışarak, Hedef 2 kaynaklarından yararlanacak bölgelere ilişkin kesin bir liste hazırlar. Liste, 7 yıl için hazırlanmakta olup, bu süre içinde herhangi bir nedenle kriz yaşayan bölgeleri de içerecek şekilde listeye ilaveler yapılabilir. Bu yöndeki düzenlemelerin öngörülen nüfus tavanını aşmaması gerekmektedir (İKV, 2005:8).

3.4.3. Hedef 3: Öğretim, eğitim ve istihdam politikaları ile sistemlerinin modernizasyonu ve uyumlaştırılmasını desteklemek:

Hedef 3 altındaki ilke AB genelinde Hedef 1 bölgeleri dışındaki tüm bölgelerin desteklenmesini öngörmektedir. Bu ilke temelde insan kaynaklarının geliştirilmesi için bir referans çerçevesi oluşturmakta ve işsizlikle aktif mücadele; sosyal katılım ve kadınlarla erkeklerin eşit fırsatlara sahip olmasının teşviki; yaşam boyu öğretim ve eğitim sistemleri sayesinde iş bulabilirliği güçlendirmek ve ekonomik ve sosyal değişikliklere uyum kabiliyeti kazandırmak gibi unsurları içermekte, hedef bölgeden ziyade soruna yoğunlaşmakta, bu nedenle de belirli bir alanla sınırlandırılmayarak yatay tedbirler olarak isimlendirilmektedir (Brasche, 2001:31).

3.4.4. Topluluk Girişimleri

Yapısal Fonlar bütçesinin büyük kısmı, üye devletlerin girişimiyle ortaya çıkan programları desteklemek için kullanılırken Topluluk da, kendi girişimiyle programların finanse edilmesine katılır (Özerdem, 2007:56). 2000-2006 döneminde

Yapısal Fonların yaklaşık %5,35'lik bölümü Topluluk Girişimlerine tahsis edilmiş olup dört adet girişim çerçevesinde yardım sağlanmaktadır.

Tablo 3.15. 2000-2006 Döneminde Topluluk Girişimlerinden Sağlanan Yardımlar (Milyon Euro)

Interreg	5.295
Leader	2.020
Urban	700
Equal	3.070
Yenilikçi Tedbirler ve Teknik Yardım	1.000
TOPLAM	12.085

Kaynak: European Commission, Working for the Regions 2004, http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/27/working2004_en.pdf

3.4.4.1. Interreg III (Sınır Bölgelerinde İşbirliği Programı)

Interreg, ülke ötesi işbirliği (AB'nin bölgeleri arasında), sınır ötesi işbirliği (sınırdaki komşu olan bölgeler arasında) ve bölgelerarası işbirliği gibi farklı düzeylerde işbirliği yoluyla Avrupa sahasının dengeli gelişimini ve bütünleşmesini teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Interreg programı çerçevesinde tarım, insan kaynakları, eğitim, turizm, enerji, çevre, mekansal planlama, altyapı ve sınır ötesi ekonomik kalkınma gibi tedbirler uygulanır (Özerdem,2007:57). 2000-2006 dönemi için 5,3 milyar Euro tahsis edilmiştir. Bu girişimlerin finansmanı ABKF tarafından sağlanmıştır.

3.4.4.2. Urban (Kentsel Alanlar Programı)

Kriz içerisindeki şehir ve bölgelerin ekonomik ve sosyal açıdan canlandırılmasına yönelik bir program mahiyetindedir. Şehirlerin ve sorunlu şehir çevrelerinin ekonomik ve sosyal açıdan yeniden yapılandırılmasıyla, sürdürülebilir kentsel

gelişmeyi teşvik etmek amacı ile oluşturulmuştur. 2000-2006 dönemi için 700 milyon Euro tahsis edilmiş olup ABKF tarafından finanse edilmiştir (Aksoy, 2006:112).

3.4.4.3. Leader (Kırsal Kalkınma Programı)

Kırsal kalkınmayı sağlamak amacıyla sahalar arasında işbirliği ile yerel aktörlerin ve ortaklıklarının kendi aralarında bağlantılar oluşturması Leader girişiminin temel unsurlarıdır. 2000-2006 döneminde 2,2 milyar Euro kaynak ayrılmış olup, finansman ATYGF-Y'den sağlanmıştır.

3.4.4.4. Equal (İstihdam Programı)

Avrupa istihdam stratejisinin ve ulusal eylem planlarının uygulanması bağlamında, emek piyasasında dışlanma, ayrımcılık ve eşitsizliğin tüm biçimlerine karşı mücadele etmenin yollarını geliştirmeyi hedeflemektedir. Bu girişim, erkeklerin ve kadınların iş bulmasına engel olan ayrımcılık ve eşitsizliğin tüm biçimleriyle savaşmanın yeni yöntemlerini belirlemek için ülke ötesi işbirliğine dayanır. ASF, bu alandaki projelere finansman sağlamıştır (Can, 2005:95).

3.4.5. Yenilikçi Tedbirler ve Yardımlar

Hedef 1, 2 ve 3 kapsamındaki yardımların kalitesini yükseltmek amacıyla oluşturulan yenilikçi yöntem ve uygulamaların hazırlıklarına katkı sağlayacak “yenilikçi eylemler” bu çerçevede yer almaktadır. Bu tür yöntemlerin sade ve şeffaf bir yöntem izlenerek gerçekleştirilmeleri gerekmektedir. Pilot projeler halinde hazırlanacak eylemlerin her birine sadece tek bir fondan finansman sağlanabilecektir (Bayburtlu, 2002:43).

Teknik yardım konusunda ise, Yapısal Fonlara ilişkin Tüzük uygulamasıyla ilgili hazırlık, izleme, değerlendirme ve denetleme önlemlerine mali destek sağlanabilir. Bu çerçevede, Fonların işleyişine ilişkin genel nitelikte araştırmalar; fonlardan yararlananların deneyimlerinin değişimi ve karşılıklı bilgilenmeyi öngören girişimler; bu alandaki uygulamalar konusunda yöntemlerin değerlendirilmesi ve bilgi değişiminin iyileştirilmesi gibi projelere finansman sağlanmaktadır (Bayburtlu, 2002:43).

2000-2006 döneminde Topluluk Girişimleri kapsamında üye ülkelere yapılan yardımlar aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Topluluk girişimleri kapsamında en fazla yardım sağlayan ülke 2,1 milyar Euro ile İspanya olmuştur. Almanya, Fransa, İtalya ve İngiltere Topluluk Girişimlerinden yüksek miktarda kaynak sağlayan diğer ülkelerdir.

3.5. Yapısal Fonlara Sağlanan Mali Yardımlar (2000-2006)

Hedef 1 kapsamında yer alan nüfus, AB toplam nüfusunun %22,2'sini oluşturmaktadır. Yapısal Fonların %69,7'sine karşılık gelen 135,9 milyar Euro'luk bölümü bu kapsamdaki projelere ayrılmıştır. Yapısal Fonların %11,5'lik bölümü ise Hedef 2 çerçevesindeki projelerin finansmanına tahsis edilmiştir. Bu oran, 22,5 milyar Euro'ya tekabül etmektedir. Yapısal Fonların %12,3'lük bölümü de, yani 24,05 milyar Euro Hedef 3 çerçevesindeki projelerin finansmanına tahsis edilmiştir (Bayburtlu,2002:41-42).

Yapısal Fonların yaklaşık %94'ü, geri kalmış bölgelerin geliştirilmesi, yapısal sorunlar yaşayan bölgelerin ekonomik ve sosyal dönüşümünün desteklenmesi ile eğitim, mesleki eğitim ve istihdam politikası konularına ayrılmıştır.

Tablo3.16. 2000-2006 Döneminde Yapısal Fonlar ve Uyum Fonunun Dağılımı (Milyon Euro)

Yılı	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	00-06
Yapısal Fonlar	29.430	28.840	28.250	27.670	27.080	27.080	26.660	195.010
Uyum Fonu	2.615	2.615	2.615	2.615	2.515	2.515	2.510	18.000
TOPLAM	32.045	31.445	30.865	30.285	29.595	29.595	29.170	213.010

Kaynak: Aksoy, 2006:101

Yapısal harcamalar tarihinde Yapısal Fonların toplam AB bütçesi içerisindeki payı “Delors I Planı” olarak adlandırılan dönemde (1988’de %17, 1992’de %27) önemli ölçüde büyümüştür. 1999’da ise bu oran %36’ya sıçramıştır. 2000-2006 döneminde bunun halihazırdaki 15 üye için 2006’da %27’ye düşmesi kararlaştırılmış, katılacak yeni üyeler için de yapısal harcamaların toplam bütçenin %10’una ulaşması öngörülmüştür. Bu açıdan bakıldığında, planlanan bütçede bölgesel yardımın AB-15’den yeni üyelere doğru yeniden dağıtımının öngörüldüğü anlaşılmaktadır (Brasche, 2001:41).

2000-2006 yılları için geliştirilen Yapısal Eylem Planının yasal dayanağını oluşturan tüzük, 1994-1999 yılları arasında uygulanan önceki yapısal eylem planı çerçevesinde sağlanan destekleri almaya hak kazanmış, ancak 2000-2006 yılları için geliştirilen yeni programın dışında kalan bölgelere, Topluluk finansmanının aniden durdurulmasının doğurabileceği olumsuzlukları gidermek ve daha önceki başarılı yapısal uyum çalışmalarını tamamlayabilmek amacıyla bir “geçiş yardımı” uygulaması geliştirmiştir. Hedef 1 kapsamındaki fonların %4,3’ü ve Hedef 2 kapsamındaki fonların %1,4’ü geçiş dönemi yardımı olarak tahsis edilmiştir (Bayburtlu, 2002:42).

Hedef 1 kapsamı dışında kalan bazı kıyı bölgeleri, balıkçılık sektöründe, balıkçılık çabalarının gözden geçirilmesi; balıkçılık filolarının modernizasyonu ve su kültürünün geliştirilmesi; deniz alanlarının korunması; balıkçılık limanları altyapısının geliştirilmesi; balıkçılık ürünlerinin işlenmesi ve pazarlanması ve balıkçılık ürünlerinin geliştirilmesi konularındaki projelere, BYMA'dan finansman sağlanmaktadır. Bu amaçla, 1 milyar 106 milyon Euro'luk bir fon ayrılmıştır (Koçak, 2005:63).

Tablo 3.17. 2000-2006 Yılları Arasında Üye Devletlere Tahsis Edilen Fonlar (Milyon Euro, 2004 Fiyatlarıyla)

Ülkeler	Hedef 1	Hedef 2	Hedef 3	BYMA	Uyum Fonu*	TG**	Toplam	Hedef 1 ve 2 Nüfusu	Nüfus (%)
Avusturya	288,00	740,00	585,00	0	0	395,00	2.008,00	2.270	28.20
Belçika	690,00	486,00	817,00	33,00	0	231,00	2.257,00	1.269	12.50
Danimarka	0	199,00	397,00	221,00	0	92,00	909,00	0.538	10.20
Finlandiya	1.008,00	541,00	442,00	33,00	0	280,00	2.304,00	2.650	51.70
Fransa	4.201,00	6.569,00	5.013,00	254,00	0	1.155,00	17.192,00	20.412	34.00
Almanya	22.035,00	3.776,00	5.057,00	121,00	0	1.775,00	32.765,00	24.447	29.80
Yunanistan	23.143,00	0	0	0	3.888,00	952,00	27.483,00	10.476	100.00
İrlanda	3.409,00	0	0	0	584,00	183,00	4.177,00	0.965	26.60
İtalya	24.424,00	2.749,00	4.129,00	110,00	0	1.294,00	32.707,00	26.704	46.50
Lüksemburg	0	44,00	44,00	0	0	14,00	103,00	0.117	28.20
Hollanda	136,00	861,00	1.866,00	33,00	0	719,00	3.615,00	2.324	15.00
Portekiz	21.010,00	0	0	0	3.388,00	741,00	25.139,00	6.616	66.60
İspanya	42.061,00	2.904,00	2.363,00	221,00	12.357,00	2.162,00	62.067,00	32.027	80.70
İsveç	797,00	431,00	795,00	66,00	0	307,00	2.396,00	1.674	18.90
İngiltere	6.902,00	5.068,00	5.046,00	132,00	0	1.061,00	18.209,00	18.909	32.20
AB-15	150.104,00	24.367,00	26.553,00	1.226,00	19.717,00	11.361,00	233.328,00	149.13	40.30

*Hedef 1 dışındaki bölgeler, **Topluluk Girişimleri

Kaynak: European Commission, Working for the Regions 2004, http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/27/working2004_en.pdf

Tablo 3.18. 2004-2006 Yılları Arasında Yeni Üyelere Tahsis Edilen Fonlar(Milyon Euro, 2004 Fiyatlarıyla)

Ülkeler	Hedef 1	Hedef 2	Hedef 3	Interreg	Equal	Uyum Fonu	Toplam	Hedef 1 ve 2 Nüfusu	Nüfus (%)
Güney Kıbrıs	0	28,02	21,95	4,30	1,81	53,94	113,44	0.212	30.90
Çek Cumhuriyeti	1.454,27	71,30	58,79	68,68	32,10	936,05	2.621,19	9.460	92.00
Estonya	371,36	0	0	10,60	4,07	309,03	695,06	1.379	100.00
Macaristan	1.995,72	0	0	68,68	30,29	1.112,67	3.207,36	10.238	100.00
Letonya	625,57	0	0	15,26	8,03	515,43	1.164,29	2.391	100.00
Litvanya	895,17	0	0	22,49	11,87	608,17	1.537,70	3.531	100.00
Malta	63,19	0	0	2,37	1,24	21,94	88,74	0.387	100.00
Polonya	8.275,81	0	0	221,36	133,93	4.178,60	12.809,70	36.654	100.00
Slovakya	1.041,04	37,17	44,94	41,47	22,27	570,50	1.757,39	4.957	91,90
Slovenya	237,51	0	0	23,65	6,44	188,71	456,31	1.986	100.00

Kaynak: European Commission, Working for the Regions 2004, http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/27/working2004_en.pdf

Tablo 3.19. 2000-2006 Döneminde Topluluk Girişimleri (Milyon Euro, 2004 Fiyatlarıyla)

Ülkeler	Interreg	Urban	Equal	Leader	Toplam
Avusturya	202,05	8,53	105,99	78,39	394,96
Belçika	114,82	21,52	77,29	16,56	230,19
Danimarka	37,54	5,38	30,91	17,67	91,50
Fransa	438,32	103,54	332,33	278,23	1.152,42
Finlandiya	142,43	5,38	75,08	57,41	280,30
Almanya	813,71	150,95	534,38	272,71	1.771,74
Yunanistan	627,12	25,89	108,20	189,90	951,11
İrlanda	92,74	5,38	35,33	49,68	183,14
İtalya	470,34	116,54	409,61	294,79	1.291,28
Lüksemburg	7,73	0,00	4,42	2,21	14,35
Hollanda	385,32	30,25	216,40	86,12	718,09
Portekiz	435,01	19,49	118,14	167,82	740,45
İspanya	993,67	114,30	535,48	515,61	2.159,06
İsveç	170,03	5,38	89,43	41,96	306,79
İngiltere	399,68	18,03	55,20	44,16	169,29
TOPLAM	5.382,39	756,74	3.143,32	2.230,24	11.512,70

Kaynak: European Commission, Working for the Regions 2004, http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/27/working2004_en.pdf

3.6. Yapısal Fonların Tabi Olduğu Hedefler: 2007-2013 Dönemi

AB Komisyonununun 10 Şubat 2004 tarihli “Genişletilmiş Birliğin ortak geleceğini, politik ve mali çerçevesini belirleyen” bildirisi AB’nin yeni mali çerçevesi için bir başlangıç noktası olarak kabul edilebilir. AB bütçesinde uzun yıllar boyunca en büyük ağırlığa sahip olan OTP’den kaynaklanan harcamalar 2007-2013 döneminde bu özelliğini kaybedecektir. 2007-2013 döneminde, AB bütçesinin mevcut öncelikleri değişime uğramaktadır. Bu dönemde mevcut öncelikler olan tarım ve yapısal düzenlemelerin yerini büyüme ve istihdam odaklı sürdürülebilir kalkınma ile doğal kaynakların yönetimi almaktadır (Taş, 2006:150-156).

Sürdürülebilir kalkınma 2004 yılında yayınlanan programın temel noktasıdır. Bu nihai amaca ulaşmak için üç ayaklı bir eylem planı uygulanacaktır: Avrupa’yı dinamik ve bilgi ekonomisine dayalı bir güç haline getirerek büyüme, uyumu güçlendirme ve doğal kaynakların sürdürülebilir yönetimi ve korunması (European Commission, 2004:16).

2007-2013 dönemi için Yapısal Fonlar ve Uyum Fonu için yeni düzenlemeler getirilmiştir. Bu düzenlemelerle yasal çerçevesi ve hedefleri yeniden oluşturulan Yapısal Fonlar ve Uyum Fonu’nun hedeflerine ulaşmada kullanacağı Fon sayısı üç adet olarak belirlenmiştir: Uyum Fonu, ABKF ve ASF.

Tablo 3.20. 2007-2013 Döneminde Yapısal Fonlar ve Araçları

Hedefle	
Yakınsama ve Rekabetçilik	Uyum Fonu, ABKF,ASF
Bölgesel Rekabetçilik ve İstihdam -bölgesel seviyede -ulusal seviyede Avrupa İstihdam Stratejisi	ABKF ASF
Avrupa Bölgesel İşbirliği	ABKF
Üç Amaç	Üç Araç

Kaynak: Bilgili, Türkiye'nin Üyelüğünün Avrupa Birliği Bütçesine Muhtemel Etkisi, <http://www.cu.edu.tr/.../türkiye'nin%20katılımının%20birliğe%20iktisadi%20etkileri.pdf>

3.6.1. Yakınsama Hedefi:

Yakınsama Hedefi, 2000-2006 dönemindeki Hedef 1'in ve Uyum Fonu'nun yerini almıştır. Yakınsama Hedefi, Birliğin fakir ülke ve bölgelerinin ekonomik açıdan zengin ülke ve bölgelere yakınlaşmasını desteklemek amacıyla oluşturulmuştur. Kişi başına düşen GSYİH'si Birlik ortalamasının %75'inden az olan bölgeler bu kapsamda desteklenmektedir. Bu kapsamda ABKF, ASF ve Uyum Fonu finansman sağlamaktadır (Oktayer, 2007:72-73). Bu bölgeler için ayrılan miktar Yakınsama Hedefi kapsamında ayrılan kaynağın %70'idir.

Ayrıca, kişi başına düşen GSYİH'si AB-15 ortalamasının %75'inin altında kalan bölgeler (phasing-out,istatistiksel etki bölgesi) geçiş yardımı alabileceklerdir. Geçiş yardımları için ayrılan tutarın oranı Yakınsama Hedefi kapsamında ayrılan kaynağın %5'ine karşılık gelmektedir (Ardıç, 2007:143).

GSYİH'si Birlik ortalamasının %90'ının altında kalan ve bir ekonomik dönüşüm programı uygulayan ülkeler Uyum Fonu'ndan destek alabileceklerdir. Bu hedef için

ayrılmış kaynakların %24'ü bu kapsamda kullanılacaktır. Genel olarak çevre ve ulaştırma yatırımlarına finansman sağlayan fonun ağırlığı yeni üyeler nedeniyle bu dönemde artmıştır (Ardıç,2007:143).

3.6.2. Bölgesel Rekabetçilik ve İstihdam Hedefi:

Bölgesel Rekabetçilik ve İstihdam Hedefi, 2000-2006 dönemindeki Hedef 2 ve 3'ün yerini almıştır. Yakınsama hedefi dışındaki bölgelerde rekabetin güçlendirilmesi ve istihdamın sağlanması ile ilgili projelere destek sağlar. Bölgesel Rekabetçilik ve İstihdam Hedefi, bir yandan bölgelerin rekabetçiliğini ve yatırım açısından cazibesini artırma amacı güderken diğer yandan istihdam sağlama hedefiyle iki ayaklı bir amaç için oluşturulmuştur. İlk olarak, kalkınma programları yeni teknolojiler ve bilgi toplumu ile ekonomik değişimin sağlanmasına katkı sağlamakta, ikincisi ise insan kaynaklarına ve işgücünün adaptasyonuna yatırım yapılarak daha çok iş desteklenmektedir (Oktayer, 2007:73).

Ayrıca, 2000-2006 döneminde Hedef 1 kapsamında olup artık yakınsama hedefi kapsamına girmeyen bölgeler (phasing in) bu hedef altında ele alınmaktadır. Bu kapsamdaki bölgeler ABKF ve ASF tarafından finanse edilmektedir. Bu hedef için ayrılan miktar 49,1 milyar Euro olup toplam fon miktarının %16'sını oluşturmaktadır (Ardıç, 2007:143-144).

3.6.3. Avrupa Bölgesel İşbirliği:

Avrupa Bölgesel İşbirliği Hedefi, içinde bulunulan finansal dönemdeki son hedefdir. 2000-2006 dönemindeki Topluluk Girişimlerinden olan Interreg'in yerini almıştır. Birlik içindeki sınırlar arasında ve Birliğin üçüncü ülkelerle olan sınır bölgelerindeki işbirliği projelerini destekler. Bu kapsamdaki projeler ABKF tarafından finanse edilmektedir. İşbirliği temel olarak, araştırma-geliştirme, bilgi teknolojileri ve entegre su yönetimi konuları üzerinde gerçekleşmektedir. Ayrıca

2007-2013 dönemindeki katılım öncesi araçlarda bu hedef kapsamındadır. Bunun dışında işbirliği ağları ve bilgi alışverişi kapsamında tüm bölgeler bu Hedef kapsamında kaynak sağlayabileceklerdir (Ardıç, 2007:144).

AB içerisinde sınır bölgelerinde yaşayan kişi sayısı 181 milyon olup, bu sayı toplam AB nüfusunun %37'sini oluşturmaktadır. Avrupa Bölgesel İşbirliği Hedefi kapsamında 2007-2013 dönemi için ayrılan kaynak tutarı 8,7 milyar Euro'dur. Bu tutarın 6,44 milyar Euro'su sınırlar arası, 1,83 milyar Euro'su sınırlar ötesi ve 445 milyon Euro'su bölgeler arası işbirliği projelerine ayrılmıştır (European Commission, 2008b, <http://ec.europa.eu>).

Aşağıdaki tablodan görülebileceği üzere 2007-2013 döneminde, AB'de 100 bölge Yakınsama Hedefi kapsamındadır. Bu hedef kapsamındaki bölgelerde 170 milyon kişi yaşamaktadır. Yakınsama hedefi kapsamında yaşayan kişi sayısı Birlik nüfusunun %35'ini oluşturmaktadır. Bölgesel Rekabetçilik ve İstihdam Hedefi kapsamındaki bölge sayısı 168 olup, bu bölgelerde 314 milyon kişi yaşamakta ve Birliğin toplam nüfusunun yaklaşık %65'ini oluşturmaktadır.

Tablo 3.21. AB Ülkelerinde 2007-2013 Döneminde Hedeflere Göre Nüfus Dağılımı

	Yakınsama			Bölgesel Rekabetçilik ve İstihdam		
	Yakınsama	İstatistik Etkisi Bölgeleri	Toplam	İçeri Alınan Bölgeler	Bölgesel Rekabet Edebilirlik ve İstihdam	Toplam
Bölge Sayısı	84	16	100	13	155	168
Nüfus (Milyon)	153,7	16,4	170,1	19	295,2	314,3
% (Nüfus)	31,7	3,4	35,1	3,9	61	64,9

Kaynak: European Commission, Working for the Regions, EU Regional Policy 2007-2013, http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/presenta/working2008/work_en.pdf

Tablo 3.22’de AB-27 ülkelerinin 2007-2013 döneminde hedeflere göre Yapısal Fonlardan alacakları paylar gösterilmektedir. Buna göre, Yapısal Fonlardan en büyük payı tamamı yakınsama hedefi kapsamında olmak üzere Polonya almaktadır. Polonya’nın yedi yıllık dönemde kullanacağı kaynak miktarı yaklaşık 60 milyar Euro’dur. Önceki yıllarda AB Bütçesinden en fazla kaynak sağlayan ülke olan İspanya’nın 2007-2013 döneminde birçok bölgesi Hedef 1 kapsamından çıkmıştır. Bunun temel sebebi Birliğe yeni üye olan ülkelerin GSYİH’lerinin AB-15’in altında olmasıdır. İspanya bu dönemde kullanacağı 31 milyar Euro kaynak ile Polonya’nın ardından ikinci sırayı almıştır. Birliğin yeni üyeleri olan Çek Cumhuriyeti ve Macaristan’da sırasıyla kullanacakları 23 ve 22 milyar Euro ile Yapısal Fonlardan önemli oranlarda kaynak sağlayan diğer iki ülke olacaktır.

Yakınsama Hedefi kapsamında AB nüfusunun %35’ine Yapısal Fonlar için bütçeden ayrılan payın %81’i tahsis edilmiştir. Bu hedef kapsamında kullanılacak kaynak miktarı 251 milyar Euro’dur. Bölgesel Rekabetçilik ve İstihdam Hedefi kapsamında ise AB nüfusunun %65’ine Yapısal Fonlar kapsamında yapılacak yardımların %16’sı ayrılmıştır.

Tablo3.22.AB Ülkelerinde 2007-2013 Döneminde Yapısal Fonlar ve Araçlar(Milyon Euro)

Ülke	Yakınsama			Bölgesel Rekabet Edebilirlik ve İstihdam		Avrupa Bölgesel İşbirliği	Toplam
	Uyum Fonu	Yakınsama	Phasing out	Phasing in	Bölg.Rek.Ed.ve İstihdam		
Belçika			579		1.268	173	2.019
Çek Cum.	7.830	15.149			373	346	23.697
Danimarka					453	92	545
Almanya		10.553	3.771		8.370	756	23.450
Estonya	1.019	1.992				47	3.058
Yunanistan	3.289	8.379	5.779	584		186	18.217
İspanya	3.250	18.727	1.434	4.495	3.133	497	31.536
Fransa		2.838			9.123	775	12.736
İrlanda				420	261	134	815
İtalya		18.867	388	879	4.761	752	25.647
Kıbrıs	194			363		25	581
Litvanya	1.363	2.647				80	4.090
Letonya	2.034	3.965				97	6.097
Lüksemburg					45	13	58
Macaristan	7.589	12.654		1.865		344	22.452
Malta	252	495				14	761
Hollanda					1.477	220	1.696
Avusturya			159		914	228	1.301
Polonya	19.562	39.486				650	59.698
Portekiz	2.722	15.240	254	407	436	88	19.147
Slovenya	1.239	2.407				93	3.739
Slovakya	3.433	6.231			399	202	10.264
Finlandiya				491	935	107	1.532
İsveç					1.446	236	1.682
İngiltere		2.436	158	883	5.349	642	9.468
Bulgaristan	2.015	3.873				159	6.047
Romanya	5.769	11.143				404	17.317
Tahsissiz						392	
Toplam	61.558	177.083	12.521	10.385	38.742	7.750	308.041

Kaynak: European Commission, Stage set for cohesion policy 2007-2013, Inforegio News, Newsletter, September 2006, No: 149, http://ec.europa.eu/regional_policy/newsroom/newslet149/49_06_en.pdf

4. TÜRKİYE İLE ÜYE ÜLKELERİN MALİ YARDIMLAR AÇISINDAN KARŞILAŞTIRILMASI

Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye yönelik mali desteği, taraflar arasında 1963 yılında imzalanan Ankara Anlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle başlamıştır. Ortaklık Anlaşması'nın yürürlüğe girdiği tarihten itibaren günümüze kadar geçen süre içinde, Topluluğun ülkemize sağladığı mali yardımların yapısı ve kullanım şeklinde değişiklikler olmuştur. Bunun nedenleri, AB'nin üçüncü ülkelere yönelik mali yardım mekanizmalarının değişmesi ve Türkiye-AB ilişkilerinin gelişimine bağlı olarak oluşan yeni ortamdır.

Bu bölümde, ilk olarak Türkiye ile AB arasında 46 yıl önce başlayan ortaklık ilişkisine kısaca değinilmiş ve ortaklık ilişkisi kapsamında alınan mali yardımlar açıklanmıştır. Türkiye'nin almış olduğu yardımlar ile hem AB-15'in üyelik sürecinde almış olduğu yardımlar hem de 2004 ile 2007 yıllarında AB'ye üye olan ülkelerin gerek üye olmadan önce gerekse üye olduktan sonra almış olduğu yardımlar karşılaştırılmıştır. Bu bölümde son olarak Türkiye'nin üye olduğu takdirde Yapısal Fonlardan ne kadar kaynak kullanabileceğine dair yapılan çalışmalardan hareketle AB bütçesine maliyeti tahlil edilmiştir.

4.1. Türkiye –AB İlişkilerinin Kısa Tarihçesi

Türkiye 31 Temmuz 1959 tarihinde, 1957 yılında imzalanan Roma Antlaşması'nın 238. maddesi gereğince Topluluğa üye olmak amacıyla başvurmuş, başvuru sonrasında Topluluk ile Türkiye arasında yürütülen müzakereler dört yıllık bir sürenin sonunda 12 Eylül 1963 yılında imzalanan Ankara Anlaşması ile sonuçlanmıştır. Türkiye ile Topluluk arasında ortaklık ilişkisini başlatan Ankara Anlaşması, Türkiye'nin üyelik hedefine yönelik olarak "hazırlık dönemi", "geçiş dönemi" ve "son dönem" olmak üzere üç aşamadan oluşan bir entegrasyon modeli öngörmüştür.

Hazırlık dönemi olarak nitelendirilen birinci aşama 1964-1972 yıllarını kapsamıştır. Türkiye'nin üyeliği yolundaki ikinci aşama Türkiye ile AT arasında Gümrük Birliği oluşturulması sürecidir. Nitekim, Türkiye ile AT arasında Gümrük Birliği oluşturulmasını amaçlayan Katma Protokol 1 Ocak 1973 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Katma Protokol, Türkiye ile AT arasında Gümrük Birliği'nin hangi sürede ve ne şekilde gerçekleşeceğini detaylı bir biçimde belirtmiştir. Buna göre AT tek taraflı olarak Türkiye'den ithal ettiği sanayi mallarında ve işlenmiş tarım ürünlerinde vergileri sıfırlamış ve bazı ürünler hariç kotaları kaldırmıştır. Buna karşılık Katma Protokol, Türkiye'nin 22 yıllık bir dönem içinde AT'den ithal edeceği sanayi mallarında ve işlenmiş tarım ürünlerinde kademeli olarak gümrük vergilerini sıfırlaması ve kotaları kaldırmasını öngörmüştür. Katma Protokol ayrıca işgücü ve sermayenin serbest dolaşımı, rekabet ve teşvik politikasını ve mali yardımları düzenleyen önemli hükümleri kapsamaktadır (Morgil, <http://dergi.iibf.gazi.edu.tr>).

Türkiye-AB ilişkilerinde önemli dönüm noktalarından birisi 17 Nisan 1987 tarihidir. Türkiye bu tarihte o zamanki adıyla Avrupa Toplulukları'na tam üyelik başvurusunda bulunmuştur. Tam üyelik başvurusu Ankara Anlaşması çerçevesinde değil, AET'yi kuran Roma Anlaşması'nın herhangi bir Avrupa ülkesine AET'ye tam üyelik başvurusu yapabilme imkanı tanıyan 237. maddesi çerçevesinde yapılmıştır. Avrupa Komisyonu, Türkiye'nin tam üyeliği ile ilgili görüşünü 18 Aralık 1989'da vermiş ve bu görüş Konsey tarafından 5 Şubat 1990'da benimsenmiştir. Komisyon görüşünde Türkiye'nin tam üye olabilme niteliğine sahip olduğunu vurgulayıp, ikili ilişkilerin geliştirilmesine vurgu yapmıştır. Ancak, AT'nin kendi içindeki reformları tamamlamadan yeni bir üye kabul etmeye hazır olmadığı ve Türkiye'nin de tam üye olabilmek için siyasi, sosyal ve ekonomik alanlarda ilerlemeler kaydetmesi gerektiğini öne sürerek, Türkiye ile tam üyelik müzakerelerinin başlamasına onay vermemiştir (Palabıyık ve Yıldız, 2006:75).

Türkiye'nin tam üyelik başvurusu nihai amacına ulaşmasa da ilişkilerin canlanmasına imkan sağlamış ve Gümrük Birliği yolundaki çalışmalara ivme kazandıracak adımlar atılmaya başlanmıştır. Türkiye üyelik sürecinde önemli bir

adım olacağını düşünerek 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi kararı uyarınca, 1 Ocak 1996 tarihinde sanayi ürünlerinde tamamen tarım ürünlerinde ise kısmen olmak üzere Gümrük Birliği'ni tamamlamıştır. 1999 yılı Helsinki Zirvesi'nde, AB Konseyi Türkiye'nin adaylık statüsünü teyit ederek, katılım öncesi stratejiden faydalanabileceğini belirtmiştir. Bu stratejinin genel amacı, Türkiye'yi AB üyeliğine hazırlamak için bir uyum programı teklif etmektir. Bu sonuç, Türkiye-AB ilişkilerinin dönüm noktasını oluşturmaktadır (Bilgili, www.cu.edu.tr).

16-17 Aralık 2004 tarihlerinde yapılan toplantılarda AB ülkeleri Türkiye'nin Kopenhag siyasi kriterlerini yeterli oranda karşıladığını belirterek katılım müzakerelerine 3 Ekim 2005 tarihinde başlanması konusunda anlaşmaya varmışlardır. Bu tarihte AB, Türkiye ile yürüteceği katılım müzakerelerinin temel esaslarını belirleyen "Müzakere Çerçeve Belgesi"ni kabul etmiştir. 3 Ekim 2005 tarihinde başlayan müzakereler, 35 konu başlığı altında sürdürülmektedir.

4.2. Türkiye'nin AB'den Aldığı Mali Yardımlar

AB'nin Türkiye'ye yönelik mali desteği, taraflar arasında 1963 yılında imzalanan Ankara Anlaşması'nın yürürlüğe girmesiyle başlamıştır. Topluluk, Ortaklık Anlaşması gereğince, Türkiye ekonomisinin hızlandırılmış kalkınmasına katkıda bulunmak ve Türkiye'nin ortaklık ilişkisinden doğan yükümlülüklerini yerine getirebilmesine destek olmak amacıyla Türkiye'ye mali yardımda bulunmayı taahhüt etmiştir (Oğuz, 2000:27).

Türkiye'ye sağlanan mali yardımlar, kredi ve hibe şeklinde verilmektedir. Kredi şeklinde verilen yardımlar AYB kredileri şeklinde ve hem kamu hem de özel sektör projelerine destek olmak amacıyla kullanılmaktadır. Hibe şeklinde olan yardımlar ise kamu kuruluşlarına yönelik ve eğitim, sağlık, kültür gibi sosyal amaçlı projelere tahsis edilmektedir. İster hibe şeklinde ister kredi şeklinde olsun tüm bu yardımlar özellikle sonuçlarının amaca dönük olması bakımından ve denetiminin Topluluk

içerisinde bilgi talep edenleri bakımından proje bazında verilmektedir (Süngü, 2004:99).

AB kaynaklı mali yardımları kapsadıkları dönemler itibariyle üç başlık altında incelemek mümkündür. Ankara Anlaşması'nın yürürlüğe girdiği 1964 yılından, 1996 yılında gerçekleşen Gümrük Birliği'ne kadar olan dönem birinci dönem, 1996-1999 yılları arasındaki dönem ikinci dönem, Türkiye'nin adaylık statüsünün teyit edildiği Helsinki Zirvesi'ni takiben 2000 yılında başlayan dönem ise üçüncü dönemdir.

4.2.1: I.Dönem:Gümrük Birliği Öncesi (1964-1995)

Ankara Anlaşması'nın yürürlüğe girdiği tarihten Gümrük Birliği'nin başladığı tarihe kadar olan dönemde, Türkiye'ye yönelik AB yardımları, mali protokollerle düzenlenmiştir. Bu kapsamda 5 mali protokol, 1 özel işbirliği fonu ve 1 idari işbirliği fonu adı altında kaynak aktarımı yapılması öngörülmüştür:

4.2.1.1: I.Mali Protokol: Ankara Anlaşması ile aynı tarihte imzalanmıştır. Protokol 1964-1969 yılları arasında Türkiye'ye 175 milyon ECU tutarında kredi verilmesini öngörmektedir (Bilici, 1997:130).

4.2.1.2: II.Mali Protokol ve Tamamlayıcı Protokol: 1971-1977 dönemini kapsayan II.Mali Protokol kapsamında 220 milyon ECU'lük kredi sağlanmıştır. Bunun 195 milyonu Topluluk, geri kalan 25 milyonu ise AYB kaynaklarından karşılanmıştır. 195 milyon ECU'lük Topluluk yardımı kamu projelerinde değerlendirilirken, 25 milyon ECU'lük AYB kredisi özel sektör projeleri için kullanılmıştır (www.ab.gaziantep.gov.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=23&Itemid=37). İngiltere, İrlanda ve Danimarka'nın 1973 yılında Topluluğa üye olmasından sonra bu ülkelerinde II.Mali Protokole katkılarını sağlamak üzere Tamamlayıcı Protokole (Ortaklık Anlaşması'nın yeni üyelerce

onaylanmasını sağlamak üzere 1973 yılında imzalanmıştır) ek bir hüküm konularak 47 milyon ECU tutarında ek bir kredi verilmesi sağlanmıştır (Bilici, 1997: 131).

4.2.1.3: III.Mali Protokol: 1979-1982 yılları arasında III.Mali Protokol çerçevesinde Türkiye'ye 310 milyon ECU tutarında kredi sağlanmıştır. Bu kredinin 220 milyon ECU'lük bölümü Topluluk bütçesinden, 90 milyon ECU'lük bölümü ise AYB kaynaklarından tahsis edilmiştir. Bütçeden sağlanan kredilerin tamamı kamu kesimine yönelik altyapı yatırımlarında kullanılırken, AYB kredilerinin 60 milyon ECU tutarındaki bölümü özel sektör sanayi projelerine, 30 milyon ECU tutarındaki bölümü ise kamuya tahsis edilmiştir (Oğuz, 2000: 30).

4.2.1.4: IV.Mali Protokol: 1982-1986 döneminde uygulanması planlanan 600 milyon ECU büyüklüğündeki IV.Mali Protokol yardımı alınamamıştır. Uzun süre tartışılan bu yardım dosyası, sonunda Konsey'in uygulanmaması yönünde verdiği kararlarla rafa kaldırılmıştır. IV.Mali Protokolün uygulanmaması yönündeki belirleyici rolü, Türkiye'nin dışında kaldığı Topluluğa üye olmayı başaran Yunanistan oynamıştır. Tam üyelik statüsünü elde eden Yunanistan; bir yandan yüklü mali yardımlar almış, bir yandan da musluğun Türkiye vanasını kapattırıştır (Bilici, 2004:93).

Bu dönemde Türkiye'ye, Topluluktan mali protokollere ek olarak Özel İşbirliği Fonu ve İdari İşbirliği Fonu kapsamında kredi ve hibe şeklinde toplam 81 milyon ECU'lük kaynak tahsis edilmiştir.

Tablo 4.1. Gümrük Birliği Öncesi AB Mali Yardımları (1964-1995, Milyon ECU)

KAYNAK	DÖNEM	TAAHHÜT				KULLANIM
		AB Bütçesi	AYB	Bağış	Toplam	
I.Mali Protokol	1964-1969	175			175	175
II.Mali Protokol	1971-1977	195	25		220	220
Tamamlayıcı Protokol	1971-1977	47			47	47
III.Mali Protokol	1979-1982	220	90		310	310
Özel İşbirliği Fonu	1980-1982			75	75	75
IV.Mali Protokol	1982-1986	325	225	50	600	0
İdari İşbirliği Fonu	1993-1995	6		6	6	6
TOPLAM	1964-1995	968	340	131	1.433	833

Kaynak: Oğuz, 2000:28

4.4.2: II.Dönem: Gümrük Birliği (1996-1999)

1/95 sayılı Ortaklık Konseyi kararı ile başlayan Gümrük Birliği'ne kadar olan dönemde, Topluluğun Türkiye'ye sağladığı mali yardımlar, esas olarak mali protokoller çerçevesinde düzenlenmiştir. 1/95 sayılı Ortaklık Konseyi toplantısında Birlik tarafından açıklanan "Mali İşbirliği Deklarasyonu" ile bu yardımların yapısı ve çerçevesi değişmiştir (Oğuz,2000:32).

Bu dönemde AB mali yardımları aşağıdaki başlıklar dahilinde sağlanmıştır:

4.4.2.1: AB Bütçesi

1996 ve 2000 yılları arasındaki 5 yıllık dönemi kapsayan, Birliğin bütçe kaynaklarından karşılanmak üzere hibe şeklinde 375 milyon Euro mali yardım sağlanması öngörülmüştür.

4.4.2.2:Yenileştirilmiş Akdeniz Politikası (YAP)

AB üyesi ülkeler ve Akdeniz ülkeleri arasındaki ilişkiler başlangıçta ikili anlaşmalar ve Akdeniz ülkelerine ikili ticarete bazı avantajlar sağlamak üzerine yoğunlaşmıştır. Bu uygulamaların başarılı sonuçlar vermemesi üzerine 90'ların başında oluşturulan YAP ile AB ve Akdeniz ülkeleri arasındaki ilişkide yeni bir dönem başlamıştır. İlk defa 1992 yılında Lizbon'da AB Konseyi toplantısında dile getirilen bu dönemin en önemli özelliği işbirliği enstrümanlarının genişletilmesidir. Akdeniz ülkeleriyle bölgesel işbirliği politikası başlatılmış ve bunun için 1,8 milyar ECU kaynak ayrılmıştır (Tınar, 1998:35-36).

YAP, Haziran 1994'de Korfu'da, Aralık 1994'de Essen'de toplanan AB Konseyi zirveleriyle daha da somutlaştırılmış, Avrupa Komisyonu tarafından geliştirilen bir "Avrupa-Akdeniz Ortaklığı" kurma teklifi ise, Haziran 1995'te Cannes şehrinde toplanan AB Konseyi toplantısında kabul edilmiştir (Tınar, 1998: 37, Friedrich Ebert Vakfı). YAP kapsamında, 1992-1996 yılları arasında Türkiye'ye sağlanan kredi tutarı 340 milyon ECU'dür.

4.4.2.3: MEDA Programı (Mediterranean Economic Development Area)

27-28 Kasım 1995'te Barselona'da yapılan Avrupa-Akdeniz Konferansı'nda bir araya gelen AB Konseyi, AB Komisyonu ve 15 üye ülke temsilcileri ile Cezayir, Kıbrıs Rum Kesimi, Mısır, İsrail, Ürdün, Lübnan Malta, Fas, Suriye, Tunus, Türkiye ve Filistin temsilcileri bir bildirge imzalamışlardır. Barselona Bildirgesi olarak anılan bu bildirge ile katılımcılar, Akdeniz bölgesinde barış, istikrar ve güvenliği ellerindeki bütün olanaklarla destekleyip güçlendireceklerini taahhüt etmiş ve ortak bir refah alanı kurulması doğrultusunda sürdürülebilir, dengeli bir ekonomik ve sosyal gelişmeye verdikleri önemi vurgulamışlardır (İKV, 2002:3).

Barselona süreci ile AB'nin Akdeniz politikasında sağlanan en önemli gelişmelerden biri, öngürülen hedefler doğrultusunda Akdeniz bölgesine fon tahsisi için salt bu amaca yönelik bir programın oluşturulması ve uygulamaya konulmasıdır. Avrupa-Akdeniz Ortaklığı'nın bir başka deyişle Barselona sürecinin temel mali aracını oluşturan MEDA programı, bu süreçte yer alan üç ana faaliyet alanına (siyasi ve güvenlik, ekonomik ve mali, kültürel ve insani) ilişkin program ve projelere kaynak sağlamaktadır. 1995-1999 dönemi için 3,47 milyar Euro tutarında bütçeye sahip olan MEDA programı, bu süre zarfında 890 milyon Euro tutarında kaynak kullandırmıştır (İKV, 2002:3).

4.4.2.4: AYB Kredileri

AB'nin hedeflerinin gerçekleştirilmesine yardımcı olacak yatırımları finanse etmek amacıyla 1958'de kurulan AYB, AB üyeleri yanında aday ülkelere yönelik işbirliği politikalarının hayata geçirilmesi bağlamında faaliyet göstermektedir. Lüksemburg merkezli, AB çerçevesinde bağımsız olarak çalışan, kar amacı taşımayan, sermayesi üye ülkeler tarafından karşılanan ve bir kredi kurumu olan AYB, kredilerine hiçbir komisyon ve benzeri masraf uygulanmamakta; kredilerinin de piyasa koşullarına nazaran oldukça ucuz oldukları kabul edilmektedir. AYB kredileri, öncelikle ulaştırma, haberleşme, enerji, çevre, sanayi, tarım ve hizmet sektörlerine sağlanmakta olup AYB tarafından sağlanan kredi imkanları kamu ve özel sektöre yöneliktir. 1996-2000 döneminde, Türkiye'ye 750 milyon ECU tutarında AYB kredisi kullanılması öngörülmüş ancak bu kredi Yunanistan'ın vetosu nedeniyle kullanılamamıştır (Özerdem, 2007:61-64).

4.4.2.5: EUROMED (Avrupa-Akdeniz Ortaklığı)

Avrupa-Akdeniz işbirliğinin finansman aracı olan MEDA programı, Birlik bütçesinden karşılanan hibelerden oluşmaktadır. Üye olmayan Akdeniz ülkelerine AYB kaynaklarından yatırım kredisi temin edilebilmesi amacıyla ise, EUROMED çerçevesinde yeni bir düzenlemeye gidilmiştir. 1995-2000 yıllarını kapsayan ve

toplam bütçesi 2,31 milyar Euro olan bu yeni araç kanalıyla Türkiye'ye 205 milyon Euro tutarında kredi sağlanmıştır (Oğuz, 2000:40).

Tablo 4.2. Gümrük Birliği Sürecinde Mali Yardımlar (Hibeler, Milyon Euro)

KAYNAK	DÖNEM	HİBE	
		Taahhüt	Ödeme
AB Bütçesinden Yardım	1996-2000	375	Yunanistan'ın vetosu nedeniyle kullanılamadı
MEDA	1995-1999	376	35
İdari İşbirliği Fonu	1996-2000	3	3
Diğer (Çevre, Sivil Toplum Projeleri)	1992-1999	14	14
TOPLAM		768	52

Kaynak: İKV, 2006:60

Tablo 4.3. Gümrük Birliği Sürecinde Mali Yardımlar (Krediler, Milyon Euro)

KAYNAK	DÖNEM	KREDİ	
		Taahhüt	Ödeme
Avrupa Yatırım Bankası Kredileri	1996-2000	750	Yunanistan'ın vetosu nedeniyle kullanılamadı
Yenileştirilmiş Akdeniz Programı	1992-1996	340	340
EUROMED	1997-1999	205	205
Makroekonomik Yardımlar	İhtiyaç Halinde	200	İhtiyaç duyulmadı
Risk Sermayesi Desteği	1999	12	12
TOPLAM		1.507	557

Kaynak: İKV, 2006:61

4.4.3.: 3.Dönem: Adaylık Sonrası Mali Yardımlar (2000 Sonrası)

AB'nin Aralık 1999 tarihinde gerçekleştirdiği Helsinki Zirvesi'nde Türkiye'nin tam üyeliğinin teyit edilmesiyle Türkiye-AB ilişkilerinde yeni bir sürece girilmiş ve bu gelişme Türkiye'ye sağlanan mali yardımın niteliği ve miktarında değişikliğe yol açmıştır. AB bu süreçte Türkiye'nin diğer aday ülkelerle eşit koşullarda yer alacağını belirterek Aralık 2001'de kabul ettiği “ Türkiye İçin Katılım Öncesi Mali Yardıma Yönelik Çerçeve Tüzük” ile Türkiye'ye yapılacak hibe niteliğindeki mali yardımları tek bir çerçeve altında toplamıştır (İKV,2004:8-9).

2000-2006 dönemi için, 2001 yılında kabul edilen çerçeve tüzükle birlikte Türkiye'ye yapılması planlanan hibe yardımların yıllık ortalaması 177 milyon Euro'dur. AB'ye uyumla ilgili projelere tahsis edilmek üzere Akdeniz İşbirliği ve Yardım Fonu'ndan (MEDA II) yıllık 127 milyon Euro olmak üzere 2000-2006 döneminde 890 milyon Euro yardım öngörülmüştür. Temel harcama alanı AB mevzuatına uyum için gerekli olan kurumsal ve yapısal düzenlemelerdir (Bilici, 2004:97).

“Katılım Öncesi Yardım Kolaylığı (Katılım Öncesi Strateji)” ile aday ülkenin müzakerelere hazırlanmasını sağlamaya yönelik olarak, Topluluk müktesebatına uyumuna yardımcı olmak amaçlanmaktadır. Katılım öncesi strateji, özellikle aday ülkelerin çeşitli Topluluk programlarına ve organlarına katılımı üzerinde durmaktadır. Her yıl 45 milyon Euro olmak üzere, 3 yılda (2001-2003) toplam 135 milyon Euro yardım öngörülmüştür (Bilici,2004:97).

Yukarıda belirtilenlere ek olarak “Özel Gümrük Birliği Yardımı” adı altında, Gümrük Birliği'nin güçlendirilmesi amacıyla yılda 5 milyon Euro olmak üzere 3 yılda (2001-2003) toplam 15 milyon Euro yardım yapılması kararlaştırılmıştır (Can, 2004:199).

Adaylıkla gündeme gelen bir diğer konu yardım miktarının arttırılmasıdır. AB Komisyonu'nun Ekim 2002'de sunduğu Strateji Belgesi'nde mali yardımların Türkiye'nin ihtiyacı doğrultusunda önemli miktarda arttırılması öngörülmüştür. Bu yaklaşım, Aralık 2002'de gerçekleştirilen Kopenhag Zirvesi'nde, Türkiye'nin 2004-2006 döneminde mali işbirliği çerçevesinde; 2004 yılında 250 milyon Euro, 2005 yılında 300 milyon Euro ve 2006 döneminde 500 milyon Euro olmak üzere toplam 1,05 milyar Euro tutarında hibe niteliğinde mali yardım kullanmasına karar verilerek onaylanmıştır. Böylece yardımların yıllık ortalaması da 177 milyon Euro'dan 250 milyon Euro'ya yükselmiştir (Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, 2005:9).

Tablo 4.4. Türkiye'ye Yönelik Katılım Öncesi Mali Yardım (Hibeler, 2000-2006, Milyon Euro)

2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	TOPLAM
209	219	126	144	250*	300**	500	1.748

*Ödemeler: 236 milyon Euro

**Ödemeler: 276 milyon Euro

Kaynak: İKV, 2006: 61

AB'nin hibe şeklindeki yardımlarından sadece kamu sektörüne ve sivil toplum örgütlerine kaynak sağlanmaktadır. AYB kredileri ise, kamu sektörü ve sivil toplum örgütlerinin yanı sıra özel sektör yatırımlarını da kapsamaktadır. Bu yardımlarla reel ekonominin gelişmesine katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede Türkiye'nin 2000-2006 döneminde faydalanabileceği kredi imkanları şunlardır (Bilici, 2004:99):

-Akdeniz Ülkelerine Yönelik MEDA II Fonu: Bu kapsamda 2000-2006 dönemi için MEDA ülkelerine 6,4 milyar Euro tutarında kaynak ayrılmıştır. Bu kaynaktan Türkiye'nin 1,4 milyar Euro kullanabileceği öngörülmüştür.

-Avrupa-Akdeniz Ortaklığı Fonu (EURO-MED): AYB kaynaklarından 2001-2006 dönemi için 1 milyar Euro tutarında kredi. Bu fonla 12 Akdeniz ülkesi ve AB arasında bölgesel bütünleşmeyi güçlendirecek yatırım projeleri desteklenmiştir.

-Aday ülkelere yönelik katılım öncesi yardım programı kaynakları, Türkiye'nin de kullanımına açılmıştır. Bu programın büyüklüğü 2000-2003 dönemi için 8,5 milyar Euro'dur.

-Gümrük Birliği'nin güçlendirilmesi için 2001-2004 döneminde Türkiye'ye yönelik 450 milyon Euro tutarında "Özel Eylem Programı".

-Deprem zararlarını karşılamaya yönelik olarak oluşturulan 600 milyon Euro tutarında yardım. Bu kaynak, 17 Ağustos 1999 tarihinde Marmara Bölgesi'nde meydana gelen depremde tesisleri zarar gören KOBİ'lerin imar projelerine destek vermek amacıyla oluşturulmuştur.

Yukarıda açıklanan fonlarla, Türkiye'ye 17 milyar Euro büyüklükte bir kredi imkanından faydalanma imkanı tanınmış gibi görünmektedir. Ancak, AYB kredileri AB bütçesi tarafından garanti edilmediği için, AYB bu kredileri verirken fonları kullanacak ülkeden garanti istemektedir. AYB bu çerçevede, kamu sektörü başvurularında, başvuruyu yapan ülkenin kredi notunun en az BBB, özel sektör başvurularında ise A+ olmasını istemektedir. Bu kriterler Türkiye'nin yukarıda açıklanan kredi imkanlarından EURO-MED ve Katılım Öncesi Yardım'dan yararlanmasını imkansız hale getirmiştir. Böylece fiilen Türkiye'nin yararlanabileceği kredi büyüklüğü 7,5 milyar Euro'ya düşmüştür. Tablo 4.5'te 2000-2006 döneminde Türkiye'nin AYB'den kullandığı krediler görülmektedir.

Tablo 4.5.2000-2006 Döneminde AB'den Türkiye'ye sağlanan Kredi Yardımları (Milyon Euro)

Kaynak	Dönem	AYB KREDİSİ	
		Taahhüt	Ödeme
MEDA II	2000-2006	1.470	1.100
AYB Yeni Kredi Paketi	2001-2003	450	-
Katılım Öncesi Kolaylığı Fonu	2001-2003	Türkiye BBB olan kredi kullanım kriterini sağlamadığından paketten faydalanamamıştır. Ancak yapılan müzakereler sonucu büyük çaplı projeler için istisna tanınmıştır.	150
EURO-MED	2001-2006	Türkiye BBB olan kredi kullanım kriterini sağlamadığından paketten faydalanamamıştır.	-
TOPLAM		1.920	1.250

Kaynak: İKV, 2006:62

4.3. 2007-2013 Dönemi AB Katılım Öncesi Fonları

AB, 1 Ocak 2007'den itibaren, Phare, Sapard, Cards, Ispa ve Türkiye için Katılım Öncesi Yardım gibi aday ve potansiyel aday ülkelere yönelik yaptığı yardımları IPA (Instrument for Pre Accession) çatısı altında toplamıştır. 21 Temmuz 2006 tarih ve 1085/2006 sayılı Konsey Tüzüğü ile kurulan IPA, aday ülkeler olarak Türkiye, Hırvatistan ve Makedonya, potansiyel aday ülkeler olarak Arnavutluk, Bosna-Hersek, Sırbistan, Karadağ ve Kosova'yı kapsamakta olup, 2007-2013 dönemi bütçesi 11,4 milyar Euro olarak belirlenmiştir (Official Journal of the European Union, <http://eur-lex.europa.eu>).

Tablo 4.6. IPA Kapsamında Yardımlar (Milyon Euro)

Ülkeler	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Hırvatistan	141,20	146,00	151,20	154,20	157,20	160,40
Makedonya	58,50	70,20	81,80	92,30	98,70	105,80
Türkiye	497,20	538,70	566,40	653,70	781,90	899,50
Arnavutluk	61,00	70,70	81,20	93,20	95,00	96,90
Bosna Hersek	62,10	74,80	89,10	106,00	108,10	110,20
Karadağ	31,40	32,60	33,30	34,00	34,70	35,40
Sırbistan	189,70	190,90	194,80	198,70	202,70	206,80
Kosova	68,30	124,70	66,10	67,30	68,70	70,00
Çok Ülkeli Programlar	109,00	140,70	160,00	157,70	160,80	-

Kaynakça: http://ec.europa.eu/enlargement/how-does-it-work/financialassistance/planning-ipa_en.htm

AB mevzuatını uygulama ve kabul etme, AB fonlarının kullanımı için katılım sürecinde hazırlık yapmak amaçları çerçevesinde aday ülkeler aşağıdaki beş bileşen altında yardım almaktadırlar (European Commission, IPA, <http://ec.europa.eu>):

1-)Geçiş yardımları ve kurumsal kapasite oluşturulması

2-)Sınır ötesi işbirliği

3-)Bölgesel kalkınma (Ulaşım, çevre ve ekonomik kalkınma)

4-)İnsan kaynakları(İnsan kaynaklarının güçlendirilmesi ve dışlanmayla mücadele)

5-)Kırsal kalkınma

Bu başlıklar altında Türkiye'ye yönelik yapılacak yardımlar 2012 yılına kadar belirlenmiş olup, Türkiye'nin 2013 yılında alacağı yardım 2010 yılında belirlenecektir. Türkiye IPA kapsamında 2007 yılında 497 milyon Euro ve 2008 yılında 538 milyon Euro olmak üzere toplam 1 milyar Euro'nun üzerinde mali yardım almıştır.

Tablo 4.7. IPA Kapsamında Türkiye'ye Yönelik Mali Yardımlar (2007-2012, Milyon Euro)

Bileşen	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Geçiş Yardımları ve Kurumsal Kapasite	256,70	256,10	233,20	211,30	230,60	250,90
Sınır Ötesi İşbirliği	2,00	2,80	9,30	9,50	9,70	9,90
Bölgesel Kalkınma	167,50	173,80	182,70	238,10	291,40	350,80
İnsan Kaynakları	50,20	52,90	55,60	63,40	77,60	89,90
Kırsal Kalkınma	20,70	53,00	85,50	131,30	172,50	197,80
TOPLAM	497,20	538,70	566,40	653,70	781,90	899,50

Kaynak:http://ec.europa.eu/enlargement/candidate-countries/turkey/financial_en.htm

4.4. Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkelerine Yapılan Mali Yardımlar

4.4.1. Genişleme Sürecinin Kısa Tarihçesi

Kasım 1989'da Berlin Duvarı'nın yıkılmasından sonra AB'nin, MDAÜ'lerle entegrasyon süreci bu ülkelerin pazar ekonomisine geçişini kolaylaştırmak amacıyla kredi sağlayacak olan Avrupa İmar ve Kalkınma Bankası'nın kurulmasıyla başlamıştır. Bunu takiben bu ülkelerle ilişkilerin temel mekanizmasını teşkil edecek ve söz konusu ülkelerin ekonomik açıdan yeniden yapılandırılmasını sağlayacak şekilde geniş bir çerçevede hazırlanmış olan PHARE programı oluşturulmuştur. Soğuk Savaş'ın bitmesiyle daha önce Sovyet hegemonyası altında olup da, 1980'lerin sonunda Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla serbest kalan MDAÜ'ler, AB'nin yeni genişleme sürecini oluşturmuştur. Sovyet Bloğu'nun çökmesi üzerine

AB stratejik hesaplarını yeniden yaparken, Sovyet nüfuzunun çekildiği alanları hızla doldurmaya karar vermiştir (Yiğit, İnanç ve Güner, www.cu.edu.tr).

Birliğin bugüne dek yaşadığı en kapsamlı genişleme süreci olan ve Birliğin beşinci kuşak genişlemesi olarak adlandırılan süreç, MDAÜ'ler ile Malta ve Güney Kıbrıs'ın üyelik başvuruları ile başlamıştır. Bu ülkeler, AB Konseyi'nin 21-22 Haziran 1993 yılında gerçekleştirdiği ve tam üyelik kriterlerinin ayrıntılı bir şekilde belirlendiği Kopenhag Zirvesi sonrasında tam üyelik başvurularını gerçekleştirmeye başlamışlardır. AB-MDAÜ ilişkileri esas olarak genişlemeye yönelik somut adımların atıldığı 12-13 Aralık 1997 tarihlerinde gerçekleştirilen Lüksemburg Zirvesi'nde yoğunlaşma sürecine girmiştir. Söz konusu zirvede, tam üyelik müzakerelerine geçilmesi kararı alınmış ve genişleme süreci resmen başlatılmıştır (Çakmak, <http://dergi.iibf.gazi.edu.tr>).

AB Komisyonu'nun genişleme stratejisine esas oluşturan öneriler, 16 Temmuz 1997 tarihinde, Gündem 2000 raporunda açıklanmıştır. Raporda aday ülkeler tam üyeliğe giriş sürecine göre iki gruba ayrılmıştır. Grupların saptanmasında Kopenhag Kriterlerine uyum dikkate alınmıştır. AB Komisyonu'nun tavsiyesi üzerine 31 Mart 1998'de, ilk grupta yer alan altı ülke (Güney Kıbrıs, Çek Cumhuriyeti, Estonya, Macaristan, Polonya, Slovenya) için katılım müzakereleri açılmıştır. Ekim 1998'de, Malta'nın 1996'da dondurulmuş olan üyelik başvurusu tekrar yürürlüğe konmuştur. AB Konseyi, Aralık 1999'da Helsinki Zirvesi'nde katılım sürecinin kapsamlı niteliği teyit edilmiş ve Komisyonun tavsiyesine dayanarak ikinci grupta bulunan altı aday ülkeyle (Bulgaristan, Letonya, Litvanya, Malta, Romanya, Slovakya) daha resmi katılım müzakerelerini başlatmaya karar vermiştir. Bu ülkeler için katılım müzakereleri 15 Şubat 2000'de resmen açılmıştır (Atan ve Özağ, <http://dergi.iibf.edu.tr>). Aday ülkelerle yürütülen müzakereler sonrası 10 ülke 1 Mayıs 2004'de, Bulgaristan ve Romanya ise 1 Ocak 2007'de AB'ye üye olarak katılmışlardır.

4.4.2. Katılım Öncesi Mali Yardımlar

AB’de katılım öncesi mali yardımlar aday ülkeleri üyeliğe hazırlamada temel bir rol oynamaktadır. Mali yardım aday ülkelerde, özellikle kamu sektörünün idari yapılanmasını güçlendirmesinde, yasal altyapının yenilenmesi ve yatırımların artırılmasında önemli görevler üstlenmektedir. Katılım öncesi mali yardımların diğer bir temel özelliği aday ülkeleri üyelik sonrasında uyum politikası kapsamındaki Yapısal Fonlar ve Uyum Fonundan yararlanmalarına zemin sağlayacak hazırlığı yapmalarıdır. Katılım öncesi mali yardımlar beşinci genişlemeyle birlikte daha kapsamlı bir yasal çerçeveye oturtularak desteklenecek alanlar önceden tasarlanmıştır. Aday ülkelerdeki ihtiyaçlar ve entegrasyon göz önüne alınarak katılım öncesi süreci kolaylaştırmak üzere çeşitli mali yardım programları oluşturulmuştur (İKV, 2006:17).

2000-2006 döneminde, Phare, Ispa ve Sapard olmak üzere üç ayak üzerine oturtulan katılım öncesi stratejisi kapsamında aday ülkelere sağlanması taahhüt edilen yardımlar aşağıdaki tabloda görülmektedir:

Tablo 4.8. 2000-2006 Döneminde Aday Ükelere Sağlanması Öngörülen Mali Yardımlar (Milyon Euro, 1999 Fiyatlarıyla)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	TOPLAM
PHARE	1.560	1.560	1.560	1.560	1.560	1.560	1.560	10.920
SAPARD	520	520	520	520	520	520	520	3.640
ISPA	1.040	1.040	1.040	1.040	1.040	1.040	1.040	7.280
TOPLAM	3.120	3.120	3.120	3.120	3.120	3.120	3.120	3.120

Kaynak: Bayburtlu, 2002:39

Aşağıda bu programlar ve bu programlardan sağlanan mali yardımlar anlatılmaktadır:

4.4.2.1. PHARE (Poland and Hungary: Action for Reconstruction of Economy)

Phare programı, 18 Aralık 1989 tarihinde AB Konseyi'nin Polonya ve Macaristan'daki yapısal değişim programlarını desteklemek amacıyla kurulmuş, 1990 yılında da işlemeye başlamıştır. Daha sonraki yıllarda serbest piyasa düzenine geçmek üzere, diğer MDAÜ'lerde Phare programına katılmışlardır (Can, 2004:98). Phare yardımları genelde kurumsal yapılanma ve yatırım desteği alanlarında gerçekleşmiştir. Kurumsal yapılanma alanında amaçlanan, aday ülkelerin Birlik müktesabatına uyumudur. Bu doğrultuda eşleştirme, teknik destek, eğitim, denetim ve idari reform programları gerçekleştirilmiştir.

Phare programı kapsamında 1990-2002 yılları arasında 8,7 milyar Euro yardım sağlanmış olup, ülkeler itibariyle sağlanan yardımlar aşağıda gösterilmiştir:

Tablo 4.9.1990-2002 Döneminde Ülkelere Göre Phare Yardımı, Milyon Euro

Ülkeler	Taahhütler	Sözleşmeler	Ödemeler
Bulgaristan	1.309,70	1.004,15	827,62
Çek Cumhuriyeti	766,96	587,80	490,48
Estonya	285,80	215,66	195,00
Macaristan	1.316,95	1.060,64	968,68
Letonya	354,56	266,34	249,00
Litvanya	672,71	380,09	330,36
Polonya	3.420,43	2.477,37	2.009,49
Romanya	2.007,04	1.426,40	1.084,56
Slovakya	593,71	430,81	343,57
Slovenya	295,95	215,43	195,73
Çekoslovakya*	230,49	231,82	228,88
Doğu Almanya	34,49	28,86	28,86
Çok ülkeli programlar	2.711,18	2.164,11	1.706,64
TOPLAM	13.999,97	10.489,48	8.748,87

*1 Ocak 1993 tarihinde Çek Cumhuriyeti ve Slovakya olarak ikiye ayrılmıştır.

Kaynak: İKV, 2006:55

Aday ülkelerin 1990-2002 yılları arasında PHARE kapsamında aldıkları yardımlar incelendiğinde en fazla yardımı Polonya'nın aldığı görülmektedir. Polonya, bu dönemde 2 milyar Euro yardım almıştır. 2000-2006 yılları arasında ise en fazla yardımı 2,6 milyar Euro ile Romanya almıştır (Tablo 4.9). Romanya, AB'ye 2007 yılında üye olduğu için bu dönemin tamamında programdan kaynak sağlamıştır. Romanya'yı 1,8 milyar Euro ile Polonya izlemiştir. Polonya bu dönemde Phare programından dört yıl yararlanmıştır. Program kapsamında alınan yardımlar yıl bazında değerlendirildiğinde en fazla yardımı Polonya'nın aldığı görülmektedir.

Tablo 4.10. 2000-2006 Döneminde Phare Yardımları (Milyon Euro)

Ülkeler	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	TOPLAM
Bulgaristan	150,60	185,30	122,90	99,00	203,00	220,00	237,00	1.217,80
Çek Cumhuriyeti	101,50	86,60	108,20	95,00	-	-	-	391,30
Estonya	33,50	29,30	33,40	40,00	-	-	-	136,20
Macaristan	119,80	109,85	130,70	107,00	-	-	-	467,35
Letonya	34,80	36,20	36,30	46,00	-	-	-	153,30
Litvanya	87,10	106,20	147,60	67,00	-	-	-	407,90
Polonya	484,40	468,45	451,70	403,00	-	-	-	1.807,55
Romanya	260,30	289,14	278,50	272,00	474,00	513,00	552,00	2.638,94
Slovakya	78,80	80,50	79,10	57,00	-	-	-	295,40
Slovenya	33,40	28,45	41,90	38,00	-	-	-	141,75
Diğer 15	185,10	221,09	268,70	476,00	-	-	-	1.150,89
TOPLAM	1.569,20	1.641,00	1.699,00	1.699,00	677,00	733,00	789,00	7.108,20

Kaynak: European Commission, Working for the Regions 2004, http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/27/working2004_en.pdf ve İKV, 2006:54

4.4.2.2. ISPA (Instrument for Structural Policies for Pre-Accession)

Aday ülkeleri üyeliğe hazırlama sürecinde ISPA'nın üç temel amacı vardır (Bayburtlu, 2002:44):

- Aday ülkelerin AB politika ve süreçleriyle yakınlaşmasını sağlamak,

- Aday ülkelerin Birlik çevre standartlarına uyum çabalarına destek olmak,
- Aday ülkelerin Trans-Avrupa şebekelerine girişini sağlamak.

Aday ülkelerde özellikle hava kirliliği, atık yönetimi ve su kirliliği problemleri üye ülkelere göre daha ciddi boyutlardadır. Aday ülkelerin Birlik çevre müktesebatıyla uyumunu hızlandırmak için içme suyu temini, atık su, katı atık yönetimi ve hava kirliliği konularında, ISPA kapsamında mali yardım sağlanmıştır. Ulaştırma alanında ise, ulusal ağların birbirleriyle ve Trans-Avrupa ağları ile bağlantısının sağlanması için AB yardımları, aday ülkelerde demiryolları, karayolları, havaalanları ve limanların yapımı için kullanılmıştır (Bayburtlu, 2002:44-45).

ISPA kapsamında en fazla mali kaynak sağlayan ülke yine Romanya olmuştur. Romanya yedi yıllık süreçte 2 milyar Euro yardım almıştır. Polonya dört yıl faydalandığı ISPA fonlarından 1,4 milyar Euro kullanmıştır.

Tablo 4.11. 2000-2006 Döneminde ISPA Yardımları (Milyon Euro)

Ülkeler	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	TOPLAM
Bulgaristan	104,00	106,80	104,60	113,00	135,00	147,00	158,00	
Çek Cumhuriyeti	70,00	66,90	80,50	76,00	-	-	-	
Estonya	28,20	29,90	30,40	31,00	-	-	-	
Macaristan	88,00	90,80	94,10	96,00	-	-	-	
Letonya	46,70	48,10	46,50	54,00	-	-	-	
Litvanya	52,20	50,50	61,20	53,00	-	-	-	
Polonya	307,00	406,60	362,80	378,00	-	-	-	
Romanya	239,20	245,60	256,60	261,00	316,00	342,00	368,00	
Slovakya	42,50	48,10	54,10	51,00	-	-	-	
Slovenya	19,60	16,00	16,60	15,00	-	-	-	
TOPLAM	997,40	1.109,30	1.107,40	1.128,00	451,00	489,00	526,00	

Kaynak: European Commission, Working for the Regions 2004, http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/27/working2004_en.pdf ve İKV, 2006:54

4.4.2.3. SAPARD (Special Action Programme for Agricultural and Rural Development)

Programın amacı, aday ülkelerin tarım politikalarını Birlik müktesebatı ile uyumlu hale getirmek ve aynı zamanda tarım sektörü ile kırsal alandaki yapısal düzenlemelere kaynak aktarmaktır. Program aday ülkeleri OTP ve tek pazara hazırlama amacını taşımaktadır. SAPARD kapsamında, 2000-2006 dönemi için 3,64 milyar Euro yardım yapılması öngörülmüştür. Diğer katılım öncesi araçlarda olduğu gibi bu programdan da en fazla mali yardım sağlayan ülkeler Romanya ve Polonya olmuştur. Romanya 1,1 milyar Euro , Polonya ise 700 milyon Euro kaynak kullanmıştır.

Tablo 4.12. 2000-2006 Döneminde SAPARD Yardımları (Milyon Euro)

Ülkeler	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	TOPLAM
Bulgaristan	53,00	54,10	55,60	56,00	68,00	73,00	79,00	
Çek Cumhuriyeti	22,40	22,90	23,50	24,00	-	-	-	
Estonya	12,30	12,60	12,90	13,00	-	-	-	
Macaristan	38,70	39,50	40,60	41,00	-	-	-	
Letonya	22,20	22,70	23,30	24,00	-	-	-	
Litvanya	30,30	30,90	31,80	32,00	-	-	-	
Polonya	171,50	175,10	179,90	182,00	-	-	-	
Romanya	153,20	156,30	160,60	162,00	158,00	171,00	184,00	
Slovakya	18,60	19,00	19,50	20,00	-	-	-	
Slovenya	6,40	6,60	6,80	7,00	-	-	-	
TOPLAM	528,90	539,60	554,50	561,00	226,00	244,00	526,00	

Kaynak: European Commission, Working for the Regions 2004, http://ec.europa.eu/publications/booklets/move/27/working2004_en.pdf ve İKV, 2006:54

4.4.3. Üyelik Sürecinde Yapılan Mali Yardımlar

MDAÜ'ler, AB'ye üye olmalarıyla beraber diğer üye ülkeler gibi Yapısal Fonlardan faydalanmaya başlamışlardır. MDAÜ'lerin AB'ye katılımıyla yardımların önemli bir kısmı bu ülkeler için kullanılmaya başlanmıştır. Ekonomik

açından AB-15'in oldukça gerisinde olan yeni üyeler 2004-2006 döneminde 24 milyar Euro yardım almışlardır. AB'nin son mali perspektif dönemi olan 2007-2013 döneminde ise ABKF, ASF ve Uyum Fonu tarafından sağlanacak toplam yardımların yarısından fazlası yeni üyeler tarafından kullanılacaktır. Aşağıdaki tabloda MDAÜ'lere üye olduktan sonra ayrılan kaynaklar gösterilmektedir. Yeni üyeler içinde en çok mali yardım sağlayan ülke Polonya'dır. 2007-2013 döneminde Polonya sadece yeni üyeler arasında değil AB ülkelerinin tamamı içerisinde en fazla mali kaynak ayrılan ülke olmuştur.

2007-2013 dönemi ile birlikte Yapısal Fonlardan yapılan kaynakların ülkesel dağılımında önemli değişiklikler olmuştur. Bu dönemde AB-15 ile karşılaştırıldığında ekonomik olarak geri kalmış MDAÜ'ler Yapısal Fonların en önemli kullanıcıları olmuşlardır. Üye sayısının 27'ye çıkması ile beraber AB içindeki geri kalmış bölgelerin sayısı oldukça artmış bu yüzden Yapısal Fonlar kapsamında dağıtılan kaynaklar fakir MDAÜ'ler ve onların bölgelerinde kullanılmak üzere tahsis edilmiştir.

Tablo 4.13. Yapısal Fonlardan Üyelik Sonrası Mali Yardımlar(Milyon Euro)

Üyeler	2004-2006	2007-2013	TOPLAM
Bulgaristan		6.047,00	6.047,00
Güney Kıbrıs	113,44	581,00	694,44
Çek Cumhuriyeti	2.621,19	23.697,00	26.318,19
Estonya	695,06	3.058,00	3.753,08
Macaristan	1.995,72	22.452,00	24.447,72
Letonya	1.164,29	4.090,00	5.254,29
Litvanya	1.537,70	6.097,00	7.634,70
Malta	88,74	761,00	849,74
Polonya	12.809,70	59.698,00	72.507,70
Romanya		17.317,00	17.317,00
Slovakya	1.757,39	10.264,00	12.021,39
Slovenya	456,31	3.739,00	4.195,31
TOPLAM	24.451,18	157.801,00	182.252,18

Kaynak: Önceki tablolardan derlenerek tarafımızca hazırlanmıştır.

4.5. Mali Yardımlar Açısından Üye Ülkelerle Türkiye'nin Karşılaştırılması

AB'nin kuruluşunu izleyen ilk yıllarda, kurucu ülkeler arasında belirgin gelişme farkları olmadığı için bölgesel politika ülkelerin kendi içi sorunları olarak görülmüştür. Ancak yeni ülkelerin üyeliği ile beraber Birlik içerisinde gelişmişlik seviyesi açısından önemli farklılıklar oluşmaya başlamıştır. Özellikle Yunanistan, İspanya ve Portekiz'in üyeliklerinden sonra daha da artan bu farklılıklarla birlikte bölgesel politika AB'nin temel politika önceliklerinden biri haline gelirken, Yapısal Fonlar aracılığıyla geri kalmış bölgelere önemli miktarlarda kaynak aktarılmaya başlanmıştır.

Aşağıdaki tablo incelendiğinde 1986 yılında Birliğe üye olan İspanya'nın 1986-2006 döneminde Yapısal Fonlardan en çok yararlanan ülke olduğu görülmektedir. İspanya 20 yıllık süre içerisinde AB'den 92 milyar Euro'luk hibe şeklinde yardım almıştır. İtalya ise aynı dönemde 62 milyar Euro kaynak sağlamıştır. AB-15 içerisinde aldıkları yardım açısından İspanya dışarıda tutulduğunda en fazla dikkat çeken ülkeler Yunanistan ve Portekiz'dir. Sırasıyla 1981 ve 1986 yılında AB'ye üye olan bu ülkeler 20 yıllık süre boyunca 47'şer milyar Euro'luk hibe almışlardır. Gerek İspanya'nın gerekse Yunanistan ve Portekiz'in bugünkü ekonomik gücüne ulaşmasında AB üyeliğinin ve AB mali yardımlarının büyük katkısı olmuştur. İspanya ve Portekiz'de üye oldukları 1986 yılı öncesinde kişi başına düşen milli gelir AB ortalamasının sırasıyla %54 ve %25'ine karşılık gelirken, 2005 yılında İspanya'da AB ortalamasının %98'ine, Portekiz'de ise %73'üne yükselmiştir. Yunanistan'da da 1980 yılında %43 olan oran, 2005 yılında %83'e çıkmıştır (Bilici, 2005: 47).

Tablo 4.14. Üye Ülkelere Yapılan Hibeler-AB/15(1986-2013-Milyon Euro)

Ülkeler	1986-1993	1994-1999	2000-2006	2007-2013
Belçika	1.187	1.890	1.490	2.019
Danimarka	677	807	568	545
Almanya	7.127	18.562	26.997	23.450
Yunanistan	8.923	14.274	24.575	18.217
İspanya	16.686	36.167	39.910	31.536
Fransa	9.771	12.258	11.782	12.736
İrlanda	5.654	6.830	3.230	815
İtalya	14.496	16.730	31.663	25.647
Lüksemburg	97	94	39	58
Hollanda	1.024	1.710	1.990	1.696
Portekiz	9.695	16.885	20.342	19.147
İngiltere	10.127	9.887	7.250	9.468
Avusturya	0	1.405	871	1.301
Finlandiya	0	1.232	1.993	1.532
İsveç	0	1.143	2.040	1.682
AB-15	85.463	139.874	174.740	149.849
Türkiye	3	381	1.710	4.535

Kaynak: European Commission, The contribution of the structural funds to sustainable development, A Synthesis report (Volume 1) to DG Regio, EC, (http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/expost2006/wp1/report.pdf), European Commission, Stage Set for Cohesion Policy 2007-2013, Inforegio News, Newsletter, September 2006, No: 149, http://ec.europa.eu/regional_policy/newsroom/newslet/49/49_06_en.pdf

Yapısal Fonlar kapsamında yapılan yardımlar sadece üye ülkelere tahsis edildiği için Türkiye Yapısal Fonlardan yararlanamamaktadır. Türkiye 1986-2006 döneminde AB'nin çeşitli adlar altında yaptığı yardımlardan sadece 2 milyar Euro'luk bir yardım alabilmiştir. Yukarıdaki tabloda dikkat edilmesi gereken nokta, üye olmadan önce Türkiye'ye yakın ekonomik gelişmişlik seviyesinde olan

Yunanistan, İspanya ve Portekiz'in üye olduktan sonra aldıkları yüksek miktardaki yardımlardır. Örneğin Türkiye'nin dışarıda kaldığı bir AB'ye üye olmayı başaran Yunanistan, bir yandan arkasındaki AB itici gücü ile Türkiye'ye yakın ekonomik konumundan, bugünkü refah seviyesine ulaşırken diğer yandan uzun yıllar Türkiye'nin mali yardım almasını engellemiştir.

Gelişmişlik seviyesi açısından AB-15'in oldukça gerisinde olan MDAÜ'lerin özellikle üye olduktan sonra Yapısal Fonlar kapsamında aldıkları yardımlar önemli ölçüde artmıştır. Temel hedeflerinden birisi geri kalmış bölgelerin kalkındırılarak Birliğin gelişmiş bölgelerinin refah seviyelerine ulaştırılması olan bölgesel politika açısından bu durumun doğal olduğu söylenebilir. Bu noktada üzerinde düşünülmesi gereken konu, nüfusları toplamı 75 milyon olan bu ülkelerin üyelik öncesi 1990-2003 döneminde aldıkları yardım miktarının Türkiye'nin aldığı yardım miktarının 9 katından fazla olmasıdır.

Tablo 4.15. Türkiye'ye Sağlanan Hibelerin 2004 Yılında AB'ye Üye Olan Ülkelerle Karşılaştırılması (Milyon Euro)

Ülkeler	1990-2003	2004-2006	2007-2013
Çek Cumhuriyeti	968	2.621	23.697
Estonya	402	695	3.058
Macaristan	1.601	1.995	22.452
Letonya	580	1.164	4.090
Litvanya	736	1.537	6.097
Polonya	4.572	12.809	59.698
Slovakya	671	1.757	10.264
Slovenya	324	456	3.739
AB-12	9.854	23.034	133.095
Türkiye	1.082	1.012	4.535

Kaynak: Önceki tablolardan derlenerek tarafımızca hazırlanmıştır.

Türkiye, 1963 yılında imzalanan Ankara Anlaşması'ndan 2003 yılı sonuna kadar geçen 40 yıl boyunca AB'den sağladığı 1,1 milyar Euro'luk mali yardımla, 1990 yılından itibaren mali yardım almaya başlayan ülkelerin oldukça gerisinde kalmıştır. Bu noktada AB'nin, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte serbest piyasa ekonomisine geçen bu ülkelere ve Türkiye'ye bakış açısındaki farklılık temel rol oynamıştır. AB, Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla beraber tüm dikkatini ve gücünü MDAÜ'lerde AB normlarının yerleştirilmesine vermiş ve MDAÜ'leri Birlik üyeliğine hazırlamak için yüksek miktarlarda mali yardım yapmaya başlamıştır. MDAÜ'lerin aldığı yardım miktarlarında önemli artışlar olurken, Türkiye'ye yönelik yardım miktarında herhangi bir değişiklik olmamıştır. AB bu dönemde Türkiye'yi, MDAÜ'ler gibi "aday ülke" olarak nitelendirmemiş sadece "tam üye olabilir" ülke olarak addetmiştir (Akdemir, 2008:40).

Karşılaştırmalı tabloların sonuncusu Türkiye ile AB'nin son iki üyesi Bulgaristan ve Romanya arasında verilmiştir. Toplam nüfusları 30 milyon olan bu iki ülkenin aldığı yardımların toplamı üyelik sonrasında önemli oranda artarken üyelik öncesinde aldıkları yardımlar da Türkiye'nin aldığı yardım miktarının oldukça üzerindedir.

Tablo 4.16. Türkiye'ye Sağlanan Hibelerin 2007 Yılında AB'ye Üye Olan Ülkelerle Karşılaştırılması (Milyon Euro)

Ülkeler	1990-2003	2004-2006	2007-2013
Bulgaristan	1.571	1.320	6.047
Romanya	2.988	3.078	17.317
AB-2	4.559	4.398	23.364
Türkiye	1.082	1.012	4.535

Kaynak: Önceki tablolardan derlenerek tarafımızca hazırlanmıştır.

Karşılaştırma kişi başına düşen hibe açısından yapıldığında ise Türkiye'nin gerek 2004 yılında gerekse 2007 yılında üye olan ülkelerin oldukça gerisinde kaldığı bir kez daha açık bir şekilde görülmektedir. Burada üstünde durulması gereken nokta, Yapısal Fonlar kapsamındaki mali yardımların sadece üye ülkelere yapılıyor olması

ve Türkiye'nin de üye olmadığı için bu kapsamda yardım almıyor oluşudur. Üye ülkelerin Yapısal Fonlar kapsamında almış oldukları yardım miktarları, bize sadece Türkiye'nin üye olduğu takdirde bu kapsamda ne kadar fon kullanabileceğine dair ipuçları vermektedir. Doğru bir karşılaştırmanın yapılabileceği yer ise MDAÜ'lerin üye olmadan önce aldıkları yardımlarla Türkiye'nin aldığı yardımlardır.

Tablo 4.17. Kişi Başına Düşen Hibe Açısından Karşılaştırma-1 (Euro)

Ülkeler	1986-1993	1994-1999	2000-2006	2007-2013
İspanya (Nüfus:40 Milyon)	417	904	997	788
Yunanistan (Nüfus:10 Milyon)	892	1.427	2.457	1.821
Portekiz (Nüfus:10 Milyon)	969	1.688	2.034	1.914
Türkiye (Nüfus:70 Milyon)	-	5	24	64

Kaynak: Hesaplamalar tablolardan yararlanarak tarafımızca yapılmıştır.

Tablo 4.18. Kişi Başına Düşen Hibe Açısından Karşılaştırma-2 (Euro)

Ülkeler	1990-2003	2004-2006	2007-2013
Polonya (Nüfus:40 Milyon)	114	320	1.492
Bulgaristan (Nüfus:8 Milyon)	196	165	755
Romanya (Nüfus: 22 Milyon)	135	139	787
Türkiye (Nüfus:70 Milyon)	15	14	64

Kaynak: Hesaplamalar tablolardan yararlanarak tarafımızca yapılmıştır.

4.6. Üye Olduktan Sonra Türkiye'nin Yapısal Fonlar Kapsamında Alabileceği Mali Yardımlar

Genel olarak, Türkiye'nin AB üyeliğinin, AB bütçesi üzerine önemli bir yük getireceği ve Yapısal Fonlar kapsamında önemli oranda kaynak kullanacağı söylenmektedir. Mevcut finansal düzenlemeler altında, Türkiye'nin hiçbir bölgesinde kişi başına GSYİH, AB-27 ortalamasının %75'ini geçmediğinden ülkenin tamamı, AB'nin "Hedef 1 bölgeleri kapsamına girmektedir. İçinde bulunduğumuz dönemde uygulanmakta olan 4.Mali Perspektif (2007-2013) döneminde Yapısal Fonlar kapsamında yapılacak olan 308 milyar Euro'luk mali yardımın 250 milyar Euro'luk kısmı Hedef 1 bölgeleri ile Uyum Fonu kapsamındaki ülkelere ayrılmıştır. Birliğe 2004 yılında üye olan 40 milyon nüfuslu Polonya'nın bu dönemde, Yapısal Fonlar'dan 59 milyar Euro kaynak kullanacağı göz önüne alındığında, ekonomik gelişmişlik açısından Polonya'nın gerisinde olan 70 milyon nüfuslu Türkiye'nin daha fazla kaynak kullanabileceğini söylemek yanlış olmayacaktır.

Bu alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde, üye olması durumunda Türkiye'nin Yapısal Fonlardan kullanabileceği mali kaynağın miktarı konusunda farklı görüşler ortaya çıkmaktadır. AB Komisyonu'nun 2004 yılında yaptığı çalışmaya göre, gerek büyüklüğü gerekse ekonomik açıdan durumu dikkate alındığında Türkiye'nin üyeliğinden AB bütçesi içindeki harcama kalemleri önemli oranda etkilenecektir. Kişi başına GSYİH'si AB-25'in, %28'i düzeyinde olan Türkiye'nin 2015 yılında üye olması durumunda; yıllık ortalama %4 büyüdüğü varsayımı altında, 2025 yılında (GSYİH'nin %4 sınırı ile) 22,4 milyar Euro (2004 fiyatlarıyla) kaynak kullanabileceği belirtilmektedir. 2025 yılının seçilmesinin nedeni, Birliğe üye olduktan sonra Yapısal Fonlardan tam olarak yararlanma süresinin 5-10 aldığıdır (CEC, 2004, <http://ec.europa.eu>).

AB'ye 2004 yılında üye olan 10 ülkenin, 2005 yılında ortalama AB fonlarını kullanma kapasitesi GSYİH'nin 0,69'u kadardır. DPT, 2004 yılında yaptığı çalışmayla, fon kullanma kapasitesi oranlarından yola çıkarak Türkiye'nin üyelik

sonrası AB fonlarından alabileceği kaynak miktarını tahmin etmiştir. 2004-2020 dönemi büyüme tahminlerinin Türkiye için yıllık %6,2 ve AB-25 için yıllık %3 olarak yapıldığı çalışmada, 2014 yılında Türkiye'nin üye olduğu ve fon kullanma kapasitesinin GSYİH'nin 0,69'u olduğu varsayımı altında AB bütçesinden, yapısal harcamalar kapsamında yaklaşık 4,4 milyar Euro tutarında kaynağın Türkiye'ye aktarılacağı belirtilmiştir. Fon kullanma kapasitesinin değişmediği varsayımı ile 2020 yılında fonlardan alacağı miktarın 7,9 milyar Euro civarında olacağı öngörülmüştür. DPT'nin çalışmasına göre, Türkiye'nin AB fonlarını kullanma kapasitesi GSYİH'nin %1'i olması durumunda, Türkiye'nin 2014 yılında, AB bütçesinden Yapısal Fonlar kapsamında alacağı yardım miktarı 6,3 milyar Euro, 2020 yılında ise 11,3 milyar Euro olmaktadır (DPT, 2004, <http://ekutup.dpt.gov.tr>).

Grethe (2005), Türkiye'nin 2015 yılında üye olması durumunda %4'lük üst sınıra ulaştığı takdirde Yapısal Fonlardan 14,6 milyar Euro alabileceğini hesaplamıştır. Ancak, AB'ye 2004 yılında katılan 10 ülke 2004-2006 döneminde yıllık 7,2 milyar Euro kullanırlarken, Bulgaristan ve Romanya için 2007-2009 döneminde yıllık 2,8 milyar Euro kaynak kullandırılması kararlaştırılmıştır. Her iki ülke grubuna bakıldığında üyeliklerinin ilk üç yılında Yapısal Fonlardan kişi başına 90 Euro'luk mali yardım yapıldığı görülmektedir. Aynı rakam Türkiye için kabul edilirse, 2015 yılında Türkiye'nin 7,7 milyar Euro alabileceği ortaya çıkmaktadır (<http://www.agrar.hu-berlin.de>).

Derviş ve diğerlerine göre (2004), katılım müzakereleri en erken 2018-2024 mali perspektif döneminden önce sona erecektir. Daha önce birliğe üye olan ülkelerin mali destek programlarından tam anlamıyla yararlanmasının 5 ile 10 yıl süre aldığı göz önüne alındığında, Türkiye'nin tam olarak mali yardımlardan faydalanmasını 2020 yılından daha sonra olacaktır. 2020 yılından sonra Türkiye'nin, AB bütçesinden alabileceği payın temel belirleyicileri ise o zamanki mali yardım koşulları ile Türkiye'nin içinde bulunacağı ekonomik gelişmişlik seviyesidir. Derviş ve diğerleri, 2020 yılında Türkiye'nin GSYİH'sinin, AB-28'in %4'üne ulaşacağını tahmin etmişler ve bu koşullarda Türkiye'nin, Yapısal Fonlar kapsamında AB-28

GSYİH'sinin %0,15 ile %0,20'si arasında bir yardım alabileceğini belirtmişlerdir (Derviş vd, 2004: 3-4).

Gros (2004) Türkiye'nin, AB'ye maliyetinin mevcut bütçe düzenlemeleri altında maksimum AB GSYİH'sinin %0,20'si kadar olacağını tahmin etmiştir. Buna göre Türkiye'nin, 2014 yılında üye olması durumunda Yapısal Fonlardan 8 milyar Euro yardım alabileceğini öngörülmektedir (<http://www.luiss.it>).

Andoura (2005), ekonomik özellikleri ve büyüklüğü dikkate alındığında, Türkiye'nin Yapısal Fonlar ve Uyum Fonu kapsamında önemli miktarda yardım alacağını belirtmektedir. Mevcut kuralların daha önce Türkiye gibi bir ülkeye uygulanmadığını (benzer ekonomik gelişmişlik seviyesi, coğrafi büyüklük ve bölgesel farklılıklar) ve bu yüzden Türkiye'nin özelliklerinden hareketle bu ülke için özel düzenlemeler yapılması gerekebileceğini söylemiştir. Önümüzdeki 20 yıllık süre boyunca ekonomik kalkınmışlık açısından Türkiye'nin hangi noktada olacağı belirsiz olduğundan Yapısal Fonlar kapsamında belirlenen üst sınır olan %4'lük GSYİH kriterinin, bir hesaplama yapabilmek için tek başına yeterli olmadığını ve Türkiye'nin üye olduğu takdirde ne kadar fon kullanabileceğine dair bir tahmin yapmanın zor olduğunu belirtmiştir (<http://www.irri-kiib.be>).

Quaisser ve Wood (2004), Türkiye'nin 2014 yılında AB'ye üye olduğu varsayımı altında iki farklı senaryo geliştirmişlerdir. İlk senaryoda Türkiye'nin destek mekanizmalarından sınırlı bir şekilde yardım aldığı varsayılmış ve bu doğrultuda Yapısal Fonlardan 4,7 milyar Euro (GSYİH'nin %1,4'ü) alacağı tahmin edilmiştir. İkinci senaryoda ise Türkiye'nin Yapısal Fonlardan tam olarak yararlanacağı varsayılmış ve 13,4 milyar Euro (GSYİH'nin %4'ü) kaynak kullanacağı öngörülmüştür (<http://www.Irz-muenchen.de>).

Hughes (2004), Türkiye'nin üye olması durumunda 2015-2017 döneminde toplam 22,48 milyar Euro (yıllık 7,5 milyar) yardım alacağını hesaplamıştır. Hesaplamasını, 2004 ve 2007 yılında üye olan ülkelerde kişi başına düşen Yapısal Fon yardım

miktarlarından yola çıkarak yapmıştır. AB, Bulgaristan ve Romanya'nın üye olduğu ilk yılda, fonlardan tam olarak yararlanmasına izin vermemiş ve üç yıllık bir geçiş süreci oluşturmuştur. Buna göre iki ülke 2007 yılında fonlarının %60'ını, 2008 yılında %80'ini ve 2009 yılında %100'ünü (%4'lük üst sınır) kullanacaktır. Çalışmada, aynı hesaplama Türkiye için de yapılmış ve Türkiye'nin 2015 yılında 8,1 milyar Euro, 2016 yılında 10,8 milyar Euro ve 2017 yılında 13,5 milyar Euro alacağı tahmin edilmiştir (<http://www.friendsofeurope.org>).

Ülkenin büyüklüğü ve ekonomik özellikleri göz önüne alınırsa, Türkiye'nin üyeliği söz konusu olduğunda AB yapısal politikalarına etkisi önemli ölçülerde olacaktır. Ekonomik gelişmeler belirsizliğini koruduğu için, ekonomi politikalarının gelecekte değişeceği varsayılarak şu anda bu etkilerin boyutunu değerlendirmek oldukça zor görünmektedir. Bu nedenle sayısal değerlendirmeler spekülatif olmaktan öteye gitmemektedir.

Türkiye'nin AB'ye maliyeti konusunda yapılan çalışmalar arasında büyük farklılıklar mevcuttur. Nitekim, AB Komisyonu Yapısal Fonlar kapsamında maliyeti 22 milyar Euro'ya kadar çıkarırken, DPT'nin yaptığı çalışmaya göre 4,4 milyar Euro'ya düşmektedir. Sonuçlar arasında büyük farklılıklar olmasının nedeni, tüm hesaplamaların gelecekteki farklı AB ve Türkiye senaryoları üzerine dayandırılmasıdır. Tüm bu farklılıklara rağmen mevcut mali destek mekanizmaları altında, Türkiye'nin AB'ye maliyetinin yüksek olacağı görülmektedir. Türkiye ve AB'nin politikalarında meydana gelebilecek değişiklikler, Türkiye'nin müzakere sürecinin ne kadar süreceği ve ne zaman üye olacağını belirsizliği ve üye olduğu zaman nasıl bir ekonomik durum içerisinde olacağı bilinemediğinden Türkiye'nin yapısal politikalar kapsamında alabileceği yardım miktarını tahmin etmek oldukça zordur. Mevcut düzenlemelerin devam ettiği varsayımı altında, Türkiye tam üye olarak AB'ye katılırsa tüm bölgeleri Hedef 1 kapsamında olacağından, Yapısal Fonlardan önemli oranda kaynak sağlayacağı hatta Yapısal Fonların en önemli kullanıcısı olacağı söylenebilir.

SONUÇ

Bu çalışmada AB'nin bölgesel politikasının ortaya çıkışı ve gelişimi tarihsel bir süreç içinde incelenmiş, bölgesel politikanın mali araçları olan Yapısal Fonlar sayısal veriler ışığında analiz edilerek, üye ülkelere bu kapsamda verilen mali yardımlar ortaya konmuştur. AB'nin kuruluşundan günümüze kadar Türkiye'nin almış olduğu yardımlarla, üye ülkelerin almış olduğu yardımlar karşılaştırılmış ve üye olması durumunda Türkiye'nin, Yapısal Fonlardan yararlanma kapasitesi tahlil edilmiştir.

AB, dünyanın en zengin bölgelerinden biri olmasına karşın gerek üye ülkeler arasında gerekse üye ülkelerin bölgeleri arasında önemli gelir farklılıkları mevcuttur. Tarihinin en büyük genişlemesini 2004 ve 2007 yıllarında MDAÜ'lerin üyeliği ile yaşayan AB'de yeni üyelerle birlikte gelir farklılıkları daha da belirginleşmiştir. AB üyesi ülkelerin sosyo-ekonomik açıdan Orta ve Doğu Avrupa ülkeleriyle önemli farklılıklar içermesi, Birliğin yapısında değişikliklere yol açmıştır. Bu değişiklikler, nüfus artışının yanı sıra gelir düzeyinde gerileme, işsizlik ve yoksullaşmada artış, altyapısı yetersiz bölgelerin çoğalması, eski teknolojilerin egemen olduğu tarımsal alanlarda artış gibi bir dizi olumsuzlukları içermektedir. 15 üyeli AB'nin en zengin on bölgesinin GSYİH ile ölçülmüş refah düzeyi, en fakir on bölgesinin refah düzeyinin üç katı iken , 27 üyeli AB'de bu fark yedi katına çıkmıştır.

Çok farklı ekonomik ve sosyal yapıları sahip ülkelerin bir araya gelmesi sonucu kurulan AB'nin, ekonomik ve sosyal açıdan dengeli, kalkınmış ve barış içinde bir bölge olarak problemsiz bir entegrasyonu sağlamasının, ancak Birlik düzeyinde bölgesel bir politikanın oluşturulmasıyla gerçekleştirilebileceği düşüncesi AB içinde genel kabul görmektedir. Bu amaçlar doğrultusunda uygulanan bölgesel politika ile hedeflenen bölgeler arasındaki uyumun en üst düzeye çıkarılması, gelir eşitsizliklerinin giderilmesi, potansiyel farklılıkların olabildiğince azaltılması ve ekonomik entegrasyonun sağlanmasıdır.

Bölgesel politika, AET'nin kuruluşuyla birlikte Topluluk tarafından benimsenmiş ve AET'yi kuran Roma Antlaşması'nın giriş bölümünde “değişik bölgeler arasında gelişme farklılıklarının azaltılarak ve geri kalmış bölgelerin geri kalmışlığının azaltılması suretiyle üye ülke ekonomilerinin uyumlu bir şekilde kalkınmasının sağlanması” Topluluğun amaçları arasında sayılmıştır. Bu hedefler doğrultusunda 1958 yılında ASF ve 1962 yılında ATYGF kurulmuştur.

Topluluk genelinde, 1987 yılında imzalan Tek Avrupa Senedi(TAS)'ne kadar bölgesel anlamda etkin bir politika izlenmemiştir. TAS, tek pazarı gerçekleştirme ve ekonomik ve parasal birliğin temellerini oluşturma hedeflerini ortaya koyan bir metin olup, imzalanması ile birlikte bölgesel politika AB belgeleri arasına girerken resmi bir temele oturmuştur. TAS, birbirinden bağımsız ve kopuk olan fonları Yapısal Fonlar çatısı altında toplayıp birbirleriyle ilişkilendirmiş, dayanışma temelinde “ekonomik ve sosyal uyum”dan söz eden ilk metin olarak Topluluğun ortak bir bölgesel politika hedefi olduğunu ortaya koymuştur.

Gündem 2000 ile birlikte, Yapısal Fonlardan sağlanan kaynakları mümkün olduğunca etkin kullanabilmek amacıyla hedef sayısı yediden üçe indirilmiş, bölgeler arasındaki ekonomik eşitsizliklerin azaltılması, geri kalmış bölgelere ve emek piyasasındaki en zayıf gruplara yardım etmek amacıyla 213 milyar Euro tutarında bir paketin ayrılması kabul edilmiştir.

AB'nin 2004 yılında 25 üyeye ve 2007 yılında 27 üyeye çıkmasının getirebileceği sorunlardan hareketle AB Komisyonu'nun yaptığı öneriler doğrultusunda AB bölgesel politikasında önemli reformlar yapılırken, Yapısal Fonlar ve hedefleri değişikliklere uğramıştır. Buna göre 2007-2013 dönemi ile birlikte eski üç hedef kaldırılmış, yerine yeni üç adet hedef konulmuştur. Bunlar; Uyum ve Rekabetçilik, Bölgesel Rekabetçilik ve İstihdam, Avrupa Bölgesel İşbirliği'dir. Bu hedefler eski altı fon yerine yeni üç fon tarafından desteklenmektedir. Bunlar ABKF, ASF ve Uyum Fonu'dur.

AB'nin bölgesel farklılıklarını azaltma politikası olarak adlandırılabilir AB Bölgesel Politikası, Yapısal Fonlar üzerine kurulmuştur. ABKF; altyapıya, iş yaratmaya yönelik yeni yatırımlara, yerel kalkınma projelerine ve küçük ölçekli şirketlere destek sağlamaktadır. ASF, özellikle eğitim tedbirlerini ve istihdam sistemlerini finanse ederek, işsiz ve dezavantajlı grupların işgücüne katılımını desteklemektedir. 5.Mali perspektif dönemi ile birlikte kaldırılan BYMA, balıkçılık sektörünün modernize edilmesi ve adaptasyonunu sağlamaktadır. Kaldırılan bir diğer fon olan ATYGF-Yönlendirme bölümü, kırsal kalkınma tedbirlerini finanse etmekte ve özellikle geri kalmış bölgelerdeki çiftçiler için mali yardım sağlamıştır. Uyum Fonu ise, programlara değil, tüm ülkeyi kapsayan çevre ve trans-Avrupa ulaşım ağları da dahil olmak üzere büyük altyapı projelerine finansman sağlamaktadır. 1989-1993 yılları arasında uygulanan 1.Mali Perspektif döneminde, Yapısal Fonlardan üye ülkelere 65 milyar Euro'luk mali yardım sağlanmışken, 2007-2013 yıllarını kapsayan 5.mali perspektif döneminde bu rakam 336 milyar Euro'ya çıkmıştır.

AB Bütçesi geçerli olduğu mali yıla ilişkin Birlik gelir-giderlerini tahmin eder ve bunların uygulanmasını sağlar. Bütçe harcamaları AB ortak politikaları için yapılırken, bütçe gelirleri de yine ortak politikalardan kaynaklanmaktadır. AET Anlaşması'nın yürürlüğe girdiği yıl olan 1958'de sadece 80 milyon Euro'luk bir büyüklüğe sahip olan bütçe, 1970 yılında öz-kaynaklar sistemine geçilmesiyle birlikte hızlı bir şekilde artmış ve 2008 yılına gelindiğinde 132 milyar Euro'luk bir büyüklüğe ulaşmıştır.

Çalışmamızda AB bütçesine yer verilmesinin nedeni, Yapısal Fonların kurulduğu yıllardan günümüze kadar geçen süre zarfında bütçe içerisindeki gelişimini inceleyebilmek ve AB politika önceliklerindeki değişiklikleri net olarak ortaya koyabilmektir. 1969 yılında tarımsal politikaların bütçeden aldığı pay %80'i bulurken, Yapısal Fonların bütçeden aldığı pay sadece %3'tür. 1970'ler boyunca tarımsal politikaların bütçe içerisindeki ağırlığı devam etmiş ve tarımsal politikalar için bütçenin %70'i kullanılmıştır. Bu dönemde Yapısal Fonların bütçe içerisindeki payı %5-6 civarındadır. Ancak 1987 yılında imzalan TAS ile birlikte bütçeden

yapılan harcamalarda önemli değişiklikler olmaya başlamıştır. AB, bu tarihten sonra bölgesel ve yapısal politikalara ağırlık vermiş ve tarımsal politikalara ayırdığı kaynaklarda kısıtlamalara gitmeye başlamıştır. 1990 yılına gelindiğinde tarımın bütçe içerisindeki ağırlığı %56'ya düşerken Yapısal Fonların bütçeden aldığı pay %21'e yükselmiştir.2013 yılına gelindiğinde Yapısal Fonların bütçe içerisindeki payı %50'ye ulaşacak, tarımsal politikalara yönelik harcamalar ise AB bütçesinin %35'ine düşmüş olacaktır.

Yapısal Fonlar kapsamında üye ülkelere yapılan mali yardımların ülkeler bazında dağılımına bakıldığında Birliğin nispeten geri kalmış güney ülkelerinin ön plana çıktığı görülmektedir. Birlik bütçesinin mali perspektifler aracılığıyla yönetilmeye başlandığı 1989 yılından 2006 yılına kadar fonlardan yapılan harcamalardan İspanya 98 milyar Euro ile en fazla yardım alan ülke olmuştur. Aynı dönemde İtalya 54 milyar Euro ile en fazla yardım alan ikinci ülkedir. Portekiz ve Yunanistan sırasıyla kullandıkları 45 ve 42 milyar Euro ile önemli miktarda kaynak sağlayan diğer ülkelerdir. Aslında coğrafi büyüklükleri ve nüfusları düşünüldüğünde fonlardan en iyi şekilde yararlanan ülkelerin Yunanistan ve Portekiz olduğu söylenebilir.

AB'nin üye sayısının 15'den 27'ye çıkması ile birlikte, Birlik içerisinde bölgesel farklılıklar artarken Yapısal Fonların üye ülke ve bölgeler itibariyle dağılımında önemli değişiklikler ortaya çıkmıştır. AB-15 içerisinde yaşayan 18 milyon kişi Hedef 1 kapsamında yardım yapılan bölgelerin dışına çıkarken yeni üye ülkelerde yaşayanların tamamına yakını Hedef 1 kapsamına girmişlerdir. Bununla birlikte fonlardan en çok yardım sağlayan İspanya, Portekiz ve Yunanistan gibi ülkelerin aldıkları yardımlar azalmış buna karşılık fonların büyük bölümü yeni üyelere tahsis edilmiştir. Mevcut düzenlemeler devam ettiği takdirde, kişi başına GSYİH'leri AB-15'in çok altında olan MDAÜ'ler uzun yıllar boyunca Yapısal Fonların en önemli kullanıcıları olacaktır.

Türkiye, AB üyesi olmadığı için Yapısal Fonlar kapsamında verilen mali yardımlardan yararlanamamakla beraber farklı isimler altında AB'den mali yardım

almıştır. AB tarafından Türkiye'ye yapılan mali yardımlar 46 yıl önce imzalanan Ankara Anlaşması ile başlamış ve günümüze kadar geçen süre içerisinde değişik isimler altında devam etmiştir. İçinde bulunduğumuz 2007-2013 döneminde AB, aday ülkelere yapacağı yardımları IPA çatısı altında toplamış olup, Türkiye'de bu kapsamda AB'den mali yardım almaktadır.

Türkiye'nin, AB'den almış olduğu yardımlarla MDAÜ'lerin almış olduğu yardımlar karşılaştırıldığında ilginç bir sonuç karşımıza çıkmaktadır. 1964 yılından itibaren AB'den mali yardım almaya başlayan Türkiye'nin 2004 yılına kadar aldığı yardım miktarı sadece 1 milyar Euro iken, 2004 yılında AB'ye katılan 10 ülkenin 1990 yılından 2004 yılına kadar aldığı yardım miktarı 10 milyar Euro'dur. Bu dönemde sadece Polonya'ya 4,5 milyar Euro yardım yapılmıştır. Toplam nüfusları 75 milyon olan 10 ülkeye üyelik öncesinde kişi başına 133 Euro yardım yapılmışken, aynı dönemde Türkiye'ye yapılan kişi başı yardım miktarı sadece 14 Euro'dur.

Kişi başına düşen yardım miktarını İspanya, Yunanistan ve Portekiz gibi AB'ye daha önce üye olmuş ülkelerle karşılaştırdığımızda ise farklılıklar daha da artmaktadır. 2000-2006 döneminde Yunanistan 2.450, Portekiz 2090 ve İspanya 990 Euro kişi başına yardım almışlardır. Aynı dönemde Türkiye'nin aldığı kişi başına yardım miktarı ise 24 Euro'da kalmıştır.

AB üyesi olmayan Türkiye'nin, üye ülkeler kadar mali yardım almaması doğal karşılanabilir. Yukarıda üye ülkelerle yapılan karşılaştırmanın nedeni, AB'nin dışında kalan ülkemizin ne kadar büyük bir mali kaynaktan yoksun kaldığını ortaya koymaktır. Burada tespit ettiğimiz bir diğer nokta ise üyelik öncesi süreçte de Türkiye'ye yönelik mali yardımların oldukça düşük olduğudur. AB, fon musluklarını MDAÜ'ler için sonuna kadar açarken, Türkiye için aynı cömertliği göstermemiştir.

2005 yılında AB ile tam üyelik müzakerelerine başlayan Türkiye, coğrafi büyüklüğü, ekonomik gelişmişlik seviyesi ve bölgesel farklılıkları ile daha önce AB'ye üye olan ülkelere büyük farklılıklar göstermektedir. Türkiye'nin nüfusu

2004 yılında AB'ye katılan 10 ülkenin nüfusları toplamına eşittir. Kişi başına düşen GSYİH'si, AB-27 ortalamasının %30'u civarında olan Türkiye'nin tam üye olması ile birlikte bugün Hedef 1 kapsamında yardım alan bazı bölgeler bu kapsamdan çıkarken, Türkiye'nin tamamı Hedef 1 kapsamına girecektir. Mevcut düzenlemeler devam ettiği takdirde, bölgesel farklılıkları AB üyeleri ile kıyaslandığında daha derin olan Türkiye, Yapısal Fonların en önemli kullanıcısı olacaktır.

Üye olması durumunda Türkiye'nin, Yapısal Fonlar kapsamında ne kadar yardım alacağını kestirmek güçtür. Öncelikle, Yapısal Fonlar üye ülkelere doğrudan aktarılan mali kaynaklar olmayıp, üye ülkelerin proje geliştirme ve uygulama kapasitelerine bağlıdır. Bu bağlamda, Türkiye ne kadar çok proje geliştirirse o kadar çok fon kullanacaktır. Ayrıca Türkiye'nin ne zaman üye olacağı ve üye olduğunda ekonomik gelişmişlik seviyesinin ne durumda olacağı belirsiz olduğundan bu konuda kesin rakamlar vermek mümkün değildir. AB içinde, bütçeye önemli miktarda kaynak aktaran Almanya, Hollanda ve Belçika gibi ülkeler bütçenin küçülmesini istemektedirler. Türkiye'nin üye olması durumunda, üye olduğu tarihteki bütçe büyüklüğü, bütçe harcamalarının hangi alanlara tahsis edileceği de Türkiye'nin, Yapısal Fonlar kapsamında alacağı mali yardımları etkileyecektir. Türkiye'nin bölgesel politikalar kapsamında alabileceği yardım miktarını etkileyecek bir başka önemli gelişme ise MDAÜ'lerin üyeliğidir. 2004 ve 2007 yıllarındaki genişlemelerle birlikte kişi başına GSYİH'leri AB-15'in altında olan ülkeler AB'ye katılmış ve bu ülkeler Yapısal Fonların en önemli kullanıcıları haline gelmişlerdir. MDAÜ'lerle birlikte Yapısal Fonların kullanıcısı olan ülke ve bölgelerin sayısında büyük bir artış olmuştur. Yani pasta büyümemiş ama dilimleri artmıştır.

Mevcut düzenlemeler devam ettiği takdirde, üyelikle birlikte Türkiye Yapısal Fonların en önemli kullanıcısı olmaya adaydır. AB içerisinde Türkiye ile karşılaştırma yapabileceğimiz büyüklükte ve özelliklerde ülke olmasa da 2000-2006 döneminde AB-15 içerisinde bölgesel politika kapsamında en fazla yardımı alan İspanya, AB'den yıllık ortalama 5,5 milyar Euro hibe almıştır. 2007-2013 döneminde en fazla yardım alacak ülke olan Polonya ise bu dönemde yıllık ortalama 8,5 milyar

Euro hibe alacaktır 40 milyon nüfusa sahip ve kişi başına düşen GSYİH'si AB ortalamasının %40'ı kadar olan Polonya'nın yılda 8,5 milyar Euro hibe alacağı düşünülürse, 70 milyonun üzerinde nüfusa sahip ve kişi başına düşen GSYİH'si AB ortalamasının %30'u kadar olan Türkiye'nin, yeterli proje geliştirme kapasitesine ulaştığı takdirde 10 milyar Euro civarında hibe alabileceği söylenebilir.

KAYNAKÇA

Akdemir, Erhan(2008): “Avrupa Entegrasyonun Tarihsel Gelişimi”, *Ekonominin AB’si*,(Ed): Ümit, Güner, İstanbul: Ekin Yayınevi.(1-59)

Aktar, Cengiz(2002): “Bölgesel Politikalar”, *Avrupa Birliği’nin Genişleme Süreci*, (Ed): Cengiz Aktar, İstanbul:İletişim Yayınları.(65-76)

Alp, Ömer, (2005): “Avrupa Birliği Uyumlaştırma Fonları”, *Legal Mali Hukuk Dergisi*, Yıl:1, Sayı: 7,Ankara.

Archer Clive and Fiona Butler (1996): *The European Union, Structure and Process*, 2nd Edition, London: A Cassell Imprint

Ardy, Brian and El-Agraa, Alı (2004): “The General Budget”, *The European Union Economics and Policies*, Seventh Edition, Edited by El-Agraa, Alı, England: Pearson Education Limited.(334-353)

Armstrong, Harvey(2004): “Regional Policy”, *The European Union Economics and Policies*, Seventh Edition, Edited by El-Agraa, Alı, England: Pearson Education Limited.(401-420)

Ateş, Ece(2004): “Avrupa Birliği’nin Bölgesel Politikaları ve Türkiye”, *2004 Türkiye İktisat Kongresi, Üyelik Perspektifinde Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri Tebliğ Metinleri*, , Ankara: Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı.(227-250)

Aydın, Ali Kemal(2004) “AB Bütçesi: Hazırlanması, Gelir Kaynakları, Gider Kalemleri ve Denetimi”, *Uluslararası Ekonomik Sorunlar Dergisi*, Ankara: Katılım Matbaa Ltd.Şti.(23-30)

Bayburtlu, Mustafa (2002) “AB Bölgesel Politikası ve Yapısal Fonlar”, *Ekonomik Forum*, Yıl:9, Sayı:2, Ankara:TOBB.(36-50)

Beugelsdijk, Maakie and Eijffinger Sylvester C.W. (2005): “The Effectiveness of Structural Policy in the European Union: An Emprical Analysis for the EU-15 in 1995-2001”, *Journal of Common Market Studies*, Volume: 43, Number: 1, USA:Blackwell Publishing.(37-51)

Bilici, Nurettin(1997): *Avrupa Birliği Mali Yardımları ve Türkiye*, Ankara:Akçağ Yayınları.

Bilici, Nurettin(2004): *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri (Genel Bilgiler, İktisadi-Mali Konular, Vergilendirme*, Ankara:Seçkin Yayıncılık

Bilici, Nurettin (2005): “Avrupa Birliği Mali Yardımlarının Dayanılmaz Cazibesi”, *Asomedy*, Ankara: Ankara Sanayi Odası.(43-59)

Brasche, Ulrich (2001): *Avrupa Birliği'nin Bölgesel Politikası ve Türkiye'nin Uyumu*, (Ed): Hürrem Cansevdi, İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları

Can, Ergüder(2004): *Avrupa Birliği Bölgesel Politikaları ve Yapısal Fonlar*, Ankara:?

Candan, Tolga(2007): “Avrupa Birliği'nde Bölgesel Politika”, *Avrupa Birliği Politikaları*, (Ed): Çağrı Erhan ve Deniz Senemoğlu, Ankara:İmaj Yayınevi.(137-156)

Cesur, Özden(2004): *Avrupa Birliği'nde Tarıma Yönelik Mali Yardımlar ve Türkiye İle Bir Karşılaştırma*, (Ed): Nail Aklan, Ankara:Ankara Üniversitesi Basımevi

Çakmak, Bekir(1990):*Avrupa Topluluğu Bölgesel Politikası'nın Yapı ve İşleyişi, Yapısal Fonlar ve Diğer Mali Araçlar*, Ankara:Başbakanlık

Çalış, Şirin(1995): “Avrupa Birliği'nin İzlediği Bölgesel Politikaların Önemi ve 1994-1999 Döneminde Topluluk Girişimleri”, *İktisadi Kalkınma Vakfı Dergisi*, Sayı:124, İstanbul:İKV Yayınları.(31-39)

Çetin, Murat ve Karamustafa, Osman (2002): “Avrupa Birliği'nde Bölgesel Kalkınma Aracı Olarak Yapısal Fonlar”, *Ekonomik Yorumlar Dergisi*, Yıl: 39,Sayı:12, İstanbul: Neşa Ofset.(63-79)

Deffaa, Walter (1997): “The EC Budget”, *New Challenges to the European Union: Policies and Policy-Making*, (Ed): Stavridis Stelios, Mossialos Elias, Morgan Rogar, Machin Howard, England: Dartmouth Publishing Limited.(173-191)

Değer, Kemal ve Öztürk, Lütfü(2005): “Avrupa Birliği'nin Bölgesel Kalkınma Politikası ve Türkiye”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt:5, Sayı:1, Ankara:Ankara Üniversitesi Basımevi.(67-85)

Derviş, Kemal; Gros, Daniel; Öztrak, Faik and Işık Yusuf (2004): “Turkey and the EU Budget, Prospects and Issues”, Center for European Policy Studies, *EU-Turkey Working Papers*, No:6/August 2004,Brussels:CEPS.(1-5)

Dış Ticaret Müsteşarlığı(2002): *Avrupa Birliği ve Türkiye*, Ankara:Doğuşum Matbaacılık.

Diriöz, Ozan(2006):“AB’nin Bölgesel Politikaları ve Türkiye”, *Gümrük Dünyası*, Sayı:50, Ankara:İsmat Matbaacılık Yayıncılık.(60-68)

Dura, Cihan ve Atik(2003): Hayriye, Avrupa Birliği, Gümrük Birliği ve Türkiye, 2.Baskı, Ankara:Nobel Yayın Dağıtım

Dural, Betül Yüce ve Çatalbaş, Nazım(2008): “Avrupa Birliği Bölgesel Politikasının Gelişimi ve Başarı Durumu”, *Ekonominin AB’si*,(Ed): Güner, Ümit, İstanbul: Ekin Yayınevi.(409-436)

Elmas, Gülen (2006): “AB ve Türkiye’de Bölgesel Politikalar”, *Bölgesel Kalkınma Politikalar ve Yeni Dinamikler*, (Ed): F.Aylan Arı, İstanbul:Derin Yayınevi.(149-174)

Erdal, Adnan(2006): “AB’nin Bölgesel Politikası ve Mali Araçları: Uyum Sürecinde Türkiye İçin Bir Değerlendirme”, *AB Yolunda Türkiye: Müzakere Sürecinin Ekonomi Politikası*, (Ed): Mehmet Dikkaya , İstanbul:Alfa Yayınları.(225-257)

European Commission(1993), *The European Social Fund, Employment and human resources development across the European Union 1994-99*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities

European Commission(1999) *Europe’s Agenda 2000, Strengthening and widening the European Union*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities

European Commission(2000): *The budget of the European Union: how is your money spent?*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities

European Commission(2004a): *Financial Perspectives 2007-13*, Communication from the Commission and the European Parliament *COM(2004) 487 final*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities

European Commission (2007a): *Investing in our common future, The budget of the European Union*, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities

European Commission (2007b), *Cohesion Policy 2007-2013, Commentaries and official texts*, Belgium: Office for Official Publications of the European Communities

Gençay İnce, Sevgi(2006): “Aday Ülkelerin Bölgesel Sorunları ve Avrupa Birliği'nin Yapısal Fonları: Bulgaristan, Romanya ve Türkiye”, *Türkiye-Avrupa Birliği İlişkileri Üzerine Ekonomi-Politik Tezler*, (Ed): İrfan Kalaycı, İstanbul: Beta Basım.(435-472)

Gençkol, Metin(2003): *Avrupa Birliği Mali İşbirliği Politikaları ve Türkiye*, Yayın No: 2679,Ankara: DPT

Harrop, Jeffrey(1992): *The Political Economy of Integration in the European Community*, England: Edward Elgar Publishing Limited.

Harrop, Jeffrey(1996): *Structural Funding and Employment in the European Union*, Cheltenham,England:Edward Elgar Publishing Limited.

Hitiris, Theo(2003): *European Union Economics*, Fifth Edition, Great Britain:Pearson Education Limited.

İktisadi Kalkınma Vakfı(2002): *Avrupa-Akdeniz Ortaklığı Mali Aracı Meda ve Türkiye*, No:169, İstanbul:İKV Yayınları.

İktisadi Kalkınma Vakfı(2004a): *Türkiye'ye Yönelik Avrupa Birliği Fonları ve Kullanım Koşulları*, No: 180, İstanbul: İKV Yayınları.

İktisadi Kalkınma Vakfı(2004b): *Avrupa Birliği'nin Bütçesi ve Türkiye'deki Bütçe Sisteminin AB'ye Uyumu*, İstanbul: İKV Yayınları.

İktisadi Kalkınma Vakfı(2005): *15 Soruda 15 AB Politikası, Avrupa Birliği'nin Bölgesel Politikası*, İstanbul: İKV Yayınları.

İktisadi Kalkınma Vakfı(2006): *Avrupa Birliği Uyum Politikası, Katılım Öncesi Mali Araçları ve Türkiye*, No:196, İstanbul :İKV Yayınları.

İKV (1987): *Avrupa Tek Senedi*, No: 43, İstanbul: İktisadi Kalkınma Vakfı Yayınları

Jensen, Finn B. and Walter, Ingo(1965): *The Common Market, Economic Integration in Europe*, USA:J.B.Lippincott Company.(79-94)

Jovanovic, Miroslav N. (1997): *European Economic Integration*, Great Britain:Routledge.(71-97)

Karauçak Oğuz, Şebnem (2000): "Avrupa Birliği'nin Türkiye'ye Yönelik Mali Yardımları", *İktisadi Kalkınma Vakfı Dergisi*, Sayı: 147, İstanbul:İKV Yayınları.

Karluk, Rıdvan(2007):, *Avrupa Birliği ve Türkiye*, İstanbul:Beta Basım Yayın.

Koçak, Süleyman Yaman(2005):, *Avrupa Birliği'nde Yapısal Fonların Bölgesel Kalkınmaya Etkisi: İrlanda, İspanya ve Yunanistan Örnekleri*, İstanbul:Promat Basım Yayın.

Loughlin, John(1997): “Regional Policy in the European Union”, *New Challenges to the European Union: Policies and Policy-Making*, Edited by Stavridis Stelios, Mossialos Elias, Morgan Rogar, Machin Howard, England: Dartmouth Publishing Limited.(439-466)

Moussis, Nicholas(2004): *Avrupa Birliği Politikaları Rehberi*, (Çev): Ahmet Fethi, İstanbul:Mega Pres.(225-246)

Nergelius, Jaokim(2003): “Bölgeler Komitesi ve Avrupa Birliği'nin Bölgesel Politikası”, *Avrupa Birliği Hukuku*, (Çev): Gül, İdil Işıl, Tokuzlu, Lami Bertan, İstanbul:Şefik Matbaası.(111-117)

Oktayer, Nagihan(2007): “The Changing Structure of Structural Funds in the European Union”, *Marmara Journal of European Studies*, Volume:15, No:1, İstanbul: Bilnet Matbaacılık.(61-79)

Okumuş, Önder(2003): “AB Bölgesel Gelişme Politikaları”, *Avrupa Birliği ve Türkiye*, Editörler: M.Şükrü Erdem, Sibel Mehter Aykın, İstanbul

Özcan, Bülent(2005): *Dış Ticaret Müsteşarlığı Türkiye-AB Mali İlişkileri Semineri (25 Nisan 2005-Ankara)*,Ankara:DTM.(3-33)

Özdemir, Esin(2007): “AB Bölgesel Politikası ve Genişleme”, *Ekonomik Forum*, İstanbul:Dünya Yayıncılık.(56-63)

Palabıyık, M.Serdar ve Yıldız, Ali(2006): *Avrupa Birliği*, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Toplum ve Bilim Merkezi, Ankara: ODTÜ Yayıncılık.

Palaz, Serap(2003): “Avrupa Birliği Sosyal Politikası”, *Avrupa Birliği Ortak Politikalar ve Türkiye, Ekonomik, Sosyal ve Siyasal Politikaların Uyumlaştırılması*, (Ed): Muhsin Kar ve Harun Arıkan, İstanbul:Beta Basım Yayım.(301-316)

Pınar, Abuzer, Arıkan İnce, Sibel(2003): “Avrupa Birliği ve Türkiye’de Bölgesel Kalkınma Bağlamında Devlet Yardımları”, *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, Cilt: 3, No:1 (Güz:2003), Ankara: Ankara:Ankara Üniversitesi Basımevi.(93-111)

Sağbaşı, İsa(2003): “Avrupa Birliği Bölgesel Politikası”, *Avrupa Birliği Ortak Politikalar ve Türkiye, Ekonomik, Sosyal ve Siyasal Politikaların Uyumlaştırılması*, Editörler: Kar, Muhsin ve Arıkan Harun, İstanbul:Beta Basım Yayım.(261-279)

Sanayi ve Ticaret Bakanlığı(2005): *AB Mali Yardımları, Teknik Destek Programları ve Projeler*, Ankara

Sülün, Dilara(2005): *Avrupa Birliği Bölgesel Politikası'nın Esasları*, İzmir:İzmir Ticaret Odası

Süngü, Serdar(2004): “Avrupa Birliği Mali Yardımlarının Topluluğa Yeni Katılmış ve Katılacak Olan Ülkelerle Türkiye Açısından Değerlendirilmesi”, *Sayıştay Dergisi*, Sayı: 54, Ankara:Sayıştay Başkanlığı Yayın İşleri Müdürlüğü.(77-111)

Şahin, Ragıp(1998): *Avrupa Birliği bütçesi-fonları ve Türkiye'nin tam üyeliği*, Ankara:DPT

Taş, Ramazan(2006): “AB'nin Yeni Mali Çerçevesi (2007-2013)”, Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, Cilt: 5, Sayı: 3, Ankara:Ankara Üniversitesi Basımevi.(131-157)

Tınar, Mustafa Yaşar(1998): *Avrupa Birliği'nin Akdeniz Politikası: Nedenleri, Hedefleri, Araçları ve Türkiye'nin AB'nin Akdeniz Politikasındaki Yeri*, İstanbul:FES.(31-60)

Tokathoğlu, Mircan Yıldız(2004): *Avrupa Birliği'nde Maliye Politikası ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme*, İstanbul:Alfa Basım.

Uğurlu, Necla(1992): *Avrupa Topluluğu Yapısal Fonlar ve Bu Fonlardan Türkiye'nin Yararlanma Olanakları*, Ankara:DPT

Yuill Douglas, Bachtler John and Wishlade Fiona (1999): *European Regional Incentives*, West Sussex, UK:Bowker-Saur Windsor Court.(110-126)

AB Mali Yardımları ve Türkiye'nin İstifadesi,
<http://www.abmerkezi.org.tr/makale2.php>, (E.T.): (20.02.2008)

Altan, Rifat, AB Bölgesel Politikasındaki Reformlar,
http://www.icisleri.gov.tr/_icisleri/TurkIdareDergisi/UpLoaded/457-175-182%20%20r%C4%B1fat%20altan.doc, (E.T.): (03.12.2008)

Andoura, Sami, “European Union's Capacity to Absorb Turkey”,
<http://www.irri-kiib.be/papers/06/eu/EU-Turkey.pdf>, (E.T.): (05.01.2009).

Atan, Murat ve Özağ, Filiz, Avrupa Birliği'nin Genişleme Sürecinde Türkiye ve Diğer Aday Ülkelerin Ekonomik/Sosyal Performanslarının Karşılaştırılması, <http://dergi.iibf.gazi.edu.tr/default.aspx?issues/5!2>, (E.T.): (16.11.2008).

Bayraktar, Fulya, Avrupa Birliği'nin Bölgesel Kalkınma Politikası ve Bu Politikanın Aday Olarak Türkiye Açısından Önemi
http://www.tkb.com.tr/userfiles/pagefiles/genel-arastirmalar/GA-02-05-14_Abnin_Kalkinma_Politikasi_ve_Turkiye.pdf (E.T.): (11.04.2008)

Bilgili, Emine, "Türkiye'nin Üyeliğinin Avrupa Birliği Bütçesine Muhtemel Etkisi",
<http://www.cu.edu.tr/.../türkiye'nin%20katılımının%20birliğe%20iktisadi%20etkileri.pdf>, (E.T.): (12.02.2009).

CEC (1995): Sixth Annual Report on the Structural Funds 1994, COM(95) 583 Final, http://aei.pitt.edu/4012/01/001035_1.pdf, (E.T.): (11.03.2009)

CEC (2004): "Issues Arising from Turkey's Membership Perspective",
http://ec.europa.eu/enlargement/archives/pdf/key_documents/2004/issues_paper_en.pdf, (E.T.): (23.12.2008).

Çakmak, Özge, Avrupa Birliği'nin Beşinci Genişleme Süreci: Yeni Üye Ülkeler ve Türkiye'nin Rekabet Durumları,
<http://dergi.iibf.gazi.edu.tr/default.aspx?issues/8!1>, (E.T.): (16.11.2008)

Çelikaş, İbrahim, 2007-2013 Mali Perspektifi İçin Öngörülen Avrupa Birliği Katılım Öncesi Fonlarının Yapısı,
www.sayistay.gov.tr/yayin/dergi/dergi2.asp?id=493, (E.T.): (16.11.2008).

DPT, Türkiye'nin Üyelikinin AB'ye Muhtemel Etkileri,
<http://ekutup.dpt.gov.tr/ab/uyelik/etki/olasi.pdf>, (E.T.): (08.12.2008)

European Commission(2004b), Third Report on Economic and Social Cohesion,
 A New Partnership for Cohesion, Convergence Competitiveness Cooperation
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/reports/pdf/cohesion3/cohesion3_part4_en.pdf, (E.T.): (27.11.2008)

European Commission (2006a), General Budget Of The European Union For The
 Financial Year 2006,
http://ec.europa.eu/budget/publications/budget_in_fig_en/dep_eu_budg_2006.en.pdf, (E.T.): (16.07.2008)

European Commission (2006b), Official Journal Of the European Union, L 210/1,
<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2006:210:0001:EN:PDF>, (E.T.): (16.07.2008)

European Commission(2006c), Report from the Commission, Annual Report on
 the Cohesion Fund 2006, COM(2007) 678 Final
 (<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2007:0678:FIN:EN:PDF>), (E.T.): (23.10.2008)

European Commission (2007c): General Budget Of The European Union For The
 Financial Year 2006,
http://ec.europa.eu/budget/publications/budget_in_fig_en/dep_eu_budg_2007.en.pdf,
 (E.T.): (16.07.2008).

European Commission(2007d): EU Budget 2007 Financial Report,
http://ec.europa.eu/budget/library/pulications/fin_reports/fin_report_07_en.pdf,
 (E.T.): (25.02.2009)

European Commission(2008a), General Budget Of The European Union For The Financial Year 2006,
http://ec.europa.eu/budget/publications/budget_in_fig_en/dep_eu_budg_2008.en.pdf, (E.T.): (16.07.2008).

European Commission(2008b), Working for the Regions, EU Regional Policy 20072013,
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/presenta/working2008/work_en.pdf, (E.T.): (25.11.2008).

European Commission, Instrument for pre-accession assistance (IPA),
http://ec.europa.eu/enlargement/how-does-it-work/financial-assistance/instrument-pre-accession_en.htm, (E.T.): (16.04.2009).

European Commission, The contribution of the structural funds to sustainable development, A Synthesis report (Volume 1) to DG Regio, EC,
http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/expost2006/wp1/report.pdf, (E.T.): (23.04.2009)

Eurostat, Eurostat Regional Yearbook 2008
http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/publications/regional_yearbook, (E.T.): (12.02.2009)

Grethe, Harald, “Turkey’s accession to the EU: what will the Common Agricultural Policy Cost?”,
http://www.agrar.hu-berlin.de/struktur/institute/wisola/fg/ihe/Veroeff/Grethe_, (E.T.): (07.12.2008).

Gros, Daniel, “Turkey and the EU Budget: Prospects and Issues”,
http://www.luiss.it/eventi/20040929/GROS_I.pdf, (E.T.): (07.12.2008).

Hughes, Kirsty, “Turkey and the European Union: Just Another Enlargement?”, <http://www.friendsofeurope.org/Portals/6/Documents/Reports/Turkey%20and%20the%20European%20Union%20-%20Working%20Paper%20%20FoE.pdf>, (E.T.): (07.12.2008).

Inforegio News, Newsletter, Stage set for cohesion policy 2007-2013, September 2006, No:149, http://ec.europa.eu/regional_policy/newsroom/newslet149/49_06_en.pdf, (E.T.): (15.09.2008).

Morgil, Orhan, “Türkiye-Avrupa Birliği Ekonomik İlişkileri”, <http://dergi.iibf.gazi.edu.tr/default.aspx?issues/5!1>, (E.T.): (16.11.2008).

Moustakis, Fotis, “Turkey’s entry into the EU: asset or liability?”, http://findarticles.com/p/articles/mi_m2242/is_n1592_v273/ai_21187238, (E.T.): (07.12.2008).

Ntilek, Iliaz, *AB Bütçesi ve 2007-2013 Mali Perspektif*, <http://www.turkishweekly.net/turkce/makale.php?id=97>, (E.T.): (20.02.2008).

Official Journal of the European Union, Council Regulation (EC) 1260/1999, <http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:1999:161:0001:0042:EN:PDF>, (E.T.) (08.08.2008)

Official Journal of the European Union, Council Regulation (EC) 1083/2006, [ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2007/feder/ce_1080\(2006\)_en.pdf](http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/2007/feder/ce_1080(2006)_en.pdf), (E.T.) (08.08.2008)

Official Journal of the European Union, Council Regulation (EC) 1085/2006, establishing an Instrument for Pre-Accession Assistance (IPA), http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2006/l_210/l_21020060731en00820093.pdf, (E.T.): (08.08.2008).

Oktaç, Erkan ve Özer, Hüseyin, *Genişlemenin Avrupa Birliği'nin Bazı Sosyal ve Ekonomik Göstergeleri Arasındaki İlişkiye Etkisi*, <http://dergi.iibf.gazi.edu.tr/default.aspx?issues/5!2>, (E.T.): (16.11.2008).

Quassier, Wolfgang and Wood Steve, "EU Member Turkey? Preconditions, Consequences and Integration Alternatives", <http://www.Irz-muenchen.de/~oeim/forostwp25.pdf>, (E.T.): (07.12.2008).

Schultz, Siegfried, "The EU's Medium-term Financial Perspective and Turkey's Potential Slice of the Cake", <http://library.fes.de/pdf-files/id/03027.pdf>, (E.T.): (07.12.2008).

TEPAV, *Avrupa Birliği'nin 2006-2013 Mali Perspektifi'nin Oluşumu, Geleneksel Uzlaşmazlık Alanları ve Türkiye Üzerine Olası Etkileri*, www.tepav.org.tr/tur/admin/dosyabul/upload/AB2006-2013Butcesi_v2.pdf, (E.T.): (05.06.2008).

TOBB, *AB Bölgesel Politika ve Yapısal Fonlar: Türkiye Açısından Bir Değerlendirme*, www.tobb.org.tr/raporlar/abbpyf.html, (E.T.): (10.12.2007).

Uyarra, Elvira, "Knowledge, Diversity and Regional Innovation Policies: Theoretical Issues and Empirical Evidence of Regional Innovation Strategies", <http://www.mbs.ac.uk/research/engineeringpolicy/publications/documents/PRESTDPO5-16.pdf>, (E.T.): (13.05.2008).

Ülger, İrfan Kaya, *AB Bütçesi'nin Hazırlanmasında Parlamento ve Bakanlar Konseyi Arasında Yetki Çekişmesi*, <http://www.dtm.gov.tr/dtadmin/upload/EAD/TanitimKoordinasyon/abbut.doc>, (E.T.): (20.02.2008)

Wynn, Terry, "The EU Budget Public Perception and Fact", www.lufpig.org/pdf/Terry%20Wynn%20The%20EU%20Budget%20Public%20Perception%20and%20Fact.pdf#search=the%20eu%20budget%20public%20perception%20and%20fact, (E.T.): (07.12.2008).

Bölgesel Gelişme Politikaları ve AB'ye Ekonomik Sosyal Uyum Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2006
http://www.kafkas.edu.tr/duyurular/web_katalog/hayvancilik_kat1/dptplan9abekosos_dosyalar/152bolgel2.pdf, (E.T.): (11.12.2008)

Council Regulation (EC) No 1164/94 of 16 May 1994 establishing a Cohesion Fund,
http://eurlex.europa.eu/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!DocNumber&lg=en&type_doc=Regulation&an_doc=1994&nu_doc=1164, (E.T.): (03.01.2009)

Final Report- ERDF and CF Regional Expenditure, Contract No 2007.CE.16.0.AT.036
http://www.regional-studiesassoc.ac.uk/news/expenditure_final.pdf,
(E.T.): (23.03.2009)

Treaty Establishing the European Economic Community,
http://eurlex.europa.eu/en/treaties/dat/11957E/tif/TRAITES_1957_CEE_1_EN_0001.tif (E.T.): (03.03.2008)

Türkiye-AB Mali İşbirliği,

www.ab.gaziantep.gov.tr/index.php?option=com_content&task=view&id=23&Itemid=37, (E.T.): (20.02.2008).

http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nuts/basicnuts_regions_en.html,
(E.T.): (01.07.2008).

http://ec.europa.eu/eurostat/ramon/nuts/codelist_en.cfm?list=nuts,
(E.T.): (01.07.2008).

<http://ec.europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=STAT/06/166&format=HTML&aged=0&language=EN&guiLanguage=en>, (E.T.): (13.03.2008).

http://ec.europa.eu/regional_policy/funds/cf/index_en.htm, (E.T.): (17.11.2008).

http://europa.eu.int/comm/lisbon_strategy/index_en.html, (E.T.): (12.12.2008)

www.lex.unict.it/eurolabor/documentazione/comunicati/rapid290104_memo.pdf,
(E.T.): (08.08.2008)

http://www.ndp.ie/documents/publications/pub94_99/consolidated_text_reg_1164.pdf, (E.T.): (19.12.2008)

Aksoy, Tahir(2006): *Avrupa Birliği Bütçesi, Fonları ve Türkiye Açısından Bir Değerlendirme*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi;Gazi Üniversitesi).

Ardıç, Özgül(2007): *Avrupa Birliği'ne Uyum Sürecinde Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Politikaları ve Bölgesel Planlama Çalışmaları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi;Gazi Üniversitesi).

Bildirir, H.Nisa (2005): *Avrupa Birliği ve Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Politikaları: Uygulamalar ve Alınan Sonuçlar*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi; Gaziantep Üniversitesi).

Dere, Hüseyin Gökmen (2000): *Avrupa Birliği Mali Yardım Programları ve Ülkelerarası Ekonomik Etkilerin Yapısal Analizi*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi; İstanbul Üniversitesi).

Gümüşay, Ayça(2005): *Avrupa Birliği Bütçesi ve Türkiye'nin Üyeliği'nin Birlik Bütçesine Olası Etkileri*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi; Anadolu Üniversitesi).

Kedik, Didar (2003):*Avrupa Birliği ve Türkiye'de Bölgesel Politikaya Yönelik Devlet Yardımları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi; Anadolu Üniversitesi).

Önen, Abdullah Salahaddin(2007): *Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Türkiye'de Bölgesel Gelişme Politikaları*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi; Gazi Üniversitesi).

Özerdem, Füsün(2007): *Avrupa Birliği'nin Bölgesel Politikası ve Türkiye'nin Uyumu –Edirne Örneği*, (Yayınlanmamış Doktora Tezi;İstanbul Üniversitesi).